

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAMZANÂME
(2. CİLT)
(METİN-SÖZLÜK-İNDEKS)**

**Derya DATLI
2501060131**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Muhammet YELTEN**

İSTANBUL-2009

ÖZ

Hamzavî'nin 14. yüzyılda yazıya geçirdiği Hamzanâme, Türk Dili'nin bugüne kadar pek rağbet görmemiş olan, ancak en değerli eserlerinden birisidir. Söz varlığı ve gramer açısından oldukça verimli bir metin olan Hamzanâme'nin tespit edilmiş yetmiş iki cildi vardır. Biz çalışmamızda Hamzanâme'nin ikinci cildinin yetmiş varak olan kısmını ele aldık. Öncelikle metnin transkripsiyonlu çevirisini yaptık. Daha sonra metnin tüm söz varlığını yansıtan kapsamlı bir sözlük oluşturduk. Ardından da metinde yer alan şahıs ve yer adlarının gösterildiği bir indeks hazırladık.

ABSTRACT

Hamzaname which was written by Hamzavî at 14. century is not popular work of art by the time now, but it is one of the most popular work of art in Turkish language. At the angle of word's riches and grammar, it is quite productive and it has got seventy two volumes that have discovered until now. At this study we deal with seventy pages in second volume of the Hamzaname. Firstly we translated the text with transcription; afterwards we prepared the dictionary which includes all of the words of the study. Finally we prepared the index which includes all character and all place's names of the study.

ÖNSÖZ

14. yüzyılda Hamzavî tarafından kaleme alınmış olan Hamzanâme, gerek söz varlığı gerekse gramer bakımından Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerini en iyi şekilde yansıtan eserlerden birisidir. Sade bir dile ve akıcı bir üsluba sahip olan Hamzanâme, döneminin dil hususiyetlerini bütünüyle hâvî bir eser olması sebebiyle Eski Anadolu Türkçesi sahasında yapılacak bir çalışma için eşsiz bir eserdir.

Hamzanâme'nin 2. cildinin 70 varak olan kısmı üzerine yapılan bu çalışmada, sayıca en fazla cildin orada bulunması sebebiyle, eserin İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı'nda kayıtlı nüshası esas alınmıştır. Harekesiz olması sebebiyle metnin okunması esnasında Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerinin göz önünde bulundurulduğu bir yol takip edilmiştir.

Bu çalışma bir giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Hamzavî ve Hamzanâme hakkında bilgi verilen girişin ardından yer alan birinci bölümde, metin döneminin (EAT) dil hususiyetlerine uyularak ve aslına uygun olarak transkripsiyonlu şekilde okunmuştur.

İkinci bölümde söz varlığını bakımından oldukça zengin ve hacimli bir metin olan Hamzanâme'nin, kelime kadrosunu bütünüyle yansıtan bir sözlük hazırlanmıştır. Sözlükte madde başı kelimelerin geçtiği tüm sayfa ve satırlar tek tek gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde ise metinde yer alan şahıs ve yer adlarından oluşan bir indeks hazırlanmış ve şahıs adları ile yer adları ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir.

Bu çalışmayla Eski Anadolu Türkçesinin en kapsamlı ve önemli eserlerinden biri olup, dilciler tarafından çok da rağbet görmemiş olan Hamzanâme'nin bir cildinin daha günümüz Türkçesine kazandırılması ve zengin sözvarlığının gözler önüne serilmesi hedeflenmiştir.

Son olarak hem tez çalışmam esnasında hem de Edebiyat Fakültesi'ne girdiğim ilk dönemden bu yana yardımlarını, destek ve teşviklerini benden hiç esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Muhammet Yelten'e sonsuz teşekkürlerimi sunarken, başta Prof. Dr. Mustafa Özkan ve Yard. Doç. Dr. Özcan Tabaklar olmak üzere yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma ve aileme şükranlarımı arz ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler.....	v
Kısaltmalar.....	vi
Transkripsiyon Alfabeti.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Hamzavî.....	1
2. Hamzanâme.....	1-4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
Metin.....	6-52
İKİNCİ BÖLÜM.....	53
Sözlük.....	54-165
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	166
Şahıs ve Yer Adları İndeksi.....	167-176
SONUÇ.....	177
BİBLİYOGRAFYA.....	178-179

KISALTMALAR

A.: Arapça

a.g.e: adı geçen eser

a. g. t.: adı geçen tez

Bkz.: bakınız

c.: cilt

EAT: Eski Anadolu Türkçesi

F.: Farsça

Haz.: Hazırlayan

Hız.: Hazreti

s.: sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

vb.: ve benzeri

Yay.: Yayını / Yayınları

Yun.: Yunanca

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a	ص	ş
ب	b, p	ض	z, d
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	‘
ج	c	غ	g
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	ħ	ك	k, ñ, g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i
ش	ş		

GİRİŞ

1. HAMZAVÎ

Türk Edebiyatı'nın en kıymetli ve hacimli eserlerinden birisi olan Hamzanâme'nin yazarı olan Hamzavî'nin hayatı ve kimliği hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Nerede doğduğu, nerede yaşadığı ve öldüğü bilinmemektedir. 14. yüzyılda yaşayan, şair Ahmedî'nin kardeşi ve Emir Süleyman'ın musahibi olduğu bilinen Hamzavî'nin, adını da yazmış olduğu Hamzanâme adlı eserden aldığı rivayet edilmektedir.¹

Hamzavî'nin, Hz. Hamza'nın hayatını ve maceralarını anlattığı Hamzanâme'sinin dışında, bir de Büyük İskender'in maceralarını anlattığı İskendernâme (Kıssa-i İskender) adlı eseri vardır. Yazarın bu ikisi dışında bilinen başka eseri yoktur.

Hamzavî'nin bilinen bir başka özelliği de eserlerinde sade dille yazma yolunu tutmasıdır. İlerleyen dönemlerde bu yönüyle eleştirilen Hamzavî'yi, Âşık Çelebi kaleme almış olduğu tezkirede, halk arasında okunmaya mahsus sade bir eser yazdığından dolayı şairler zümresinden saymamıştır.²

2. HAMZANÂME

Eski Anadolu Türkçesi gerek kelime kadrosu gerekse gramer yapıları ile Türkçe'nin kendine has hususiyetleri olan karakteristik bir devresidir. Hem manzum hem de mensur eserlerle Türk Dili'nin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan bu devrenin dikkat çekici mensur eserlerinden birisi de Hamzanâme'dir.

Hz. Muhammed'in amcası ve süt kardeşi, ayrıca da ilk Müslümanlar'ın 39.su olarak bilinen Hz. Hamza'nın hayatı ve kahramanlıklarının anlatıldığı "Hamzanâme" adlı destanî hikayeler aslen Arap kaynaklıdır. Daha sonra Farslar aracılığıyla Türk Edebiyatı'na geçmiştir. Hz. Hamza'nın maceralarının anlatıldığı bu eserler Araplar arasında Sîretü Hamza, Esmârü'l-Hamza; İranlılar'da Kıssa-i Emîr Hamza, Kitâb-ı Rümûz-ı Hamza, Dâstân-ı Emîr Hamza; Türkler'de ise Hamzanâme olarak bilinmektedir.

¹ Abdullah Uçman, "Hamzanâme", Büyük Türk Klasikleri: Tarih, Antoloji, Ansiklopedi, c. 1, Ötüken yay., İstanbul: 1985, s. 375.

² M. Fuad Köprülü, **Edebiyat Araştırmaları 1**, Akçağ yay., Ankara: 2004, s. 190.

Hz. Hamza'dan bahseden hikayelerin ilk olarak Hz. Muhammed'in hikayecisi Sahib-i Rûmî tarafından tertip edildiği, daha sonra da Ebü'l-Meâlî'nin bunu genişletip almış cilde çıkardığı bilinmektedir.³ Türk Edebiyatı'nda ise ilk Hamzanâme, 14. yüzyılda Hamzavî tarafından kaleme alınmıştır.

Hamzanâme'de birbirini takip eden 200'e yakın hikaye yer almaktadır.⁴ Hamzavî'nin anlattığı bu destanî hikayeler halk tarafından kısa sürede benimsenmiş, zamanla daha da yayılmış, özellikle yeniçeri ocaklarında, sınır boyu kalelerinde, hatta kahvehanelerde ya kitaplardan okunmuş ya da meddahlar tarafından anlatılmıştır. Nitekim İstanbul kütüphanelerinde bulunan nüshalardan bazılarında eserin hangi tarihte, kim tarafından, hangi kahvehanede okunmuş olduğuna dair kayıtlara rastlanmıştır.⁵

Hamzavî, Hamzanâme'yi yazarken metne kendi şiirlerinden beyitler de dahil ederek, hikayeyi renklendirmiştir. 2. ciltte tespit edilen beyitler şunlardır.

Bir aşıkam ki vuşlat-ı cānāna irmedüm

Bir hastayam ki henüz dermāna irmedüm

(19a/11-12)

Mübārek olur mı vaşlı 'aceb baña müyesser

Yoḥsa olayın ḥasretiyle ḥāke berāber

(21b/15-22a/1)

Var mıdur meydān-ı 'aşkuñ bir dilāver merd eri

İşte meydān işte er-i merdüm, diñ, gelsin biri.

(28b/2-3-4)

Bu çalışmada Hamzanâme'nin 2. cildinin 70 varak olan kısmı esas alınmıştır. Eser, harekesiz ve Eski Anadolu Türkçesi'nin dil hususiyetlerine uygun bir biçimde yazılmıştır. Sade dille ve anlaşılır bir üslupla yazılan eserin her bir sayfası 15 satırdan meydana gelmiştir. Sadece 1b sayfası 13, 42a ve 42b sayfaları ise 16 satırdan oluşmuştur.

³. Nurettin Albayrak, "Hamzanâme", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 15, Diyanet yay., İstanbul: 1997, s. 517.

⁴ a.g.e. s. 517.

⁵ a.g.e. s. 517.

Hamzanâmeler yazıldığı dönemden iki üç yüzyıl sonra istinsah edilmelerine rağmen Eski Anadolu Türkçesi'nin dil hususiyetlerini taşımaktadır. Bu sebeple harekesiz olarak kaleme alınmış olan metnin okunması esnasında Eski Anadolu Türkçesi'nin gramer hususiyetleri esas alınmıştır. Ancak metnin istinsah edilişi sırasında genitif eki, iyelik eki, akuzatif eki vb. kef (nazal nun) ve nun ile gösterilen eklerin yazımı konusunda sık sık karışıklık yaşandığı tespit edilmiştir. Örneğin kef (nazal nun) ile yazılması gereken genitif eki, ikinci tekil ve ikinci çoğul şahıs iyelik ekleri birçok yerde nun ile yazılmıştır.

Şimden girü **kızın** Hümā, Şafvān'ũñ biñ baş haqqıdır. 36b/1

İy belid hamle senũñ, meydān **erenleründür**. 46a/9

Hamza da senũñ **oğlundur**, **dōstuna** dōst **düşmānuna** düşmān olur. 52b/9

Yine nun ile yazılması gereken –n akkuzatif ekinin de birçok yerde kef (nazal nun) ile yazıldığı görülmektedir.

Hamzanuñ qarındaşları ve sâ'irleri 'Ömer'ũñ bu **heybetũñ** görüp hayrān oldılar. 35b/8

Zīrā buña “yek-đarb” demekden murād bu idi ki **haşmuñ** bir đarbda yıkardı. 46b/1

Ben bunuñ **intikāmuñ** saña qormıyam? 57a/8

Eski Anadolu Türkçesi'nin en güzel mensur örneklerinden olan Hamzanâme, kelime kadrosu bakımından da bu dönemin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Sade dille yazımın esas alındığı metinde, hem dilimize yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimeler hem de bugün İstanbul Türkçesi'nde kullanılmayıp, Anadolu ağızlarında hâlâ yaşayan ve arkaik diye adlandırdığımız Türkçe kelimeler ahenk içinde yer almaktadır. soyka, tuman, egin, tayancak...

Hamzanâme hem konusu hem dil hususiyetleri hem de kelime kadrosu bakımından karakteristik bir Eski Anadolu Türkçesi metnidir.

Hamzanâme'nin Türk Edebiyatı sahasında ilk olarak kaç cilt halinde yazıldığı kesin olarak tespit edilememiştir. Eserin cilt sayısı konusundaki en kapsamlı bilgiyi

Lütfi Sezen'in "Halk Edebiyatında Hamzanâmeler" adlı eserinde görmekteyiz. Birçok kaynak Hamzanâme'nin 50-60 cilt olarak yazıldığını belirtir. Ancak Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde miladi 817 senesinde 60 cilt olan eserin meddahlar tarafından 360 cilde kadar çıkarıldığını kaydetmektedir.⁶ Lütfi Sezen adı geçen eserde Hamzanâme'nin en son 69. cildine ulaştığını kaydetmiştir. Ancak İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı'na kayıtlı 70-72. ciltler de bulunmaktadır.⁷

Lütfi Sezen'in tespit ettiği nüshalar ve ciltleri şunlardır:

- a) Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi – 7 cilt
- b) İstanbul Millet Kütüphanesi – 6 cilt
- c) İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi – 2 cilt
- d) İstanbul Üniversitesi Seminer Kütüphanesi – 60 cilt
- e) İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi – 56 cilt

Tespit edilen ciltler:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 25, 26, 30, 33, 35, 37, 39, 43, 44, 46, 53, 54, 55, 60, 62, 67, 69.

Tespit edilemeyen ciltler:

18, 20, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 36, 38, 40, 41, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 68.⁸

Lütfi Sezen'in tespit ettiklerinin dışında Atatürk Kitaplığı K. 503'te kayıtlı bir nüsha daha bulunmaktadır. Ancak bu nüshanın Hamzanâme'nin hangi cildi olduğu belli değildir. Ayrıca Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kitaplığı'nda ise Hamzanâme'nin 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32. ciltleri bulunmaktadır. Bunlardan 24, 27, 28, 29, 32. ciltler Sezen'in varlığına ulaşamadığı ciltlerdir.⁹

---

⁶ Lütfi Sezen, **Halk Edebiyatında Hamzanâmeler**, Kültür Bakanlığı yay., Ankara: 1991, s.27.

⁷ Adem Balaban, Hamzanâme'de Geçen Zarf-fiil Yapılı Cümleler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, 2003, s.9.

⁸ a.g.e. s. 27-28.

⁹ a. g. t., s.10.

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN

[1b] (1) H̄amza-yı bā-şafānuñ ikinci cildidür ki beyān-ı (2) bā-rāviyān-ı şīrīn-kelām ve muḥaddiṣān-ı sükkerīn (3) zebān ol vech-ile ‘ıyān u beyān kıllurlar ki (4) ol zamān ‘Ömer ‘ayyār H̄amza’ya eyitdi: “Benüm sözümden (5) çıkmayasın.” didi. H̄amza, “N’ola seni babamdan (6) dilek ideyim ve hem ma‘kūl olan yirde (7) sözüñden çıkmayayın.” didi. ‘Ömer rāzı olup (8) döndi. “Yā H̄amza ben saña söylemege and içdüm; (9) ammā şöyle qarşuda tıran ağaca söyleyem, (10) diñle.” didi. H̄amza gülüp “Ḥōş imdi hemān (11) söyle, görelim.” didi. Ol maḥalde ‘Ömer dönüp (12) bir muḡaylān ağacına, iy şecerīn, bundan Mekke’ye (13) etmek almağa gitdüm. Gördüm ki vāfir ‘asker, çadırlar [2a] (1) ile dünyāyı tıtmış. Meger Yemen’den Nu‘mān Şāh, Ḳaḫtān-ı (2) Yemenī ve Ḳaytān-ı Yemenī, üç biñ ‘asker ve bir vezīr ki (3) adına Seyf-i zū’l-yezen dirler, anı bile gönderüp (4) ehl-i Mekke’den ḫarāc cem‘ ideyorlar idi. H̄amza, (5) ḫarācumı alurlar. Yā meger anlar daḫı uşlanmadı mı? (6) Bre baña tiz atumı getürüñ. ‘Ömer, “Yā saña kim söyler? (7) Ben şol ağaca söylerem.” diyüp döndi. (8) “İy şecere H̄amza duymasun, söylemem, saña söylerem.” (9) didi. Hemān H̄amza yirinden tırup, raḫş-ı (10) siyāha süvār olup, “Düş öñüme uğrı.” (11) didükde, H̄amza “Yoḫ ḫorḫum senüñle gitmege.” diyüp (12) bir yana olup yürüdi. Hemān H̄amza at sürüp (13) yalñuz ‘azm-i Mekke idüp gitdi. ‘Ömer ardına (14) düşüp H̄amza Mekke’ye yaḫın geldükde ardından (15) ‘Ömer yitişüp “Dur yā H̄amza, saña bir sözüñ var.” didi. [2b] (1) H̄amza “Yürü, ben saña küsdüm.” didi. ‘Ömer “Yā H̄amza ben senüñ (2) ardından gelmeden murādum var. Ben senüñ öñince gidersem (3) “‘Ömer vardı, ḫaber virdi, getürdi.” dirler. Artuḫ (4) bize, sözüme inanmazlar. İmdi ‘ahd eyle ki benüm sözüñ (5) tıtasın. İşte evvel bir sözüñ vardur, tıtmaḫ (6) gereksin. Şoñunda neler zūḫūr ider, görürsin.” didi. (7) H̄amza “Nedür, söyle görelim.” didi. ‘Ömer “Gel şimdi (8) ḡavḡa ile bunlar ḫarācı alup götürsünler. Ol (9) zamān babañ, qarındaşlaruñ bile gönder. Biz de (10) bile gidüp varup Yemen’i seyr idelüm. İḫtizā (11) iderse, kılıç urup Yemen’i fetḫ idelüm. Kendimüze (12) tābi‘ idelüm ve hem ālemde bir nām ḫoyalum ki dāstān (13) olsun.” didi. H̄amza “N’ola eyü didüñ ammā yā şimdi (14) nice idelüm.” didükde “Ben bu arada biraz añlaturam. (15) Sen sürüp babaña var. Bilmezlikden “Bunlara kimlerdür?” [3a] (1) diyüp şor. Ḥaber aldıḫda gel, bile gidelüm ve Yemīn diyārın (2) seyr iderem. Ben de aḫşam gelürem. Görelim nice olur.” (3) didi. H̄amza gelüp ‘askeri gördi. ‘Asker H̄amza’yı görüp (4) ber-heybet ve şalāyet bir siyāh ata süvār

olmuş, sürüp (5) atası ‘Abdülmuṭṭalib’üñ sarāyına geldi. Abdülmuṭṭalib’e (6) haber olduğda söğmege başladı. Gördün mi bu veled (7) hem bizi ḥaḳladı ve hem varup Ḥamza’yı getürdi. (8) Ammā Ḥamza çünki sarāya geldi, atından inüp (9) içeri girdi. Yemen dilāverleri bir yirde kimi oturur (10) kimi ṭururlar. Cümleden yukarı Seyf-i zū’l-yezen, (11) Ḳaḥṭān-ı Yemenī ve Ḳayṭān-ı Yemenī otururlar. Ḥamza bunlara (12) selām virüp, varup babasınun yanına oturdu. (13) Bunlar Ḥamza’yı gördiler on altı arş ḳad çeker. (14) iki muraşşac tığ, mücevher cāmeler giyer ve ḥüsn-i cemālī (15) ḥöd sarāyın içinde şu’le virür. Andan baş [3b] (1) getürüp “İy peder, bunlar kimlerdür?” didi. ‘Abdülmuṭṭalib (2) “Bunlar Yemen ulularıdır. Her yıl bizden (3) bu ḳadar māl alurlar, yine ol ḥizmete geldiler.” (4) didi. Ḥamza “N’ola yā senden kimse bile gider mi?” (5) didi. ‘Abdülmuṭṭalib “Belī, ḳarındaşların ‘Abbās ve Ebū (6) Ṭalib birkaç ḳullarıyla bile gitsünler.” didi. Ḥamza (7) “Devletüm ata, ben de bile giderem.” didi. ‘Abdülmuṭṭalib (8) “Yok oğlum ırāḳdur. Otur sen bunda şafā (9) eyle. Bunlar gitsünler.” didi. Ḥamza “Yok elbetde ben (10) bile giderem.” didi. Bunlar da nā-çār “Ḥōş imdi (11) git.” didükde aḥşam olduğda ‘Ömer geldi. Elinde birkaç (12) ḥargūş şikār eylemiş, önlerine ḳodı. Ḥamza eyitdi: (13) “Bre uğrı, sen ḳanda idün.” didi. ‘Ömer “Bütün gün (14) seni arayup bulamadım; āḥir kendüm yalnız gitdüm. Sen (15) niçün gelmedün?” didi. Ḥamza, “Ben de seni arayup bunda [4a] (1) geldüm. Gördüm tedārik var, ben de Yemen’e bile gidecek oldum. (2) Sen de gider misin?” didi. ‘Ömer “Benüm Yemen’de ne işüm var, sen (3) giderseñ var git.” didi. Ḥalk bunların bu mu’āmelesin (4) duymadılar. Bunlar cümle mālī divşürdiler ve yol (5) tedāriğin görüp gitmek lāzım geldikde ‘Abbās ve Ebū (6) Ṭalib’e yol tedāriğin görüp ve Ḥamza’yı daḥı men’ (7) idemeyüp gidecek oldı. ‘Abdülmuṭṭalib bunlara (8) “Göreyim sizi, Ḥamza’yı bir ḥōşça gözedün, bir olmaz (9) bir iş itmeyesiz. didi. Bunlar da “N’ola.” diyüp ‘Abdülmuṭṭalib’e (10) vedā’ idüp, “Ḳandasın Yemen?” diyüp gitdi. (11) Üç biñ eriyle revāne oldılar; ammā Ḥamza ‘Ömer ‘ayyār (12) ile bunlar gāḥ ilerüde ve gāḥ girüde giderler idi. (13) Yollarda āḥūlar şikār idüp kebāb idüp ‘ayş ü (14) nūş iderlerdi. Bu kerre Ḳaḥṭān-ı Yemenī ve Ḳayṭān-ı Yemenī (15) bir yire gelüp eyitdiler: “Bu oğlanı Nu’ mān Şāḥ’a götürsek [4b] (1) ‘aḳim armağān idi.” didükde Ḳayṭān Yemenī eyitdi: (2) “Beri gel, ferāgat eyle. Ḥamza gāyet bahādır ve cigerdārdur. (3) Ḳorḳaram, bizi helāk ider.” didi. Ḳaḥṭān “Bre (4) yūri şuradan, senün gözün ḳorḳmış, yokdur (5) oğlan neye ḳadır

olur?” diyüp vāfir müşāvere (6) eylediler. H̄amza yine bir gün şikār kebābı iderken (7) nā-gāh Kaḥṭān-ı Yemenī ile Kayṭān-ı Yemenī dalkılıç (8) olup H̄amza’ya sürüp geldiler. H̄amza oturduğu (9) bir yirden bir kebāb şışı urdı. Kaḥṭān def (10) idemeyüp, başına doḳınup, lā-ya‘kıl olup (11) zīr ü zeber oldı. Kayṭān bu ḥāli görüp ğayrete (12) gelüp, H̄amza’ya bir kılıç óavāle eyledi. H̄amza yirinden (13) şıçrayup bunun̄ ḳoltuğı altına girüp. kılıç (14) aşurı gitdi ve şūretine bir sille-i Arabī öyle (15) urdı ki ağzından burnından ḳan, tüfenk mişāli [5a] (1) atılıp, ayakları rikābdan boşanup, depesi üzerine (2) mu‘allāk yıkıldı. ‘Ömer bunı görüp fevrī bende (3) çekdi ve yine kebāb bişürmege muḳayyed oldı. bunlardur (4) yatarak ‘aḳılları başlarına gelüp, kendülerin (5) ol ḥāle gördükde yalvarmağa başladılar. “İy dilāver (6) luṭf eyle, bizi āzād eyle, ḳuluñ olalum.” didiler. (7) H̄amza “İy nā-bekārlar ğayrı nesne ile ḳurtulamazsuñuz, (8) meger İslām’a gelesiz, bunda sizi āzād iderem.” (9) didi. Bunlar “N’ola biz Müslimān olalım, ammā bizüm (10) ḳavmimiz cümle kāfirlerdür. Bizi bed-nām idüp (11) evimizden mālımızdan bize bir nesne virmezler. Her (12) ḳaçan sen ‘askeri şāóibi olasın, ol zamān (13) gelüp senun̄ ḳulluğun̄ ḳabūl idüp ḳulluḳ idelim.” (14) didiler. H̄amza “N’ola, öyle olsun.” didi. Bunlar da (15) “Bu söz de bunda ḳalsun, kimse duymasun.” diyüp [5b] (1) yalvardılar. H̄amza ‘ahd eyledi ki kimseye dimeye. Ammā bunlarun̄ (2) cehdleri yörelerin şarup, ‘askerlerine (3) gelüp “Ḳayadan uçduḳ.” diyüp, ol degül gibi oldılar. (4) Andan H̄amza kebābı ‘Ömer ile yiyüp, yollarına (5) revāne oldılar. Ammā Kaóṭān ve Kayṭān “Şu oğlan (6) bize ne ‘aceb iş itdi.” diyüp óayf iderlerdi. (7) “Eger biz bundan intiḳām almazsaḳ, yazuḳ bizüm erligimize.” (8) diyüp nekerde ḳaldılar. H̄amza ile ‘Ömer gāh şikār (9) gāh ‘ayş ü nūş idüp gitmekde bir yire geldiler, gördiler (10) bir cānibi bir yüksek dağ ki āsmāna ser çekmiş, ḳullesi (11) buluda girmiş, gitmiş yoldan ṭarafā sedd yapılmış. (12) Şöyle ki sedd ba-cevceden nişān virür; ammā yir yir yıkılmağa (13) yüz ṭutmuş. H̄amza su‘āl idüp “Bunun̄ aşlı nedür?” (14) didi. Seyf-i zū’l-yezen, “Bu vādīye Belinkān dirler. Bir (15) zamān çoğalup yoldan adam giçürmezler idi. Ol [6a] (1) zamān Yemen sulṭānı böyle yapdurmış, andan adam (2) giçer olmuş.” didi. H̄amza eyitdi: “Bu seddün̄ içinden giçelim, (3) vādī-yi Belinkān’ı seyr idelim.” didi. ‘Ömer “Yā H̄amza bilmem, ne (4) dirsın. Biz vādī-yi Şirān’da n’eyleriz, anun̄ ne seyri (5) olur?” didi. “Doğrı yolmuza gidelim.” didi. H̄amza (6) “Elbetde ben

giderem, sen gitmez iseñ var anlar ile git.” (7) diyüp raḥşın sürdi. ‘Ömer de çäre Ḥamza’nuñ (8) ardına düşüp gitdi; ammā beriden Ḥamza’nuñ qarındaşları (9) melül olup yollarına gitdiler; ammā bu taraftan (10) Ḥamza ve ‘Ömer seher zamānı idi baḳup gördiler, ol vādī (11) bir ‘aceb otlı, şuları çok dürlü meyveler ve şüküfeler (12) ile zeyn olmış. Biraz meyvelerden divşirüp (13) yiyüp, atların ota şaldılar. Birazdan, kuşluk (14) zamānı olduḳda baḳup gördiler. Bir cānibden iri (15) arslan bunları görüp, añırup gümrendi. ‘Ömer [6b] (1) gördükde “Yā Ḥamza ḳoma, imdi saña bir şikār geldi.” diyüp (2) kendüsi ḳaçmaḡa başladı. Ḥamza hemān el tīr ü kemāna (3) urup, ol arslan gelürken alnından bir oḳ (4) urup, ḳuyruḡı altından çıkup bürrān oldu. (5) Arslan çıkup cān virdi. ‘Ömer bunu görüp (6) gelüp Ḥamza’ya “Āferīn, hele bundan ḳurtulduḳ.” (7) dirken, biri daḡı zāhir oldu. ‘Ömer “Ḳoma hāy!” (8) diyüp yine ḳaçdı. Ḥamza bir oḳ urup anı (9) daḡı helāk eyledi. Anuñ ardınca biri daḡı (10) peydāh oldu, anı da öldürdi. Öyle arslan (11) ḳaplan cem‘ oldu ki ḥesābı yoḳ. Ḥamza ve ‘Ömer arslanlar (12) arasında ḳaldılar; ammā Ḥamza dalkılıç olup bunlara (13) urdı ise gördi olmaz, şıçrayup tīr (14) ile çalup birin iki pāre eyledi. Gāh şapān ile (15) gāh tīr ile ceng idüp şol ḳadar ḳırdılar ki [7a] (1) leşden giçilmez oldu; ammā ne fāide, bunlar dükenür degül, (2) gitdükçe çoḡalup ölmez. Ḥamza atına binüp ceng (3) iderek ilerüsine gitdiler. Aḡşam olunca bī-ḥesāp (4) arslan ve ḳaplan ve bir ḳırdılar. ‘Ömer “Bunlar (5) gice daḡılır, biz de diñlenüp andan yolımuza (6) gidelim.” didi. Andan bunlar ta‘ām yiyüp, ba‘de (7) biraz uyudılar. Çün şabāñ oldu, güneş kızdı, (8) arslanlar yine hücüm itdiler, yine cenge başladılar. (9) Ol ḳadar arslan ḳırdılar ki ḥesāba gelmez. Yine (10) aḡşam olunca ceng itdiler. Aḡşam oldu, yine (11) mekānlarına gitdiler. El-ḳışşa bunlar üç gün ceng (12) itdiler. Dördüncü gün vardı, Şirān’ı giçüp (13) Yemen tarafına çıktılar. ‘Ömer ise iki peleng derisin (14) üzüp, birin Ḥamza’nuñ atına ve birin kendi arḳasına (15) giydi. Anı gördiler ki iki daḡ arasından beş [7b] (1) on dane ḥarīfler peleng derisin giymiş ‘Ömer ile Ḥamza’yı (2) görüp, Ḥamza’nuñ atına ve esbābına ḫama‘ idüp baḳup (3) ḫama‘ eylediler. Bir uğurdan Ḥamza’nuñ üzerine yürüdiler. (4) Ḥamza bu ḥāli görüp na‘ra urup “İy (5) ḥaramzādeler siz ne aşıl ḥarīflersiz?” diyüp, (6) daltıḡ olup üçin öldürdi, ikisin (7) bağlayup ol birleri ḳaçdılar. Ḥamza “İy nā-bekārlar (8) siz bunda n’eylersiz, daḡı yoldaşñuz var mıdur?” (9) didi. Eytidiler: Biz üç biñ ḥarāmīlerüz,

cümlemüzün (10) başına Maķil-i peleng-pūş dirler, bahādır (11) pehlivānlardur, Nu‘mān Şāh’uñ pehlivānidur. Bir (12) hūşūş için Nu‘mān Şāh’a ‘āşī olup, (13) bu maķāmı tutup, bunda hāramīlık iderdi. (14) Hāmza, bunları koyvirüp “Düş öñüme, (15) beni Maķil-i peleng-pūş öñüne götürüñ.” didi. [8a] (1) Alup götürdiler. Bunlara meclis kurup ‘işret iderler (2) idi. Hāmza-yı bī-bervā atından inüp, atı ‘Ömer’e (3) virüp, kendüsi içeri girdi. Bunlara selām (4) virdi. Maķil ‘aleyk alup gördi, bir maḥbūb (5) yigit peleng derileri giymiş, egninde muraşsa‘ cebeleri (6) var, iki tīg kuşanur, cemālī āftāba beñzer. (7) Maķil ayağ üzere turup “İy nev-civān, hūş (8) geldüñ.” diyüp, yanına yir eyleyüp oturtdı. (9) Hāmza gördi, bunlar cümle peleng-pūşdur. (10) Oturup kelimāt eyitdi ve Maķil’e bakup gördi (11) ki ‘azīm dilāverdür. Andan Maķil dönüp (12) “İy dilāver, nereden gelürsin ve kimüñ nesisin?” (13) didi. Hāmza “Mekke hākimi ‘Abdülmuṭṭalib’uñ oğlu (14) Hāmzayam.” didi. “Nüşirvān bir zamān bizden (15) hārāc almazdı. Bu yıl emr göndermiş, hārāc istemiş. [8b] (1) Biz de mālī alup gidiyoruz. Anlar olbir yoldan (2) gitdiler. Ben yoldaşumla vādī-yi Şīrān’dan geldük; (3) ammā çok şīrler helāk eyledük; gördük dükenür (4) degül alup yürüdivirdük.” didi. Maķil Hāmza’dan (5) bu cevābı işitdükde ḥayrān olup, “Şimdi sen (6) ol sedden girüp selāmet çıķduñ mı?” didi. Hāmza (7) “Belī inanmaz iseñ adam gönder, ceng yirinde kırılan (8) arslanları görsünler.” didi. Varup gördiler; (9) andan Maķil āferīn idüp “Ancaķ olur, biz bu kadar (10) adamla varduk, güçle birkaçın helāk idüp (11) geldük.” didi. Andan öñine ta‘ām koyup şarāb (12) şundılar. Yiyüp şarābı içdi. Maķil, Hāmza’nuñ (13) yat yarağın görüp “İy nev-civān, bu yādigārları (14) kanda bulduñ? Degme şāhuñ ḥazīnesinde bulunmaz.” (15) didi. Hāmza, “İsḥāķ peygamber ‘aleyhisselāmuñdur. Bu at [9a] (1) ile bu ālātı bir mağarada buldum.” didi. Maķil ta‘accüb (2) itdi. “Bu genç yaşında Hāķ ta‘ālā saña ‘aceb luṭf (3) eylemiş. Yā bu alnında yeşil beñ nedür?” didi. Hāmza, (4) “Ḥazret-i Hızır’a buluşdum, baña kırķ gün ceng ‘ilmin (5) ta‘līm eyledi ve alnımı öpdi, ‘şimden girü şāḥib-ķırān (6) olursın’. didi; işte ol ḥāl Hāşimī (7) anuñ yedidür.” didi. Maķil “İy nev-civān, hiç şübhem (8) kalmadı ki sen şāḥib-ķırān olursın. Sen vādī-yi (9) Şīrān’dan giçesin ve benüm ḥavfumdan bī-bāk bunda (10) gelesin eyü cesāretdür. İmdi eliñi vir, senüñle (11) pençe tūtalım. Eger sen beni başarsañ ben saña ķul olayım (12) üç biñ ‘askerüm ile.” didi. “N’ola iy dilāver, sen de beni (13) başarsañ

ben de saña kıl olayım.” didi. Bu kavil üzere (14) kol uzadup, Maķil var kuvvetin bāzūya getürüp, (15) üç kerre birbiri ardınca zör eyledi. Eger demürden olaydı, [9b] (1) ħamir itdiydi. Ammā emir-i merdānuñ zerre kadar bilegin (2) depretemedi. Nöbet Ħamza’ya gelicek bir kez Maķil’uñ elini (3) burdı, kolı tākāt getürmeyüp kütür kütür çevirdi, (4) andan koyıvirdi. Maķil kılķup Ħamza’nuñ (5) öñinde baş kodı. “Ben senüñ kulluğüñ kabül itdüm, (6) sen de benüm ħizmetüm kabül eyle. Eger senüñ dīnüñ (7) ħaķ olmasa bu mertebeye irmezdüñ.” didi. Ħamza buña (8) dīn-i İslām’ı telķin eyledi. Ol zamān Ħazret-i (9) İbrāhīm dīninde idiler. Andan Ħamza’yı üst yanına (10) alup ‘izzet eyledi. Andan ‘Ömer’i içeri çağırdılar. (11) Atı elinden alup bağladılar. ‘Ömer içeri girüp Maķil’e (12) ve Ħamza’ya du‘ā idüp Ħamza’nuñ yanında oturdu. (13) Andan ‘işrete meşğül oldılar. Rāvī eydür: (14) Meger Ħamza’nuñ geldiği yol Yemen yakın idi. Ķarındaşları (15) ve Seyf-i zū’l-yezen, sekiz günden soñra gelüp [10a] (1) bir şahrā kenārına ķondılar. Cāsuslar Maķil-i peleng-pūşa (2) ħaber virdiler ki “İşte Nu‘mān Şāh’uñ veziri Seyf-i zū’l-yezen, (3) Ķaĥtān ve Ķaytān, Mekke’ye varup ħarācın (4) alup geldiler.” didiler. Ħamza da işidüp icāzet (5) istedi. “Varalım, Yemen’i seyr idelim, cāiz olursa (6) bile gidelim.” didi. Maķil “Siz buyuruñ. Zirā benüm Nu‘mān (7) Şāh ile mācerām vardur. Belki bir fitneye bā‘iş (8) ola.” didi. Ħamza “N’ola dönüşde buluşuruz.” diyüp, (9) Maķil’e vedā‘ idüp gitdiler. ‘Ömer müjdeye gitdi. (10) Bu taraftan bunlara “‘Ömer ile Ħamza nice oldu? Şirler (11) anları loķma loķma idüp yimişlerdür.” dirlerdi. Ebū (12) Tālib ile ‘Abbās ve ol bir ħarındaşları ħam-nāk (13) idiler. Ammā Ķaĥtān-ı Yemeni ise “Eyü ķurtulduķ (14) şunlardan. Bizde ‘ırz ve nāmūs ķomadı.” diyü (15) Ķaytān ile şād olmişler idi. Ol maħalde ‘Ömer ‘ayyār [10b] (1) çıkageldi. Arķasına bir peleng pōstın giyüp, omuzunda (2) teber Ebū Tālib’e ve Abbās’a du‘ā idüp “Müjde (3) dilāverler, Ħamza vādī-yi Şirān’ı giķüp, filān yirde (4) Maķil-i peleng-pūşı başup kendüye kıl eyledi; (5) işte sağ emin geliyor.” didi. Bunlar şād olup (6) ‘Ömer’e vāfir iħsān eylediler. Ardınca Ħamza da çıkageldi. (7) Arķasında peleng pōstı giymiş, atına (8) peleng pōstı örtmiş bu pōstlar kendüye bir ‘aceb (9) heybet virmiş. Ķarşu gelüp, görüşüp ħāl ħātır (10) şoruşdılar. Andan Seyf-i zū’l-yezen ile (11) buluşup olan mācerāyı ħaber virdi. Cümlesi (12) ħayrān oldılar. Andan ol gice anda ķalup, (13) irtesi göķ idüp, “Ķandasın ķal‘a-yı Şafān?” (14) diyüp gitdiler. bir gün

al‘a-yı Őafān‘a gelüp, (15) Nu‘mān Őāh‘a buluŐup, arŐulamaa ne adar veziri [11a] (1) var ise gnderdi. Andan Seyf-i zū‘l-yezen sürüp (2) Nu‘mān Őāh‘a gelüp elin pdi. amza‘nuñ yolda (3) itdüklerin h̄ikāyet eyledi. Vādī-yi Őīrān‘dan giçüp (4) ve Mail-i peleng-pūŐı ul itdügin haber virdi. (5) Nu‘mān Őāh iŐidüp ayrān oldu. Gnlinden (6) “İmdi bu nev-civānuñ itdügi iŐleri degme pehlivān (7) idemez. Bunda Őāh̄ib-ırānlık ‘alāmeti grinür. Bir (8) yalnuz baŐına bu adar iŐler ide ve bu adar arslan (9) ve aplan vādīsin giçe, yine Őa ve selāmet ıa. (10) Taı bu olan Őāh̄ib-ırāndur, bundan hāzer (11) gerekdür.” diyüp fikre vardı. Ba‘de bunlar nüzül-ı (12) ni‘met gnderüp bunlara ziyāfet eyledi. Üç günden (13) Őoñra dīvān idüp bunları dīvānına da‘vet (14) eyledi. Bunlara da hāzır olup peŐkeŐlerin çekmek (15) istedükde Ebū Tālib‘e ve ‘Abbās, amza‘ya “Sen bunda [11b] (1) otur, biz varalım, mālı teslim idelim.” didiler. ‘Ömer, amza‘ya iŐāret (2) idüp “Bile gidelim.” didi. amza “Benüm bunda ne iŐim var, (3) elbetde ben de bile giderem.” didi. Ebū Tālib, “oraram, (4) sen anda bir iŐ idesin; bizi h̄icāba dūŐürürsin.” (5) didi. amza, “Yok itmem, yā meger ben dīvāne miyem ki olmaz iŐ (6) idem.” didi. Anlar eyitdi: Çün sen gidersin, bārī (7) ‘Ömer gitmesün, ol seni azdırur.” didiler. ‘Ömer “N‘ola siz varuñ (8) gidüñ, ben gitmem.” didi. Bunlar da atlanup revāne oldılar. (9) ‘Ömer çādırda aldı. amza “Yürü gidelim.” didi. ‘Ömer “Yürü (10) iŐte ben de vardum.” didi. amza “Őaın alma!” didi. (11) Bunlardur Őehre gelüp dīvān-ı Őāha girdiler. Őāh daı bunlara (12) ri‘āyet idüp, her biri giçüp bir yirde oturdılar. Beriden (13) ‘Ömer de sarāy apusına geldi ki içeri gire. apucılara iŐmārlamıŐlardı, (14) Őöyle bir ‘ayyār gelürse ovmaya diyü. Bu kerre (15) ‘Ömer‘i ovmayup “Saña icāzet yodur.” didiler. ‘Ömer “Benüm içerüde [12a] (1) yoldaŐlarum vardur, buluŐayım.” didi. “Biz yoldaŐ falān (2) bilmezüz, var git Őuradan, yosa Őimdi seni dgerüz.” (3) didiler. ‘Ömer grdi ki olmaz, girü dönüp tiz bir orba (4) kül, bir orba kireç peydā eyledi. İki yanına aŐup yine (5) apuya geldi. “Behī baba gel, saña bira açe Őerbet bahā (6) vireyin. Giçdüm içeri girmeden seni ben atama beñzetdüm. (7) Gel Őu açeleri al.” diyüp, ol kendüye māni‘ olan (8) apucıyı çāırdı. Ol daı Őadā-yı mübellii iŐidicek, (9) avcın aup “Hāy cānum oul, saña Őāni‘ oldu; (10) gel, içeri gir.” didi. ‘Ömer de yaın geldükde Őa eline (11) kül, Őol eline kireç alup bī-çāre ocanuñ gzlerine (12) Őadı. “Vāy bre nā-bekār.” didi. Olbir yoldaŐları,

“N’olduñ, (13) nedür aşı, şerbet bahāsın düşürdüñ mi yoħsa?” diyüp (14) üzerine düşince, ‘Ömer anlara şağlı şollı kül ile (15) kireci şavurdu. Anlar gözlerin ovağaldılar. ‘Ömer içeri [12b] (1) girdi. Gördi ki Ĥamza eñ aşığıda bir kürsī komışlar, (2) giçüp qarār eylemişdi. ‘Ömer, Ĥamza öyle yirde oturur (3) gördi, ziyāde elem çekdi. Hemān yanına gelüp “Ne oturursın (4) bunda?” didi. Ĥamza “Yā nerede oturayım?” didi. (5) ‘Ömer “Sen řāhīb-kırānsın, senüñ yirüñ şağ ĳolda (6) pehlivān-ı pā-yı taħt yiridür.” didi. Ĥamza bağdı, (7) gördi. Meger ol řandālyede Ķaħťān-ı Yemenī otururdu. (8) Aşıl pehlivān-ı pā-yı taħt Mağil-i yek-đarb idi. Yedi (9) günlük yolda başka bir diyāra ĥükm iderdi. Bir sefer (10) olduğda ĥaber gönderüp getürdürdi. Ķaħťān anuñ (11) kā‘im-i mağāmı idi. Bu kez Ĥamza ĳalkup Ķaħťān’a “İy (12) pehlivān, sizde misāfire böyle mi ri‘āyet iderler? (13) Hele bir miğđār biz de oturalım, (14) řāh görelim.” didi. Ķaħťān ise evvelden Ĥamza’dan (15) gözi ĳorkmıř idi. ‘İnād eylemeyüp ĳalkdı, řola [13a] (1) giçüp oturdu. Ĥamza giçüp şağ ĳolda Ķaħťān’uñ yirine (2) oturdu. Ķayťān dağı aşığı oturdu. Ebū Tālib (3) “Nedür aşı?” diyüp, bağup ‘Ömer’i gördi, Ĥamza’nuñ (4) yanında şurur, “Ĥāy bu nereden gelmiş? Tizine bir fitne de (5) ĳaynatdı.” diyüp, birbirine bağup “Nice olur ĥāl, (6) böyle ki bir ĳavğā olmayaydı.” didiler. Andan Nu‘mān řāh (7) emr eyledi. Simāt geldi, řa‘ām çekilüp yidiler, şeker (8) şerbetleri içdiler. Ammā Nu‘mān řāh’uñ Ĥamza’ya (9) evvelden dağı eleme kemālinde idi. şimdi geldüğinde elin (10) öpmeyüp kendüye ta‘zīm itmedüğinden incinüp (11) muğayyed olmadı. Bunlaruñ öñine bir ağaç sīnī ile (12) –ķebabıcıklar ĳoyup, ĳayr-ı nefīs řa‘ām ĳomadı. Ĥamza da (13) ol řa‘āmdan yimek istedi. ‘Ömer “N’eylersin, biz dilenci (14) degülüz. Bunlaruñ öñinde şavuğ, ĳuzu ve gögercin ola, (15) altun gümüş sīniler ile gele, bize ĳı‘ıyānet ĳaşd eyledi.” diyüp [13b] (1) āvāz virdi. Ĥamza “Behī ‘ayyār yaşamadı. Nice idelim?” (2) didükde “řu altun sīnīyi al, bunda ĳoy, bunu anda (3) ĳo.” didi. Ĥamza ““Ayb degül mi?” didi. ‘Ömer “Yoğ.” Diyince, (4) Ĥamza hemān el şunup ol altun sīnīyi, bu ĳadar (5) řaħān ile ĳaldırup ve řol eliyle kendi (6) öñinde ĳodı. Ağaç sīnīyi anlaruñ öñine ĳodı. (7) Bunlar “Bre ne işlersiz?” didiler. Ĥamza “Biz misāfir adamlarız, (8) ĳarnumuz ačdur, böyle nefāisi her zamān bulmazuz.” didi. (9) Ĥamza’nuñ ĳarındařları bu ĥāli gördiler, ĥicāba düşdiler. (10) ‘Ömer’e sögerlerdi, anuñ taħrīginden dirlerdi. (11) Yimek yirken bir uylu kemük ĳığdı. Ĥamza uyluğı

(12) yiyüp, kemügi sîniye komağ istedi. ‘Ömer “Kemügi (13) sîniye komağlar.” didi. H̄amza “Yā kanda korağlar?” didi. (14) “İşte şu pencereden at.” didi. Sarāyuñ cāmuñ (15) gösterdi. H̄amza ol kemügi cāma toğrı fırlatdı, [14a] (1) kemük cāma doğunup cām kırıldı, kemük taşra gitdi. (2) Ebū T̄alib, ‘Ömer’e işāret idüp “Niçün tek tırmazsın?” (3) didi. ‘Ömer “Benüm ne günāhum var?” diyüp H̄amza’yı gösterdi. H̄amza da (4) “Nedür ol yā ‘Ömer, Ebū T̄alib ne söyler?” didi. ‘Ömer “Kemügi taşra (5) bıraquñ, aşāğı atuñ.” diyü şāhuñ tahtı altını gösterdi. (6) Bu kez H̄amza olbir kemügi tahtuñ altına atdı. Meger şāhuñ (7) anda muşanna‘ surāhîleri ve meclis ālātı ve fağfūrı (8) var idi. Kazā ile kemük anlara doğunup bir kütürdi (9) koptı, cümlesi kırıldı. Nu‘ m̄an Şāh anları işidüp, (10) h̄āl nedür bilüp ziyāde elem çekdi. “Yā ehl-i Mekke bu H̄amza (11) yavuz edesüzdür, misāfirimüzdür, yoğsa ben bilürem, (12) aña n’eylerem. Zirā bunuñ bu gün itdügi ziyān on (13) biñ altuna olmaz.” didi. Ebū T̄alib “N’eyleyelim (14) şāhum? Kerem eyle, şabr eyle. Bu arada H̄amza’ya cevāb (15) virür bir kimse yoğdur. N’eylerse eylesün. Şimdi [14b] (1) kalkar gider.” didi. Şāh “Yā niye getürdüñ böyle dīvāne (2) h̄arifi?” didi. Seyf-i zū’l-yezen “Yā kim getüre?” didi. (3) “Ben de sizüñle bile gideyim mi? Temāşā ideyim, ‘Yoğ.’ dirseñüz (4) ben de h̄azineyi virmem.” didi. “Biz müdārā ile h̄azineyi aldık. (5) Yoğsa bu bize mālı virmezdi. Anuñ ‘askerden, pehlivāndan (6) bāki yoğdur. Hemān şabr eyle, her ne h̄āl ise.” didi. (7) Çünkü ta‘āmlar yindi, sîniler kalkdı, şerbetler içildi. (8) Ba‘de hemān şāh emreyledi. H̄azineden h̄azinedār, (9) hil‘atlar getürüp, h̄azine h̄izmetinde olan H̄amza’nuñ (10) kardaşlarına fāhir hil‘atlar getürdiler. Ammā H̄amza’ya (11) getürdükleri ma‘a’l-kerāhe. ‘Ömer gördi ki H̄amza’nuñ (12) hil‘atı fenā. “Yā H̄amza, bu hil‘atıñ ālemi yoğdur. Göre kardaşlarıñ (13) hil‘atı nice dūr. Ammā saña nisbet idüp (14) hil‘atın eyüsin virmediler.” didi. H̄amza “Yā nice (15) ideyin?” didi. ‘Ömer “Giyer gibi ol, kollarıñ giyerken zōr eyle, [15a] (1) yırtılsun. ‘Bizlere bu çürük hil‘atı niçün virdiñüz?’ diyü (2) gāzab eyle, üzerime at. Ben de senüñ h̄atıruñ için (3) aluram.” didi. H̄amza da ‘Ömer’üñ naşihatin kabul idüp, (4) ol kaftanı giyer gibi olup bir kez kolların giydükde, (5) hemān ol kaftān cayır cayır yırtıldı. H̄amza “Böyle (6) çürük kaftanı adama ne virürler?” diyüp, götürüp (7) ‘Ömer’üñ üstine atdı. ‘Ömer anı aldı. Ol maḥalde Nu‘m̄an (8) Şāh görüp bir gāyırısın getürtdi. H̄amza anı da (9) yırtup

‘Ömer’e viridi. Şâh “Birin dağı getürün. (10) Niçün bir büyücegin getürmezsiniz?” didi. Birin (11) dağı getürdiler. Ĥamza anı dağı beğenmeyüp, yırtup (12) ‘Ömer’ün üzerine bıraktı. Ol dem Seyf-i zū’l-yezen (13) “Şâhum murād ĥil‘at degüldür. Lakin Ĥamza beğenmeyüp yırtar (14) atar.” didi. Ol dem şâh buyurdu. Bir ĥaş ĥil‘at (15) getürdiler. Ĥamza giyüp oturdu. Birerden destür [15b] (1) alup, herkes yirinden turup gitdiler. Andan Ĥamza da (2) ‘Ömer ile kapuya geldiler. Ĥapucılar karşı gelüp, eteklerin (3) açup “İy nev-civân mübârek ola, kaftân eyüsin giymişsin, (4) bize şerbet bahâ.” didiler. Ĥamza “Yanumda aqçe yoqdur, (5) bir gelişde dağı.” didi. Ĥapucılar “Yoldaşñuzdan al, borca (6) girme.” didiler. Ĥamza ‘Ömer’e baqup “Yanuñda bir qaç altun (7) var ise vir şunlara gidelim.” didi. ‘Ömer “Benüm de yanumda (8) yoqdur. Hemân ‘ilacı budur ki bunlara aqçe virür gibi (9) ol da yanına gelenün birisinin kulağın qoparup (10) eline vir. Eyit ki ben şimdi henüz yoldan gelürem, (11) aqçe yoqdur.” didi. Ĥamza elin cebine soqup, (12) ĥapucıya aqçe virür gibi olup, ĥapucı segirdüp (13) yanına gelüp, “Ben ĥapucıların bölükbaşısıyam.” diyüp (14) şununca, Ĥamza ĥapucının kulağına yapışdı. “Ĥây (15) bre n’eylersin?” diyince qoparup eline viridi. “İy nâ-dân, [16a] (1) her adamı bir şanursın. Şâhuñuz bizden füzülen, bu kadar (2) mâl aldı. Size dağı borcımız nedir?” didi. Biri tecävüzlük (3) idüp, gelüp Ĥamza’ya bir deynek şaldı. Ĥamza bir eliyle (4) deñegi aldı ve şol eliyle depesine bir müşt öyle (5) urdu ki başı târ-mâr oldu. Olbirleri qaçdılar. (6) Biri biri eydür: “Bu ol Ĥamza’dur ki Ĥaytân’ı üç (7) biñ ‘askeriyle başdı. Ol yanında olan ‘Ömer’dür (8) ki şabâñ gözümüze kül kireç şaçdı. Ĥoñ, (9) gitsün şunlar, şimdi cümlemüzi kırarlar.” didi. (10) Bundan soñra Ĥamza da ‘Ömer ile olup yürüdi. Ĥarındaşları (11) bu ĥaberi işidüp gâyet ĥavf itdiler. (12) “Şimdi Nu‘mân Şâh duyup bizi tutdurursa, (13) ĥâlimüz nice olur?” didiler. Hele bunlardur sürüp (14) çadırlarına geldiler. Ĥamza’nuñ başına üşüp (15) “İy birâder, niçün böyle idersin, utanmaz mısın?” [16b] (1) didiler. Ĥamza “Benüm anlardan bâkim nedir, anı qaşd eyle. (2) Böyle ider mi ki bolayki baña el uzadalar? Ol (3) zamân da ben de elime kılıç alup, anların başına cihân (4) dar idüp, gözlerine teng eyleyem. Yâ meger siz öyle (5) mi kıyâs idersiz ki ben bu kadar mâlî anlara qoyup (6) gidem. Ĥayır olmaz. Berrebü’l-Ka‘be ancak hemân bir bahâne (7) ister mi ki murâdum üzere bunlardan intikâm alam. (8) Ammâ ne diyem, ol Seyf-i zū’l-yezen didükleri (9) ĥarîf

çok bilür, şāha naşîhatlar virür, durmaz (10) men' ider. Eger ol olmasa şāh buña taḥammül idemezdi, (11) ğavġa ƙopardı. İmdi ben bu vilāyete anuñ-çün geldüm ki (12) bu Yemen vilāyetin fetḥ idem. Nu' mān Şāh yā esīr idüp (13) yā İslām getürem, yāḥūd virdigim mālı yine alup (14) kendüyi ḥarāca kesüp ve yedi yıllık ḥarācın peşin (15) almayınca bu diyārdan gitmezsin." didi. Çünkü ƙarındaşları [17a] (1) Ḥamza'dan bu cevābları işitdiler, 'ağılları çāk (2) oldu. Ba'de yirlerinden tırup, tenhālarına gidüp, (3) müşāvere idüp nice olur ḥāl görür misin? Bunuñ (4) dimāġı fesāda. İmdi hemān yigregi budur ki bu aradan (5) ƙalƙup gidevüz. Ḥamza bunda ƙalursa Nu' mān (6) Şāh, Ḥamza ile n'eylerse eylesün. Zīrā bunlar söz (7) tıtmazlar. Anuñ-çün Nüşīrvān bunlaruñ ƙatline emr (8) virmişdi. Rāvī rivāyet ider ki bu taraftan (9) Nu' mān Şāh-ı Yemenī, bu ğavġayı işitdükde "Bre nedür (10) ol şamāta daġı?" didi. Birƙaç ƙapucılar ileri (11) gelüp, feryād idüp, "İy şāh-ı ālem, Ḥamza filān ƙapucınuñ (12) ƙulaġın ƙopardı, eline virdi ve birisin (13) daġı müşt ile helāk eyledi." didiler. Nu' mān Şāh (14) bu ḥaberi işidüp ġāyet ġazaba geldi. "Söyleñ, (15) görelim." didiler. Bunlar "Ḥamza ' Arab ƙaftān giymişdi. [17b] (1) Biz de tırup 'Şerbet aƙçesi vir.' demiş olduk. (2) İşte ol da bu ƙadar nesneden ötüri böyle eyledi." (3) didiler. Şāh "İy nā-bekārlar, her yirde ƙuzġunluġ (4) olmaz. Ol oġlanı görmediñüz mi benüm sarāyım (5) cāmların nice pāreledi ve yine taḥtum altında bu ƙadar (6) ālāt-ı meclis ki cümlesin pāre pāre itdi. Bu ġün (7) on biñ altun ziyān eyledi, ben şabr eyledüm. Ammā (8) siz birƙaç aƙçeden ötüri benüm 'ırzım pāy-māl (9) eylediñüz." diyüp, emreyledi ki bunlara beş yüz degnek (10) ura. Ammā Seyf-i zū'l-yezen dilek idüp ol ƙapucıları (11) ƙoyuvirdi. Seyf-i zū'l-yezen 'azīm iltifāt eyledi. Andan (12) Ḥamza'nuñ ƙarındaşları, Yemen tefāriƙleri ile alup gitmege (13) tedāriġin görüp, tamām gitmeleri muƙarrer olduġda gelüp, (14) Nu' mān Şāh'dan icāzet alup, ḥazīneyi teslim itdüklerine (15) bir mühürlü temessük alup, andan sürüp çādırlarına [18a] (1) geldiler. "Yarın ġice gidelim." diyüp gidecek oldılar. (2) Ḥamza, 'Ömer ile tenhāya gelüp "Nice olur ḥāl? Biz bunda (3) çok zaḥmet çekdük. Ammā bir iş de idemedük. Ḥazīne de (4) bunda ƙaldı. Nice idelim, yā şimdi şöyle gidelim mi?" didi. (5) 'Ömer "Yā n'işlerüz, giderüz. Nihāyet gelecek yıl ḥarāca (6) geldükde, biz de ḥarācı virmezüz. Ol bahāne ile ğavġa (7) ƙopar, yā biz gelürüz yā ol Mekke'ye gelür." didi. Ḥamza (8) "Ḥayır, ben bu mālı bunda ƙomazın. Elbetde

alırım, (9) gitmem.” didi. ‘Ömer “İmdi bunları gönderüp, andan peleng-püş (10) üzerine varalım. Cümle ‘ asker ile anı bunda (11) getirürüz. Nihāyet ol zamān bizüm geldüğümüz duyup, bize bir (12) acı söz söyleye. Ben daḥı bunuñ emrine muḥālefet bir vaz‘ (13) gösterüp ol ki bir ğavġa ḳopa.” didi. Ḥamza da bu (14) rāyı beġenüp, bunuñ üzerine ittifāḳ eylediler. Çün (15) şabāḥ oldu, Mekkeli göç idüp gitdiler. Üç gün [18b] (1) gidüp bir şaḥrāya ḳondılar. ‘Ömer ile Ḥamza şikāra ḳıḳdılar. (2) Anı gördiler ki bir āḥū ḳaçup üzerlerine gelür. Ḥamza (3) baḳup gördi bu āḥūyı oḳ ile urmuşlar. Ammā (4) yuḳa yirinden urmaġla henüz daḥı yıḳılmamış, durmayup (5) ḳaçar. Hemān emīr-i merdān bir oḳ urup ol (6) āḥūyı yıḳdı, yitişüp boġazladı. Pōstın ḳıḳarurken (7) anı gördi, bir nev-ḥat dilāver gelüp bunlara yaḳın geldi. (8) Gördi şikārın almışlar, durmayup pōstın ḳıḳarurlar, (9) yavuzlanup “İy nā-bekārlar, bu dünyāda artuḳ şikār bulunmadı ki (10) benüm oḳlanmış şikārım alasız.” didi. Ḥamza “Ḥōş bilemedük. (11) Gördük ḳaçup yabana gider, ben daḥı anı yıḳdum, bişürüp (12) bile yiyelim.” didi. Ol yigit “İy biġāneler, yā şimden (13) girü virürseñüz n’eylerem? Zīrā ol benüm fālum idi. Siz (14) böyle yolsuzluḳ eyleyin. Meger ben de sizi ḳor mıyam?” (15) diyüp, daltıġ olup Ḥamza’nuñ üzerine ḥavāle ḳıldı. [19a] (1) Ḥamza ġazaba gelüp bileġinden ḫutdı, eli açılıp ḳılıç (2) yire düşdi ve bir eliyle kemerinden ḳapup yire urdı. (3) şöyle ki bir zamān bī-hūş oldu. Ḥamza, ol yigidüñ (4) gögsine ḳıḳup ḥançerin ‘uryān eyledi, diledi ki (5) başın kese. Ol civān göz açup “İy nev-civān, baña (6) ḳıyma, āşıḳam, nāmzedem. Benüm bir avuç ḳanuma girme.” didi. (7) Ḥamza ise ‘aşḳ nedür bilmezdi. Bir zamān ola, kendü de (8) bu sevdā ile uğraya. ‘Ömer ise “Bre yabana söyler, kes (9) başın, eyü şoyḳaları var, alayım.” dir. Ol yigit (10) tekrār yalvarup “Amān vir, beni öldürme. Ne ḥāşıl (11) olur. Bir āşıḳam ki vuşlat-ı cānāna irmedüm, bir (12) ḫastayam ki henüz dermāna irmedüm.” didi. Rāwī (13) eydür: Çünki bu beyti oḳudı, Ḥamza daḥı amān (14) virüp üzerinden ḳalḳdı. Zīrā üstādı (15) Ḥazret-i Hızır ‘aleyhisselām naşīḥat eylemişdür ki [19b] (1) “Amān dileyene amān viresin.” dimişdi. Andan Ḥamza, ol yigide (2) sen ne ḥāllü kişisin, baña söyle.” didi. Ol yigit, “İy dilber-i (3) ālem, ben ḳuluñ Yemen diyārına yaḳın bir şehr-i mu‘azzam vardur, (4) adına ‘Ḥūrşid-ābād’ dirler, atam ol diyārda şehriyārdur, (5) adına “‘Āmir’ dirler, ben ḳuluna ‘Şafvān bin ‘Āmir’ dirler ve bu (6) Yemen şāhınuñ bir ḳızı vardur adına ‘Hümā-yı ḫün-riz-i Ṭāifi’ (7) dirler, atası Ṭāifi

şehrinden. Begāyet güzeldür, cihānda (8) nazīri yoḡdur. Çok yirden ol kıza şehzādeler t̄alib (9) olup atasından istediler. Ammā kızuñ bir ‘aybı vardır (10) ašlā, er, adam kısmete meyl-i muḥabbeti yoḡdur. Dāimā da‘vā-yı (11) merd ider ki “Ben ere varmazam. Her kim baña t̄alib ise (12) meydānuma gelsün, beni zör pāzūsıyla raḡşumdan ḡapup (13) arḡamı kim ki yire getüre, ben aña vardum. Yoḡ eger ben ḡalebe (14) idüp yıḡarsam amān virmeyüp başın keserem.” dir (15) İşte ol ecluden yılda üç gün nev-rüz iderler. [20a] (1) İraḡdan t̄alibleri gelürler, meydāna girerler. Amān virmeyüp (2) başın keser. Kıız ise ziyāde zör pāzūya (3) mālīkdür. Bu ḡadar zamāndur bir kimse ḡalebe idemedi. (4) Kıız ise her kime ḡalebe itse ašlā amān virmez, başın (5) keser, ḡal‘a burcına ašar. Leşin tevābi‘i alup diyārlarına (6) götürürler. İy dilāver, işte ol kızuñ ḡīlesi budur ki (7) ḡaçan bir t̄alibi kendüye ḡalib gelse, ol zamānda ḡīle (8) idüp ol bī-ḡāreye arz-ı cemāl ider. Ol daḡı (9) kızuñ ol ḡōş cemālin görüp bī-iḡtiyār ‘aḡluñ (10) aldırup bī-hüş olur. Ol maḡalde fırşat bulup (11) amān virmeyüp başın keser. Anuñ-ḡün adına “Hümā-yı (12) ḡün-riz.” dirler. “Ben bunda daḡı üç yıldur ki vaşfın (13) işidüp ḡulaḡdan āşık oldum. Atam dāimā (14) beni men‘ iderdi. Āḡir şabra t̄āḡatum ḡalmadı. ‘Bārī (15) ma‘şūḡa elinde helāk olam.’ diyüp, atamdan icāzet [20b] (1) alup biraz ‘asker ile geldüm. Ammā bilür mi ki beni daḡı öldürecekdür. (2) Zīrā anuñ bir kez cemālin gören ‘aḡlı mecālī ḡalmaz, (3) amān bulmaz.” diyüp zārī zārī ağladı. ḡamza “İy dilāver, (4) nev-rüz zamānı oldu mı yoḡsa daḡı ıraḡ mı?” didi. (5) Şafvān “ḡālā şimdi bu hafta içindedür ki cümle ol (6) kızuñ t̄alibleri gelüp cem‘ olurlar.” didi. ḡamza şād (7) olup, “Ben de bir bahāne ister mi ki bir miḡdār eglenem imdi (8) yā Şafvān, elem çekme, ol kıızı saña alıvireyim ve sār (9) dertlülere daḡı bu dertden ḡalāş ideyim.” didi. (10) Andan ‘Ömer’e “Yā ‘Ömer var, ḡarındaşlarıma söyle, Nu‘mān Şāḡ (11) kızınıñ nev-rüzü seyr itmeyince ben gitmem. İmdi anlar da (12) bir iki gün bunda dursunlar, nev-rüzü bile seyr (13) idelim, andan yine bile gidelim.” didi. ‘Ömer “N’ola?” diyüp, (14) ḡamza’nuñ ḡarındaşlarına varup bu cevābları söyledükde, (15) cümlesi ḡam-nāk oldılar. “Yā nice idelim?” diyüp, her biri [21a] (1) bir söz söyledi. “Elbette ol, bir ḡavḡa ider. Bārī (2) biz Mekke’ye gidelim.” didiler. Ebū T̄alib, “Olmaz, zīrā biz (3) şimdi ḡamzasuz Mekke’ye varsaḡ babamız ‘Niḡün ḡamza’yı (4) bile getirmediñüz?’ diyüp incinür. ‘Bu oḡlanı öyle (5) yad illerde biraḡup geldiñüz.’

dirse ne cevāb idelim? (6) İmdi her ne hāl ise yanından ayrılmayalım ve her nice (7) olursa öyle olalım. Hemān bolayki sağ esen (8) babasına iletevüz.” didi. Anlar da nā-çār olup rāzı (9) oldılar. Ḥamza’ya gelüp naṣīḥat eylediler, ḳabūl itmedi. (10) Ḥamza sürüp Şafvān’uñ ‘askeri olduğu yire (11) geldiler. Şafvān’uñ tevābī’i ḳarşu gelüp yanında Ḥamza (12) ve ḳarındaşları görüp ta’ zīm ile bārgāha götürdiler. (13) Şafvān emīrūñ murādını taḥta teklīf eylediler. (14) Ḥamza “İy şāhzāde, biz taḥta oturmazız. Şāḥib-ḳırān (15) olan pā-yı taḥt sandālyesinde oturur. Ben [21b] (1) daḫı ol ṭarīḳa sülūk itmeyim. Bā-ḫuşūş şimdiki hālde (2) şāḥib-ḳırān-ı ‘aşram, diyü da’vā-yı merd itmişem. Ōeyl, Ḥazret-i (3) Ḥızır ‘aleyhisselām baña, ‘Senüñ arḳañ ölince yire gelmez (4) ve hem sen şāḥib-ḳırān-ı ‘aşr olursun.’ demişdür. İmdi (5) yine şandālyede otururam. Taḥt saña mübārek olsun.” (6) diyüp, giçüp pā-yı taḥt yirinde ḳarār eyledi ve ḳarındaşları (7) daḫı oturdılar. Ba’de Şafvān emreyledi, ta’ām gelüp (8) yindi, şükrīn didiler. Andan yine ortaya bisāt-ı (9) ‘ayş döşendi. Sākiler ellerine cām alup cāmı (10) bir idüp, Ḥamza’ya virüp ba’de oṭuran (11) yārāna virdiler. Biraz ‘ayş ü nüş idüp, birazdan (12) Şafvān’uñ bāde dimāğına yitişüp, ma’şūḳası ḥāṭırına (13) ḫuṭūr idüp derūndan bir āḥ eyledi. Şöyle ki (14) gözlerinden yaş gelüp bu beyti oḳudu. Beyit: (15) “Mübārek olur mı vaşlı ‘aceb baña müyesser, yoḫsa olayın [22a] (1) ḥasretiyle ḫāke berāber.” böyle diyüp kendünce ‘aşḳ (2) deryāsı bu maḥalde cūş-ı ḫurūşa gelüp aḫlardı. Ol (3) zamān Ḥamza ‘aşḳ ḥālinden bilmezdi. Şafvān’uñ aḫladuğına (4) Ḥamza gülerdi. Şafvān Ḥamza’nuñ kendüye güldüğine (5) baḳup daḫı beter aḫladı. “İy dilāver, gülersin beni mezelenürsin. (6) Hele olsun şimdi gerçi bilmezsin. (7) Bu zamān başına geldükde duyarsın ki ‘Bī-çāre Şafvān (8) bundan ötüri aḫlar imiş.’ diyessin.” didi. İşte (9) Rāvī ḳavlince, Ḥamza bu arada on yaşında dimişler. (10) Ammā eṣāḥ rivāyet henüz Yemen’i fetḥ itdüğü yedi yaşında (11) idi. İşte Ḥamza-yı bā-şafā, Şafvān bin Āmir ile ve (12) ḳarındaşları ve sākīrleri ile bu arada üç gün (13) üç gice ‘işret idüp, dördüncü gün olduḳda (14) nā-gāḥ cāsūs gelüp Şafvān’a “Müjdegānī olsun (15) ki ḥālā nev-rüz için Nu’ mān Şāḥ nidā itdürdi; [22b] (1) filān gün nev-rüz eylese gerekdür.” didiler. Şafvān (2) şād ü ḥandān olup, ol cāsūsüñ aḫzın cevāḫir (3) ile doldurdu. Hemān ol sözi işitdükde emr (4) idüp buyurdu. Fī’l-hāl bārgāḫı divşirüp, (5) bārḫāneleri yöneldüp, raḫşlarına süvār olup, (6) Ḥamza ile ve ‘Ömer ‘ayyār ile hem’inān yollarına (7) revāne oldılar. ‘Ömer ‘ayyār piyāde

̤amza'nuñ öñince (8) medhler oқыup gāhī Hümā-yı hün-rīzi medh idüp, (9) “İy şehzāde ğam yime, beherhāl ̤amza saña nigārı alıvirür.” (10) diyüp tesellī virürdi. Şafvān dağı ‘Ömer’üñ bu sözinden (11) şafalar idüp, ‘Ömer’e avuç avuç altun bağışlardı. Bir gün (12) gelüp Yemen’e dāhil oldılar. Baқыp gördiler ol kadar (13) çādırlar var ki dürlü dürlü kıumāşdan haymeler (14) ile Yemen şahrāsı māl-ā-māl olmuş. Şöyle ki insān (15) ol ziyeti gördükde hayrān olur. Rāvī kavlince, [23a] (1) ittifağ ol yıl Hümā-yı hün-rizüñ nev-rüzına beşer dāne (2) şehzādelere gelmişdi. Her biri başka başka kendi ‘askeri (3) ile bir kol olmuşdi. “Nigār kağı gün kal‘adan çıkar, (4) meydāna evvel kağımuzı da‘vet ider ola?” diyüp (5) mütenazzır olmuşlardı. Şafvān’uñ dağı elli biñ ‘askeri (6) var idi. Anlar da bir tarafta ̤amza için çādırlar (7) kıurdılar. Kıarındaşları dağı gelüp oturdılar. Tamām (8) işte etrafından gelen geldi. Bir gün Nu‘mān Şāh dağı (9) kal‘adan taşra çıkup, sāyebānlar kıurup, arkasın (10) kal‘aya virüp kıarār eyledi. Andan kıızı Hümā-yı hün-rizüñ (11) dağı hīzmetkārları başka bir otağ ve atlasdan (12) bārgāhlar kıurdılar. Yeşiller giyüp ve bir al ata süvār (13) olup, öñinde dört yüz kıız oğlan cāriyeler, (14) yüzlerinde zerrīn niğāblar, ammā Hümā-yı hün-riz muraşsa‘ (15) cevāhir niğābla gelüp ol cāriyelere girüp kıarār itdiler. [23b] (1) Dellāllar nidā idüp “İşte yarın her kim meydāna girüp (2) nigārı erlik ile zebün idüp arkasın yire (3) getürebilürse, nigār anuñ olsun. Eger mağlūb (4) olursa nigār başın keser, aşlā amān virmez, (5) helāk ider.” didiler. Çün ol gice giçüp şabāh (6) oldu. Güneş kıulle-yi Kıāf‘dan baş gösterüp rü-yı (7) ālem münevver oldu. Ol beş şehzādelere beş bölük (8) ‘asker ile yirlerinden kıurup, cebe ve cūşenlerin (9) üzerlerine ārāste ve bīrāste kıılıp, at arkasına (10) gelüp, beş taraftan alaylar bağılayup ve şaflar düzüp (11) kıurdılar. Ol cānibden Nu‘mān Şāh dağı on iki (12) biñ mükemmel müselleme ‘asker ile rahşlarına süvār olup, (13) alaylar bağılayup, arkasın kal‘aya virüp, cān (14) baş olup, alaylar bağıladıkların görüp, ol dem (15) mücevher cebeler giyüp, andan bir al ata süvār olup, [24a] (1) iki tiğ iki muraşsa‘ siper götürüp, eline nīze-yi cānsitānın (2) alup, ba‘de ol dört yüz kıullarına süvār olup (3) başka bir şaf oldılar. Ba‘de Hümā-yı hün-riz emr eyledi. (4) İki kıazık getürdiler, yan yana meydāna kıodılar. (5) Ammā ol kadar öldürdi ki şehzādelere başların (6) zincīrlere ile ol gümüş zincire aşığodılar. (7) Bu taraftan ̤amza-yı şāhīb-kırān dağı süvār olup, (8) Şafvān bin Āmir ve kıarındaşları süvār olup, alay (9) bağılayup bir

tarafda tırdılar. Andan meydāna nazar idüp (10) ol şırıklar üzerinde, ol altun zincirüñ
 üzerinde (11) ol başları aşılı gördükde Hamza bunuñ (12) aşlın Şafvān'dan su'āl
 eyledi. Şafvān āh idüp (13) “İy dilāver, işte ol bī-amān kız āşıklarınıñ (14) başların
 kesüp andan getürüp altun zincir (15) ile bu şırıkların üzerine aşakor ve bunuñla [**24b**]
 (1) iftiñār ider. Göresiz bu nev-rüzda neler idecekdür, ne insānları (2) ağladup
 kan dökecekdür.” didi. Hamza “Yā Şafvān, bu (3) şerri halkdan def' iderüz, bi-avni
 Hüdā ammā.” didi. (4) Beride Hümā-yı hün-riz ol kendü ile gelen kızlardan (5) bir
 nice kızlar ile at sürüp babasınıñ öñine (6) gelüp icāzet taleb eyledi. Nu' mān Şāh
 dağı du'ā idüp (7) icāzet virdi. Andan Hümā-yı hün-riz, yüz nefer miqdārı (8) kızlar
 ile meydāna girüp, her birin ellerinde altun (9) ve gümüş çevgānlar ile top oynar.
 Āşıklar ve bī-çāreler, (10) mañbübelerinüñ bu tarz üzere evzā'ın gördüklerinde, (11)
 her cānibden hāy hāy şadāsıyla cihānı velveleye (12) getürdiler. Hümā-yı hün-riz ol
 kızlara icāzet virdi, (13) yirlerine gitdiler. Kendüsi sahn-ı meydānda qalup (14) ol
 dem, el ālāt-ı hārbe urup bu kadar āşıklarına (15) karşı ol kadar silāhşorluk gösterdi
 ki ta'bir [**25a**] (1) mümkün degül. Cümlesi hayrān oldılar. Andan baş qaldırup (2)
 beş bölük çalınan ceng hārбіleri döndirüp, bülend āvāz (3) ile çağırup “Bu gün
 meydāna 'aşka tālib çalınan, (4) cānān olan gelsün. Vişālüm 'ıydına biñ cānıyla (5)
 qurbān olan gelsin. Her kim benümle meydāna merdāne (6) ceng idüp baña gālib
 olursa ben aña cāriye (7) ve hızmekār olayım. Eger aksi vāki' olursa amān (8)
 virmeyüp başın keserem, bu başlar yanına aşakoram. (9) Şoñra 'özr bahāne ber-
 taraf.” didi. Halk çünkü nigārdan (10) bu cevābları işitdiler, hemān Şafvān göz
 qarardup (11) meydāna girmek istedi. Hamza “İy dilāver 'acele itme, (12) 'aşk
 sevdāsıyla kendüni āteşlere yakma. Hele bu gün (13) şabr eyle, görelim añvāl nice
 olur. Nigāruñ senden (14) gayrı dört āşığı var imiş, hele anlar ile nice olur. (15) Ber-
 taraf olsun, şoñra sen de tāli' üñ döñe. Eger sen [**25b**] (1) kızını şimdi ala getürürseñ ol
 tālibleri senüñle ma'reke (2) iderler. Hele anlar naşibin alsunlar, nöbet saña döñerse
 (3) kolaydur.” didi. Bu taraftan Keşmīr şāhınıñ bir oğlu (4) gelmişdi. Adına “Civān-
 baht.” dirdilerdi. Ol, atın sürüp (5) meydāna girdi, nigāruñ öñin alup, tevāzu' ile nigāra
 (6) qadd-i hāmīde kılup selām virdi. Hümā-yı Tāifi dil ucıyla (7) selāmın aldı. Bu ki
 nazar idüp gördi ki bir taze nihāldür, (8) yüzün görenüñ 'aqlı gider. Ammā ol bī-
 rañm hiç (9) ol vādide degül idi. Güzel olmuş çirkīn olmuş yanında (10) yeksān idi.

Hemān ancaḡ murādı da‘vā-yı erlik göstermek (11) idi ve ġaraızı ḡan dōkmek idi. Andan Hümā-yı pā-nev “İy šehzāde, (12) ḡōš geldüñ, murāduñ nedür? Benüm meydānuma gelmeden benüm yüzümi (13) hıç gördüñ mi?” didi. Civān-baḡt “İy nigār murādum sen šāh-ı (14) ḡübānıya ḡul olmaḡdur ve yüzüñi görüp visālūñ (15) šerbetin içmekdür. Ben senüñ cemālūñ ḡanda gördüm, vašfuñ [26a] (1) išitdüm, ḡulaḡdan āšıḡ oldum, geldüm. Luḡf eyle, bī-raḡmligi (2) ḡo. Ben de Kešmīr šultānı gibi šāhuñ evlādıyam. Beni ḡabül eyle, (3) ne var serkešlik idecek.” didi. Hümā-yı ḡün-rīz hıç merḡamet (4) itmeyüp “Ol didüġüñ muḡāldur. İmdi hemān ḡurma, ḡamle (5) eyle. Eger erligüñ, hūnerüñ var ise anı gör ve merdānelik (6) ile beni zebün idüp, atumdan yıḡup baġlarsañ ol (7) zamān nihāyet bu sözleri diyesin.” didi. Civān-baḡt (8) incinüp “İy nā-bekār nāzenīn, seni ḡül ile uranuñ (9) elleri ḡurusun. Hıç ola mı ki āšıḡ ma‘šūḡasın (10) ura. Çünki ben ḡuluna merḡametüñ yoḡdur, bārī ur, (11) öldür, ḡurtulayım.” didükde, Hümā-yı ḡün-rīz ġazaba gelüp (12) “İy bī-aḡl ḡur, imdi ben senüñ išin bitüreyim.” (13) diyüp, atına meydān virüp, nīze-yi cānsitānın (14) çevirüp yitišdi. Öldürmek ḡašdına bir nīze (15) urdı. Baḡt gördi ḡülšeni yaman, cān ‘azīzdür. [26b] (1) Siperin berāber virdi, ammā nīze doḡunup ḡolı büküldi. (2) Siper sīneye ḡapandı. Az ḡaldı ki nīze ḡüzer ḡılup (3) helāk ḡıla. Güçle men‘ eyledi. Hümā-yı ḡün-rīz, alımaduġına (4) ḡaḡıyup bir nīze daḡı ḡavāle eyledi. Civān-baḡt ḡürzin (5) aḡup ne ḡāl ise olursa olsun men‘ eyledi. Civān-baḡt (6) daḡı dal-tiġ olup “İy perīde ḡīsü, ben senden (7) ḡorḡar mıyam, ḡıyās idersin. Bārī senüñ ‘ömrüñ defterin (8) dūnyādan düreyin.” diyüp bir tiġ ḡavāle eyledi. Nigār men‘ (9) eyledi, ammā ziyāde ḡazaba gelüp bir tiġ ḡavāle eyledi. (10) Civān-baḡt men‘ eyledi. Tekrār muḡarref gösterüp bir tiġ (11) urup ol civānuñ kellesini ḡop gibi zemīne bıraḡdı. (12) Hemān šāhīn gibi šıçrayup atından indi. Kelleyi ḡapup, (13) götürüp ḡuddāmına teslīm eyledi. Alup bir altun (14) zincīr ile olbir kelleler yanında ašaḡodılar. Beš (15) altı bölük ‘asker bu ḡāli görüp Hümā’nuñ bu bī-raḡmligine [27a] (1) ḡayrān oldılar. Civān-baḡt’uñ tevābi‘leri yaḡaların çāk (2) idüp feryād itdiler. Gelüp leši alup, siyāh aḡlasdan (3) kefenler idüp, tābūt içine ḡoyup diyārlarına gitdiler. (4) Bu ḡarafdan Hümā daḡı dönüp çādırlarına gelüp, rezm libāsın (5) çıkarup bezm libāsın giydi, ‘išrete mešġül oldu. (6) Bu cānibden ḡamza ile šafvān daḡı dönüp bārgāhlarına (7) gelüp ḡarār eylediler. Meclis ḡurup bir miḡdār (8) ‘išret eylediler. šafvān dönüp

“Dilâver gördüñ mi (9) biz ne derde giriftâr olduk? Bu hûn-rîz elinden kim (10) hâlâş olabilür?” didi. Hamza “Hayr ola, hele şabr eyle.” (11) diyüp, birazdan herkes halvetine varup yatdılar. (12) Hamza тұramayup “Yâ ‘Ömer, senüñle varalım Hümâ’nuñ serv kıatına (13) dâhil olalım, görelim ne aşıl nigârdur ki dünyâda böyle (14) işler ide.” didi. ‘Ömer “N’ola?” diyüp ikisi dağı gördi ki (15) âlem ‘ayyârdan hâlî, bunlar da meger dün nişfına varınca [27b] (1) bâde nüş idüp cümlesi yatmışlar idi ‘Ömer gelüp Hamza’ya (2) haber virdi. Emîr-i ‘Arab dağı sürüp çâdıruñ emred kıapusından (3) içeri girdi. Gördi bal mumları par par yanar. Bekçileri (4) cümlesi uyur. Âlem ağıyârdan hâlî, bânû-yı âlem dağı taht (5) üzerinde yatup arkası üzere uyur. Yaz günü yorğan (6) yarusına dek, beline varınca açılmış, sine çâk-ı billûra (7) beñzer. Hamza bunu temâşâ idüp güzelligine hayrân oldı. (8) Hamza küçük idi, yoğsa buña âşık olması muqarrer idi. (9) Yüzine bakup “İmdi Şafvân’uñ bunuñ yolında bu kıadar (10) kıurbân olduğı kıadar var imiş. ‘Aceb bunuñ nesin (11) alsa kı bunda bizüm geldüğümüzi bilse?” diyüp, emîr-i cihân (12) bakınup тұrurken anı gördi ki tahtuñ altında bir büyük (13) ejderhâ, bânûnuñ başı ucına yürür ki dem çeküp nigârı (14) helâk ide. Ol dem Hamza şıçrayup tahta çıkıup ejderüñ (15) başına bir hançer öyle urdı ki hançer, kıabzasına varınca [28a] (1) tahta gömüldi. Ejderhâ cân acısıyla kıuyruğın (2) yire urup döğünmege başladı. Hamza artu kı durmayup (3) ‘Ömer’e gelüp ahvâli beyân eyledi. Beride Hümâ-yı hûn-rîz (4) bu kütürdiden uyanup, bakup ejderhâyı ol (5) hâl ile gördükde ‘aklı gitdi ve etrafında olanlar (6) dağı uyanup bakdılar. Ejderi görüp hayrân oldılar. (7) “‘Aceb bunu kim öldürdi?” diyüp hançeri gördiler. (8) Ne kıadar kim ol hançeri kııkarmâ kı dilediler, çâre olmadı. (9) Âhir tahtı yarup kııkardılar. Nigâr hançere bakup gördi ki (10) bir mu‘teber kimsenüñ, ammâ adı yazılmamış. “Hiç degüldür, (11) bu illâ benüm âşıklarumdandır. İşte bu alur beni alursa. (12) Ha kı kıa eyü hizmet eyledi, hayatuma sebeb oldı.” diyüp (13) buña gönül bağıladı. Çünkü şabâh oldı, altı bölük ‘asker (14) yirlerinden тұrup at arkasına süvâr olup, alaylar (15) bağılayup, meymene meysere kıalb cenâhın ârâste durdılar. [28b] (1) Andan nigâr rahşın meydâna sürüp biraz cevelân eyledi (2) ve na‘ra urup bu beyti okudı. Beyt: “Var mıdur meydân-ı (3) ‘aşkıñ bir dilâver merd eri? İşte meydân işte (4) er-i merdüm. Diñ, gelsin biri. Kıanı benüm âşık-ı âvârelerüm? (5) Gice gündüz ‘Cemâlin görüp vişâline irsem.’ diyenler, (6) bu gün meydânuma gelsün, anlar da

görsün dünyā da (7) analar da ne toğururmuş.” didükde, Hind pâdişāhlarından (8) bir şehzāde meydāna girdi. Nigār-ı ālemüñ öñin (9) alup selām viridi. Nigār-ı ālem şehzādenüñ öñin alup (10) “Merhābā, hoş geldüñ. Nedür murāduñ, aduñ nedür, hiç beni (11) gördüñ mi?” didi. Ol şehzāde niyāz idüp “Benüm adum (12) Behmüz-ı hümezīdür. Seni görmedüm, görmege geldüm.” didi. Hümāy (13) “Toğrı söyle. Gice de mi görmedüñ?” didi. Behmüz (14) yemīn eyledi ki “Hiç görmedüm.” Bu gün bānū bildi ki bu kendi (15) istedigı degül. “İmdi hāmle eyle, erlik göster.” didi. Behmüz [29a] (1) “İy bānū, ben seni nice göreyim?” didi. Bānū ğazaba gelüp (2) “İy siyāh-rū nā-bekār çok sözi қо. Bārī sen çık, (3) fevrī biri dağı gelsin.” didi. Behmüz ‘ārlanup “İy bed-hūy (4) mekkāre, ben senden қorқmadan mı yalvaruram?” diyüp (5) el nīzeye urup, atına meydān virüp, hemān sīnesin (6) gözedüp bir nīze şundı. Bānū siper virüp men‘ (7) eyledi. Gürz eliyle urdı, men‘ eyledi. Andan hemān (8) hūn-rīz dağı nīzesin alup öyle urdı ki siper (9) dizince giçüp arkāsından taşra çıқdı. Bir cānibe (10) yıқıldı. Hemān hışt şıçrayup zemīne indi. Hānçerin (11) ‘uryān idüp başın kesdi, götürüp zincīre aşāқodı. (12) Bir şehzāde dağı meydāna girdi. Ol birinüñ (13) leşin aldılar. Çünki ol şehzāde nigārın öñin (14) aldı; nigār su‘āl idüp “Beni gördüñ mi?” didi. Ol (15) şehzāde, “Benüm adıma Behzād-ı Dımışқ dirler. Ben seni görmedüm.” [29b] (1) diyüp nigāra ‘arz-ı muhābbet eyledi. Nigār “Bu da benüm istedüğim (2) degül.” diyüp cenge başladılar. Āhir bunı dağı yıқup başın (3) alup zincīre aşdı. Dönüp çādırına geldi. Ammā (4) hūn-rīzūñ bu cellādılığına ta‘accüb eylediler. Andan ol iki (5) şehzādelerüñ başsuz gövdelerin siyāh atlasdan (6) kefene şarup, tābūta қoyup, atlarınıñ қuyruқların (7) kesüp, bir yas ü mātem ile қalkұp diyārlarına (8) göturdiler. Çün ol gice giçüp şabāh oldu. Güneş (9) қulle-yi Қāf’dan baş қaldırup, ālem nūr-ı yezdānla (10) doldı. Yine dört bölük ‘asker at arkāsından (11) süvār olup, meydān kenārına gelüp, nazar-ı ber-meydān (12) idüp turdılar. Nigār yine meydāna girüp cevelān (13) eyledi. “Her kim ecel ārzūsın iderse meydānuma (14) gelsin.” didi. Meger bir şehzāde dağı var idi. (15) Zemīn şahınıñ oğlı idi. Münevciher dirlerdi. [30a] (1) Meydāna at sürüp, gelüp nigāruñ öñinde selām (2) viridi. Bundan dağı su‘āl eyledi. Bu da “Görmedüm.” (3) diyü, yemīn eyledi. Nigār başın şalup “İy ‘aceb (4) bu naşıl kimsedür? Bu ejderi helāk iden var ise (5) Şafvān’dur.” diyüp Münevciher ile cenge başladılar. (6) Münevciher merd dilāver

idi. Tayandı, bānūyı şıktı. (7) Hemān gördi, bu kendü didüğü degüldür. Hemān hāle (8) idüp “İy civān, kimdür ol ardında gelen? Saña (9) yardıma mı gelür?” didi. Münevciher “Kim gelür?” diyü ardına (10) bakınca Hümā-yı hūn-rîz gerdānına çeküp bir tîğ öyle urdı ki (11) top gibi başı zemîne düşdi. Hamza bu hāli görüp (12) āteş olup diledi ki meydāna gire, hākkından gele. Şafvān (13) kımadı. “İy dilāver hele ben öleyim, şöñra sen giresin.” (14) didi. Ol gün de bu hāl üzere giçdi. İrtesi Hümā-yı (15) hūn-rîz at sürüp meydāna geldi. Hamza Şafvān’a [30b] (1) “İy dilāver göreyim seni, gözün aç, şağın kızuñ hāilesine (2) aldanma.” diyüp naşîhat eyledi. Şafvān dağı ālāt-ı harbe (3) müstağrak oldu. Bānū da meydānda cevelān idüp (4) na’ra ururken, Şafvān hemān emîr-i merdāndan himmet (5) taleb idüp, at sürüp meydāna geldi. Nigāruñ (6) önüne gelüp, kad-i hāmide kıilup selām virdi. Hümā-yı (7) hūn-rîz “Yā Şafvān niçün bu kadar gün gelmezsin? Böyle (8) itmekden murāduñ neydi? Ya’nî beni helāk olmağdan kırtarduñ. (9) Ben dağı saña meylüm vardır.” demek ister. Şafvān ise (10) bilmez. Nigār kendüye iltifāt ider diyü bir haylî sevindi. (11) “İy bānū aşlı bu idi ki ben evvel gelüp saña vāşıl (12) olıcağ olbirleri baña da’vācı olurlar. Ceng ve (13) gavğa ola diyü şabr eyledüm ve hem bilür mi ki senün dağı (14) baña meylün muhābbetün olduğın.” didi. Hümā “Yā sen benüm (15) cemālüm gördün mi?” didi. Şafvān “Hayır sultānum. Kıanda [31a] (1) gördüm? Bu gündün şöñra görürem.” didi. Hümā “Bre toğrı (2) söyle. Niçün şağlarsın? Uyurken serv kıatuma gelen sen (3) degül misin?” didi. Şafvān “Benüm haberüm yoğdur.” didi. “Eyü, (4) temāşāya bundan gayrı kimse kıalmadı.” diyüp döndi. “Yā (5) Şafvān gel, toğrı söyle. Filān gice ejderi urup (6) öldüren sen degül miydün?” didi. Şafvān yemīn idüp (7) “Ben senün serv kıatına ne vardum ne vāşıl nesne gördüm.” (8) didi. Hümā, çünkü böyledür, günāhuñ boynuña.” diyüp (9) ber-ğazab oldu. “Seni dağı anlaruñ yanına göndereyim. Hamle (10) eyle.” diyüp el nîze urdı. Şafvān “İy nigār gel, (11) böyle itme. Serkeşlikden ne hāşıl olur? Gel beni dağı (12) öldür. Benüm ne cānum vardır ki ben seni gül ile uram.” (13) didi. Nigār hemān nîze-yi cānsitāna el urup, altında (14) olan atına meydān virüp, mîzān yirine gelüp, (15) Şafvān’uñ sînesin gözedüp, at sürüp [31b] (1) bir nîze urdı. Şafvān siper berāber virüp merdāne (2) men’ eyledi. Hümāy bir nîze dağı urdı. Şafvān yine (3) men’ eyledi. Hümāy bir kez haşmın kavî görüp, el tîğına (4) urup Şafvān’a bir tîğ urdı. Şafvān

men' eyledi. (5) Bu kez Şafvân'a nöbet gelicek Buña minnet itmeden zör (6) bâzû ile ala getürmek yegdür." diyüp el nîze urup (7) nigāra bir nîze şundı. Bânû dağı merdāne men' eyledi. (8) Şafvân bir dağı şundı, anı da men' eyledi. Nice Şafvân (9) el gürze urup, kol kaldırup yigirmi iki 'arş (10) kıaddiyle bir đarb urdı. Nigār kendi gürzin berāber (11) virüp, gürz gürze doğundı. Tarrākalar kıopdı. (12) Güçle men' eyledi. Bu hāl üzere bir zamān ceng (13) eylediler. Gitdükçe Şafvân gālib oldı. Nigār tıgın (14) eline alup ceng itdiler. Fırşat bulamadı. Āhır nigār (15) "İy Şafvân hezār āferin, merd imişsin. Ben de sencileyin [32a] (1) bir kimse isterem ki cāriye olam, ammā çünkü beni hıç görmedüñ. (2) Bārī bir kez görmiş ol ve aña göre beni meydānda (3) şayd eyle." diyüp bir kez niķābuñ açup 'arz-ı cemāl eyledi. (4) Beriden Ĥamza ise Şafvân gözedürdi ki hāli nice (5) olur, diyü. Çünkü mekkāre yüzün açdı, Şafvân nazar (6) idüp gördi. Bir kez āh idüp, 'aklı gidüp (7) at gerdānuñ kıoca düşdi. Ĥamza "Bre buña n'oldı?" (8) dirken anı gördi. Hümā-yı hūn-riz dal-tiğ olup (9) yitişdi ki Şafvân'ıñ işin bitüre. Emir-i merdān, (10) ya' nī şāhīb-kırān bir na'ra-yı cānsitānı öyle urdı ki (11) zemān ü zamānlar zān olup, çok kimselerüñ (12) 'aklı gidüp, rahşı ürküp şāhīblerin (13) yire urdı. Hümā-yı hūn-riz 'aklı serāsime olup (14) kıılıç elinden yire düşdi. Hümāy dağı ol maħalde, Ĥamza (15) altında olan ĥingi ishāk kıoparup yıldırım [32b] (1) gibi irişdi. Hümāy dağı şağına şolına bağarken Ĥamza (2) buña yitişüp bir tabanca öyle urdı ki hemān mu'allāk (3) yıkıldı. Emir-i 'Arab atından inüp gelüp muħkem bende (4) çekdi. Bir zamāndan şoñra Şafvân'ıñ 'aklı başına gelüp (5) Ĥamza, Hümā'yı Şafvân'a teslim idüp "Var, bunu şakla. (6) Görelim nice olur?" didi. Şafvân dağı nigāri bağlu kıucağına (7) alup, götürüp bārgāhına geldi. Ammā bu tarafından (8) Nu'mān Şāh bu na'radan serāsime olup, 'aklın cem' (9) idüp, "Bre bu na'rayı kim urdı?" didükde 'Abdülmuṭṭalib (10) oğlı Ĥamza, bu sadāyı işidüp bunda kıalmış. Şafvân (11) ile yār kıarındaş olmış. İşte Hümā'yı bir tabanca ile (12) yıkıp bende çekdi. Şafvân'a teslim eyledi. Diyicek (13) yanında olan 'askerine "Bre kıomañ şu oğlanı." (14) didi. On iki biñ Yemen dilāverleri bir uğurdan (15) meydāna girüp, el nîze vü kemāna urup Ĥamza'yı ortaya [33a] (1) aldılar. Dilber-i ālem bir kez tiğ-ı ishāk eline alup, üç na'ra (2) urup "Benüm, Ĥamza bin 'Abdülmuṭṭalib. Her kim ecel ārzüsü (3) iderse gelsün." diyüp girdi bunlaruñ içine. (4) Bölük bölük idüp kıırmağa başladı. Beriden Şafvân'ıñ (5)

‘askeri dağı anı görüp, tığların ‘uryān idüp (6) yürüdiler. Nu‘mān Şāh’uñ ‘askerini kırdılar, bölük bölük (7) idüp kıanların seyl gibi akıtdılar. Şāhrā-yı Yemen lāle-reng (8) oldu. Ħamza ĥōd-ı ālemi fenāya viridi. Debre çalduğın (9) eger ĥānesine varınca iki mücber muĥarref çalduğın (10) baş kıol hevāya bürrān oldu. Arkıru çalduğın (11) ĥıyār gibi iki bölük idüp, yarusı yire (12) düşüp yarusı at üzerinde kıalurdu. Adamı adamla (13) çarpup ikisini dağı helāk iderdi. Nu‘mān Şāh’uñ (14) başına kıyāmeti kıopardılar. Bu kez gördi olmaz, hemān (15) durmayup kıarārı kıarāra değişıp kıal‘aya gitdi. Yirinden [33b] (1) Maķil ve Āķil ve Meymūn ve Mübārek ve sā‘iri Ħamza’ya (2) kıafadār olup bir sā‘atda bunları tār-mār eylediler. (3) Bunları kııra kıova tā kıal‘aya geldiler. Nu‘mān Şāh tiz kıal‘aya (4) girüp emr eyledi. Kıal‘a kıapuların bend idüp burc-ı (5) bārūlara cengciler çıkıdı. Emir-i merdān bunları (6) kıal‘a kıapusına dek kıovdu. Andan at başın çevirüp (7) geldi. Nu‘mān Şāh’uñ bārgāhların zābt idüp, (8) kıiçüp Nu‘mān Şāh otağına kıarār eyledi. Andan Hümā’nuñ (9) dağı çādırların zābt eyledi. Andan emir-i merdān ‘Ömer’e (10) baķup “Yā ‘Ömer, Şāfvān’uñ Hümā ile ĥālī nice oldu göre? (11) Mebādā bir ĥaĥā vāķi‘ olmasun. didi. ‘Ömer “N’ola?” diyüp gitdi. (12) Rāvī eydür: Ol zamān ki Ħamza Hümā’yı bağlayup Şāfvān’a (13) teslim eyledi. Derdimend Şāfvān “Eyā bu benüm düşüm mi, yoĥsa (14) ĥayāl mi?” diyüp şāfāsından tıramazdı. Bānūyı kıucağında (15) çādırına gelüp nigārı taĥt üzerine oturdaķodı. [34a] (1) Kendüsü ayađ üzere tırup bānūnuñ cemālını (2) seyr itmege başladı. Hümā-yı ĥūn-riz gözin açdı, gördi, (3) kendüyi muĥkem bağlamışlar taĥt üzerinde, Şāfvān kıarşusunda (4) el kıavuşdırup tırup. Hümāy Şāfvān’a “Beni sen mi bađladuñ?” (5) didi. Şāfvān “İy bānū-yı cihān, kıarındaşum Ħamza bağladı. Ben (6) neye kıādirem?” didi. Hümāy “Ħamza kimdür?” didi. Şāfvān “Mekke (7) reisinüñ kıüçük oğlıdur. Kıiçen gün Nu‘mān Şāh’a ĥarāc (8) getürdi. Dönüp giderken baña rāst geldi, benümle kıarındaş (9) oldu. ‘Ahd eyledi ki seni baña alıvire. İşte ahdın yirine (10) getürdi.” didükde, bildi ki ol ejderi de Ħamza kıatl (11) itmişdür. Hümāy “Göre ‘Arabzāde’yi, beni görüp de begenmeye, ĥayrıya (12) peşkeş çeke. N’ola imdi gör, ben de buna n’eylerem.” diyüp, baş (13) kıaldırıp “İy şehzāde şimden girü beni niçün bağlarsın? (14) Ben senüñ oldum. Murādına irdüñ. Hemān benümle şāfāda (15) ol.” didi. Şāfvān kıırçek şanup bunuñ bendin aldı. [34b] (1) Hümā yirinden tırup, taĥtdan aşığı inüp, diledi ki (2) toğrı çıkup gide. Şāfvān “Nereye iy nigār?” diyüp (3)

bunu koyuvirmemek istedi. Hümāy hışmıyla Şafvān'ın (4) göğsine bir müşt öyle urdu ki ağzından burnundan (5) kan gelüp, lā-ya' kıl olup arkası üzerine düştü. (6) Hümāy gördü Şafvān'ın kılıcı kalkanı aşılı тұrur. (7) Bir eline kılıç bir eline kalkanı alup taşra oldu. Gördü ki (8) Şafvān'ın atı egerlü тұrur. Şıçrayup atın üzerine (9) süvār oldu. Şafvān'ın begleri ve kulları anı gördiler. (10) Üzerine hücüm itdiler. Ammā Hümā'nun önünde kim тұrur. (11) Gelene urdu kılıcı, giçüp gitdi. İçeri girdiler, gördiler (12) Şafvān kan kuşup yatur. Taht üzerine yaturaқodılar. (13) Birazdan Şafvān'ın 'aklı gelüp "Bre nā-bekārlar, (14) Hümāy nice oldu?" didi. Anlar "Atına binüp, kaçup gitdi." (15) didiler. Şafvān derd ile āh idüp felek āyinesin... [35a] (1) Kırk menkale pehlivānları ve on iki biñ kapu kılı (2) ile şehrden taşra gelüp otağında karar eyledi. (3) Murādı bu idi ki Hamza'nun haqqından gelüp, andan (4) varup ehl-i Mekke'nun haqqından gele. Üç gündən (5) soñra Sa' d-ı Yemeni ve Efgēn-i Yemeni, yigirmi dört biñ (6) 'asker ile gelüp, Nu'mān Şāh'a buluşup bir tarafa қondılar. (7) Şafvān bu 'askeri görüp Hamza'ya "İy dilāver (8) Nu'mān Şāh gāyet yavuz. İmdi çok 'asker cem' eyledi (9) ve gelecek dağı vardır. Zira kendi diyāridur." didi. (10) Emir-i cihān "İy şehzāde sen elem çekme. İzn-i Haqq'la dünyā (11) tolusı asker olsa zerre қadar hafvum yokdur. Sen de (12) göresin ki ben anlara neler idem." didi. Andan eline (13) divid қalem alup bir nāme yazdı. Mühürleyüp 'Ömer'e (14) baқdı. "İy ahi elinden gelür mi, bu nāmeyi alup Nu'mān (15) Şāh'a viresin ve her ne cevāb virürse gelüp [35b] (1) haber viresin." didi. 'Ömer "N'ola iy (2) pehlivān?" diyüp nāmeyi alup, kendüye bir çekedüzen (3) virdi ki olmaz ol yādigār hañcerlerin kemerine kuşanup, (4) zillerin sağına solına göğsine taқınup, bād-ı şabā gubāruñ, (5) teberin omuzuna қoyup, āftābesin giyüp, sābānın (6) başına kuşadup, kuş gibi uçup Nu'mān Şāh'dan (7) yana revāne oldu. Hamza'nun қarındaşları ve sā'irleri (8) 'Ömer'ün bu heybetün görüp hayrān oldılar. Ammā 'Ömer sürüp (9) Nu'mān Şāh'ın otağı önüne gelüp kendüsin 'arz eyledi. (10) "Elçiyem, Hamza-yı şāhib-қırāndan gelürem, nāmem vardır." didi. (11) Bevvāblar varup Nu'mān Şāh huzūrına 'arz eylediler. (12) Başın şalup "İy begler görürsin bu oğlanın (13) dimāğı, nice fesāda. Şāhib-қırānlık da'vāsın ider. 'Aceb (14) bu oğlan şimdiye dek nereyi fetħ eyledi ve қanğı pehlivānla (15) ceng eyledi ki böyle olmaz da'vā ider?" didi. Sa' d-ı Yemeni [36a] (1) "İy şehriyār, bu Hamza ne қadar yaşıdadur ve kaç arş (2) қaddi

vardur ki āleme nāmı tıtmışdur?” didi. Nu‘mān (3) řāh “Henüz on yaşındadır, ammā bir büyük āvāzı (4) vardur ki na‘ra urduğda gökler yıkılır şanursın. (5) Çok adamuñ zehreleri çāk olur.” didi. Hele (6) ‘Ömer de icāzet alup içeri girdi. Bir řandālye şodılar, (7) giçüp oturdı. Andan ‘Ömer’i ol hey‘etde (8) görüp řayrān oldılar. Ol tarzı, kıyāfetine baķup (9) beř arř şadlı bir şırece, ammā böyle çābükdür ki (10) řařd itse felek çenberinden giçer. ‘Ömer’e Yemān pādıřāhı (11) üzere şerbet şundılar, içdi. Andan Nu‘mān řāh (12) nāmeyi alup, mührin giderüp Seyf-i zū‘l-yezen (13) eline virdi. Ol dağı açup bülend āvāz ile oķudı. (14) Evvelinde nām-ı Ĥudā, ba‘de Ĥamza bin ‘Abdülmıttālib “Sen ki (15) Nu‘mān řāh-ı Yemenīsın. Saña nāmem vāřıl olıcaķ ma‘lūm ol ki [36b] (1) şimden girü kızın Ĥümā, řafvān’uñ biñ bař ĥaķkıdır. (2) ‘İnād eylemeyüp, nikāñ eyleyüp viresin. Ba‘de bizden (3) yedi yıllık ĥarāc almıřduñ. İmdi İslām’dan ĥarāc alınmaz. (4) Baña ol alduğın mālı bī-ķuřūr viresin ve sen dağı (5) dīn-i İslām’ı şabül idesin veyāĥud ĥarāca ķā‘il (6) olasın. Üç yıllık ĥarācuñ teslim idesin. Biz de (7) bu aradan ķalkup giderüz. Eger ‘Yok.’ dirseñ ĥāzır (8) ol, kılcı uram, başını kesüp yirine bir ĥayrı pādıřāh (9) idem. şöyle bilesin, bundan varan ‘ayyārıma bir řāķı (10) cevāb viresin.” dimiş. Nu‘mān řāh çünki bu sözleri (11) işitdi, ĥāzaba gelüp “Bu oğlan ne oldum kıyās ider? (12) Var bildiğinden ķalmasun. Yarın cengdür. Eger erliği var ise (13) göstersin. Yā meger ben anı şimden girü řađ ķormıyam. Bunda (14) gele, baña bu ķadar iř ide, nev-rūzum bařa, añsuzdan bu (15) ķadar adamum kıra. İmdi vaķtine ĥāzır olsun.” diyüp cevāb [37a] (1) virdi. ‘Ömer dağı “N’ola, emr řāĥuñdur.” diyüp gitdi. (2) Ĥamza’nuñ ĥuzūrına gelüp, görüp işitdüğin (3) ĥaber virdi. Ĥamza da “N’ola, Ĥudā fırsat virürse, (4) ben de kendümi anlara bildüreyim.” diyüp, Nu‘mān řāh (5) dağı ‘Ömer gitdükdən řoñra “Yarın cengdür.” diyü nidā (6) itdürdi. Herkes ĥāzır olmağa başladılar. Çün ol (7) gice giçüp řabāñ oldı. Güneř řal‘a-yı Ķāf’dan (8) bař gösterüp rū-yı ālem rūřen oldı. Ol (9) mañalde Nu‘mān řāh emr eyleyüp, ceng ĥarbīleri (10) dökölüp, Nu‘mān řāh süvār olup, ol tađa (11) arķa virüp durdı. Bu tarzıdan řafvān bin (12) ‘Āmir ve Ĥamza ve ‘Ömer, elli biñ ‘asker ile yirlerinden (13) şurup, süvār olup, alaylar bağlayup naşar-ı ber-meydān (14) idüp, “Acabā bu gün meydāna kim gire, (15) erlik hünerin kim göstere, ecel cāmın kim nūř [37b] (1) ide?” dirken, nā-gāĥ emīr-i merdān, ya‘nī Ĥamza-yı řāñib-ķırān (2) atın meydāna sürüp, tarzıd cevalān

idüp görenler (3) hayrân oldılar. Cümle dōst dūşmān Ḥamza'ya (4) taḥsīn eylediler. ‘Ömer de Ḥamza’nuñ bu hūnerlerin görüp (5) “Hāy ‘Arab, işte bunda taḥkīk bildi ki şāḥib-kırān (6) olduñ.” didi. Andan Ḥamza na‘ra urup “İy şāh-ı Yemen (7) çünki söz kabūl eylemedüñ, bu gün meydānuma er gönder. (8) Sen de cihānda erlik nice olur, göresin.” didi. (9) Nu‘mān Şāh sağına şolına bakup “İy bahādırlar kimdür ki (10) içiñüzden bu oğlanuñ ḥaqqından gele, her ne murādı (11) var ise virdüm.” didi. Hemān içlerinden “Ḥāmūş-ı (12) Bed-zebān.” dirler, bir bahādır var idi. Atın meydāna (13) sürüp Ḥamza’nuñ öñin aldı. Başladı “Yaveya, iy deve (14) südiyle ḥāşıl olmuş ‘Arabuñ oğlu, senüñ ne ḥaddüñdür (15) ki gelüp şāhlar qarşusunda erlik da‘vāsın [38a] (1) idesin. İmdi çevir elüñi bağlayup götürem. ‘İnād (2) iderseñ seni helāk iderem.” didi. Ḥamza bunuñ (3) sözlerin işidüp, ğazaba gelüp “İy belīd, (4) kimsin ki saña elim bağladam? Turma, ḥamle eyle, göreyim.” (5) didi. Ḥāmūş-ı Bed-zebān yavuzlanup, el nīzeye (6) urup, at kıparup Ḥamza'ya bir nīze şandı. Emīr (7) nīze gelürken el şunup, top dibinden tutup çeküp (8) elinden aldı ve kendü nīzesiyle çevre getürüp (9) bunuñ gögsine bir nīze öyle urdı ki arqasından bir (10) zirā‘ taşra çıkdı. Ḥamza nīze ile atından kıydı. (11) Zemīne per-tāb eyledi. Ḥamza’dan bu erligi gördiler, hayrān (12) oldılar. Hemān şāh barmağın ıştırıp “Hey oğlan (13) nedür bu sende olan kuvvet?” dirken, “Mühüvver-i Yemenī.” dirlerdi (14) bir dilāver meydāna girdi. Çok a‘lā ya‘nī sözler söyledi. (15) Ḥamza bakup bunuñ da gürzin elinden alup, kendi gürziyle [38b] (1) bir gürz öyle urdı ki eger ḥānesine varınca kellesin (2) ḥurd eyledi. Anuñ ardınca Fāḥir-i Neykūn meydāna girdi. (3) Tiğ ḥavāle eyledi. Ḥamza bunuñ tiğüñ elinden alup, (4) kendi tiğıyla bir tiğ urup atıyla Fāḥir’i dört (5) pāre eyledi. Anuñ ardınca nice dilāver girüp Ḥamza’nuñ (6) elinde helāk oldılar. Nu‘mān Şāh bu ḥāli görüp “Bunuñ (7) cengine olur olmaz adam girmesün. İşte gördüñüz, (8) bir cihānuñ belāsı kazāsı ancak.” didi Nu‘mān’uñ bir pehlivānı (9) var idi. “Merd-efgen-i Yemenī.” dirlerdi. Raḥşın meydāna (10) sürüp, emīrūñ öñine gelüp selām virdi. Ḥamza da (11) anuñ selāmın alup “Ḥōş geldüñ iy dilāver. Bu ‘askerde (12) saña kim dirler?” didi. Ol dilāver “Baña ‘Merd-efgen-i Yemenī.’ dirler. (13) Şāhuñ mehterbaşısıyam. Yā Ḥamza bu dilāverlere niçün (14) kıyduñ? Er olan hiç ere kıyar mı?” didi. Ḥamza “İy dilāver (15) er oldur ki ḥaşmuñ ḥōr görmeye, nā-ma‘kūl cevāb itmeye. [39a] (1) Anlaruñ her biri ḥadden ziyāde cevāblar söylediler. Anlara (2)

miqdārların bildürdüm. İmdi sen de h̄amle eyle, görelim (3) ne yüzden h̄areket idersin.” didi. Merd-efgen “N’ola, (4) h̄āzırbaş ol.” diyüp, raḥşına meydān virüp bir (5) eyü nīze şundi. Ḥamza siper virüp men’ eyledi. (6) Ḥamza daḥı el nīze-yi cānsitāna urup nīze h̄avāle (7) eyledi. Ol daḥı men’ eyledi. Ammā ki gözi elāsı (8) dört oldu. Bir daḥı öc h̄amlesin men’ eyledi. Andan (9) gürz ile cenge başladılar. Aradan on beş h̄amle ḥaṭā (10) giçdi. Āḥir Ḥamza “İy dilāver gel, Müslümān ol, benüm kulluğum (11) ḳabül eyle, ‘ırzuñ ḥalk arasında yıḳmayayım.” didi. Merd-efgen (12) ğazaba gelüp “Yā meger sen baña ğalebe itmege ḳādir olur mısın (13) ki böyle lāf idersin?” didükde, emīr-i merdān ğazaba (14) gelüp “İy nā-bekār gör, imdi ḳādir miyem.” diyüp, elinde olan (15) gürz ile buña bir gürz öyle urdı ki Merd-efgen gürz [39b] (1) virince iki gürzden ṭarrāḳalar peydā oldu. Merd-efgen (2) tiz gürzin zemīne şalup arḳa şundi. Gürz (3) arḳada sipere naḳş oldu. ‘Aḳl dāiresinden çıḳup (4) raḥşı gerdānın ḳoca düşdi. Ḥamza miḥ üzere at (5) başın çevirüp, bir yol çıkarup, kemerinden ḳavrayup, (6) düz idüp, ḳolunuñ üzerine alup zemīne urdı. (7) Ḥamza şıçrayup raḥşından zemīne inüp, Merd-efgen’uñ (8) iki ellerin ḳafāsına bend idüp ‘Ömer’e teslim eyledi. (9) ‘Ömer de bunu şallayup, omuzına urup, şāhīn (10) ḳaz götürür gibi götürüp h̄abs eyledi. Nu’ mān Şāh (11) bu h̄ālī gördi, dilteng oldu. Bu kez Sa’ d-ı Yemenī yigirmi (12) dört arş ḳaddiyle meydāna girdi. Ḥamza’nuñ öñin alup (13) selām virdi. Ḥamza selāmın alup “İy dilāver size (14) bu ‘askerde kim dirler?” didi. “Benüm adıma Sa’ d-ı Yemenī dirler. (15) Nu’ mān Şāh’uñ mu’teberden beglerindenem.” didi. Ḥamza “Gel, [40a] (1) imdi Müslümān ol, bendeligim ḳabül eyle, yanumda ‘izzet (2) bul.” didi. Sa’ d-ı Yemenī “İy dilāver ben meşhūr olan (3) dilāverdenem. Söz ile ḳulluḳ itmezem. Eger erlik ile (4) baña ğālib olup, beni zebün idüp atumdan yıḳarsañ (5) ol zamānda bu sözi söyle.” didi. Ḥamza “İmdi (6) h̄amle eyle.” didi. Sa’ d ‘inād itmeyüp, el nīze (7) urup, irüp Ḥamza’ya bir nīze şundi. Ḥamza bī-bervā (8) men’ eyledi. Sa’ d, Ḥamza alımaduğına elem çeküp, (9) nīze dimen ḳoltuḳ altında idüp (10) raḥşından aşurup, at sürüp, emīrūñ sīnesin (11) gözedüp, nīze üzerine yatup h̄avāle eyledi. (12) Ḥamza da siperin ḳarşu virüp bī-bervā men’ eyledi. (13) Yana yan, tırkeş tırkeşe doḳınup meydāna çıḳdı. (14) Ḥamza Sa’ d begendi ve Sa’ d’uñ daḥı kendüye ḥaylī (15) i’ timādı var idi. Ḥamza da bir nīze öyle urdı ki [40b] (1) Sa’ d siper virince ḳolları bükilüp sīneye ḳapandı. (2) Güçle

şavuldu, ammā nīze Ḥamza dāmen-i siperden yol (3) bulup, ҡoltuđı altından yarup cebe ḥalkaların (4) kevākib mişāl yire şaçdı. Sa‘d bu ḥālī görüp cān (5) başına geldi. Bir dağı ḥavāle eyledi. Yine siper virüp (6) ne ḥāl ise üç ḥamlesin men‘ eyledi. Sa‘d-ı Yemenī el gürz-i (7) kerāta urup, başı üzere çevirüp Ḥamza’ya bir gürz (8) urdı. Ḥamza gürz berāber virüp men‘ eyledi. Bir dağı (9) urdı, anı dağı men‘ eyledi. Hele üç đarbın men‘ (10) idüp, Ḥamza da Sa‘d üç gürz urdı. Gerçi Sa‘d (11) ol đarbları men‘ eyledi, ammā her birinde cānı ağzına (12) gelürdi. Sa‘d gördi ki Ḥamza kendi ḥesābına uymadı, (13) hemān dal-tiđ oldu. Ḥamza üzerine yürüdi. Ḥamza ğazaba (14) gelüp “İy nā-bekār ne tiz āciz olduñ.” diyüp bunuñ (15) kılinca siper virüp men‘ eyledi. Gürzin ҡapup [41a] (1) bunuñ iki ıalınıñ orta yirine bir gürz öyle urdı ki (2) ‘ađl dāiresinden ııkup, ayakları rikābdan boşanup (3) mu‘allāđ yıkıldı. Ḥamza zemīne inüp, kendi kemendiyle bend (4) idüp ‘Ömer’e teslim eyledi. ‘Ömer bunu götürüp gitdi. (5) Ammā ‘Ömer’üñ beş arş ıadd ile yigirmi dört arş ıadlı menķāle (6) pehlivānı arıasına urup, böyle bī-bervā götürüp (7) gitdüğine ḥayrān oldılar. Anuñ ardınca (8) Mes‘ūd-ı Yemenī girdi, esir oldu. Ne kışşa (9) dırāz idelim. Ol gün on yedi pehlivān öldürdi (10) ve yedi pehlivān esir eyledi. Ağşam oldu, iki (11) cānibden ‘asker dönüp ıondılar. Nu‘mān Şāh ğam-ğin (12) olup, vezirlerin ve beglerin cem‘ idüp, “Nice olur, (13) bu oğlana cevāb virür kimse yokdur. Bunda olan (14) ıuvvet nedür, bu ıadar yaşında bu ıadar hüner.” didi. Seyf-i zū’l-yezen (15) “Şāhum, işte ben bundan ḥavf iderem. [41b] (1) Bu ođlanuñ tālī’i ıuvvetdedür. Bunuñla kimse başa ııkamaz.” (2) didi. “Nu‘mān oğulları ıatı uçurma bir ‘Arab oğlını, (3) hele şabāñ olsun görüñ ki biz aña neler iderüz.” didi. (4) Nu‘mān Şāh bu söz ile tedārike başladı. Tekrār Mađil’e (5) gönderdi kim “Tiz gel.” diyü. Zirā Mađil’e ḥaylī i‘timādı (6) vardı. Çünkü bu tarafından Ḥamza da cengden döndi. (7) Şafvān’uñ bārgāhına geldi. Şafvān karşı gelüp, (8) emire ta‘zīm idüp du‘ālar eyledi. Andan rezm libāsların (9) ııkarup bezm libāsların giyüp oturdı. (10) Meclis ıurup ‘ayş ü nūşa meşğul oldılar. Kelleler, (11) kerem-ḥātırlar bezm olıcağ Ḥamza baş ıaldırup “Varuñ, (12) ol maḥbūs olan dilāverleri getirüñ.” didi. Varup (13) getürdiler. Ḥamza “İy serkeşler şimdi kendüñüzi nice (14) görürsüz? İslām’a gelür misiz? Yoḥsa ıatlı ideyim mi?” didi. (15) Bunlar başların aşığı şalup ıurdılar. Āđir Sa‘d-ı Yemenī [42a] (1) baş ıaldırup “İy nev-civān n’ola, emrüñ başımız

üzere. (2) Ammā efendimüz Nu‘mān Şāh ile ahvālünüz nice olur, görelim. (3) ‘Askere bizüm işimüz kolaydur.” didi. Hamza “Hōş imdi öyle (4) olsun.” diyüp, bunlar yine hābs eyleyüp, üzerlerine Maķīl (5) elli nefer kimse ile bekçi kıdılar. Çünkü ol gece giçüp (6) şabāh oldu. İki ‘asker cūş-ı hurūşa gelüp, at (7) arkasına süvār olup, meydān kenārına gelüp, alaylar (8) bağlayup şaflar düzildi. “‘Aceb bu dem meydāna kim gire (9) ve erlik topın kim ura, ecel şarābın kim içe?” dirken, (10) nā-gāh Hamza ibn-i ‘Abdülmuṭṭalib ol gün siyāh kıṭās (11) süvār olup, hemān rahşın meydāna sürüp, ol kadar (12) silaḥşorluḡ ‘arz eyledi ki görenler ḡayrān oldılar. (13) Andan na‘ ra urup “Yā Nu‘mān Şāh çünkü benüm sözüm (14) kabūl eylemedüñ, baña er gönder. Gör sen de cihānda erlik, (15) bahādırlıḡ nice olur.” didi. Nu‘mān Şāh eṭrāfına baķup (16) Tālūn-ı ‘aynī nām bir dilāver gördi. Hamza’ya muķābil oldu. [42b] (1) Söyleşüp azḡışup cenge başladılar. Birkaç ḡamleden (2) sonra Hamza buña bir ḡurz urup yıḡdı. Bend idüp (3) ‘alem dibine gönderdi. Kāmūş girdi. Hamza anı da (4) yıḡup esir eyledi. Hārūn girdi, esir oldu. (5) El-ķışşa ol gün Hamza yigirmi menķāle pehlivān esir (6) eyledi. ‘Ömer “Behī dilāver yenersin. Bunları öldür, (7) ben de libāsların alayım.” didi. Hamza gülüp “İy uğrı (8) yaḡmācı mı olduñ?” didi. Beriden Nu‘mān Şāh Kaḡṭān ile (9) Kaṡṭān’a “İy nā-bekārlar ne baķarsuñuz? İşte sizden (10) ḡayrı kimse ḡalmadı.” didükde hemān Kaḡṭān-ı Yemenī (11) at sürüp Hamza’nuñ öñin aldı. Hamza “Hōş (12) geldüñ eski dōst.” didükde, “Şimdi şāh kaķıyup (13) bizi gönderdi.” didi. Hamza “N’ola imdi ḡamle (14) eyle. Sen de naşībūñ alursın.” didi. Kaḡṭān da (15) el nīzeye urup bir miḡdār ceng eylediler. (16) Aḡir emīr-i ‘Arab bunı da yıḡup, bend idüp ‘alem [43a] (1) dibine gönderdi. Kaṡṭān-ı Yemenī gördi, anı da yıḡup (2) esir eyledi. Kays bin Nu‘mān altında olan rahşın (3) sürüp atası öñine geldi, himmet ṡaleb idüp (4) meydāna yürüdi. Yemenilerden birkaç dilāver öñine (5) düşüp, şehzādeyi meydāna getirüp, selāmlayup (6) girü döndiler. Emīr-i merdān yaķın gelüp selāmladı. (7) Hamza daḡı selāmın alup “Hōş geldüñ iy şehzāde. (8) Nedür murāduñ? Bizümle niçün ceng idersin? Atañ (9) bizden alduḡı mālī niçün virmez?” didi. Kays “Sen (10) ne yaparsın ki biz size māl virürüz? Biz ala gelmesüz.” (11) didi. Hamza “Gör imdi nice oluram. ḡamle eyle.” didi. (12) Kays kaķıyup, el nīzeye urup yitişdi. Hamza’ya (13) bir nīze sundı. Hamza siper berāber viridi, men‘, (14) bir daḡı bir daḡı üç ḡarḡın men‘ eyledi.

Bu kez nöbet (15) Һamza'ya gelüp Һamza da Ҙays'a üç җarb urdı. [43b] (1) Ҙays men' eyledi. Bu üslüb üzere bir miқdār ceng (2) eyledi. Āһir bunı bir җarbla atından yıқdı. Baғlayam (3) dirken, җarındaşı Münzir na'ra urup Һamza'nuñ öñin (4) aldı. “Çek elin andan. Һaşmuñ benüm.” didi. Һamza buña (5) muқayyed iken Ҙays atlandı. Beriden Һamza ғазaba gelüp (6) “Bu nā-bekār җandan geldi?” diyüp Münzir ile cenge (7) başladı. Birҗaқ һamle һaṭā giçdi. Münzir'i atından (8) җapup yıқdı. Bu kez Ҙays yitişüp Һamza'ya muқābil (9) oldı. Gördiler ki başқа başқа söyleşemezler. Hemān (10) iki җarındaşlar tiğların 'uryān idüp, җıқarup (11) birinüñ җılıcına siper virüp, Һamza bu һāli görüp (12) birinüñ җılıcına tiğ virüp men' itdükden soñra Ҙays'uñ (13) şüretine bir ṭabanca öyle urdı ki Ҙays'uñ aғzından (14) burnından җan atılup muallaқ yıқıldı ve Münzir'in (15) gögsine bir siper öyle urdı ki aғzından [44a] (1) burnından җan gelüp, dem nefesi kesilüp, lā-ya'қıl (2) olup yıқıldı. 'Ömer Ҙays'ı baғlayup, Һamza Münzir'i (3) baғlayup birer birer 'alem dibine götürince, Nu'mān Şāh (4) bu һāli görüp ṭuran 'askere “Bre җomañ şu oғlanı. (5) Dünyāyı һarāba virdi.” didükde, ol yüz biñ 'asker (6) bir uғurdan tiğların 'uryān idüp yüridiler. (7) Emīr-i 'Arab daһı anı görüp tiğ-ı ishāқ ve siper (8) elindedür, elinde җıṭās siperi yüzine çeküp (9) bu gelen 'askeri җarşuladı ve üç kerre na'ra urup (10) “İy җavm-ı müşrikīn, her kim ecel ārzü iderse yanuma (11) gelsin.” diyü şöyle һayқırdı ki шаһrā-yı Yemīn taғ (12) ü taş güм güм güмledi. Küffāra heybet düşdi. (13) Andan bunlaruñ neheng mişāl ṭalup, başladı bunları (14) bölük bölük demed demed idüp җırmaға. Adamı adamla (15) yıқup helāk iderdi. Güyā bostān içine āteş [44b] (1) düşdi. Küffāruñ feryādı āsmāna yitişdi. Beriden (2) Şafvān daһı ol һāli görüp, hemān elli biñ eriyle (3) tiğların 'uryān idüp yüridiler. Birbirlerine җarılup (4) җatılup җan seyl gibi җaғladı. Aһşam olinca ceng (5) oldı. Nu'mān gördi ki Һamza neheng-i deryā ne resme (6) yararsa 'askeri yarup gelür. Bir sā'at daһı ṭurursa (7) 'asker taғılup kendi boғazı ele virür. Tiz emr (8) eyledi, ṭabl-ı ārām җaldılar. Һamza җünki ṭabl şadāsın (9) işitdi, tiğüñ ғılāfına җoyup, cengden dönüp bār-ğāh (10) kileri ṭarafına gitdi. Ҙadīmden ādet bu idi ki eger ṭabl (11) җalınduқdan soñra bir һasm bir һasmı öldürse anı da yirine (12) öldürürlerdi. Һamza daһı bu ādeti bilüp cümle 'asker daһı (13) җondılar. Andan Nu'mān Şāh daһı ber-elem җızına sögereк, (14) “Senüñ ile ne belāya uғradum.” diyü gāh Seyf-i zū'l-yezen'e (15) sögerdi; “Bunı

niçün getürdüñ?” dir idi ve gāh Nūşirvān’a, [45a] (1) bahtına sögerdi. “Anları, bizi bu belāya giriftār eyledi.” (2) dirken müjdeciler geldi ki “Maķil-i yek-đarb geldi.” diyü (3) Nu‘ mān Şāh şād olup, andan kendüye bir zamān olur (4) kıyās eyledi. Emr eyledi karşı varup, getürüp (5) kondurdılar. Maķil gelüp Nu‘ mān Şāh’a buluşup elin (6) öpdü. Andan Nu‘ mān Şāh, Maķil’e Ħamza’dan çok (7) şikāyet eyledi ve cümle olan kışşayı ĥikāyet eyledi. (8) Maķil gördü cümle pehlivānlaruñ şandālyeleri boş (9) kalmış “Yā bu pehlivānlar nice oldu?” didi. “Birkaçı Ħamza (10) elinde helāk oldu.” didi ve “Birkaçı Ħamza elinde esir (11) oldu.” didiler. Maķil-i yek-đarb ta‘accüb idüp “Şāhum (12) elem çekme. Yarın meydāna girüp devletinde anlaruñ (13) ĥaķķından geleyim.” diyüp ‘ayş ü nūşa meşgūl oldılar. (14) Bu cānibden Ħamza daķı çādırına gelüp, esirleri ĥabse (15) gönderüp, Şafvān ile meclis kurup ‘ayşa [45b] (1) meşgūl oldılar. Ammā Ħamza’nuñ qarındaşları ol ĥālî (2) görüp ĥayrān olurlardı. Çün ol gice giçüp (3) şabāñ oldu. İki taraftan iki ‘asker yirlerinden tırup, (4) atlarına süvār olup, meydāna gelüp, alaylar (5) bağlayup, nazar-ı ber-meydān idüp “‘Aceb bu dem meydāna kim (6) gire, erlik hünerin kim göstere?” dirken ol dem hemān emir-i (7) merdān, ya‘ nī Ħamza-yı şāñib-kırān cenge ishāķa süvār (8) olup, meydāna gelüp, el ālāta urup ol kadar (9) silaĥşorluķ hünerin eyledi ki görenler ĥayrān oldılar. (10) Andan kol kaldırup, iki cānibden çalınan ĥinge (11) ĥarbileri döñdirüp, bülend āvāz ile bir na‘ra öyle (12) urdı ki “Beni bilen bilsün, bilmeyen āgāh olsun. (13) Benüm, Ħamza bin ‘Abdülmuṭṭalib. İy Nu‘ mān Şāh, benüm meydānuma (14) er gönder, bu gün ol gönder ki senüñ dünyādan (15) dirliğin başına tar idüp tağıdam.” didi. Nu‘ mān [46a] (1) Şāh bu sözleri Ħamza’dan işidüp ĥazabından nice ideceğin (2) bilemedi. Hemān yek-đarb bu na‘rayı işidüp, şāhdan (3) himmet ricā idüp, raĥşın sürüp Ħamza’nuñ öñin aldı. (4) Biraz egri baķup “Bre şol cihāna velvele viren sen misin?” (5) didi. Ħamza “Benüm, ol Ħaķ ta‘ālānuñ kulu. Ammā sen nesin ki (6) kimseleri begenmezsin? didi. Maķil kaķıyup “Bre şu oğlan (7) göre, benden korķar mı? Ne söyler? Tırma, tiz ĥamle eyle. Gör ki (8) saña neler ideyim.” didi. Ħamza yabana söyler. “İy belid ĥamle (9) senüñ, meydān erenleründür. İmdi ben saña göstereyim oğlanı.” (10) didi. Maķil’üñ artuķ qararı kalmayup, hemān elinde olan nizesin (11) barmağında fir fir çevirüp, at sürüp, Ħamza’nuñ sinesin (12) gözedüp sundı. Ħamza siper ile çarpup men‘ (13) eyledi. Ħaylî zör çekdi. Baş şaldı. “Ħāy nā-

bekār, ḥaylī (14) kuvvetüñ var imiş.” diyüp uyurdu uyandı. Ammā bu maḥalde (15) Maḳīl daḥı alımaduğına elem çekdi. Zīrā buña “yek-ḍarb” [46b] (1) demekden murād bu idi ki ḥaşmuñ bir ḍarbda yıḳardı. (2) Maḳīl gelüp yan yana giçüp gitdi. “İy nev-civān, āferīn (3) saña ve senüñ merdligine, ancaḳ olur.” didi. Ḥamza “İy dilāver (4) benüm de ḍarbum çāşnīsın gör.” diyüp bir nīze urdı. (5) Maḳīl siper virince siper öyle ṭoḳındı ki terzi ignesi (6) frengī atlasdan ne resme giçerse öyle giçdi, sīneye (7) irdi. Maḳīl “Hāy oğlan.” diyüp şavulınca ölmedi, (8) kemerinüñ üst cānibinden şıyırıp, cebesin çāk (9) idüp yarup bir cānibe gitdi. Maḳīl bu ḥāli görüp (10) zaḥm urdı, kıyās eyledi. Gördi ki zaḥm yoḳ. Ammā dehān-ı (11) māhī gibi cebesin ayıraḳomış. Maḳīl ziyāde yavuzlanup (12) “Seni hemān öldürmek gerek.” diyüp kūh-ı biker (13) mişāli gürz-i kerātın eline alup, başı üzere çevirüp, (14) at sürüp Ḥamza’ya ḥavāle eyledi. Ḥamza daḥı kendi (15) gürzin berāber virüp, gürz gürze doḳınup alevler [47a] (1) āteşler peydā olup, ṭarrāḳalar‘ ayyūḳa çıḳdı. Ammā Ḥamza (2) az ḳaldı ki ḥaṭā ide. Burnından acı tütünler geldi. (3) Yan yana giçüp gitdiler. Ḥamza daḥı gürz-i kerātın eline (4) alup, atına meydān virüp, gelüp Maḳīl’e bir gürz (5) urdı. Maḳīl daḥı kendi gürzin berāber virdi. (6) Ammā Maḳīl kendü gürzin yenemeyüp, iki gürz bir olup (7) başına indi. Maḳīl kendi gürzin zemāne şalup (8) başın ḳaçurdu. Gürz inüp, raḥşın başına doḳınup (9) başın ḥurd eyledi. Yıḳılınca Maḳīl cüst kendüsün bir cānibe (10) atdı. Ḥizmetkārları beriden çekdiler bendi. Ammā Nu‘ mān (11) Şāh, Maḳīl’den ümīdi var idi. Bunı gördükde “Bundan (12) daḥı bize ḥayr yoḳ. Hāy bu Ḥamza ne kuvvete mālik imiş.” didi. (13) Çünki Maḳīl süvār oldu, yine Ḥamza ile bir zamān (14) küte küt ceng eyledi. Maḳīl gördi ki kendi gitdükçe zebün (15) oluyor, āḥir ḳılıcuñ çıkarup “Bārī bir tiğ urayım.” diyüp [47b] (1) Ḥamza’ya bir tiğ urdı. Ḥamza da tiğüñ berāber (2) virüp men‘ eyledi. Ḥamza da bir tiğ urdı. Bu da (3) siperin berāber virdi. Ammā tiğı siperi dört pāre (4) oldu. Cān ḥavliyle kendin ardına atdı. Ammā tiğ (5) inüp, atıñ gerdānına uğrayup kellesin zemāne (6) bıraḳdı. Bu kez Ḥamza raḥşından zemāne atlayup Maḳīl (7) ile yaḳa yaḳaya, müşt müşte oldılar. Āḥir ṭutuşup (8) Maḳīl zör ile Ḥamza’yı ḳaldıramadı. Ḥamza bir eliyle (9) Maḳīl’üñ kemerinden ṭutup “Yā ma‘būd.” diyüp, şöyle zör (10) eyledi ki bir elma gibi ḳolınuñ üzerine alup, iki ‘askerüñ (11) ortasında başı üzerinden çevirüp yire urdı. (12) ‘Aḳlı gitdi. Ḥamza bunu bende çeküp ‘Ömer’e

viridi. ‘Ömer alup (13) götürince, Nu‘mān Şāh ‘askere kavlı şalup “Bre koñ (14) şu oğlanı.” diyüp, yüz yigirmi biñ ‘asker bir uğurdan (15) kılıcuñ ‘uryān idüp Hāmza’nuñ üzerine yürüdiler. [48a] (1) Emīr-i merdān bu hālī görüp, tiz atından inüp, kulan (2) çeküp yine süvār oldu. Bir kez sağ elin şol gürzgāhına, (3) şol elin sağ gürzgāhına koyup bir na‘ra-yı (4) cānsitānı urdı ki zemīn ü zamān ve çarḥ-ı āsmān (5) güm güm gümledi. “Benüm, Hāmza-yı şāhīb-kırān. Her kim ecel (6) ārzūsını iderse meydānuma gelsün.” didükde bunlar (7) na‘radan serāsime olup, kan seyl gibi aḫup gelürken (8) tıravardılar. Nicelerüñ ‘aklı gitdi ve nicelerüñ raḫşı (9) ürküp şāhīblerin yire urdı, helāk oldu. (10) ‘Ömer ise segirdüp gelürken yüzi üzere yıķılıp (11) ‘aklı gitdi. Bir zamāndan şoñra aklı başına gelüp, (12) kılḫup Hāmza’nuñ kafāsından yitişdi. “İy ‘Arab niçün (13) böyle añsuzdan çağırursın? Korkaram, bir gün yüregüm (14) kopar, helāk oluram.” didi. Hāmza gülüp “Şafañ var ise (15) kulağın kapa.” didi ve tığ-ı ishāk ‘uryān idüp girdi [48b] (1) bunlaruñ kalbgāhına. Beriden Şafvān’uñ elli biñ ‘askeri (2) daḫı yürüyüp birbirine katıldı. Yiryüzi bonba mişālī (3) atıldı. Ālemi zulumāt başdı. Dōst dūşmān birbirin (4) kırkanmaz oldu. Hāmza hōd-ı ālemi birbirine urup, (5) şaflar söküp, alaylar bozup debre çalduğın (6) iki pāre iderdi. Adamı adam ile yıķardı, ikisi daḫı (7) helāk olurdu. Nu‘mān Şāh ālemlerin gözedüp (8) giderdi. gāh gürz-i kerātla gāh tığ-ı hūn-feşānla (9) gāh nize ile cānsitān ile küffār atlarından (10) şapır şapır dökilürdi. Bir ‘aḫīm ceng oldu ki ta‘bīr (11) olunmaz. Leş leşe tayanup, kan seyl gibi aḫup gövdeyi (12) götürdi. Tā ikinci qarīb olmışdı. Nā-gāh Hāmza (13) şafları söküp, Nu‘mān Şāh’uñ oḫağı öñine çıka (14) geldi. Nu‘mān Şāh gördi, Hāmza’nuñ vücūdı adam kanından (15) görünmez, dirseklerinden kan çeşme mişālī aḫardı. “Hāy.” [49a] (1) dince yitişüp ‘alem-i ‘alemdārı iki pāre eyledi. Seyf-i zūl-yezen, (2) Hāmza’ya qarşu vardı. Hāmza Seyf’i bulup “Vezīr kaç (3) yolumdan. Şu Nu‘mān didükleri bī-inşāf bārī katlı (4) ideyim.” didi. Seyf, Hāmza’yı kılıcına kılıç berāber viridi. (5) Men‘ eyledi. Tarfilinden gürzin kapup Seyf’e bir (6) gürz şöyle urdı ki lā-ya‘kıl oldu. Kōl şunup, (7) kemerinden kapup yire urdı. ‘Ömer yitişüp bende çekdi. (8) Bunlar bu hālde iken Nu‘mān Şāh at başın çevirüp (9) “Kandasın kal‘a?” diyüp kaçdı. ‘Asker daḫı anı görüp, (10) kaçmaḫ yolın tıutup gitmege başladılar. Rāvī (11) eydür: Nu‘mān Şāh, Hāmza’nuñ bu heybetin görüp (12) şöyle korkdı ki ḫavfından cān vireyazdı. (13)

Hele vezîri kendi yolından seyr-i kazâ olup, (14) kendi hîşâr içine düşdi ve çağırup “Tîz kapuları (15) kapañ.” didi. ‘Asker dağı bu hâli görüp, kaçabilen [49b] (1) kaçdı, kaçamayan şaîrâlara tağıldı, târ-mâr oldılar. (2) Ammâ Hamza ceng meyinden mest olup, ‘askeri kıra kova (3) tâ kal‘a kapusına yitişdi. “Yâ ma‘yüb.” diyüp bir zör (4) eyledi ki kütürdek kapu der yıkıldı, ardına düşdi. (5) Kapu ardında çok adam var idi, helâk oldılar. (6) Sağ olan dağı mecrûh-ı bî-dermânlar idi. Andan (7) Hamza at sürüp kal‘a kapusından içeri girdi. (8) Yanınca ‘Ömer ve Şafvân ve begler bile girdiler. Ceng bu kerre (9) şehri içine düşdi. Öñlerine gelen küffârı hâke (10) şalup, ‘Ömer ise sarây yolını bulur. Doğru bunlar (11) Nu‘mân Şâh’uñ sarâyına götürdi. Şehir halkı feryâdı (12) göklere çıkdı. Ammâ ehl-i ‘ayâlları gayretine çalışup (13) dürüşürlerdi. Ammâ feryâdcılar Nu‘mân Şâh’a (14) didiler. Nu‘mân Şâh gelüp “Ne тұrursun şâhum? İşte (15) Hamza yedi başlı ejderhâ olmuş, kal‘a kapusını [50a] (1) yıkdı, şehir harâb eyledi.” didiler. Nu‘mân Şâh şaşup (2) n’eyleyeceğin bilemedi. O hânda Hamza sarây kapusına gelüp, (3) na‘ra urup “Nu‘mân Şâh kâdadur? Niçün kaçar? Gelsün (4) meydânuma.” didükde, Nu‘mân Şâh vezîrlere “Bre ne тұrursuz? (5) Buña ‘ilâc görüñ. Yoğsa şimdi gelür, beni de helâk (6) ider. Varuñ, imdi her ne murâdı var ise söyleñ, (7) vireyim. Hemân beni kendi hâlime kosañ ve hem ben anuñ (8) nesin aldum ki tâ böyle benüm helâkime kaşd ider.” didi. (9) Vezîrleri boğazlarına destmâl tağup, emîr-i merdâna (10) karşı gelüp “Amân el-amân, iy pehlivân-ı zamân.” (11) didiler. Râvî eydür: Çün amân işitdi, ol dem (12) at başını çeküp, kılıcuñ gılâfına koyup, “İmdi (13) çünkü benden amân dilersen, tîz Mekke’den aldığın (14) mâlı bî-kuşur virüñ ve siz de yılda altı biñ altun (15) harâca râzı oluñ ve üç yıllık harâcı peşin virüñ. [50b] (1) Ben de size ol vakt amân virüp giderüz. ‘İnâd idersenüz (2) şâhuñuzuñ başını kesüp tahtuñ bir gayra virirem.” (3) didi. Gelüp Nu‘mân Şâh’a söylediler. Nu‘mân Şâh (4) “N’ola, her ne dilerse vireyim. Hemân varsun gitsün.” (5) didi. Vezîrleri Hamza’ya gelüp “İy dilâver şâh kâ‘il (6) oldu. Bu gün tedârik idüp yarın teslim idelim. (7) Sen de var şafânda ol. Bir miqdâr şâhuñ da ‘aklı (8) başına gelsün. Az havf çekmedi.” didiler. Hamza “Hōş (9) n’ola, öyle olsun. Sözüden dönerse ben de işim (10) bilürem, aña ne ideceklerüm.” diyüp, ‘Ömer ile kal‘adan (11) çıkup bârgâhlarına geldiler. Bu kadar ‘askerüñ mâlin (12) kabz eylediler. Hemân emîr-i merdân heybet ile şoyunmadan (13) sürüp hâbşhâne

bārgāhına geldi. Bir şandālye (14) ꞗodılar, giçüp oturdu. Hābshānede olan dilāverler (15) bāꞗup gördiler ki Hāamza başdan ayaĝa varınca adam [51a] (1) ꞗanından la‘l reng pelenge dönmiş. Hāamza‘nuñ bu heybetin (2) gördükde şöyle ḥavf eylediler ki řıḥḥatlarından nā-ümiz (3) oldılar. “Ōāhir bu heybet ile gelen bizi ꞗırmaĝa (4) geldi. Arada bir dilenci daḥı yoꞗ, hey diriĝ.” diyüp, (5) birbirleriyle ḥelāllařup tırdılar. ‘Ömer meĝer Seyf-i zū‘l-yezen’i (6) görüp bunda ḥabs itmişdi. “İy vezir, sen nice giriftār (7) olduñ ve řāḥ nice oldı? didiler. Seyf-i zū‘l-yezen ‘ asker (8) şundu. “Şāḥ ꞗaçdı. Hāamza řāḥa ꞗaşd eyledi. Ben varup (9) Hāamza‘ya ꞗarřu ceng eyledüm. Beni bunda getürdiler. Ammā ꞗorꞗmañ, (10) Hāamza bize ꞗıymaz. Hemān Müslümān oluñ. ꞗulluĝın ꞗabül (11) idelim. Zirā yedi iḗlime řāḥib-ḗırān olur. Biz eski (12) ꞗulları oluruz. Ol zamān da hem mu‘teber oluruz. Buña (13) ꞗarřu ꞗoyan devletden düşer. Ben řāḥa çoꞗ söyledüm, (14) ammā fāide itmedi. Gör ki başına ne felāket geldi. Nu‘mān (15) Şāḥ degül, bunuñla Nūřirvān başa ꞗıꞗamaz, hele göresiz.” [51b] (1) didi. Bunlar “Biz senüñ sözinden ꞗıĝmazuz.” didiler (2) ve her ne tedbir idersen rāziyuz. Nice bilirseñ (3) eyle.” didiler. Bu taraıdan Hāamza gelüp oturduĝda, (4) hemān el tiĝ ꞗabzasına urup “İy begler, nice (5) görürsüz kendüñüzi. Müslümān olup ꞗulluĝum ꞗabül (6) ider misiz, yoꞗsa cümleñüzi tamĝa-yı şimşirden giçürüp (7) başuñuz keseyim mi?” didi. Bunlar “Yā Hāamza, emr senüñdür. Uřbu (8) vezir-i ālem ve müdebbir-i kāmildür. Ol nice olursa biz de (9) öyle oluruz.” didiler. Hāamza döndi, “İy vezir sen (10) bize cevāb vir.” didi. Andan Seyf-i zū‘l-yezen (11) “Yā emir-i cihān, eger sen bizi ꞗulluĝa ꞗabül iderseñ (12) biz daḥı senüñ ölince ḥizmetüñ ꞗabül iderüz. diyüp (13) du‘ā eyledi. Andan Hāamza yirinden tırup kendi (14) eliyle cümlesinüñ bendlerin aldı. Bunlardur gelüp, (15) Hāamza‘nuñ ḥizmetinde olup, barmaꞗ getürüp Müslümān [52a] (1) oldılar. Dīn-i İslām‘ı ꞗabül idüp, ḥizmet-i řāḥib-ḗırān (2) iḥtiyār eylediler. Andan bu řafā ile řafvān bin Āmirüñ (3) bārgāhına gelüp, rezm libāsların ꞗıꝼarup (4) bezm libāsların giyüp ‘ayř ü nūřa meřĝül oldılar. (5) Emr idüp bārgāḥ öninde ḗabl-ı beřāret çaldılar. (6) Cāsūslar bu ḥaberi alup, gice içinde Nu‘mān řāḥ‘a (7) gelüp bu aḥvāl i‘lām eylediler. Nu‘mān řāḥ anı işidüp, (8) ziyāde ĝam-ĝin olup, destmāluñ yüzine tırup ḥāy (9) ḥāy aĝladı. “Hey diriĝ ki benüm devletüm döndi. İki (10) oĝlum ve bu ꝼadar pehlivānlarum ve Seyf-i zū‘l-yezen (11) gibi bir řāḥib-i ferāset vezirüm, bu oĝlanuñ sözine (12) uyup, ꝼorꝼu

belâsıyla varup Müslümân oldılar. (13) Eski dînlerin koyup, bir oğlana tâbi‘ oldılar.” (14) diyüp ağladı. Vezîrleri buña naşîhat idüp (15) “İy şâh-ı Yemen, elem çekme. Böyle olur, mādâm ki sen [52b] (1) şağsın, saña kul çok bulunur ve oğluñ yine (2) oğlandır. Müslümân oldıysa Hamza tâze yarar (3) yigit olmak ile kâmil idüp, bile atup tutmak (4) dilerler ve sen Hamza ile barışdukdan soñra anlar (5) saña gelürler, sen anlara varursın. Yarın hemân (6) mâlı virüñ. Andan kızuñ Hümâ’yı Şafvân’a virüp, (7) Hamza’yı cümle yârânıyla da‘vet idüp, hil‘atlar giydirüp (8) ziyâfetler eyle. Sîne-şâf ol. Hamza da senüñ (9) oğlundur, dōstuña dōst düşmānuña düşmān (10) olur. Eger harâcı dirseñ yâ buña virmişsin, (11) yâhūd Nüşirvân’a virmişsin. Varsun baba (12) oğul nice bilürlerse öyle eylesünler. Kendi ahvâlin (13) nâme ile bildür.” didiler. Çünkü Nu‘mân Şâh bu sözi (14) işitdi, şöyle hâz eyledi ki cümle kasâvetleri gitdi. (15) Çünkü şabâh oldı, şâh hâzinesin açup, ol [53a] (1) Mekke’den aldugı yedi yıllık harâcı ‘aynî ile çıkarup, (2) kendi harâcı yüz elli biñ altını üzerine (3) koyup ve biraz Yemen yâdigârları ve tuhfelerinden (4) hediyeler düzüp, vezîrlerinden bir kaçına teslim (5) idüp anlar ile Hamza’ya gönderdi. Bunlar gelüp, (6) Hamza’ya buluşup mâlı ve peşkeşleri virdiler. Andan (7) üç gün muhtaşarca düğün idüp, Hümâ-yı Tâifi (8) Şafvân’a virüp ber-murâd eyledi. Andan Nu‘mân Şâh, (9) Hamza’yı ve ‘Ömer ‘ayyârı ve Şafvân’ı ve Kays bin Nu‘mân ve Münzir (10) bin Nu‘mân ve Seyf-i zû’l-yezen ve Maķil-i yek-darb’ı ve Merd-efgen’i (11) ve Kaĥĥân’ı ve Kaytân’ı ve Mes‘ud’ı ve Sa‘d-ı Yemenî (12) ve Kâhir-i tîgzeni ve Hârûn-ı Yemenî ve sâ‘ir kırk pahlivân (13) ve iki şehzâdeler ile Nu‘mân Şâh’uñ sarâyına geldiler. (14) Nu‘mân Şâh daĥı qarşulayup, şehzâdeler ile Seyf (15) bile taĥta çıkup, Hamza pâ-yı taĥt şandâlyesinde oturup [53b] (1) ve ġayrılar daĥı yirlü yirince giçüp qarâr eylediler. (2) Bir miķdâr peşkeş var idi, öñinde ķodı. Nu‘mân (3) Şâh bunu ķabül idüp ĥoš gördi ve taĥta (4) çıkardı. Andan Nu‘mân Şâh gelüp simâĥlar döşendi. (5) Çâşni-ġirler ziynet virüp ni‘mete şalâ dinildi. (6) Herkes murâdlarına yiyüp, ba‘de simâĥlar ķaldurup envâ‘ (7) şerbetler içildi. Birler dilinden du‘âlar ulandı. Âlât-ı (8) meclis ortaya gelüp, oturup, ġüyendeler ve sâzendeler (9) dizilüp, üç gün ‘azîm meclis olup ‘işret itdiler. (10) Andan Nu‘mân Şâh bunlaruñ cümlesine hil‘at giydirüp, (11) barışup sîne-sâf oldılar. Andan Hamza ile (12) begler, Nu‘mân Şâh’dan icâzet alup şehzâde ve Seyf-i zû’l-yezen (13) ve kırk nefer

pehlivān, cümlesi “Biz Ḥamza’dan (14) ayrılmazuz, bile giderüz.” didiler. Nu‘ mān Şāh n’eylesün? (15) Nā-çār icāzet virdi. Ḥaymeler ve ḥuddāmlar ta‘ yīn eyledi. [54a] (1) Şehzādeler de şāhla vedā‘ laşup, çādırlarına gelüp, (2) bir kaç gün yol tedāriğın görüp, Şafvān daḥı Hümā’yı (3) alup bir gün bunlar bir kezden revāne oldılar. Ammā (4) Nu‘ mān Şāh Ḥamza’dan bir ṭabanca yidi ki ‘ ömri olduḡça (5) artuḡ ol cānibe egri baḡmaḡa ḡavf iderdi. Beri (6) cānibden çünki Ḥamza ile Şafvān ve iki şehzādeler (7) ve kırık nām-dār pehlivānlar ve Seyf-i zū‘l-yezen ve Ḥamza’nuñ (8) ol kulları ve ḡarındaşları yola girüp “Ḳandasın (9) Mekke?” diyüp gitdiler. İşte bunlardur, yiye içe, ḡona (10) ḡöçe üç gün gitdiler. Dördinci gün Şafvān bin (11) Āmir ayrılıp, Ḥamza’ya ve cümle yārāna vedā‘ idüp (12) vilāyetine gitdi. Bir gün beriden Ḥamza, Maḡil-i peleng-pūşuñ (13) vilāyetine geldi. Maḡil-i peleng-pūşa Ḥamza’nuñ (14) geldüğın müjde eylediler. Ol daḥı işidüp şād (15) oldu. Andan tīz yirinden ṭurup, tevāzu‘ ile Ḥamza’ya [54b] (1) ḡarşu gelüp ḡorişdiler. Birkaç gün ol arada oturup (2) yidiler, içdiler. Maḡil baḡup ḡördi ki cümle Nu‘ mān Şāh’uñ (3) yarar pehlivānları ve begleri Ḥamza’ya ḡul olup giderler, (4) bu daḥı üç biñ çeriyle bile gidecek oldu. Ḥamza’ya (5) danışdı. Ḥamza “Benüm kimseye ḡücüm yoḡdur, isteyen gider. (6) Zīrā ben şimden girü bir yirde durucu degilem. Murādum dāimā (7) bu köhne cihānı seyr-i temāşā itmekdür ve her ḡanda bir serkeş (8) var ise ḡarb-ı tiḡ ile kendime ḡul idem, ‘ inād (9) idenüñ başın kesem. İmdi her kim benümle böylece ḡāh (10) ‘ işret ve ḡāh miḡnet dilerse bile gitsün.” didi. (11) Bunlaruñ cümlesi, ol maḡalde Ḥamza’dan bu cevābı işitdükde (12) yüz urup “İy dilāver-i ālem luṭf eyle, biz bendeleri (13) yanuñuzdan dūr eylemeñüz. Her ḡanda giderseñüz (14) biz bile giderüz.” diyüp niyāz eylediler. Ḥamza bunlaruñ (15) niyāzların görüp “N’ola imdi dilāverler siz bilürsüz.” [55a] (1) didi. Andan Maḡil-i peleng-pūş daḥı tedārik görüp, (2) bunlardur ol aradan ḡöç idüp “Ḳandasın Mekke?” (3) diyüp, çekilüp gitdiler. Bunlar kāmil dört biñ mükemmel (4) ‘ asker oldu. Ḥamza’nuñ ḡarındaşları bu temāşāya baḡup (5) ḡayrān oldılar. “Bu oḡlan henüz on yaşında böyle (6) dilāverlik ile nām ḡoyup, Yemen gibi diyārı fetḡ idüp, (7) Nu‘ mān Şāh gibi şehriyārı zebūn eyleye ve bu ḡadar (8) cem‘ iyyete mālīk oldu.” didiler. Ammā Rāvī eydür: Bunlar (9) yiye içe, ḡona ḡöçe bir gün gelüp bir şaḡrāya ḡondılar. (10) Ḳarşusunda bir yüce ṭaḡ var idi. Şöyle ki eflāke (11) ser çekmiş. Bu ṭaḡuñ üzerinde bir ḡişār, penbe rengine

(12) bir nesne görünür. Һamza su‘āl idüp “Burası (13) neresidür?” didi. Seyf-i zū‘l-yezen eyitdi: Bu ƙal‘a (14) bir zamān Һarāmīlerūñ imiş. Bir ƙarīkiyle ol Һarāmī (15) Yemen sultānları ala getürüp, Һarāmīleri ƙırup [55b] (1) ƙal‘aların ƙıƙmışlar. Һarāb yatur idi. Şimdi yine bu yakında (2) bir uğrı gelüp mekān ƙutmuş. Şöyle ki iki ƙardaşlar (3) imiş ve hem ‘ayyārlar ve bahādırlarmış. Dört yüz uğrı (4) gelüp mekān ve Һaramzādeler uydurmuşlar, bu Һişārı (5) ma‘mūr itmişler ve bunlarūñ ƙarı yoldan giçen ƙārbāndan (6) şunu bunu uğurlayup ve gözlerine kesdürdükleri (7) kimseleri urup ğāret iderlerdi imiş. (8) Bu yakında Nu‘mān Şāh’a bunlardan şikāyetçi geldi. (9) Nu‘mān Şāh n’eylesün ƙarb yirde olmağın çāre (10) bulamadı. “İy dilāver bizler dağı bu gice yatmaƙ olmaz, (11) gidelim. Zirā şimdi Berƙ-pāy ‘ayyār bunda bezm yoƙdur. (12) Māl ile gidecegümüzü Һaber almışdur. Lā-yed ƙama‘ ider. (13) Şāyed gelüp bir ƙabāñat itmesün.” didi. Һamza ise (14) dağı Һile nedür, bilmezdi. Mağrūr olup “Bir ‘ayyār nedür ki (15) ben andan Һavf iderem? Bu gice ben bunda yaturam. Yine [56a] (1) ƙādir gelmege, eger gelecek olursa olda göre ki ben (2) aña neler idem.” didi. ‘Ömer ‘ayyār “Haƙā söyledüñ. ‘Ayyārlarūñ (3) Һileleri yaramazdur. Anlar āşikāre gelmezler. Zirā anlarūñ (4) Һünerleri gice iledür. Sen dağı henüz ‘ayyār fitnesine (5) düşmedüñ, bilmezsin.” didi. Һamza hiç ƙulaƙ ƙutmadı. (6) Rāvī eydür: Meger Berƙ-pāy ‘ayyār tā bunlar Yemen’den ƙalƙup (7) bu araya gelince cāsūs var idi. Çünkü bunlardur (8) gelüp ol araya ƙondılar, cāsūs Һaber virdi. (9) Ol dem Berƙ-pāy ‘ayyār yirinden ƙurup, ƙarındaşları (10) Tāriƙ ‘ayyārı yirinde ƙoyup “Şaƙın, bir Һoş gözün (11) aç. Ben gelince zirā Һamza’nuñ yanında ‘Ömer dirler bir ‘ayyārı (12) var imiş. Olmaya ki ƙal‘ayı aldırasin.” diyüp, kendi (13) bir ‘askeri şüretine girüp revāne oldı. Tā bunlar (14) ile ƙonaƙ yirine gelüp muħkem Һazine şandüğün (15) nişānladı. Bu maħalde Seyf ile Һamza’nuñ sözlerin hep [56b] (1) diñlerdi. Çünkü gice oldı, Һamza hiç muƙayyed olmadı. (2) Ammā Seyf-i zū‘l-yezen iş görmiş gibi idi. Һazine (3) üzerine beş yüz adam ƙodı. Üç nöbet beş yüz adam (4) beklerdi. Berƙ-pāy ‘ayyār tamām gicenüñ nişfi giçecek (5) dolaşdı. Aşlā yol bulamadı. Zirā ellerinde oƙ yay (6) ƙutarlardı, ƙuş uçurmazlardı. Āħir tenhāya (7) ƙıƙup fikr eyledi. Eñ soñ “İşte bu mālā yol (8) bulamadum. Bārī Һamza’yı şikār eylesem, zirā Һamza bu ‘askerūñ (9) rūñı gibidür. Ƙutup Һamza’yı ƙal‘aya götüreyim ve yine kendülerine (10) istedigim bahāya şatayım.” diyüp sürdi, (11)

Һамза'нуң yatduğı yire geldi. Görđi, ālem ‘ayyārdan (12) ħālī, herkes mālā muqayyed, Һамза'ya muqayyed degül. Fırşat (13) bulup, şāhīb-kırāna dar virüp ‘aqlın aldı (14) ve ol arada her ne buldı ise alup, Һамза'yı getürüp (15) qal‘aya geldi. Һамза'yı ħabse şaldı. Çün şabāh oldı, [57a] (1) yirlerinden turup Һамза'yı bulamadılar. Ğam-gīn oldılar (2) Seyf-i zū'l-yezen bu ħaberi işidüp “Hāy ħaramzāde, (3) bu iş Berq-pāy ‘ayyāruñdur. La‘in, māl uğurlamağa (4) geldi, fırşat bulamadı, āħir şāhīb-kırān uğurladı, (5) gıtdı. Ol Һамза'ya zarar itmez. Ancak murādı bizden (6) bu tarıkle māl almağdur.” dıdı. Ammā ‘Ömer bin Ümeyye eleminden (7) ağlayup “Olsun bre ħaramzāde. Ben bunıñ intikāmuñ (8) saña qormıyam? Eger senüñ yanuña qalursa cihānda ‘ayyārлық (9) libāsın giyemem.” diyüp eṭrāfı cüst ü cū eyledi. Ol (10) gün göç itmeyüp, ol şāhrāda qonup qaldılar. Beriden (11) Berq-pāy ‘ayyār eline divīd qalem alup, murādı üzere (12) bir nāme yazdı. Mührin urup, qarındaşı Tāriq ‘ayyāra (13) “Sen bir ħōşça oturup bekle, maĥbūsi gözet. Zīrā (14) ‘Ömer şāyed gele, Һамза qurtara, varup mālı isteyin, (15) göreyim virürler mi?” dıdı. “Qal‘anuñ burcı üstine [57b] (1) bir dārağacı diküp ‘asker görsünler, Һамза'yı ber-dār ider (2) şansunlar. Cümle mälların virürler. Bunda elçi nāmında varup (3) māl isteyin. Ammā eger ben de gelürsem baña bile qapuyı açmayasın; (4) ben olduğum bilmeyince şu sözden bilesin.” diyüp, (5) mābeyninde işāretle ma‘hūd oldılar. Andan qal‘adan (6) inüp, şūret tebdil idüp, sürüp Һамза bārgāhına (7) geldi. “Elçiyem, Berq-pāy ‘ayyārdan gelürem, nāmem vardur.” diyüp (8) qapudan çağırdı. ‘Ömer segirdüp taşraya çıqdı. Sekiz arş (9) qad çeker bir ħarīf olup içeri götürdi. Berq-pāy ‘ayyār (10) begleri görüp du‘ā eyledi. Andan nāmeyi virüp, “Şunu, (11) efendüm Berq-pāy ‘ayyār gönderdi, sizlerden cevāb ister, (12) görüñ.” didükde Seyf nāmeyi alup oqudı. Dimiş ki “Benüm (13) qatumdan Berq-pāy ‘ayyāram. Sizler ki Һамза beglerisiz. İşte (14) māl talebine varmışdum. Lākin mālā fırşat bulımadum, Һамза'yı uğurladum, (15) qal‘ama ħabs eyledüm. İmdi ben size ol Yemen'den aldığunuz [58a] (1) mālı qormıyam? Kıyās idersiz, çok degül on yük (2) māl virürseñüz Һамза'yı size virirem. Yoq dirseñüz gözü (3) göre qarşuñuzda ber-dār iderem. Hemān viresiz.” dimiş. (4) Begler birbirine baqup “Nice idelim?” didiler. ‘Ömer, biz de (5) bu ‘ayyārı tutup ħabs idelim. Һамза'yı virürlerse (6) biz de bunı virelim. dıdı. Berq-pāy “N’ola, ammā bizüm begimüzüñ (7)

bencileyin dört yüz hîzmetkârı vardır. Şimdi ben varmaduğum (8) gibi H̄amza'yı ber-dâr iderler. Ben anda idüm dârağacı (9) burc üzerine dikdi idi." didi. Bunlardur (10) h̄add-i zâtında çıkup bağıdılar, dârağacı dikilmiş gördiler, (11) 'ağılları gitdi. Andan Berğ-pây 'ayyâra h̄il'at (12) giyürdiler. "N'ola imdi sen var. Biz de mâlı h̄âzır (13) idüp, ağışama yakın yükledüp iledelim. Siz de (14) H̄amza'yı kapudan taşra çıkaruñ. Biz size mâlı teslim (15) idelim, siz de bize H̄amza'yı teslim idüñüz." didiler. [58b] (1) Berğ bu kavle rāzı olup, çıkup gitdi. Ol gittükden (2) şoñra 'Ömer 'ayyâr dağı fikr idüp "Yâ cānum sen de (3) cihānda kıorsak, 'ayyâr olsak gerekdür. Göz göre (4) böyle 'ayyârlara h̄ağlanmağ eyü rüsvâyılığdur. Yüz vağt (5) añıldığda 'H̄amza'yı Yemen yolında bir 'ayyâr uğurlayup (6) bize yine on yük mâla şatdı.' didükde ne cevāb (7) virürsin?" diyüp, hemān yirinden turup, teberin (8) kapup Berğ-pây 'ayyârıñ ardına düşdi. Begler (9) "Yâ 'Ömer dur, kıanda gidersin?" diyegördiler, diñlemeyüp, (10) uçup gitdi. Gördi iraqdan Berğ-pây 'ayyâr (11) toğrı yoldan gitmeyüp, tağ yolına şapdı. Bağup (12) gördi ki gelen 'Ömer'dür. Güni gözine şalındurmayup (13) bağa, "Şu oğlanı sen de şu h̄āline tizine 'ayyārılık (14) da'vāsın idüp, ardumca gelürsin. Beni bilür misin, (15) kim idüğim?" didi. 'Ömer "Her kim olursañ ol. Şimden [59a] (1) girü benim elimden h̄alāş olamazsın. Hemān eylülkle (2) çevir elini, ardına bağılayam. Yok dirseñ seni (3) helāk iderem." didi. Berğ-pây 'ayyâr dağı bağup (4) gördi, 'Ömer'üñ omuzında bir yādigār teber var ki (5) güneş doğunduğça şu'le virür. Yanında dağı sağ (6) şol h̄ançerler var ki kendüde degül, belki Nüşirvān'üñ (7) 'ayyārında bile yok. Döndi "Bre oğlan (8) sen bu yādigārları kıanda bulduñ? Ben bunca zamāndur (9) bu kıadar diyārları geşt ü güzār eyledüm, böyle yādigār (10) görmedüm." didi. 'Ömer "İy nā-dān, bunu baña H̄ağ ta'ālā (11) virdi." diyüp nice bulduğın söyledi. Berğ-pây (12) bu tebere āşık oldı. "Yâ 'Ömer gel, bu teberi baña vir ve hem (13) seni h̄alífeye iletayim." didi. "H̄āy nā-bekār Berğ (14) diyüp, şıçrayup 'Ömer teberin h̄avāle eyledi. Berğ-pây (15) 'ayyâr gördi, 'Ömer kendüden kıorқыmayup, cenge [59b] (1) cesāret eyledi. Olda 'Ömer 'ayyâr gördi. 'Ömer kendüden (2) kıorқыmayup, iki 'ayyâr birine h̄orüs gibi atlayup, (3) şıçrayup yoluşdılar. 'Ömer buña ol kıadar ruşşat (4) virdi ki Berğ yoluşmağdan yoruldı. Andan 'Ömer 'ayyâr (5) bir yol atıup, bir teber şapı iki talınuñ ortasına (6) öyle urdı ki Berğ-pây 'ayyâr yüzünüñ üzerine (7) yıkıldı. 'Ömer 'ayyâr üzerine

çıkup, kendi kemendiyle (8) bunu bek bağladı. Berķ ‘ayyār yalvarmağa başladı. (9) “Saña çok māl vireyim, baña kıyma.” didi. ‘Ömer “Hōş öldürmeyem. (10) Ammā mālun̄ k̄andadur, söyle.” didi. Berķ “K̄al‘ adadur. (11) İmdi beni k̄arındaşum T̄arık ‘ayyāra götür, şat.” (12) didi. ‘Ömer “Yā k̄al‘ adan, olan māl dan şimden girü (13) saña ne. Ol māl bu günden şoñra hep benümdür. Andan ğayrı (14) dağı nen var?” didi. Berķ gön̄linden “Hāy ‘ayyār şunuñ (15) himmetün̄.” diyüp, “İşte, yanumda iki biñ altunum vardır. [60a] (1) Anı al, ğançerüm al. Tek hemān beni āzād eyle.” didi. ‘Ömer (2) gülüp “İy nā-bekār beni hiç bilmez yirine k̄orsın. (3) K̄al‘ ada olan māl ve k̄al‘ a benüm olıcağ, yanında (4) olan kimün̄ olur? T̄iz söyle, dağı nen var?” didi. (5) Berķ “Artuğ bir şeyüm yokdur. Meger cānum alasın.” didi. (6) Andan şoñra bāk t̄utup, şoyup, cümle üzerinde (7) t̄umanına varınca alup, andan bunu şallayup, omuzına (8) urup, götürüp bir tağıñ depesine çıkardı. (9) “İşte seni bu aradan aşağı atıvirürem. Pāre pāre olursın. (10) Zirā senün̄ nen var ise aldum. Şimden şoñra neme yararsın? (11) N’eylerem seni?” didi. Berķ-pāy ‘ayyāruñ ‘ağlı gitdi. (12) “Hey dirīg, bu beni öldürür.” didi. Ammā ‘Ömer’dür bunu bir (13) yüksek k̄ayanun̄ üzerine oturdağodı. Muĥkem (14) bend ile ardına t̄ayancağ yir yok, öñi ise uçurum. (15) Düşecek olursa biñ pāre olur. Andan gözi [60b] (1) k̄arşusunda Berķ-pāy’uñ esbābların giyüp, üç kerre (2) şalavāt getürüp, elin enbān şoğdı. Ba‘ de (3) elin yüzine sürüp “Yā Rabb, beni Berķ-pāy’uñ (4) şüretine k̄o.” didi. Berķ-pā bağdı, ‘Ömer kendi gibi (5) olmuş. Şanki ikisi bir anadan t̄oğmış gibi (6) oldu. Görenler anı fark itmezdi. “İmdi nā-bekār (7) şağın, uyuma. Düşersin, biñ pāre olursın. (8) Varup bu şüretle k̄al‘ ayı alayım. Yine gelüp seni bunda (9) yoklaram.” didi. Berķ “Meded yā ‘Ömer. D̄inün̄ ‘aşğına şağın, (10) beni unutma. Sen ne zamān gelürsin? Ben bunda aç (11) şusuz ölürem.” didi. ‘Ömer “Benüm sözüm diñle. Şoñra (12) sen bilürsin.” diyüp gitdi. Sürüp Berķ-pāy’uñ (13) k̄al‘ asına geldi, görđi. Bağup ‘Ömer’i görđükde (14) Berķ-pāy şandı. ‘Ömer ferāsetle T̄arık’ı bildi. “Bre (15) aç k̄apuyı. Beni bilmez mi olduñ?” didi. T̄arık “Yok [61a] (1) bilmem. Tā ol sözi dimeyince açmazam.” didi. ‘Ömer “Hāy (2) bunlarun̄ aralarında bir işāret var. Ancağ yazuğ, şormağa (3) unuttum.” diyüp fikre vardı. “Olmaz ise yine varup, (4) kendüyi güçle söyledüp ğaber aluram.” diyüp, “Bre aç (5) k̄apuyı. Ben yoruldum hey beyān oğlanı.” didi. T̄arık (6) “Beni imtiĥān mı idersin? Kimsin söyle, imdi açayım.” (7) didi. ‘Ömer “Bre ‘Ömer ‘ayyāram. Aç k̄apuyı.” didükde segirdüp, T̄arık (8) gelüp k̄apuyı açdı.

Meger işâretleri bu idi. Bu kez Târiķ (9) gülüp “Yâ niçün evvelden böyle dimedüñ ki kapuyı size tîz (10) açaydum.” didi. ‘Ömer “Elemümden unuttum. Zîrâ pek şaşgınlıgım (11) var. Ol ‘Ömer didükleri ‘aceb ‘ayyâr imiş. Baña bek reng virdi. (12) Elinden güçle kırtuldum. Düş öñüme, beni sarâya götür. (13) Bir miķdâr ‘aķlum başuma gelsün.” didi. Târiķ ol dem ‘Ömer’üñ (14) öñüne düşüp, sarâylarına gelüp, yirlerine giçüp oturdılar. (15) Başladı “‘Ömer şöyle eyledi, böyle eyledi.” diyüp, hîkâyet [61b] (1) idüp, yorğunam diyüp bir zamân yatdı. Qalküp, (2) Târiķ’ı yanına alup, zârâfetle Hâmza’nuñ hâbs olduğı (3) yiri görüp, ‘ayyârlaruñ mekânların gördi ve adların (4) örgendi. Andan “İşte Hâmza için elli şanduk (5) māl göndürecek oldılar. Ammâ ben varup yine (6) göreyim. Zîrâ mālâ bir hîle itmesünler, açmazdan.” (7) didi. Târiķ “Bre otur aşığı. Qorqaram, bir belâya (8) uğrarsın. Māl bunda geldükde göresin.” didi. (9) ‘Ömer “Yok, hemân sen bir hõşça qal’ayı gözet, ben (10) varayım.” diyüp yine qal’adan çıkdı gitdi. Kendi (11) şüretine girüp beglere geldi. Baķup gördi, on (12) yük mālî hâzır itmişler. Seyf-i zû’l-yezen alup mālî (13) gitmek ister. ‘Ömer’i görüp “Yâ ‘Ömer, qanda idüñ bu qadar (14) zamân didiler?” ‘Ömer, Berķ ile olan aĥvâlî ĥaber (15) virdi. Bunlar şâd oldılar. “Yâ şimdi Berķ-pây [62a] (1) qandadır?” didiler. ‘Ömer eyitdi: Bir yüksek qaya üzerinde, (2) elli şandüğe elli pehlivân girüp yarağıyla şaklansun. (3) Sizden birqacıñuz bu şandükleri develere (4) yükledüp qal’aya götürsünler. Yine evvel ben varup, (5) bunları qabz idüp, soñra bunları şandüklerden (6) çıkarup, qal’ayı anlardan alup, cümlesin kırup (7) qal’ayı zâbt idelim. Ben Hâmza’yı ve mälları cümle alup, (8) eger bunlardan kimse Müslümân olmazsa birine de amân (9) virmem, helâk iderem.” didi. Seyf-i zû’l-yezen ‘Ömer’üñ (10) bu tedbîrin görüp taĥsîn eyledi. Andan tizine (11) elli şandüğü düzüp yat yarağıyla Maķîl-i (12) peleng-püş ve Maķîl –i yek-đarb ve Sa’ d ve Mes’ üd (13) ve Merd-efgen ve Qays ve Münzir ve cümleñüñ on kulu (14) ve sâ’ ir Yemen dilâverleri olan dilâverleri, elli (15) nefer kimseler yat yarağıyla ol şandüklara girdiler. [62b] (1) Andan develere yükledüp qal’aya toğrı çekildiler. (2) ‘Ömer yine ileri varup Târiķ ayyâr ‘Ömer’i qarşuladı. (3) ‘Ömer ise “Berķ-pây şüretinde vardum, cäsüsladum. (4) İşte hele bu qadar mālî getiriyorlar.” (5) didi. Birazdan Seyf-i zû’l-yezen gönderdiği (6) kimseleri, yigirmi beş deve yüküyle şandükleri getirüp (7) ‘Ömer ile Târiķ’a teslim itdiler. ‘Ömer ‘ayyâr (8) “Berķ-pây

‘ayyār şüretinde Һamza’yı da yarın koyuvirürem. (9) Elem çekmeñ. Ben ‘ahdümden dönmem.” didi. Bunlar (10) “N’ola.” diyüp, dönüp gitdiler. ‘Ömer “Bunları yine aldadum. (11) Һamza’yı dilersem koyuvirürem, dilersem öldürüvirürem, (12) leşin aşığı ataram. Bildüklerinden ҡalmasunlar.” diyüp, (13) sarāylarına gelüp aḥşam olduḡda emr eyledi. Varup (14) Һamza’yı bend ile bī-aql çıkarup götürdiler. (15) Andan acibādem yağıyla Һamza’nuñ burnına [63a] (1) sirke aḡıtdılar. ‘Aḡlı başına geldükde göz açup gördi (2) ki kendüsin kemend ile muḥkem bend eylemişler. Eṭrāfına (3) baḡup gördi, hiç gördiği degüldür. Döndi “Beni kim (4) baḡladı? Bura ne yirdür?” didi. ‘Ömer “Nā-bekār, dünki gün (5) ‘ayyārları hiç gözine şalındurmazduñ. Gördüñ mi (6) ḥālını? Baña Berḡ-pāy ‘ayyār dirler. Varup gice ile (7) şikār eyledüm ve beglerine seni işte elli şandūk (8) māla şatdum. Baḡ, işte senüñ gözüñ öñinde, (9) Yemen’de bu kadar zahmetle ele getürdigüñ mālı nice (10) elinden aldum. Bre açuñ bu şandūkluñ ҡapaḡların, (11) çıkaruñ içinde olan mālı.” diyince, ‘ayyārlar (12) ileri gelüp ol şandūkluñı açdılar. Anı gördiler, (13) içinden elli dāne şehbāz dilāverler (14) taşra atılıp, ber-silāḥ el kılıca urup (15) ‘Ömer’üñ üzerine yüridiler. ‘Ömer “Bre bunlar bize [63b] (1) nereden geldi? Җomañ bunları.” diyüp, kendi şıçrayup (2) Һamza’nun da bendin aldı. Enbāndan eline bir kılıç (3) çıkarup şunıvirdi. Ṭāriḡ “Bre birāder n’eyledüñ? (4) Dīvāne mi olduñ?” didi. ‘Ömer “Bre naşıl birāder dirsini? (5) Ol ҡaya başında sā‘at bekler. Beni kime beñzedürsin (6) bre ḥaramzāde. Daḡı beni, kim olduḡum bilmedüñ mi?” (7) diyüp, şüretine bir sille, ‘ayyārı öyle urdı ki (8) Ṭāriḡ derdimend çarḡ urup, (9) başın zemīne urup, yıkılıp zir ü zeber oldu. (10) Şıçrayup fi’l-ḥāl anı da bende çekdi. Bu kez sā‘at (11) ‘ayyārlar ol ḥālī görüp her biri neye uğradılar, (12) bildiler. Ber-faşl cenge iḡdām eylediler. Ammā Һamza (13) bir na‘ra şöyle urdı ki zemīn ü zamān şarşılıp, (14) ol ҡal‘a dürlü dürlü şadālar virdi. Andan ol (15) dilāverler her taraftan yürüyüp, ol ‘ayyārları demed [64a] (1) demed itmege başladı ve bunlara kılıç yüritdiler. Üç sā‘at (2) miḡdārı ‘azīm ceng turup, āḡir ‘ayyārlar gördiler ki (3) ҡırılıp giderler. Nā-çār olup, amān çağırup, Һamza (4) bunlara amān virüp cengden ferāḡat eylediler. Begler (5) birer birer gelüp emīr-i merdāne ile görüştüler. ‘Ömer’e (6) taḥsīn idüp du‘ālar eylediler. Andan Berḡ-pāy (7) ‘ayyāruñ ne kadar māl ü menāl var ise aldılar. Andan (8) Һamza ‘Ömer’e baḡup “Birāder ol Berḡ-pāy didükleri (9) ḥaramzāde ҡandadır? Getür ḥaḡḡından geleyim.”

didi. (10) ‘Ömer yabanda degüldür. Bir yüksek kıyanuñ başındadır. (11) Bir uçurumuñ kenârında sâ‘at bekler ve siyâsetdedür. (12) Herkez “Cihânda öyle muşibet olmaz, şöyle ki (13) itdüğün buldı.” diyüp, seher zamânı gelüp Seyf-i zü‘l-yezen (14) ‘askere müjde idüp, eyitdi ki “İşte (15) kıal‘ayı aldık ve Hâmla’yı kıurtardık ve sen de varup, [64b] (1) Hâmla’yı görüp ve kıal‘ayı temâşâ idüñ.” didi. Bunlar şâd (2) olup, cümlesi kıal‘aya gelüp, Hâmla ile görüşüp (3) hâl hâtır şorişdılar. Beriden Berkı-pây ‘ayyâr, (4) iki gün iki gice ol tağıuñ depesinde aç (5) şusuz, ısıcağıdan ve şovuşdan vâfir zahmet çekdi. (6) Zîrâ ‘uryân idi. Arkıasında libâsı fi‘l-cümle ‘Ömer (7) almışdı. Uyıkuda galebe eyledükçe, uyumağı istedikde (8) depesinüñ üzerine yıkılmak diler. Yine cân ‘azîz, (9) gözini açup, gâh ‘Ömer’e ve gâh kendüye söğüp (10) otururken, nâ-gâh ol eşnâda ‘Ömer çıkageldi. Berkı-pây (11) ‘Ömer’i gördükde babası gelmiş gibi sevindi. (12) “İy ‘ayyâr bu kıadar zamândur kıanda idüñ? Baña cefâ (13) eylemek inşâf mıdır?” didi. ‘Ömer bin Ümeyye “Ha düşeydüñ, (14) elem mi çekerdüm? Eñ soñ düşüp öleceksin. (15) İşte anuñ-çün geldüm ki seni de kıarındaşın yanına [65a] (1) iletüp, ikiñüzi de Hâmla siyâset ile kıatlı eylese gerekdir.” (2) didi. Berkı-pây ‘ayyâr “Kıarındaşum kıandadır ve Hâmla kıurtuldu mı?” (3) didi. ‘Ömer “Hâmla şimdi cümle begler ile senüñ (4) kıal‘anda ‘işret iderler ve kıarındaşuñ yanlarında bend-i (5) belâya giriftâr olup yatur.” didükde, Berkı-pây’uñ (6) dibelik güci üzilüp kıuvveti kesildi. “Bre ‘ayyâr yâ kıal‘ayı (7) nice gördiñüz? Târiķ anda yok mıydı?” didi. ‘Ömer “Ben senüñ (8) şüretinde vardum, aç kıapuyı.” didüm. “Sen kimsin?” diyüp (9) oturur. Ben de “Ömerem, kim olsam gerekdir?” didüm. “Evvelden öyle (10) diyeydüñ ne olurdu?” diyüp kıapuyı açdı, benüm kıoltuğıma (11) girüp senüñ sarâyına götürdi. Ben de soñra (12) “Varup göreyim mâla bir hîle itmesünler.” diyüp (13) ‘askere geldüm. İslâm beglerinden elli nefer dilâveri, elli (14) şandüğa yarağıyla mâl yirine kıoyup, yigirmi beş deve (15) üzerine yükledüp, ba‘de kıal‘adan içeri alup, [65b] (1) Hâmla’yı götürüp kıoyıverdüm. Târiķ ‘ayyârı bir sille-yi (2) Arabî ile yıkıp bağladum. Sâ‘iri bu hâlî görüp biraz (3) ceng eylediler. Soñra amân dileyüp baña tâbi‘ oldılar. (4) Soñra “Var, getür ol hâramzâdeyi kıatlı ideyim.” didi. “Ben de (5) seni götürmege geldüm. İmdi şimden soñra hemân nen (6) var ise yirde gömüli mâlcağızdan baña vir ki ben de (7) ölince saña du‘â ideyim.” didi. Berkı-pây ‘ayyâr “Bilmem ne (8) söylersin, çünkü

mālî aldıñuz, beni āzād eyleñ.” didi. (9) ‘Ömer eyitdi: “Şimden girü senüñ ħalāşuñ tamām oldı. Ammā (10) saña bir sözüñ var. Qabül iderseñ devlet senüñdür (11) ve hem anuñ sebebiyle ħalāş olursun. ‘Yok’ diyüp (12) ‘inād idersen helāk olursun.” didi. Berq-pā (13) “Meded nedür, söyle.” didi. ‘Ömer “Ĥamza, ben doğmadın (14) Nüşirvān düş görür. Anuñ veziri ĥōca, biraz (15) ----- düş ta‘bîr idüp, ben toğacaqlarımı [66a] (1) şaha bildirür. Ĥamza āleme şāñib-ķırān olur ve ‘Ömer sultān-ı (2) ‘ayyārān olur.” didükde, şāñ ĥāz idüp, andan ol (3) veziri gönderüp, baña beş biñ altun ve Ĥamza’ya (4) yedi biñ altun vazife ta‘yîn ider. İşte ben de (5) Ĥamza’nuñ aķrānıyam. Cümlemüz hep onar yaşındayuz ve (6) ĥālā Ĥamza on yaşında bu vilāyete gelüp, diyār-ı Yemen (7) fetĥ idüp, kendüsi kırķ dāne nām-dār beglere ve Seyf-i zū’l-yezen (8) gibi bir vezir-i şāñib-i tedbîr ve dört biñ (9) civān fedāyilere mālîk olup, dört biñ ‘asker şāñibi (10) oldı ve cümlesin İslām’a getürüp, kendüye yār (11) eyledi. İmdi bu yaşında devlet kime müyesser olur? İmdi (12) eger senüñ de ‘aķluñ başına yār ise, sen daĥı Müslümān (13) olup baña yār olasın. Baş ĥalife ideyim. Biz de (14) dört yüz ‘ayyār olup, her ne diyāra varursaq ġanîmetler (15) ve nice iĥsānlar alup, sāye-yi şāñib-ķırānda ‘işretde [66b] (1) ve şafāda olalım. Ne var bu ĥırsızlıkda, ne olursun.” (2) didi. Berq-pā ‘ayyār da fikre varup ĥadd-i (3) zātında görđi, kendüye fāideli bir ma‘nā, bu kavle (4) rāzı olup “Yā ‘Ömer ĥōş imdi senüñ ve Ĥamza’nuñ (5) ĥizmetüñüz qabül itdüm. Hemān siz de qabül idüp (6) beni Ĥamza’dan dilek eyleñ.” didi. ‘Ömer de “N’ola, cān (7) baş üzerine. Ĥamza keremġanı ve saĥā ma‘deni (8) dilāverdür. ‘Senüñ ħulunam.’ didükden soñra babasın da (9) öldürseñ ġayrı nesne dimez.” diyüp, andan Berq-pāy’uñ (10) bendin alup, libāsların çıkarup, yine Berq-pāy’a (11) virdi. Andan ol aradan sürüp ikisi de (12) yine qal‘aya geldiler. Berq-pā ‘ayyār gelüp, emîr-i merdānuñ (13) qademinde baş koyup, el qavuşdırup durdı. (14) Ĥamza eyitdi: “Yā ‘Ömer bu kimdür? Bu ĥarîf ne ister?” didükde, (15) ‘Ömer du‘ā idüp “Berq-pā ħuluñ ġünāhın bildi. Şuçı [67a] (1) ‘afv eyleñ, bu da benüm ĥalîfem olsun. Senüñ işte bu qadar (2) ‘askerüñ var. Benüm de bir neferüm olsun, ne var.” didi. Ĥamza (3) gülüp “N’ola, ma‘ķül, size de böylece şāñ gerekdür. Ben, bu nā-bekārı (4) ‘azîm siyāset ile qatl eylesem gerekti. Ammā n’eyleyem, senüñ (5) ĥāñıruñ için vazgeldüm. Varsın saña ĥizmet eylesin.” (6) didi. Tekrār Berq-pāy ‘ayyār Ĥamza’nuñ elin öpdî. Dîn-i (7) İslām’a girüp, qarındaşı

Tārık dağı Müslümān oldu. (8) Cümlesi ‘Ömer’e kul oldılar. Bir zamān bu maķāmda ‘işret (9) idüp andan Ĥamza emr eyledi, ol ķal‘ ayı bozup yıkdılar. (10) Temiz ķazup taşların aşığı alçaķlara döktiler. Andan (11) ol yirden ķalkup çādırlarına geldiler. Ĥamza yine Berķ-pā (12) ‘ayyāra biraz māl ile çadır virüp, bunlar da bir ķolda (13) ķonup ķarār eylediler. ‘Ömer ‘ayyār dağı işte bu arada (14) dört yüz nefer şāhıbi olup tamām tekmil ‘arz eyledi. (15) Andan bunlardur, ol aradan göç idüp “Ĥandasın [67b] (1) Mekke-yi mükerrime?” diyüp gitdiler. İşte bunlar yiye iče, (2) ķona göče derbend şāhrālar giçerek gitmege, ammā ber-faşl (3) biz dağı bir ĝayrı yüzden, bir ‘acāib dāsītān (4) naķl ideyim. Rāvī şöyle rivāyet ider ki (5) ol zamānki şāh Nūşirvān, bir ‘aceb vāķı‘a gördi. (6) Şöyle ki düşünde Ĥuds-i şerif tarafında bir ay toğup, (7) gelüp tāk-ı kesrīsin üç kez devr eyledi. (8) Andan bir māh dağı Mekke cānibinden toğup, yap (9) yap gitdükçe büyüyüp tamām bedr oldu. Andan (10) soñra ol Ĥuds-i şerif cānibinden gelen aya ķoçlar (11) gibi birbirleriyle döğüşdiler. Āħir Mekke’den zuhūr (12) iden ay, Ĥuds’den gelen māhı bu ķadar yılduzlar ile (13) şāhuñ taħtuñ eṭrāfında n’eyleyüp ṭurdılar. Çünki (14) şabāh oldu, Nūşirvān ‘aynī ile bu düşi (15) ḥevāceye ḥikāyet eyledi. Ḥevāce de “Şāhum, Ĥuds-i şerifden [68a] (1) bir cebbār peydāh olup, çok kimseye zıararı doķınup, (2) ḥattā gelüp, senüñ taħtını üç gün zabṭ idüp andan (3) ḥazīneñi virmez. Şun‘-ı taħtını ‘aynīyle götürüp gider. (4) Mekke’de ol gördüğün helāk iye ‘Abdülmuṭṭalib’ün (5) bir oğlı olur. Ol cebbārı ol ķatl ider. Āħirden bir ferd (6) ol kimseye ķarşu ṭurur olmaya. Ol ‘Abdülmuṭṭalib’ün ciger (7) köşesi, āleme şāhıb-ķırān-ı şerif ü ‘Arab olur (8) ve ol eṭrāfında gördüğün yılduzlar ‘askerdür.” didi. (9) Şāh da ḥevāceyi Mekke’ye gönderdi. Ĥamza da dünyāya (10) gelmiş idi. ol Ĥuds-i şerifden zuhūr iden ayuñ (11) ķışşasıdır. Rāvī eydür: “Ĥuds-i şerifde bir Yehūdī (12) pādīşāhı var idi. Çünki bu Yehūdī pādīşāhı peydāh (13) oldu, Yehūdiler buña ĝayret idüp ri‘āyet üzerine (14) cānla ḥizmetin ķabül itmişlerdi. Bu la‘inüñ adına ‘Hişām (15) bin Alķame’ dirlerdi. Ğāyet de ‘ilm-i Tevrāt ve ‘ilm-i tevārīḥ ve remeli [68b] (1) ve ‘ilm-i nücūmda māhir idi. Ĥuvvetde dağı ziyāde şeci‘ ve (2) baṭṭāl kimse idi ve şeyṭānlık yolların şeyṭandan (3) çok bilürdi. Baħtuñdan çok ziyāde ḥilekār, la‘in (4) idi. Ammā bu belid bir ‘aceb sevdāya düşdi. Her ‘ilme (5) ‘aķlı yitişdi. Ammā tevḥid-i bārīyi ve ķazā ve ķaderi bilüp (6) añlamadı. Aña ol maḥalde ‘aķlı yitişmedi. Nite ki şeyṭān da (7) böyle idi.

Bir gün tevārīḡ arışdırup, mütāla‘a iderken (8) grr ki āḡir zamānda, Mekke‘den bir resl-ı mbn dnyāya (9) gele, Ḥātim‘l-enbiyā ola. Cmle admiden gelen kitāblaruḡ ḡkmin (10) řerḡ idp, kendye nāzil olan kitāb ile cmle insi (11) ve cinni kendi dninine da‘vet ide. Tābi‘ olanlara ri‘āyet (12) idp, ‘inād idenlere ılı ura. mmeti gitdke oalup, (13) iyāmete dek bāi ola. Muḡammed Muřtafā ve seyyid‘l-enbiyā (14) ola. Ḥāzret-i resl-ı Ḥudā dnyāya (15) gelmege bir baın almışdı ve na‘t-ı şerfesin grp [69a] (1) cān başına şıradı. ‘‘Aceb gircek zamān yalaşdı.’ diyp, (2) tevārīḡ kitābların arışdırup, grp bildi ki (3) ḡabb-i ekrem dnyāya gelmege bir baın almış. Zrā nr (4) ‘Abdlmuştalib’de idi. Andan oqlına naql idp, (5) andan sultān-ı enbiyāya gelp arār ider. Hiřām bin (6) Alame n bu ḡāl grr, ol o bilr (7) ve nāıř belid burayı bilmeyp yaḡuldu. Gnlinden (8) ‘Ben buḡa bir āre bulsam ki ol vcd dnyāya gelsn.’ (9) diyp, āḡir bunu fikr eyledi ki etrāfında olan Yehd (10) tifesin cem‘ idp, vāfir ‘asker alup, varup (11) Mekke‘ye srp, su‘āl idp ḡaber ala. Cedd-i reslden (12) kimleri bulur ise ırup kkin kese. (13) Bunuḡ tedbiri olup ol sultān dnyāya gelmeye, (14) bunlaruḡ dni bāi ala. Ḥaramzādenḡ hem ‘ilmi var ve hem (15) uvvetine maqrr, gneşi balık ile şıvar. B şadedi tiz [69b] (1) vezirlerin yanına da‘vet eyleyp aḡvāli anlara (2) ḡikāyet eyledi. ‘‘İşte benm murādam şoyledr ve byledr.’’ (3) diy taqrir eyledi. ‘‘Dnmze byk ḡizmetdr.’’ diyp, (4) mektblar yazup ‘‘Bu yaında Dmiş‘da ve ‘Amdiyye’de (5) ve ořtaḡtiniye ve Medne ve Diyārbekir’de, Muşul’da (6) ve Badād’da, zkr olunan şehrlerde ne adar Yehdiler (7) vardur, bu araya gelsnler, cem‘ olsunlar.’’ diyp, ḡaberler (8) şaldı. Belki sā‘ir dnde olanlar da bu szi (9) duyup, anlaruḡ da kimi ḡsn-i řafāıyla, kimine de (10) mektb varup, aḡvāli duyup da‘vet eylediler. (11) Ammā bu rivāyetde anlardan ḡi kimse gelmedi. İllā o (12) Yehd ‘askeri cem‘ oldu. Bir rivāyetde drt yz (13) biḡ ‘asker, bir rivāyetde altı kerre yz biḡ Yehd (14) cem‘ oldu. Tamām  yıl tedārik grdiler. Andan Hiřām (15) bin Alame, bir mektb Nřirvān’a yazup gnderdi. [70a] (1) ‘‘İy řāh-ı heftkişver, işte ma‘lm ol ki Mekke’de şoyle (2) bir kimse dnyāya geldkde, cmle edyān boza. Belki (3) řāḡlđı senden ala. Cem‘-i ālemi kendye tābi‘ (4) idp fetḡ ide. Olmayan atlı idp yāḡd (5) ḡarāca kese. İmdi senden ricā iderem ki (6) biraz ‘asker ile baḡa yardma adam gndresin.’’ (7) nki řāḡ bu aḡvāli bildi. řāḡ

hevāceye danışdı. (8) Hevāce eyitdi: Şāhum işte ol gördigüñ cebbāruñ (9) cebbārlığı budur. Sen muḳayyed olma. Zirā Ḥamza anuñ ḥaḳḳından (10) gelür.” didi. Şāh da “Ben ḳarışmam. Kendi nice bilürse, (11) öyle eylesün.” didi. Nā-gāh ḳapuda bir galebe oldı. (12) “Nedür, görüñ.” dince, “Bir hecīn süvār ḥarīf geldi.” didiler. (13) Şāh “Getürüñ, göreyim ne ḥaberi var.” didi. Varup ol (14) ḥarīfi alup içeri getürdiler. Ammā Baḥt’uñ ḳaziyeyi (15) işitdükde duydu, yürek burusına uğradı.

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

‘**acabā (A.)**: Şüphe ve tereddüt bildiren edat. 37a/14.

‘**acāib (A.)**: Tuhaf şey, hayret edilecek şey. 67b/3.

‘**aceb (A.)**: 1. Acayip. 5b/6, 6a/11, 9a/2, 10b/8, 21b/15, 67b/5, 68b/4, 69a/1. 2. Acaba. 27b/10, 28a/7, 30a/3, 35b/13, 42a/8, 45b/5, 61a/11.

‘**acele (A.)**: Acele. 25a/11.

‘**acele it-**: Acele etmek. 25a/11.

acı: 1. Kırıcı, üzücü, incitici. 18a/12. 2. İstırap. 28a/1. 3. Tatlı olmayan, acı. 47a/2.

acıbādem yağı: Gülgillerden bir meyve ağacından elde edilen yağ. 62b/15.

āciz (A.): Zayıf, güçsüz. 40b/14.

āciz ol-: Güç yetirememek, güçsüz kalmak. 40b/14.

aç: Yemek yeme ihtiyacında olan, tok olmayan. 13b/8, 60b/10, 64b/4.

aç-: Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek. 15b/3, 19a/5, 26b/5, 30b/1, 32a/3, 32a/5, 34a/2, 36a/13, 52b/15, 56a/11, 57b/3, 60b/15, 61a/1, 61a/10, 61a/4, 61a/6, 61a/7, 61a/8, 61b/6, 63a/1, 63a/10, 63a/12, 64b/9, 65a/8, 65a/10.

açıl-: Açık hale gelmek. 19a/1, 27b/6.

ad: İsim. 2a/3, 19b/4, 19b/5, 19b/6, 20a/11, 25b/4, 28a/10, 28b/10, 28b/11, 29a/15, 39b/14, 61b/3, 68a/14.

adam: 1. İnsan. 5b/15, 6a/1, 13b/7, 15a/6, 16a/1, 19b/10, 33a/12, 36a/5, 38b/7, 44a/14, 48b/6, 48b/14, 49b/5, 50b/15. 2. Birinin yanında ve işinde bulunan kimse. 8b/7, 8b/10, 36b/15, 56b/3, 70a/6.

ādet (A.): Gelenek, görenek, usul. 44b/10, 44b/12.

āferīn (F.): Takdir etme, beğenme. 6b/6, 8b/9, 31b/15, 46b/2.

āferīn it-: Takdir etmek, beğenmek. 8b/9.

āftāb (F.): Güneş. 8a/6.

‘**afv (A.)**: Af. 67a/1.

‘**afv eyle-**: Affetmek. 67a/1.

ağaç: Ağaç. 1b/12, 1b/9, 2a/7, 13a/11, 13b/6.

āgāh (F.): Bilgili, haberdar. 45b/12.

āgāh ol-: Haberdar olmak. 45b/12.

ağız: Ağız. 34b/4, 4b/15, 22b/2, 40b/11, 43b/13, 43b/15.

ağla-: Gözyaşı dökmek, ağlamak. 20b/3, 22a/2, 22a/3, 22a/5, 22a/8, 52a/14, 52a/9, 57a/7.

ağlat-: Ağlamasına yol açmak. 24b/2.

ağyār (A.): Yabancılar, başkaları. 27b/4.

āh: İnleyip sızlama, feryat. 21b/13, 24a/12, 32a/6, 34b/15.

āh eyle-: İnleyip sızlamak, feryat etmek. 21b/13.

āh it-: İnleyip sızlamak, feryat etmek. 24a/12, 34b/15.

‘ahd (A.): Söz, and, yemin. 2b/4, 5b/1, 34a/9, 62b/9.

‘ahd eyle-: Söz vermek. 2b/4, 5b/1, 34a/9.

aḥı: Bir kimsenin sevdiği, en yakını. 35a/14.

āḥir (A.): Son, sonra, sonunda, nihayet. 3b/14, 20a/14, 28a/9, 29b/2, 31b/14, 39a/10, 41b/15, 42b/16, 43b/2, 47a/15, 47b/7, 56b/6, 57a/4, 64a/2, 67b/11, 68a/5, 68b/8, 69a/9.

aḥşam: Akşam. 3a/2, 3b/11, 7a/3, 7a/10, 41a/10, 44b/4, 58a/13, 62b/13.

āḥū (F.): Ceylan. 4a/13, 18b/2, 18b/3, 18b/6.

aḥvāl (A.): Haller, durumlar. 25a/13, 28a/3, 42a/2, 52a/7, 52b/12, 61b/14, 69b/1, 69b/10, 70a/7.

aḥ-: Akmak, sıvı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek. 48a/7, 48b/11, 48b/15.

aḥçe: Madenî para. 12a/5, 12a/7, 15b/11, 15b/12, 15b/4, 15b/8, 17b/1, 17b/8.

‘aql (A): Akıl, us. 5a/4, 17a/1, 20a/9, 20b/2, 25b/8, 28a/5, 32a/6, 32a/12, 32a/13, 32b/4, 32b/8, 34b/13, 39b/3, 41a/2, 47b/12, 48a/8, 48a/11, 50b/7, 56b/13, 58a/11, 60a/11, 61a/13, 63a/1, 66a/12, 68b/5, 68b/6.

‘aql dāiresinden çık-: Akli başından gitmek, düşünemeyecek duruma gelmek. 39b/3, 41a/2,

‘aqlı başına gel-: Kendine gelmek, aklını toparlamak. 61a/13, 63a/1.

‘aqlı gel-: Akli başına gelmek. 34b/13.

‘aqlı git-: Korkmak. 28a/5, 47b/12, 48a/8, 48a/11, 60a/11.

‘aqlı yitiş-: Anlayabilmek, kavrayabilmek. 68b/5.

‘aqlı yitişme-: Anlayamamak, kavrayamamak. 68b/6.

‘aqlın al-: Düşünemeyecek duruma getirmek, çok şaşırtmak. 56b/13.

‘aqlın aldır-: Düşünemeyecek duruma gelmek, aklını kaybetmek. 20a/9.

‘**aklın cem**’ **it**:- Aklını toplamak. 32b/8.

akıt:- Akıtmak, akmasına yol açmak. 33a/7, 63a/1.

akrân:- Yaşlılar, aynı yaşta olanlar. 66a/5.

aksi:- Ters, zıt, olumsuz. 25a/7.

al (I):- Kızıl, kırmızı. 23a/12, 23b/15.

al (II):- Hile, düzen. 25b/1, 31b/6, 43a/10, 55a/15.

ala gel:- Aldanmak, kanmak. 43a/10,

ala getir:- Aldatmak, kandırmak. 25b/1, 31b/6, 55a/15.

al:- 1. Bir şeyi birinden veya bir yerden almak, bulunduğu yerden ayırmak, elde etmek 2a/5, 2b/8, 3a/1, 3b/3, 5b/7, 8a/1, 8a/4, 8a/15, 8b/1, 8b/4, 9b/10, 9b/11, 10a/4, 12a/7, 12a/11, 13b/2, 14b/4, 15a/7, 15b/5, 16a/2, 16a/4, 16b/13, 16b/3, 16b/7, 16b/15, 17b/12, 17b/14, 17b/15, 18a/8, 18b/8, 18b/10, 19a/9, 20a/5, 20b/1, 21b/9, 24a/2, 25b/2, 26b/3, 26b/13, 27a/2, 27b/11, 29a/8, 29a/13, 29b/3, 31b/14, 32b/7, 33a/1, 34a/15, 34b/7, 35a/13, 35a/14, 35b/2, 36a/6, 36a/12, 36b/3, 36b/4, 38a/8, 38a/15, 38b/3, 40a/8, 42b/7, 42b/14, 43a/9, 46a/15, 46b/13, 47a/4, 47b/12, 50a/8, 50a/13, 51b/14, 52a/6, 53a/1, 53b/12, 54a/3, 55b/12, 56b/13, 56b/14, 57a/6, 57a/11, 57b/12, 57b/15, 60a/1, 60a/5, 60a/7, 60a/10, 61a/4, 61b/2, 61b/12, 62a/6, 62a/7, 63a/10, 63b/2, 64a/7, 64b/7, 65b/8, 66a/15, 66b/10, 69a/11, 70a/3, 70a/14. 2. Satın almak. 1b/13. 3. Ele geçirmek, fethetmek. 60b/8, 64a/15. 4. Kabul etmek. 15a/3, 25b/7, 38b/11, 39b/13, 43a/7. 5. Önüne geçmek, karşısına çıkmak. 25b/5, 28b/9, 29a/14, 37b/13, 39b/12, 42b/11, 43b/4, 46a/3. 6. Erkek, kadınla evlenmek. 28a/11. 7. Bir yere koymak. 39b/6, 47b/10. 8. İçeri girmesini sağlamak. 65a/15.

alıvir:- Alıvermek. 20b/8, 22b/9, 34a/9.

a’lā (A.):- En iyi, en yüce. 38a/14.

‘**alāmet (A.)**:- İşaret, belirti. 11a/7

ālāt (A.):- Aletler, araçlar. 9a/1, 14a/7, 17b/6, 24b/14, 30b/2, 45b/8, 53b/7.

alay:- Asker topluluğu. 23b/10, 23b/13, 23b/14, 24a/8, 28a/14, 37a/13, 42a/7, 45b/4, 48b/5.

alay(lar) bağla:- Asker saf saf olup dizilmek, savaş düzenine girmek. 23b/10, 23b/13, 23b/14, 24a/8, 28a/14, 37a/13, 42a/7, 45b/4.

alçak:- Yüksek olmayan, yerden uzaklığı az olan. 67a/10.

alda:- Aldatmak, kandırmak. 62b/10.

aldan-: Kanmak. 30b/2.

aldır-: Vermek, kaptırmak. 20a/10, 56a/12.

ālem (A.): 1. Dünya, cihan. 2b/12, 14b/12, 17a/11, 19b/3, 23b/7, 27a/15, 27b/4, 28b/8, 28b/9, 29b/9, 33a/1, 33a/8, 36a/2, 37a/8, 48b/3, 48b/4, 48b/7, 51b/8, 54b/12, 56b/11, 66a/1, 68a/7, 70a/3.

‘**alem (A.)**: Bayrak. 42b/3, 42b/16, 44a/3, 49a/1.

‘**alemdār (F.)**: Bayraktar, bayrağı taşıyan. 49a/1.

alev: Yanan maddenin ışıklı uzantısı, yalım, şule. 46b/15.

‘**aleyhisselām (A.)**: Selam onun üzerine olsun, esenlikler ona. 8b/15, 19a/15, 21b/3.

‘**aleyke (A.)**: Selam, senin üzerine olsun. 8a/4.

‘**aleyke al-**: Selam almak. 8a/4.

alın: Alın. 6b/3, 9a/3, 9a/5.

alt: Alt taraf. 4b/13, 6b/4, 14a/5, 14a/6, 17b/5, 27b/12, 31a/13, 32a/15, 40a/9, 40b/3, 43a/2.

altı: Altı. 26b/15, 28a/13, 50a/14, 69b/13.

altun: Altın. 13a/15, 13b/2, 13b/4, 14a/13, 15b/6, 17b/7, 22b/11, 24a/10, 24a/14, 24b/8, 26b/13, 50a/14, 53a/2, 59b/15, 66a/3, 66a/4.

amān (A.): Eminlik, korkusuzluk, bağışlama, fırsat. 19a/10, 19a/13, 19b/1, 19b/14, 20a/1, 20a/4, 20a/11, 20b/3, 23b/4, 25a/7, 50a/10, 50a/11, 50a/13, 50b/1, 62a/8, 64a/3, 64a/4, 65b/3.

amān bulma-: Kurtulamamak. 20b/3.

amān çağır-: Bağışlama dilemek, yardım istemek. 64a/3.

amān dile-: Bağışlama dilemek, 19b/1, 50a/13, 65b/3.

amān vir-: Fırsat vermek, rahat bırakmak, bağışlamak. 19a/10, 19a/13, 19b/1, 50b/1, 64a/4.

amān virme-: Rahat bırakmamak, göz açtırmamak. 19b/14, 20a/1, 20a/4, 20a/11, 23b/4, 25a/7, 62a/8.

ammā (A.): Ama, fakat, lakin. 1b/9, 2b/13, 3a/8, 4a/11, 5a/9, 5b/1, 5b/12, 5b/5, 6a/8, 6a/9, 6b/12, 7a/1, 8b/3, 9b/1, 10a/13, 13a/8, 14b/10, 14b/13, 16b/8, 17b/10, 17b/7, 18a/3, 18b/3, 19b/9, 20b/1, 22a/10, 23a/14, 24a/5, 24b/3, 25b/8, 26b/1, 26b/9, 28a/10, 29b/3, 32a/1, 32b/7, 34b/10, 35b/8, 36a/3, 36a/9, 39a/7, 40b/11, 40b/2, 41a/5, 42a/2, 45b/1, 46a/14, 46a/5, 46b/10, 47a/1, 47a/10, 47a/6, 47b/3, 47b/4, 49b/2,

49b/12, 49b/13, 51a/9, 51a/14, 54a/3, 55a/8, 56b/2, 57a/6, 57b/3, 58a/6, 59b/10, 60a/12, 61b/5, 63b/12, 65b/9, 67a/4, 67b/2, 68b/4, 68b/5, 69b/11, 70a/14.

aña: Ona (“ol” zamirinin datif hali). 14a/12, 19b/13, 25a/6, 32a/2, 41b/3, 50b/10, 56a/2, 68b/6.

ana: Anne. 28b/7, 60b/5.

ancağ: Yalnız. 8b/9, 16b/6, 25b/10, 38b/8, 46b/3, 57a/5, 61a/2.

and: Yemin. 1b/8.

and iç-: Yemin etmek. 1b/8.

anda: Orada, o yerde. 10b/12, 11b/4, 13b/2, 14a/7, 58a/8, 65a/7.

andan: 1. Ondan (“ol” zamirinin ablatif hali). 60a/6, 69a/4, 69a/5. 2. Sonra, ondan sonra. 3a/15, 5b/4, 6a/1, 7a/5, 7a/6, 8a/11, 8b/9, 8b/11, 9b/4, 9b/9, 9b/10, 9b/13, 10b/10, 10b/12, 11a/1, 13a/6, 15b/1, 17b/11, 17b/15, 18a/9, 19b/1, 20b/10, 20b/13, 21b/8, 23a/10, 23b/15, 24a/14, 24a/9, 24b/7, 25a/1, 25b/11, 28b/1, 29a/7, 29b/4, 33b/6, 33b/8, 33b/9, 35a/12, 35a/3, 36a/11, 36a/7, 37b/6, 39a/8, 41b/8, 42a/13, 43b/4, 44a/13, 44b/13, 45a/3, 45a/6, 45b/10, 49b/6, 51b/10, 51b/13, 52a/2, 52b/6, 53a/6, 53a/8, 53b/10, 53b/11, 53b/4, 54a/15, 55a/1, 57b/5, 55b/10, 57b/15, 58a/11, 59b/4, 59b/13, 60a/7, 60a/15, 61b/4, 62a/10, 62b/1, 62b/15, 63b/14, 64a/6, 64a/7, 66a/2, 66b/9, 66b/11, 67a/9, 67a/10, 67a/15, 67b/8, 67b/9, 68a/2, 69b/14.

anı: Onu (“ol” zamirinin akkuzatif hali). 2a/3, 6b/10, 6b/8, 7a/15, 15a/11, 15a/7, 15a/8, 16b/1, 18a/10, 18b/11, 18b/2, 18b/7, 26a/5, 27b/12, 31b/8, 32a/8, 33a/5, 34b/9, 36b/13, 40b/9, 42b/3, 43a/1, 44a/7, 44b/11, 49a/9, 52a/7, 60a/1, 60b/6, 63a/12, 63b/10.

añıl-: Zikredilmek, sözü edilmek. 58b/5.

añır-: Hayvan haykırmak, kükremek. 6a/15.

añla-: Anlamak. 68b/6.

anlar: Onlar. 2a/5, 6a/6, 8b/1, 10a/11, 11b/6, 12a/14, 12a/15, 13b/6, 14a/8, 14a/9, 16b/1, 16b/3, 16b/5, 20b/11, 21a/8, 23a/6, 25a/14, 25b/2, 28b/6, 31a/9, 34b/14, 35a/12, 37a/4, 39a/1, 45a/1, 45a/12, 52b/4, 52b/5, 53a/5, 56a/3, 56a/3, 62a/6, 69b/1, 69b/9, 69b/11.

añlat-: Anlatmak. 2b/14.

añsuzdan: Ansızın, birden bire. 36b/14, 48a/13.

anuñ: Onun (“ol” zamirinin genitif hali). 6a/4, 6b/9, 9a/7, 12b/10, 13b/10, 14b/5, 20b/2, 23b/3, 38b/2, 38b/11, 38b/5, 41a/7, 50a/7, 65b/11, 65b/14, 70a/9.

anuñ-çün: Onun için, ondan dolayı, o sebepten. 16b/11, 17a/7, 20a/11, 64b/15.

ara: 1. İki şey arasındaki mesafe. 6b/12, 7a/15, 39a/9, 51a/4, 2. Şahısların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi. 39a/11, 61a/2.

ara-: Bir şeyi bulmaya çalışmak, aramak. 3b/14, 3b/15, 19b/10.

‘**Arab (A.):** Arap, Arap kavminden olan. 17a/15, 27b/2, 32b/3, 37b/5, 37b/14, 41b/2, 42b/16, 44a/7, 48a/12, 68a/7.

‘**Arabī (A.):** Araplar ile ilgili. 4b/14, 65b/2.

‘**Arabzāde (A.):** Arap oğlu. 34a/11.

ārām (F.): Rahat etme, durma, dinlenme. 44b/8.

ārāste (F.): Süslü, bezeli, donanmış. 23b/9, 28a/15.

ard: Arka, geri. 2a/13, 2a/14, 2b/2, 6a/8, 6b/9, 9a/15, 10b/6, 30a/8, 30a/9, 38b/2, 38b/5, 41a/7, 47b/4, 49b/4, 49b/5, 58b/14, 58b/8, 59a/2, 60a/14.

arqa: Ön karşıtı, art. 7a/14, 10b/1, 10b/7, 19b/13, 21b/3, 23a/9, 23b/13, 23b/2, 23b/9, 27b/5, 28a/14, 29a/9, 29b/10, 34b/5, 37a/11, 38a/9, 39b/2, 39b/3, 41a/6, 42a/7, 64b/6.

arqa vir-: Dayanmak, yaslanmak. 37a/11.

arqurı: Çapraz, eğri. 33a/10.

‘**ārlan-:** Utanmak. 29a/3.

armağān: Hediye. 4b/1.

arslan: Aslan. 6a/15, 6b/10, 6b/11, 6b/3, 6b/5, 7a/4, 7a/8, 7a/9, 8b/8, 11a/8.

arş (A.): Kat. 3a/13, 36a/9, 39b/12, 41a/5, 41a/5, 57b/8.

artuq: 1. Fazla, ziyade. 18b/9, 46a/10, 54a/5. 2. Bundan böyle, bundan sonra. 2b/3, 28a/2, 60a/5.

‘**arż (A.):** Bildirme, sunma, ortaya koyma. 20a/8, 29b/1, 32a/3, 35b/11, 35b/9, 42a/12, 67a/14.

‘**arż eyle-:** Sunmak. 35b/11, 35b/9, 42a/12, 67a/14.

‘**arż-ı cemāl eyle-:** Yüzünü göstermek. 32a/3.

‘**arż-ı muḥabbet eyle-:** Sohbet etmek. 29b/1.

ārżü (F.): İstek, arzu. 29b/13, 33a/2, 44a/10, 48a/6.

ārżü it-: İstemek, arzu etmek. 29b/13, 33a/2, 44a/10, 48a/6.

aş-: Asmak. 12a/4, 20a/5, 29b/3.

aşako-: Asmak, asılı durumda bırakmak. 24a/6, 24a/15, 25a/8, 26b/14, 29a/11.

aşıl (A.): Asıl, gerçek. 5b/13, 12a/13, 12b/8, 13a/3, 24a/12, 30b/11.

aşılı: Asılmış olan, asılı durumda bulunan. 24a/11, 34b/6.

‘āşī (A.): İsyân eden, isyankar. 7b/12.

‘āşī ol-: İsyân etmek, isyankar olmak. 7b/12.

‘asker (A.): Asker, er. 1b/13, 2a/2, 3a/3, 5a/12, 5b/2, 9a/12, 14b/5, 16a/7, 18a/10, 20b/1, 21a/10, 23a/2, 23a/5, 23b/8, 23b/12, 26b/15, 28a/13, 29b/10, 32b/13, 33a/5, 33a/6, 35a/11, 35a/6, 35a/7, 35a/8, 37a/12, 38b/11, 39b/14, 41a/11, 42a/3, 42a/6, 44a/4, 44a/5, 44a/9, 44b/6, 44b/7, 44b/12, 45b/3, 47b/10, 47b/13, 47b/14, 48b/1, 49a/9, 49a/15, 49b/2, 50b/11, 51a/7, 55a/4, 56a/13, 56b/8, 57b/1, 64a/14, 65a/13, 66a/9, 67a/2, 68a/8, 69a/10, 69b/12, 69b/13, 70a/6.

aşlā (A.): Asla, hiçbir zaman. 19b/10, 20a/4, 23b/4, 56b/5.

āsmān (F.): Gökyüzü. 5b/10, 44b/1, 48a/4.

‘aşr (A.): Yüzyıl, çağ. 21b/2, 21b/4.

aşağı: Aşağı, alt taraf. 12b/1, 13a/2, 14a/5, 34b/1, 41b/15, 60a/9, 61b/7, 62b/12, 67a/10.

āşık (A.): Aşık, seven, tutkun. 19a/6, 19a/11, 20a/13, 24a/13, 24b/9, 24b/14, 25a/14, 26a/1, 26a/9, 27b/8, 28a/11, 28b/4, 59a/12.

āşık ol-: Sevmek, tutulmak. 20a/13, 26a/1, 27b/8, 59a/12.

āşikāre (F.): Apaçık, uluorta, meydanda. 56a/3.

‘aşk (A.): Aşk. 19a/7, 22a/1, 22a/3, 25a/3, 25a/12, 28b/3, 60b/9.

aşur-: Aşırmak, ötesine geçirmek. 40a/10

aşurı: Ötede, ötesinde. 4b/14

at: At. 2a/12, 2a/6, 3a/4, 3a/8, 6a/13, 7a/14, 7a/2, 7b/2, 8a/2, 8a/2, 8b/15, 9b/11, 10b/7, 13b/14, 23a/12, 23b/9, 23b/15, 24b/5, 25b/4, 26a/6, 26a/13, 26b/12, 28a/14, 29a/5, 29b/10, 29b/6, 30a/1, 30a/15, 30b/5, 31a/14, 31a/15, 32a/7, 32b/3, 33a/12, 33b/6, 34b/14, 34b/8, 34b/8, 37b/12, 37b/2, 38a/10, 38a/6, 38b/4, 39b/4, 40a/4, 40a/10, 42a/6, 42b/11, 43b/2, 43b/7, 45b/4, 46a/11, 46b/14, 47a/4, 47b/5, 48a/1, 48b/9, 49a/8, 49b/7, 50a/12.

at-: Fırlatmak, atmak. 14a/5, 14a/6, 15a/14, 15a/2, 15a/7, 47a/10, 47b/4, 52b/3, 62b/12.

atıvir-: Atıvermek. 60a/9.

ata: Baba. 3a/5, 3b/7, 12a/6, 19b/4, 19b/7, 19b/9, 20a/13, 20a/15, 43a/3, 43a/8.

āteş (F.): Ateş. 25a/12, 30a/12, 44a/15, 47a/1.

atıl-: 1. Bir şeye doğru birden gitmek, birden davranışta bulunmak, hamle yapmak. 59b/5, 63a/14. 2. Fışkırmak. 5a/1, 43b/14. 3. Patlamak. 48b/3.

atla-: Atlamak. 47b/6, 59b/2.

atlan-: Ata binmek. 11b/8, 43b/5.

atlas (A.): Atlas kumaş, üstü ipekli altı pamuk olan kumaş. 23a/11, 27a/2, 29b/5, 46b/6.

āvāre (F.): Derbeder, başıboş. 28b/4.

āvāz (F.): Ses, sada, ün. 13b/1, 25a/2, 36a/13, 36a/3, 45b/11.

āvāz vir-: Ses vermek, bağımak, yüksek sesle söylemek. 13b/1.

avuç: Elin iç tarafı. 12a/9, 19a/6.

avuç avuç: Bol bol, pek çok. 22b/11.

ay: Ay, kamer. 67b/6, 67b/10, 67b/12, 68a/10.

ayağ, ayak: Ayak. 5a/1, 8a/7, 34a/1, 41a/2, 50b/15.

‘ayāl (A.): Aile, çoluk çocuk. 49b/12.

‘ayb (A.): Kusur, noksan, eksiklik. 13b/3, 19b/9.

ayır-: Ayırmak. 46b/11.

ayırako-: Ayırmak. 46b/11.

‘aynī (A.): Aynı, tıpkısı. 53a/1, 67b/14, 68a/3.

ayrıl-: Ayrılmak. 21a/6, 53b/14, 54a/10.

‘ayş (A.): Yaşama, yiyip içme, eğlenme, keyiflenme. 4a/13, 5b/9, 21b/11, 21b/9, 41b/10, 45a/15, 52a/4.

‘ayş ü nūş: Yiyip içme, eğlenme, sefa sürme. 41b/10, 45a/13, 52a/4.

‘ayş ü nūş it-: Yiyip içmek, eğlenmek, sefa sürmek. 4a/14, 5b/9, 21b/11.

‘ayyār (A.): Dolandırıcı, hilekar. 1b/4, 4a/11, 10a/15, 11b/14, 13b/1, 22b/6, 22b/7, 27a/15, 36b/9, 53a/9, 55b/3, 55b/11, 55b/14, 56a/2, 56a/4, 56a/6, 56a/9, 56a/10, 56a/11, 56b/4, 56b/11, 57a/3, 57a/11, 57a/12, 57b/7, 57b/9, 57b/11, 57b/13, 58a/5, 58a/11, 58b/2, 58b/3, 58b/4, 58b/5, 58b/8, 58b/10, 59a/3, 59a/7, 59a/15, 59b/1,

59b/2, 59b/4, 59b/6, 59b/7, 59b/8, 59b/11, 59b/14, 60a/11, 61a/7, 61a/11, 61b/3, 62b/7, 62b/8, 63a/5, 63a/6, 63a/11, 63b/7, 63b/11, 63b/15, 64a/2, 64a/7, 64b/3, 64b/12, 65a/2, 65a/6, 65b/1, 65b/7, 66a/14, 66b/2, 66b/12, 67a/6, 67a/12, 67a/13.

‘**ayyār ol-**: Dolandırıcı olmak, hilekar olmak. 58b/3.

‘**ayyārān**: Ayyarlar. 66a/2.

‘**ayyārлік**: Dolandırıcılık, hilekarlık. 57a/8, 58b/13.

‘**ayyūķ (A.)**: Göğün en yüksek yeri. 47a/1.

‘**ayyūķa çık-**: En yükseğe çıkmak. 47a/1.

az: Çok olmayan, az. 26b/2, 47a/2, 50b/8.

āzād (F.): Özgür, serbest, kurtulmuş. 5a/6, 5a/8, 60a/1, 65b/8.

āzād eyle-: Serbest bırakmak. 5a/6, 60a/1, 65b/8.

āzād it-: Serbest bırakmak. 5a/8.

azdır-: Azdırmak, azmasına sebep olmak. 11b/7.

azğış-: Azgınlaşmak, kızışmak. 42b/1.

‘**azīm (A.)**: 1. Büyük, ulu. 4b/1, 8a/11, 48b/10, 53b/9, 64a/2. 2. Çok, fazla. 17b/11, 67a/4.

‘**azīz (A.)**: Değerli, sevgide üstün tutulan. 26a/15, 64b/8.

‘**azm (A.)**: Azim, niyet, yönelme, gitme. 2a/13.

‘**azm-i Mekke it-**: Mekke’ye yönelmek, Mekke’ye gitmek üzere hareket etmek. 2a/13.

B

baba: Baba. 1b/5, 2b/9, 2b/15, 3a/12, 12a/5, 21a/3, 21a/8, 24b/5, 52b/11, 64b/11, 66b/8.

bād (F.): Rüzgar. 35b/4.

bād-ı şabā: Meltem, seher yeli. 35b/4.

ba’ de (A.): Sonra, ondan sonra. 7a/6, 11a/11, 14b/8, 17a/2, 21b/7, 21b/10, 24a/2, 24a/3, 36a/14, 36b/2, 53b/6, 60b/2, 65a/15.

bāde (F.): Şarap, içki. 21b/12, 27b/1.

bağışla-: Bağışlamak, affetmek. 22b/11.

bağla-: Bağlamak, raptetmek. 7b/7, 9b/11, 23b/10, 23b/13, 23b/14, 24a/9, 26a/6, 28a/13, 28a/15, 33b/12, 34a/13, 37a/13, 38a/1, 42a/8, 43b/2, 44a/2, 44a/3, 45b/5, 59a/2, 59b/8, 63a/4, 65b/2.

bağlat-: Bağlatmak, bağlama işini yaptırmak. 38a/4.

bağlu: Bağlı, bağlanmış olan. 32b/6.

bahā (F.): Değer, kıymet, paha. 12a/13, 12a/5, 15b/4, 56b/10.

bahādir (F.): Yiğit. 4b/2, 7b/10, 37b/12, 37b/9, 55b/3.

bahādirlik: Yiğitlik. 42a/15.

bahāne (F.): Bahane, mazeret, sebep. 16b/6, 18a/6, 20b/7, 25a/9.

baht (F.): Talih. 45a/1, 68b/3, 70a/14.

bā-ḥuşūş (F.): Özellikle, bilhassa. 21b/1

bā' iş (A.): Sebep. 10a/7.

bā' iş ol-: Sebep olmak. 10a/7.

bāk (F.): Korku, endişe. 14b/6, 16b/1, 60a/6.

baḳ-: Bakmak. 6a/10, 6a/14, 7b/2, 8a/10, 12b/6, 13a/3, 13a/5, 15b/6, 18b/3, 22a/5, 22b/12, 27b/9, 28a/4, 28a/6, 28a/9, 30a/10, 32b/1, 33b/10, 35a/14, 36a/8, 37b/9, 38a/15, 42a/15, 42b/9, 46a/4, 50b/15, 54a/5, 54b/2, 55a/4, 58a/4, 58a/10, 58b/11, 58b/13, 59a/3, 60b/4, 60b/13, 61b/11, 63a/3, 63a/8, 64a/8.

baḳın-: Bakınmak. 27b/12.

bākī (A.): Kalıcı, ölümsüz, daimi. 68b/13, 69a/14.

bākī ḳal-: Kalıcı olmak, daimi olmak. 69a/14.

bākī ol-: Kalıcı olmak, daimi olmak. 68b/13.

bal mumu: Bir çeşit mum. 27b/3.

balçık: Çamur. 69a/15

baña: Bana (“ben” zamirinin datif hali). 2a/6, 9a/4, 16b/2, 19a/5, 19b/2, 19b/11, 21b/15, 21b/3, 25a/6, 30b/12, 30b/14, 34a/8, 34a/9, 36b/4, 36b/14, 38b/12, 39a/12, 40a/4, 42a/14, 57b/3, 59a/10, 59a/12, 59b/9, 61a/11, 63a/6, 64b/12, 65b/3, 65b/6, 66a/3, 66a/13, 70a/6.

bānū (F.): Hanım, kadın. 27b/4, 27b/13, 28b/14, 29a/1, 29a/6, 30a/6, 30b/3, 30b/11, 31b/7, 33b/14, 34a/1.

bārgāh (F.): Çadır, otağ. 21a/12, 22b/4, 23a/12, 27a/6, 32b/7, 33b/7, 41b/7, 44b/9, 50b/11, 50b/13, 52a/3, 52a/5, 57b/6.

bārḥāne (F.): Yüklük. 22b/5.

barış-: Barışmak. 53b/11,52b/4.

bārī (F.): 1. Tanrı, Allah. 68b/5. 2. Hiç olmazsa, bari. 11b/6, 20a/14, 21a/1, 26a/10, 26b/7, 29a/2, 32a/2, 47a/15, 49a/3, 56b/8.

tevḥīd-i bārī: Tanrı'nın birliği. 68b/5.

barmağ: Parmak. 38a/12, 46a/11, 51b/15.

barmağ getir-: Yemin etmek. 51b/15.

bārū (F.): Hisar, kale burcu. 33b/5.

baş-: 1. Yenmek, bastırmak, gücü yetmek. 9a/11, 9a/13, 10b/4. 2. Baskın yapmak. 16a/7, 36b/14, 3. Bürümek, kaplamak. 48b/3.

bā-şafā (F.): Sefa sahibi, gönlü rahat olan. 1b/1, 22a/11.

baş: 1. Kafa, baş. 3a/15, 4b/10, 5a/4, 7b/10, 9b/5, 11a/8, 16a/5, 16a/14, 16b/3, 19a/5, 19a/9, 19b/14, 20a/2, 20a/4, 22a/7, 20a/11, 23b/4, 23b/6, 23b/14, 24a/5, 24a/11, 24a/14, 25a/1, 25a/8, 27b/13, 27b/15, 29a/11, 29b/2, 29b/5, 29b/9, 30a/3, 32b/4, 33a/10, 30a/11, 33a/14, 33b/6, 34a/12, 35b/12, 35b/6, 36b/1, 36b/8, 37a/8, 39a/4, 39b/5, 40b/5, 40b/7, 41b/1, 41b/11, 41b/15, 42a/1, 45b/15, 46a/13, 46b/13, 47a/7, 47a/8, 47a/9, 47b/11, 48a/11, 49a/8, 49b/15, 50a/12, 50b/2, 50b/8, 50b/15, 51a/14, 51a/15, 51b/7, 54b/9, 61a/13, 63a/1, 63b/9, 66a/12, 66a/13, 66b/13, 66b/7, 69a/1. 2. Bir yerin en yüksek noktası. 63b/5, 64a/10.

baş getir-: Baş kaldırmak. 3a/15.

baş göster-: Belirmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek. 23b/6, 37a/8.

baş kaldır-: Başını çıkarmak, asi olmak, karşı gelmek. 25a/1, 34a/12.

baş ko-, baş koy-: Baş eğmek. 9b/5, 66b/13.

başa çık-: Gücü yetmek. 41b/1, 51a/15.

başına üş-: Başına toplanmak. 16a/14.

başka: Diğer, başka, ayrı, farklı. 12b/9, 23a/2, 23a/11, 24a/3, 43b/9.

başka başka: Farklı farklı. 23a/2, 43b/9.

başla-: Bir işe girişmek, kalkışmak. 3a/6, 5a/5, 6b/2, 7a/8, 28a/2, 29b/2, 30a/5, 33a/4, 34a/2, 37a/6, 37b/13, 39a/9, 41b/4, 42b/1, 43b/7, 44a/13, 49a/10, 59b/8, 61a/15, 64a/1.

batın (A.): Kuşak, nesil. 68b/15, 69a/3.

baṭṭāl (A.): Yiğit, kahraman. 68b/2.

bāzū (F.): 1. Pazı. 9a/14. 2. Güç. 31b/6.

bed (F.): Kötü, çirkin. 5a/10, 29a/3.

bed-ḥūy (F.): Kötü huylu, huysuz. 29a/3.

bed-nām (F.): Adı kötüye çıkmış. 5a/10.

bed-nām it-: Adını kötüye çıkarmak. 5a/10.

bedr (A.): Dolunay. 67b/9.

bedr ol-: Ay dolunay haline gelmek. 67b/9.

beg: Bey, ileri gelen nüfuzlu kimse. 34b/9, 35b/12, 39b/15, 41a/12, 49b/8, 51b/4, 53b/12, 54b/3, 57b/10, 57b/13, 58a/4, 58a/6, 58b/8, 61b/11, 63a/7, 64a/4, 65a/3, 65a/13, 66a/7.

beğāyet (F.): Çok, son derece. 19b/7.

begen-: Beğenmek, hoşuna gitmek. 15a/11, 15a/13, 18a/14, 34a/11, 40a/14, 46a/6.

beherḥāl (F.): Mutlaka, ne olursa olsun. 22b/9.

behī (A.): Güzel. 12a/5, 13b/1, 42b/6.

bek: Pek, sıkı, sağlam. 59b/8, 61a/11.

bekçi: Bekçi. 27b/3, 42a/5.

bekle-: Beklemek, bir iş oluncaya veya biri gelinceye kadar bir yerde durmak. 56b/4, 57a/13, 63b/5, 64a/11.

bel: Bel, insan bedeninde sırtla kalça arasındaki bölüm. 27b/6.

belā (A.): Dert, sıkıntı, musibet. 38b/8, 44b/14, 45a/1, 52a/12, 61b/7, 65a/5.

belāya uğra-: Sıkıntıya düşmek, musibetle karşılaşmak. 44b/14, 61b/8.

belī (F.): Evet. 3b/5, 8b/7.

belīd (A.): Sersem, alık. 38a/3, 46a/8, 68b/4, 69a/7.

belki (F.): Olabilir, belki. 10a/7, 59a/6, 69b/8, 70a/2.

beñ: Yüzdeki kara nokta, ben. 9a/3

ben: Ben (teklik I. şahıs zamiri). 1b/4, 1b/8, 2a/7, 2b/1, 2b/14, 2b/2, 2b/4, 3a/2, 3b/15, 3b/7, 3b/9, 4a/1, 4a/2, 6a/6, 7b/15, 8b/2, 9a/11, 9a/11, 9a/12, 9a/13, 9a/9, 9b/5, 9b/6, 10a/6, 11b/10, 11b/2, 11b/3, 11b/5, 11b/8, 11b/15, 12a/6, 14a/11, 14a/3, 14b/3, 14b/4, 15a/2, 15b/7, 15b/10, 15b/13, 16b/1, 16b/11, 16b/3, 16b/5, 17b/4, 17b/7, 17b/8, 18a/12, 18a/8, 18b/10, 18b/11, 18b/13, 18b/14, 19a/10, 19a/6, 19b/3, 19b/5, 19b/11, 19b/12, 19b/13, 20a/12, 20a/14, 20b/1, 20b/7, 20b/11, 21a/15, 22a/5, 25a/5, 25a/6, 25b/12, 25b/12, 25b/15, 26a/10, 26a/2, 26a/6, 26a/12, 26b/6, 28a/11, 28b/10,

28b/4, 28b/11, 29a/1, 29a/4, 29a/14, 29a/15, 29b/1, 30a/13, 30b/11, 30b/14, 30b/8, 30b/9, 31a/3, 31a/7, 31a/11, 31a/12, 31b/15, 32a/1, 32a/2, 33a/2, 33b/13, 34a/8, 34a/11, 34a/12, 34a/13, 34a/14, 35a/12, 36b/13, 37a/4, 39a/10, 39b/14, 40a/2, 40a/4, 41a/15, 42a/13, 42b/7, 43b/4, 45b/12, 45b/13, 46a/5, 46a/7, 46a/9, 46b/4,, 48a/5, 50a/5, 50a/7, 50a/8, 50a/13, 50b/1, 50b/9, 51a/8, 51a/9, 51a/13, 52a/9, 54b/5, 54b/6, 54b/9, 55b/15, 56a/1, 56a/11, 57a/7, 57b/3, 57b/4, 57b/12, 57b/15, 58a/7, 58a/8, 58b/14, 59a/1, 59a/8, 59b/11, 59b/13, 60a/1, 60a/12, 60a/2, 60a/3, 60b/3, 60b/10, 60b/11, 60b/15, 61a/5, 61a/6, 61a/12, 61b/5, 61b/9, 62a/4, 62a/7, 62b/9, 63a/3, 63b/5, 63b/6, 65a/10, 65a/11, 65a/7, 65a/9, 65b/4, 65b/6, 65b/8, 65b/13, 65b/15, , 66a/4, 66b/6, 67a/1, 67a/2, 67a/3, 69a/8, 69b/2, 70a/10.

bencileyin: Benim gibi. 58a/7.

bend (F.): Bağlama, bağ, düğüm. 32b/3, 32b/12, 33b/4, 34a/15, 39b/8, 41a/3, 42b/16, 42b/2, 47a/10, 47b/12, 49a/7, 51b/14, 60a/14, 62b/14, 63a/2, 63b/2, 63b/10, 65a/4, 66b/10.

bend eyle-: Bağlamak. 63a/2.

bend it-: Bağlamak. 33b/4, 39b/8, 41a/3, 42b/2, 42b/16.

bende çek-: Bağlamak. 32b/3, 32b/12, 47b/12, 49a/7, 63b/10.

bende (F.): Kul, köle. 54b/12.

bendelik: Kulluk, kölelik. 40a/1.

beñze-: Bir şeye benzer ve onu andırır olmak, benzemek. 8a/6, 27b/7.

beñzet-: Benzetmek. 12a/6, 63b/5.

berāber (F.): Eşit, aynı düzeyde. 22a/1, 26b/1, 31b/1, 31b/10, 40b/8, 43a/13, 46b/15, 47a/5, 47b/1, 47b/3, 49a/4.

ber-dār (F.): Asılmış, asılı. 57b/1, 58a/3, 58a/8.

ber-dār it-: Asmak. 57b/1, 58a/3, 58a/8.

ber-elem (F.): Elem üzere, elemle. 44b/13.

ber-faşl (F.): Fasil üzere. 63b/12, 67b/2.

ber-ğazab (F.): Gazap üzere. 31a/9.

ber-ğazab ol-: Gazaba gelmek. 31a/9.

ber-heybet (F.): Heybet üzere, heybetle. 3a/4.

beri: 1. Öbür taraf. 6a/8, 11b/12, 24b/4, 28a/3, 32a/4, 33a/4, 42b/8, 43b/5, 44b/1, 47a/10, 48b/1, 54a/5, 54a/12, 57a/10, 64b/3. 2. Bu tarafa, bu yöne. 4b/2.

- beri gel-**: O tarafa yönelmek, yaklaşmak, yakına gelmek. 4b/2.
- ber-meydān (F.)**: Meydan üzerine. 29b/11, 37a/13, 45b/5.
- ber-murād (F.)**: Murat üzerine, murat üzere. 53a/8.
- ber-murād eyle-**: Dileğini yerine getirmek, muradına erdirmek. 53a/8.
- ber-silāh (F.)**: Silah üzere, silahla. 63a/14.
- ber-ṭaraf (F.)**: 1. Bir yana bırakma, bırakılma, giderme. 25a/15. 2. Bir yana, şöyle dursun. 25a/9.
- ber-ṭaraf ol-**: Bir yana bırakılmak, giderilmek, ortadan kaldırılmak. 25a/15.
- beş**: Beş. 7a/1, 17b/9, 23b/7, 23b/10, 25a/2, 26b/14, 36a/9, 39a/9, 41a/5, 56b/3, 62b/6, 65a/14, 66a/3.
- beşāret (A.)**: Müjde. 52a/5.
- beşer**: Beşer, beş sayısının üleştirme biçimi. 23a/1.
- beter (F.)**: Daha kötü, şiddetli. 22a/5.
- bevṵāb (A.)**: Kapıcı. 35b/11.
- beyān (A.)**: Bildirme, açıklama. 1b/1, 1b/3, 28a/3, 61a/5
- beyān eyle-**: Bildirmek, açıklamak. 28a/3.
- beyt (A.)**: Beyit, iki mısralık nazım birimi. 19a/13, 21b/14, 28b/2.
- bezm (F.)**: Eğlence meclisi, içkili meclis. 27a/5, 41b/9, 41b/11, 52a/4, 55b/11.
- bırağ-, birağ-**: Bırakmak, koymak, salmak. 14a/5, 15a/12, 21a/5, 26b/11, 47b/6.
- bī-aql (F.)**: Akılsız. 26a/12, 62b/14.
- bī-amān (F.)**: Amansız, aman vermeyen, acımasız. 24a/13.
- bi-avni Ḥudā (F.)**: Allah'ın yardımıyla. 24b/3.
- bī-bāk (F.)**: Korkusuz, yürekli. 9a/9.
- bī-bervā (F.)**: Korkusuz, yürekli. 8a/2, 40a/7, 40a/12, 41a/6.
- bī-ḩāre (F.)**: Çaresiz. 12a/11, 20a/8, 22a/7, 24b/9.
- bī-dermān (F.)**: Dermansız. 49b/6.
- biḩāne (F.)**: Umursamaz, kayıtsız. 18b/12.
- bī-ḩesāp (F.)**: Hesapsız, sayısız, çok. 7a/3.
- bī-hūş (F.)**: Akılsız, deli. 19a/3, 20a/10.
- bī-hūş ol-**: Akli başından gitmek, kendinden geçmek. 19a/3, 20a/10.
- bī-iḩtiyār (F.)**: Elinde olmadan, gayri ihtiyari. 20a/9.
- bī-inşāf (F.)**: İnsafsız, acımasız. 49a/3.

biker (F.): Engin, uçsuz bucaksız. 46b/12.

bî-kuşûr (F.): Kusursuz. 36b/4, 50a/14.

bil-: Anlamak, haberli olmak, bilmek. 6a/3, 12a/2, 14a/10, 14a/11, 16b/9, 18b/10, 19a/7, 20b/1, 22a/3, 22a/6, 27b/11, 28b/14, 30b/10, 30b/13, 34a/10, 36b/9, 37b/5, 44b/12, 45b/12, 46a/2, 50a/2, 50b/10, 51b/2, 52b/12, 54b/15, 55b/14, 56a/5, 57b/4, 58b/14, 60a/2, 60b/12, 60b/14, 60b/15, 61a/1, 62b/12, 63b/6, 63b/12, 65b/7, 66b/15, 68b/3, 68b/5, 69a/2, 69a/6, 69a/7, 70a/7, 70a/10.

bildir-, bildür-: Anlatmak, öğretmek, göstermek, bildirmek, haber vermek. 37a/4, 39a/2, 52b/13, 66a/1.

bile: 1. Beraber, birlikte. 2a/3, 2b/9, 2b/10, 3a/1, 3b/4, 3b/6, 3b/7, 3b/10, 4a/1, 10a/6, 11b/2, 11b/3, 14b/3, 18b/12, 20b/12, 20b/13, 21a/4, 49b/8, 52b/3, 53a/15, 53b/14, 54b/4, 54b/10, 54b/14. 2. Dahî, de, bile. 57b/3, 59a/7.

bilek: Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm. 9b/1, 19a/1.

billür (A.): Kristal. 27b/6.

bilmezlik(den): Bilmiyor görünerek. 2b/15.

bin (A.): Oğul, oğlu. 19b/5, 33a/2, 36a/14, 37a/11, 45b/13.

biñ: Bin (1000 sayısı). 2a/2, 4a/11, 7b/9, 9a/12, 14a/13, 16a/7, 17b/7, 23a/5, 23b/12, 25a/4, 32b/14, 35a/1, 35a/5, 36b/1, 37a/12, 44a/5, 44b/2, 47b/14, 48b/1, 50a/14, 53a/2, 54b/4, 55a/3, 59b/15, 60a/15, 60b/7, 66a/3, 66a/4, 66a/8, 66a/9, 69b/13.

biñ päre ol-: Bin parçaya ayrılmak, parça parça olmak. 60b/7

bin-: Üzerine çıkmak, oturmak, binmek. 7a/2, 34b/14.

bir: 1. Bir (sayı sıfatı). 1b/12, 2a/2, 2a/12, 2a/15, 2b/5, 2b/12, 3a/4, 4a/8, 4a/9, 4b/6, 4b/9, 4b/12, 4b/14, 5a/11, 5b/9, 5b/10, 5b/14, 6a/11, 6a/14, 6b/1, 6b/3, 6b/8, 7b/11, 8a/4, 8a/14, 9a/1, 9b/2, 10a/1, 10a/7, 10b/1, 10b/8, 10b/14, 11b/12, 11b/4, 11b/14, 12a/3, 12a/4, 12b/1, 12b/9, 12b/13, 13a/4, 13a/6, 13a/11, 13b/11, 14a/8, 14a/15, 15a/4, 15a/8, 15a/10, 15a/14, 15b/5, 16a/3, 16a/4, 17b/15, 18a/3, 18a/11, 18a/12, 18a/13, 18b/1, 18b/2, 18b/5, 18b/7, 19a/2, 19a/3, 19a/6, 19a/7, 19a/11, 19b/3, 19b/6, 19b/9, 20a/3, 20a/7, 20b/2, 20b/7, 20b/12, 21a/1, 21b/13, 22b/11, 23a/6, 23a/8, 23a/11, 23a/12, 23b/15, 24a/3, 24a/9, 24b/5, 25b/3, 25b/7, 26a/14, 26b/4, 26b/8, 26b/9, 26b/10, 26b/13, 27a/7, 27b/12, 27b/15, 28a/10, 28b/3, 28b/8, 29a/6, 29a/9, 29a/12, 29b/7, 29b/14, 30a/10, 30b/10, 31b/1, 31b/2, 31b/3, 31b/4, 31b/7, 31b/8, 31b/10, 31b/12, 32a/1, 32a/2, 32a/3, 32a/6, 32a/10, 32b/2, 32b/4, 32b/11, 33a/1,

33b/2, 33b/11, 34b/4, 34b/7, 35a/6, 35a/13, 36a/3, 36a/6, 36a/9, 36b/8, 36b/9, 37b/12, 38a/6, 38a/9, 38a/14, 38b/1, 38b/4, 38b/8, 39a/4, 39a/8, 39a/15, 40a/7, 40a/15, 40b/5, 40b/7, 40b/8, 41a/1, 41b/2, 42a/16, 42b/2, 42b/15, 43a/13, 43a/14, 43b/1, 43b/2, 43b/13, 43b/15, 44b/6, 44b/11, 45a/3, 45b/11, 46b/4, 46b/9, 47a/4, 47a/9, 47a/13, 47a/15, 47b/1, 47b/2, 47b/8, 47b/10, 48a/2, 48a/3, 48a/11, 48a/13, 48b/10, 49a/5, 49b/3, 50b/2, 50b/7, 50b/13, 51a/4, 52a/11, 52a/13, 53b/2, 54a/3, 54a/4, 54a/12, 54b/7, 55a/9, 55a/10, 55a/11, 55a/12, 55a/14, 55b/2, 55b/13, 55b/14, 56a/10, 56a/11, 56a/13, 57a/12, 57a/13, 57b/1, 57b/9, 58b/5, 59a/4, 60a/5, 60a/8, 60a/12, 61a/2, 61a/13, 61b/1, 61b/6, 61b/7, 61b/9, 62a/1, 63b/2, 63b/7, 63b/13, 64a/10, 64a/11, 65a/12, 65b/1, 65b/10, 66a/8, 66b/3, 67a/2, 67a/8, 67a/12, 67b/3, 67b/5, 67b/6, 67b/8, 68a/1, 68a/5, 68a/11, 68b/4, 68b/7, 68b/8, 68b/15, 69a/3, 69a/8, 69b/12, 69b/13, 69b/15, 70a/2, 70a/11, 70a/12. 2. Bir (belgisiz zamir). 6b/14, 7a/14, 11b/12, 15a/9, 16b/6, 35b/2, 62a/8. 3. Beraber, birlikte. 7a/4, 21b/10, 47a/6. 4. Aynı. 3a/9, 4a/15, 7b/3, 16a/1, 32b/14, 44a/6, 47b/14, 54b/6, 60b/5. 5. Bir, tek, yalnız. 11a/7, 23a/3, 39b/5, 46b/1, 59b/5.

bir ol-: Birleşmek. 47a/6,

bir yire gel-: Bir araya gelmek, aynı yerde toplanmak. 4a/15.

birâder (F.): Erkek kardeş, arkadaşı, dost. 16a/15, 63b/3, 63b/4, 64a/8.

bî-raḥm (F.): Merhametsiz, acımasız. 25b/8.

bî-raḥmlık: Merhametsizlik, acımasızlık. 26a/1, 26b/15.

bîrâste (F.): Budanmış. 23b/9.

biraz: Bir parça, çok değil, kısa bir süre için. 2b/14, 6a/1, 7a/7, 20b/, 21b/1, 28b/, 46a/, 53a/, 65b/1, 65b/, 67a/1, 70a/6.

birazdan: Az sonra. 6a/13, 21b/11, 27a/11, 34b/13, 62b/5.

bir bir: Tek tek, teker teker. 5b/12.

birbiri: Karşılıklı olarak, biri diğerinin yanı sıra. 9a/15, 13a/5, 44b/3, 48b/2, 48b/3, 48b/4, 51a/5, 58a/4, 67b/11.

birer birer: Teker teker. 44a/3, 64a/5.

birerden: Hep birden, hep beraber. 15a/15.

birî: 1. Bir tanesi. 6b/7, 6b/9, 2. Biri, herhangi bir kimse. 16a/2, 20b/15, 23a/2, 28b/4, 29a/3, 43b/11, 43b/12, 63b/11. 3. Birbiri. 59b/2.

birî birî: Biri diğerine, birbirine. 16a/6.

birisi: Biri, herhangi bir kimse. 15b/9, 17a/12.

bir kaç: Birkaç, bazı. 3b/6, 3b/11, 8b/10, 12a/5, 15b/6, 17a/10, 17b/8, 42b/1, 43a/4, 43b/7, 45a/9, 45a/10, 53a/4, 54a/2, 54b/1, 62a/3.

bir kezden: Hep beraber. 54a/3.

birler: Yüce kimseler, bir olan Allah. 53b/7.

bisât (A.): Yaygı. 21b/8.

bişür-: Pişirmek. 5a/3, 18b/11.

bitür-: Bitirmek, sonlandırmak. 26a/12, 32a/9.

biz: Biz (çokluk I. şahıs zamiri). 2b/4, 2b/9, 3a/7, 3b/2, 4b/3, 5a/10, 5a/11, 5a/6, 5a/9, 5b/6, 5b/7, 6a/4, 7a/5, 7b/9, 8a/14, 8b/1, 8b/9, 10a/14, 11b/1, 11b/4, 12a/1, 12b/13, 13a/13, 13a/15, 13b/7, 14b/4, 14b/5, 15a/1, 15b/4, 16a/1, 16a/12, 17b/1, 18a/2, 18a/6, 18a/7, 18a/11, 21a/2, 21a/14, 27a/9, 27b/11, 36b/2, 36b/6, 41b/3, 42a/3, 42b/13, 43a/8, 43a/9, 43a/10, 45a/1, 47a/12, 51a/3, 51a/10, 51a/11, 51b/1, 51b/8, 51b/10, 51b/11, 51b/12, 53b/13, 54b/12, 54b/14, 55b/10, 57a/5, 58a/4, 58a/6, 58a/12, 58a/14, 58a/15, 58b/6, 63a/15, 66a/13, 67b/3.

boğaz: Boğaz. 44b/7, 50a/9.

boğazla-: Boğazını sıkıkmak. 18b/6.

bonba: Bomba. 48b/2.

borç: Geri verilmek üzere alınan şey. 15b/5, 16a/2.

borca gir-: Borçlanmak. 15b/5

bostān (F.): Bahçe. 44a/15.

boş: Dolu olmayan, boş. 45a/8.

boşan-: Çıkmak, sıyrılmak, kurtulmak. 5a/1, 41a/2.

boyun: Sorumluluk. 31a/8.

boz-: Dağıtmak, bozmak. 48b/5, 67a/9, 70a/2.

bölük: 1. Parça, kısım. 33a/4, 33a/6, 44a/14. 2. Takım. 23b/7, 25a/2, 26b/15, 28a/13, 29b/10, 33a/11.

bölük bölük: Parça parça, kısım kısım. 33a/4, 33a/6, 44a/14.

bölük bölük it-: Bölmek, parça parça etmek. 33a/4, 33a/6, 44a/14.

bölükbaşı: Amir, sorumlu. 15b/13.

böyle: Bu şekilde, bunun gibi. 6a/1, 12b/12, 13a/6, 13b/8, 14b/1, 15a/5, 16a/15, 16b/2, 17b/2, 18b/14, 22a/1, 27a/13, 30b/7, 31a/11, 31a/8, 35b/15, 36a/9, 39a/13, 41a/6, 48a/13, 50a/8, 52a/15, 55a/5, 58b/4, 59a/9, 61a/9, 61a/15, 68b/7, 69b/2.

böyle eyle-: Böyle yapmak, bu şekilde yapmak. 61a/15.

böylece: Tam böyle, bu biçimde. 54b/9, 67a/3.

bre: Ey, hey. 2a/6, 3b/13, 4b/3, 12a/12, 13b/7, 15b/15, 17a/9, 19a/8, 31a/1, 32a/7, 32b/13, 32b/9, 34b/13, 44a/4, 46a/4, 46a/6, 47b/13, 50a/4, 57a/7, 59a/7, 60b/14, 61a/4, 61a/7, 61b/7, 63a/10, 63a/15, 63b/3, 63b/4, 63b/6, 65a/6.

bu: 1. Bu (işaret sıfatı). 3a/6, 3b/3, 4a/3, 4a/14, 4a/15, 4b/11, 5a/15, 5b/14, 6a/2, 6a/9, 7b/4, 7b/13, 8a/15, 8b/5, 8b/9, 8b/13, 8b/15, 9a/1, 9a/2, 9a/3, 9a/13, 9b/7, 10a/10, 10b/8, 11a/6, 11a/8, 11a/10, 11b/14, 12b/9, 12b/11, 13b/4, 13b/9, 14a/6, 14a/10, 14a/12, 14a/14, 14b/12, 15a/1, 16a/1, 16a/6, 16a/11, 16b/5, 16b/11, 16b/12, 16b/15, 17a/1, 17a/8, 17a/9, 17a/14, 17b/2, 17b/5, 17b/6, 18a/8, 18a/13, 18b/3, 18b/9, 19a/8, 19a/13, 19b/5, 20a/3, 20b/5, 20b/9, 20b/14, 21a/4, 21b/14, 22a/2, 22a/7, 22a/9, 22b/10, 24a/7, 24a/15, 24b/1, 24b/2, 24b/10, 24b/14, 25a/3, 25a/8, 25a/10, 25a/12, 25b/3, 26a/7, 26b/15, 27a/4, 27a/6, 27a/9, 28a/4, 28b/2, 28b/6, 28b/14, 29b/4, 30a/11, 30a/14, 30b/7, 31a/1, 31a/4, 31b/5, 31b/12, 32b/7, 32b/8, 32b/9, 32b/10, 33a/14, 35a/7, 35a/14, 35b/8, 35b/12, 35b/14, 36a/1, 36b/10, 36b/11, 36b/14, 37a/11, 37a/14, 37b/4, 37b/7, 37b/10, 38a/11, 38a/13, 38b/6, 38b/11, 38b/13, 39b/11, 39b/14, 40a/5, 40b/4, 41a/13, 41a/14, 41a/14, 41b/1, 41b/4, 41b/6, 42a/8, 43a/14, 43b/1, 43b/6, 43b/8, 43b/11, 44a/4, 44a/9, 44b/12, 45a/1, 45a/9, 45a/14, 45b/5, 45b/14, 46a/1, 46a/2, 46a/14, 46b/9, 47a/12, 47b/6, 48a/1, 49a/8, 49a/11, 49a/15, 49b/8, 50b/6, 50b/11, 51a/1, 51a/3, 51b/3, 52a/2, 52a/6, 52a/7, 52a/10, 52a/11, 52b/13, 54b/7, 55a/4, 55a/5, 55a/7, 55a/11, 55a/13, 55b/1, 55b/4, 55b/8, 55b/10, 55b/15, 56a/15, 56b/7, 56b/8, 57a/2, 57a/3, 57a/6, 58a/5, 58b/1, 59a/8, 59a/9, 59a/12, 59b/13, 60b/8, 61b/13, 62a/3, 62a/10, 62b/4, 63a/9, 63a/10, 63b/10, 64b/12, 65b/2, 66a/6, 66a/11, 66b/1, 66b/3, 66b/14, 67a/3, 67a/8, 67b/12, 67b/14, 68a/12, 68a/14, 68b/4, 69a/6, 69b/4, 69b/8, 69b/11, 70a/7. 2. Bu (işaret zamiri). 4b/13, 5b/7, 5b/13, 6b/6, 12b/12, 13a/4, 14b/5, 15b/8, 17a/3, 17a/4, 18a/12, 18a/14, 20a/6, 22a/8, 24a/11, 25b/7, 27b/9, 27b/10, 28a/7, 28a/11, 29b/1, 30a/2, 30a/4, 30a/7, 30b/11, 33b/13, 34a/12, 34a/15, 35a/3, 38a/2, 38a/9, 38a/15, 38b/3, 40b/14, 41a/1, 41a/15, 43b/4, 44b/10, 46b/1,

47a/11, 47b/2, 50a/5, 51a/15, 52b/10, 54b/4, 54b/11, 57a/7, 60a/12, 61a/8, 67a/1, 69a/13, 70a/9.

bu ara: Bura, burası. 2b/14, 14a/14, 17a/4, 22a/9, 22a/12, 36b/7, 56a/7, 60a/9, 67a/13, 69b/7.

bul-: Ele geçirmek, temin etmek, tedarik etmek, elde etmek, bulmak. 3b/14, 8b/14, 9a/1, 13b/8, 20a/10, 20b/3, 31b/14, 40a/2, 40b/3, 49a/2, 49b/10, 55b/10, 56b/5, 56b/8, 56b/13, 56b/14, 57a/1, 57a/4, 57b/14, 59a/8, 59a/11, 64a/13, 69a/8, 69a/12.

bulm-, bulun-: 1. Var olmak, yer almak. 8b/14. 2. Bulma işine konu olmak. 18b/9, 52b/1.

buluş-: Bir araya gelmek, karşılaşmak. 9a/4, 10a/8, 10b/11, 10b/15, 12a/1, 35a/6, 45a/5, 53a/6.

bulut: Bulut. 5b/11.

buña: Buna (“bu” zamirinin datif hali). 9b/7, 16b/10, 27b/8, 28a/13, 31b/5, 32a/7, 32b/2, 39a/15, 42b/2, 46a/15, 51a/12, 52a/14, 59b/3, 68a/13, 69a/8.

bunca: Bu kadar. 59a/8.

bunda: Burada. 3b/8, 3b/15, 5a/15, 5a/2, 5a/8, 7b/13, 7b/8, 9a/9, 11a/7, 11a/15, 11b/2, 12b/4, 13b/2, 17a/5, 18a/2, 18a/4, 18a/8, 18a/10, 20a/12, 20b/12, 27b/11, 32b/10, 34a/12, 36b/13, 37b/5, 47b/12, 51a/6, 51a/9, 55b/11, 55b/15, 57b/2, 60b/8, 60b/10, 61b/8.

bundan: Bundan sonra. 1b/12, 16a/10, 36b/9.

bunu: Bunu (“bu” zamirinin akkuzatif hali). 5a/2, 6b/5, 13b/2, 27b/7, 29b/2, 32b/5, 34b/3, 39b/9, 41a/4, 42b/16, 43b/2, 44b/15, 47a/11, 47b/12, 53b/3, 55b/6, 58a/6, 59a/10, 59b/8, 60a/7, 69a/9, 60a/12.

bunlar: Bunlar (“bu” zamirinin çokluk biçimi). 2b/8, 2b/15, 3a/11, 3a/13, 3b/1, 3b/2, 3b/9, 3b/10, 4a/12, 4a/3, 4a/4, 4a/7, 4a/9, 5a/3, 5a/9, 5a/14, 5b/1, 6a/15, 6b/12, 7a/1, 7a/4, 7a/6, 7a/11, 7b/14, 8a/1, 8a/3, 8a/9, 10a/10, 10b/5, 11a/14, 11a/11, 11a/12, 11a/13, 11b/8, 11b/11, 13a/11, 13a/14, 13b/7, 15b/8, 16a/13, 16b/7, 17a/6, 17a/7, 17a/15, 17b/9, 18a/9, 18b/7, 27a/15, 33a/3, 33b/2, 33b/3, 33b/5, 41b/15, 42a/4, 42b/6, 44a/13, 48a/6, 48b/1, 49a/8, 49b/10, 51b/1, 51b/7, 51b/14, 53a/5, 53b/10, 54a/3, 54a/9, 54b/11, 54b/14, 55a/2, 55a/3, 55a/8, 55b/5, 55b/8, 56a/6, 56a/7, 56a/13, 58a/9, 61a/2, 61b/15, 62a/5, 62a/5, 62a/8, 62b/9, 62b/10, 63a/15, 63b/1, 64a/1, 64a/4, 64b/1, 67a/12, 67a/15, 67b/1, 69a/14.

bur-: Çevirmek, burmak. 9b/3.

bura: Bura, bu yer. 63a/4, 69a/7.

burası: Bura, bu yer. 55a/12.

burç (A.): Kale duvarlarından daha yüksek kale çıkıntısı. 20a/5, 33b/4, 57a/15, 58a/9.

buru: Burukluk. 70a/15.

burun: Burun. 4b/15, 34b/4, 43b/14, 44a/1, 47a/2, 62b/15.

buyur-: 1. Emretmek. 15a/14, 22b/4. 2. Gelmek, gitmek, geçmek, girmek. 10a/6.

bükil-, bükül-: Bükülmek, katlanmak. 26b/1, 40b/1.

bülend (F.): Yüksek. 25a/2, 36a/13, 45b/11.

bürrân (F.): Keskin. 6b/4, 33a/10.

bürrân ol-: Kesilmek. 6b/4, 33a/10.

bütün: Tam, eksiksiz. 3b/13.

büyü-: Büyümek. 67b/9.

büyücek: Biraz büyük, büyüğe yakın. 15a/10.

büyük: Küçük olmayan, büyük. 27b/12, 36a/3, 69b/3.

C

cāiz (A.): Uygun. 10a/5.

cāiz ol-: Uygun olmak. 10a/5.

cām (F.): 1. Cam. 13b/14, 13b/15, 14a/1, 17b/5. 2. Kadeh. 21b/9, 37a/15.

cāme (F.): Giysi. 3a/14.

cān (F.): Can. 6b/5, 12a/9, 23b/13, 25a/4, 26a/15, 28a/1, 31a/12, 40b/4, 40b/11, 47b/4, 49a/12, 58b/2, 60a/5, 64b/8, 66b/6, 69a/1.

cān baş ol-: Cansiperane hareket etmek, özveriyle hareket etmek. 23b/14.

cān başına şıçra-: Çok korkmak. 69a/1.

cān vir-: Ölmek. 6b/5.

cān vireyaz-: Ölecek gibi olmak. 49a/12.

cān havli: Ölüm korkusu. 47b/4.

cānān (F.): Sevgili. 19a/11, 25a/4.

cānib (A.): Taraf, yön. 5b/10, 6a/14, 23b/11, 24b/11, 27a/6, 29a/9, 41a/11, 45a/14, 45b/10, 46b/8, 46b/9, 47a/9, 54a/5, 54a/6, 67b/8, 67b/10.

cānsitān (F.): Can alan, can alıcı. 24a/1, 26a/13, 31a/13, 32a/10, 39a/6, 48a/4, 48b/9.

cāriye (A.): Halayık. 23a/13, 23a/15, 25a/6, 32a/1.
cāsus (A.): Ajan, casus. 10a/1, 22a/14, 22b/2, 52a/6, 56a/7, 56a/8.
cāsūs-la-: Casusluk yapmak. 62b/3.
cayır cayır: Şiddetli, çabuk ve etkili bir biçimde. 15a/5.
cebbār (A.): Zorlayıcı, zorba. 68a/1, 68a/5, 70a/8.
cebbārlik: Zorbalık. 70a/9.
cebe: Zırh. 8a/5, 23b/8, 23b/15, 40b/3, 46b/11, 46b/8.
cedd (A.): Soy. 69a/11.
cefā (A.): Üzme, eziyet etme. 64b/12.
    cefā eyle-: Üzmek, eziyet etmek. 64b/13.
cehd (A.): Çaba, çabalama. 5b/2.
cellādlik: Cellat olma durumu, cellatlık. 29b/4.
cem^ʿ (A.): Toplama, toplanma. 2a/4, 6b/11, 20b/6, 32b/8, 35a/8, 41a/12, 69a/10, 69b/7, 69b/12, 69b/14, 70a/3.
    cem^ʿ eyle-: Toplamak. 35a/8.
    cem^ʿ it-: Toplamak. 32b/8, 41a/12, 69a/10.
    cem^ʿ ol-: Toplanmak. 6b/11, 20b/6, 69b/7, 69b/12, 69b/14.
cemāl (A.): Yüz güzelliği. 3a/14, 8a/6, 20a/8, 20a/9, 20b/2, 25b/15, 28b/5, 30b/15, 32a/3, 34a/1.
cem^ʿ iyyet (A.): Topluluk. 55a/8.
cenāh (A.): Kol, askeri kanat, taraf. 28a/15.
ceng (F.): Savaş, dövüş. 6b/15, 7a/2, 7a/8, 7a/10, 7a/11, 8b/7, 9a/4, 25a/2, 25a/6, 29b/2, 30a/5, 30b/12, 31b/12, 31b/14, 35b/15, 36b/12, 37a/5, 37a/9, 38b/7, 39a/9, 41b/6, 42b/1, 42b/15, 43a/8, 43b/1, 43b/6, 44b/4, 44b/9, 45b/7, 45b/10, 47a/14, 48b/10, 49b/2, 49b/8, 51a/9, 59a/15, 63b/12, 64a/2, 64a/4, 65b/3.
    ceng eyle-: Savaşmak, dövüşmek. 31b/12, 35b/15, 42b/15, 43b/1, 47a/14, 51a/9, 65b/3.
    ceng it-: Savaşmak, dövüşmek. 6b/15, 7a/2, 7a/10, 7a/11, 25a/6, 31b/14, 43a/8.
cengci: Savaşçı, dövüşçü. 33b/5.
ceb (A.): Giysinin bir şey koymaya yarayan bölümü. 15b/11.
cesāret (A.): Cesurluk, yüreklilik. 9a/10, 59b/1.

- ceṣāret eyle-**: Yürekliik göstermek, göze almak. 59b/1.
- cevāb (A.)**: Yanıt, karşılık. 8b/5, 14a/14, 17a/1, 20b/14, 21a/5, 25a/10, 35a/15, 36b/10, 36b/15, 38b/15, 39a/1, 41a/13, 51b/10, 54b/11, 57b/11, 58b/6.
- cevāb iste-**: Yanıt beklemek, karşılık istemek. 57b/11.
- cevāb it-**: Yanıt vermek, karşılık vermek. 21a/5, 38b/15.
- cevāb vir-**: Yanıt vermek, karşılık vermek. 14a/14, 35a/15, 36b/10, 36b/15, 41a/13, 51b/10, 58b/6.
- cevāhir (A.)**: Mücevherler. 22b/2, 23a/15.
- cevelān (A.)**: Dolaşma, gezinme. 28b/1, 29b/12, 30b/3, 37b/2.
- cevelān eyle-**: Dolaşmak, gezinmek. 28b/1, 29b/12.
- cevelān it-**: Dolaşmak, gezinmek. 30b/3, 37b/2.
- ciger (F.)**: Yürek, iç. 68a/6.
- ciger köşesi**: Çok sevgili, çok yakın. 68a/6.
- cigerdār (F.)**: Yürekli, cesur. 4b/2.
- cihān (F.)**: Dünya, âlem. 16b/3, 19b/7, 24b/11, 27b/11, 35a/10, 37b/8, 38b/8, 42a/14, 46a/4, 51b/11, 54b/7, 57a/8, 58b/3, 64a/12.
- cild (A.)**: Kitap. 1b/1.
- cin (A.)**: İnsanlardan ayrı olarak gözle görülemeyen yaratıklar, cin. 68b/11.
- civān (F.)**: Genç, delikanlı. 19a/5, 26b/11, 30a/8, 66a/9.
- cū (F.)**: Arama, sorma, araştırma. 57a/9.
- cūş (F.)**: Coşma, coşku. 22a/2, 42a/6.
- cūş-ı hurūşa gel-**: Coşmak. 22a/2, 42a/6.
- cūşen (F.)**: Zırh. 23b/8.
- cümle (A.)**: Bütün, hep. 3a/10, 4a/4, 5a/10, 7b/9, 8a/9, 10b/11, 14a/9, 16a/9, 17b/6, 18a/10, 20b/5, 20b/15, 25a/1, 27b/1, 27b/4, 37b/3, 44b/12, 45a/7, 45a/8, 51b/6, 51b/14, 52b/7, 52b/14, 53b/10, 53b/13, 54a/11, 54b/2, 54b/11, 57b/2, 60a/6, 62a/6, 62a/7, 62a/13, 64b/2, 65a/3, 66a/5, 66a/10, 67a/8, 68b/9, 68b/10, 70a/2.
- cüst (F.)**: Arama, sorma, araştırma. 47a/9, 57a/9.
- cüst ü cū (F.)**: Arama, sorma, araştırma. 57a/9.
- cüst ü cū eyle-**: Aramak, sormak, araştırmak. 57a/9.

çābük (F.): Çabuk. 36a/9.

çādır (F.): Otağ, çadır. 1b/13, 11b/9, 16a/14, 17b/15, 22b/13, 23a/6, 27a/4, 27b/2, 29b/3, 33b/9, 33b/15, 45a/14, 54a/1, 67a/11, 67a/12.

çağır-: Seslenmek, çağırarak. 9b/10, 12a/8, 25a/3, 48a/13, 49a/14, 57b/8, 64a/3.

çağla-: Coşkun bir şekilde ses çıkararak akmak. 44b/4.

çāk (F.): Yırtık. 17a/1, 27a/1, 27b/6, 36a/5, 46b/8.

çāk it-: Yırtmak. 27a/1, 46b/8.

çāk ol-: Yırtılmak, parçalanmak. 17a/1, 36a/5.

çal-: 1. Vurarak veya sürterek ses çıkarmak. 44b/8, 52a/5. 2. Vurmak, atmak 6b/14, 33a/8, 33a/9, 33a/10, 48b/5.

çalın-: Çalma işine konu olmak. 25a/2, 25a/3, 44b/11, 45b/10.

çalış-: Çalışmak. 49b/12.

çāre (F.): Çare, çözüm yolu. 6a/7, 28a/8, 55b/9, 69a/8.

çāre bul-: Çözüm yolu bulmak. 55b/9, 69a/8.

çāre ol-: Çözüm olmak. 28a/8.

çarḥ (F.): 1. Felek, gökyüzü. 48a/4. 2. Dönme, dolaşma. 63b/8.

çarḥ ur-: Dönmek, dolaşmak. 63b/8.

çarp-: Hızla değmek, vurmak. 33a/13, 46a/12.

çāšnī (F.): Çeşni, tat, lezzet. 46b/4.

çāšnī-gīr (F.): Çeşnici, sofracı. 53b/5.

çek-: 1. Bir şeyi kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 5a/3, 32b/4, 32b/12, 38a/7, 43b/4, 44a/8, 47a/10, 47b/12, 48a/2, 50a/12. 2. Bir silahla saldırmak için davranmak. 30a/10. 3. Çizgi durumunda uzatmak. 5b/10. 4. Bir duyguyu içine yaşatmak. 12b/3, 14a/10, 20b/8, 35a/10, 40a/8, 45a/12, 46a/15, 50b/8, 52a/15, 62b/9, 64b/14. 5. Dayanmak, katlanmak. 18a/3, 46a/13, 64b/5. 6. İçmek. 27b/13.

bende ç. 49a/7, 63b/10.

peşkeş ç. 11a/14, 34a/12.

çekedüzen: Düzenlilik. 35b/2.

çekedüzen vir-: Düzgün duruma getirmek, düzeltmek, düzenlemek. 35b/2.

çekil-: 1. Bir yere geçmek. 13a/7. 2. Bir yerden uzaklaşmak. 55a/3. 3. Gerilemek, geri gitmek. 62b/1.

çenber (F.): Aşılması, çözümü güç durum. 36a/10.

çeri: Asker. 54b/4.

çeşme (F.): Çeşme. 48b/15.

çevgân (F.): Cirit değneği. 24b/9.

çevir-: Çevirmek, döndürmek. 9b/3, 26a/14, 33b/6, 38a/1, 39b/5, 40b/7, 46a/11, 46b/13, 47b/11, 49a/8, 59a/2.

çığ-, çık-: 1. Dışarı çıkmak. 8b/6, 23a/3, 23a/9, 29a/9, 38a/10, 39b/3, 41a/2, 50b/11, 55b/1, 57b/8, 58b/1, 61b/10. 2. Yukarı çıkmak, üste çıkmak, yükselmek. 19a/4, 27b/14, 33b/5, 34b/2, 47a/1, 49b/12, 58a/10, 59b/7. 3. Ortaya çıkmak, belirlemek. 13b/11, 29a/2, 40a/13. 4. Gitmek. 18b/1, 56b/7. 5. Ayrılmak 6b/4. 6. Oturmak. 53a/15. 7. Ayak basmak. 7a/13. 8. Kurtulmak. 11a/9. 9. Başka türlü davranmak. 1b/5, 1b/7, 51b/1.

çıkagel-: Beklenmedik bir anda gelmek. 10b/1, 10b/6, 64b/10, 48b/13.

çıkār-: 1. Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkarmak. 28a/8, 28a/9, 39b/5, 58a/14, 60a/8, 62a/6, 62b/14, 63a/11. 2. Ayırmak, soymak. 18b/6, 18b/8, 27a/5, 41b/9, 52a/3, 66b/10. 3. Ortaya koymak, ortaya çıkarmak, göstermek, 43b/10, 47a/15, 53a/1, 63b/3. 4. Oturtmak. 53b/4.

çirkîn (F): Güzel olmayan, çirkin. 25b/9.

çoğal-: Artmak, çoğalmak. 5b/15, 7a/2, 68b/12.

çok: Pek, fazla, çok. 6a/11, 8b/3, 16b/9, 18a/3, 19b/8, 29a/2, 32a/11, 35a/8, 36a/5, 38a/14, 45a/6, 49b/5, 51a/13, 52b/1, 58a/1, 59b/9, 68a/1, 68b/3, 69a/6, 69b/11.

çün (F.): 1. Çünkü. 69a/6. 2. Mademki. 11b/6. 3. -ınca, -ince. 7a/7, 18a/14, 23b/5, 29b/8, 37a/6, 45b/2, 50a/11, 56b/15.

çünkü (F.): 1. Mademki. 26a/10, 31a/8, 32a/1, 37b/7, 42a/13, 47a/13, 50a/13, 65b/8. 2. Nitekim. 14b/7, 54a/6, 56a/7. 3. -ınca, -ince, -dığı vakit, -diğında. 3a/8, 16b/15, 19a/13, 25a/9, 28a/13, 29a/13, 32a/5, 36b/10, 41b/6, 42a/5, 44b/8, 52b/13, 52b/15, 67b/13, 68a/12, 70a/7.

çürük: Bozuk, çürük. 15a/1, 15a/6.

D

da: da, de (bağlaç), dahi. 3b/10, 4a/9, 5a/14, 6b/10, 10a/4, 10b/6, 11a/14, 11b/8, 13a/12, 14a/3, 15a/3, 15a/8, 15b/1, 15b/9, 16a/10, 16b/3, 17b/2, 18a/13, 20b/11, 21a/8, 23a/6, 27a/15, 28b/6, 28b/7, 29b/1, 30a/2, 30b/3, 31b/8, 37a/3, 38a/15, 38b/10,

40a/12, 40a/15, 40b/10, 41b/6, 42b/3, 42b/14, 42b/16, 43a/1, 43a/15, 44b/11, 47b/1, 47b/2, 50b/7, 51a/12, 52b/8, 62b/8, 63b/10, 66a/15, 66b/2, 66b/8, 67a/1, 67a/12, 68a/9, 68b/6, 69b/8, 69b/9, 70a/10.

dağıl- Bkz. taşıl-

dağı: da, de; dahi; daha, hâlâ. 2a/5, 4a/6, 6b/7, 6b/9, 7b/8, 11b/11, 12a/8, 13a/2, 13a/9, 15a/9, 15a/11, 15b/5, 16a/2, 17a/10, 17a/13, 18a/12, 18b/4, 18b/11, 19a/13, 20a/8, 20a/12, 20b/1, 20b/4, 20b/9, 21b/1, 21b/7, 22a/5, 22b/10, 23a/5, 23a/7, 23a/8, 23a/11, 23b/11, 24a/7, 24b/6, 26b/4, 26b/6, 27a/4, 27a/6, 27a/14, 27b/2, 27b/4, 28a/6, 29a/3, 29a/8, 29a/12, 29b/2, 29b/14, 30a/2, 30b/2, 30b/9, 30b/13, 31a/9, 31a/11, 31b/2, 31b/7, 31b/8, 32a/14, 32b/1, 32b/6, 33a/5, 33a/13, 33b/9, 35a/9, 36a/13, 36b/4, 37a/1, 37a/5, 39a/6, 39a/7, 39a/8, 40a/14, 40b/5, 40b/8, 40b/9, 43a/7, 43a/14, 44a/7, 44b/2, 44b/6, 44b/12, 44b/13, 45a/14, 46a/15, 46b/14, 47a/3, 47a/5, 47a/12, 48b/2, 48b/6, 49a/9, 49a/15, 49b/6, 51a/4, 51b/12, 53a/14, 53b/1, 54a/2, 54a/14, 54b/4, 55a/1, 55b/10, 55b/14, 56a/4, 58b/2, 59a/3, 59a/5, 59b/14, 60a/4, 63b/6, 66a/12, 67a/7, 67a/13, 67b/3, 67b/8, 68b/1.

dāhil (A.): İçeri giren, iç, içeri. 22b/12, 27a/13.

dāhil ol-: İçeri girmek. 22b/12, 27a/13.

dāimā (A.): Devamlı, sürekli olarak. 19b/10, 20a/13, 54b/6.

dāire (A.): Soyut kavramlarda belli sınır, ölçü. 39b/3, 41a/2.

dalkılıç: Kılıcını çekmiş olarak, yalın kılıç. 4b/7, 6b/12.

dalkılıç ol-: Kılıcını çekmek, yalın kılıç olmak. 4b/7, 6b/12.

daltığ: Kılıcını çekmiş olarak, yalın kılıç. 7b/6, 18b/15, 26b/6, 32a/8, 40b/13.

daltığ ol-: Kılıcını çekmek, yalın kılıç olmak. 7b/6, 18b/15, 26b/6, 32a/8, 40b/13.

dāmen (F.): Etek, kenar. 40b/2.

dāne (F.): Tane, adet. 7b/1, 23a/1, 63a/13, 66a/7.

damış-: Bir iş için bilgi veya yol sormak, istişare etmek. 54b/5, 70a/7.

dārağacı: Birini asmak için kurulan sehpa. 57b/1, 58a/8, 58a/10.

dar: Geniş olmayan, yetersiz, güçlük. 16b/4, 45b/15, 56b/13.

dar it-: Sıkıntılı ve huzursuz hale getirmek, katlanılması güç duruma getirmek. 16b/4, 45b/15.

dar vir-: Sıkıştırmak, güç durumda bırakmak. 56b/13.

darb (A.): Vurma, dövme. 31b/10, 40b/9, 40b/11, 43a/14, 43a/15, 43b/2, 46b/1, 46b/4, 54b/8, 55b/9.

dāsītān (F.): Destan, hikaye. 67b/3.

dāstān (F.): Destan, hikaye. 2b/12.

da' vā (A.): Bir şeyi iddia etme, hak arama, dava. 19b/10, 21b/2, 25b/10, 30b/12, 35b/13, 35b/15, 37b/15, 58b/14.

da' vet (A.): Çağrı, davet. 11a/13, 23a/4, 52b/7, 68b/11, 69b/1, 69b/10i

da' vet eyle-: Çağırarak, davet etmek. 11a/13, 69b/1, 69b/10.

da' vet it-: Çağırarak, davet etmek. 23a/4, 52b/7, 68b/11.

de: da, de (bağlaç), dahi. 2b/9, 3a/2, 3b/7, 3b/15, 4a/1, 4a/2, 5a/15, 6a/7, 7a/5, 8b/1, 9a/12, 9a/13, 9b/6, 11b/3, 11b/10, 11b/13, 12a/10, 12b/13, 13a/4, 14b/3, 14b/4, 15a/2, 15b/7, 16b/3, 17b/1, 18a/3, 18a/6, 18b/14, 19a/7, 20b/7, 25a/15, 26a/2, 28b/13, 30a/14, 31b/15, 34a/10, 34a/11, 34a/12, 35a/11, 36a/6, 36b/6, 37a/4, 37b/4, 37b/8, 39a/2, 39b/9, 42a/14, 42b/7, 42b/14, 46b/4, 50a/5, 50a/14, 50b/1, 50b/7, 50b/9, 51b/8, 54a/1, 57b/3, 58a/4, 58a/6, 58a/12, 58a/13, 58a/15, 58b/2, 58b/13, 62a/8, 64a/15, 64b/15, 65a/1, 65a/9, 65a/11, 65b/4, 65b/6, 66a/4, 66a/12, 66a/13, 66b/5, 66b/6, 66b/11, 67a/2, 67a/3, 67b/15, 68a/15, 69b/9.

def (A.): Kovma, savma. 4b/9, 24b/3.

def it-: Kovmak, savmak. 4b/9, 24b/3.

defter (A.): Defter. 26b/7.

degil, degül: Değil. 5b/3, 7a/1, 8b/4, 13a/14, 13b/3, 15a/13, 25a/1, 25b/9, 28a/10, 28b/15, 29b/2, 30a/7, 31a/3, 31a/6, 51a/15, 54b/6, 56b/12, 58a/1, 59a/6, 63a/3, 64a/10.

değiş-: Değiştirmek. 33a/15.

degme: Her, her bir, herhangi bir. 8b/14, 11a/6.

degnek: Sopa. 16a/3, 16a/4, 17b/9.

degnek şal-: Sopa sallamak, sopayla vurmak. 16a/3.

dehān (F.): Ağız. 46b/10.

dek: Kadar, değin. 27b/6, 33b/6, 35b/14, 68b/13.

dellāl (A.): Bir şeyi duyurmak için bağırarak kimse, tellal. 23b/1.

dem (F.): 1. An, zaman, vakit. 15a/12, 15a/14, 23b/14, 24b/14, 27b/14, 42a/8, 45b/5, 45b/6, 50a/11, 56a/9, 61a/13. 2. Soluk, nefes. 44a/1. 3. Kan. 27b/13.

dem çek-: Kanını emmek. 27b/13

demed (yun.): Deste, bağlam. 44a/14, 63b/15.

demed demed: Deste deste. 44a/14, 63b/15.

demed demed it-: Destelemek, deste deste etmek. 44a/14, 63b/15.

demür: Demir. 9a/15.

depe: Tepe. 5a/1, 16a/4, 60a/8, 64b/4, 64b/8.

depret-: Hareket ettirmek, kıınılatmak, oynatmak. 9b/2.

der (F.): Kapı. 49b/4.

derbend (F.): Dar, dar geçit, dar boğaz. 67b/2.

derd, dert (F.): Dert, sıkıntı, keder. 20b/9, 27a/9, 34b/15.

derdimend (F.): Dertli, acılı. 33b/13, 63b/8.

deri: İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan örtü, cilt, ten. 7a/13, 7b/1, 8a/5.

dermān (F.): İlaç, çare, deva. 19a/12.

dertlü: Dertli, derdi olan. 20b/9.

derūn (F.): İç, içeri. 21b/13.

deryā (F.): Deniz. 22a/2, 44b/5.

destmāl (F.): Mendil. 50a/9, 52a/8.

destūr (F.): İzin, müsaade. 15a/15.

destūr al-: İzin istemek, müsaade istemek. 15a/15.

deve: Deve. 37b/13, 62a/3, 62b/1, 62b/6, 65a/14.

devlet (A.): 1. Saltanat, hüküm sürme, mevki, büyüklük. 45a/12, 51a/13, 65b/10, 66a/11. 2. Şans, talih, baht. 52a/9. 3. Nimet. 3b/7.

devletden düş-: Mevkiinden olmak, büyüklüğünü kaybetmek. 51a/13.

devleti dön-: Şansı dönmek, talihi dönmek. 52a/9.

devr (A.): Dönme, dolaşma. 67b/7.

devr eyle-: Dönmek, dolaşmak. 67b/7.

dırāz (F.): Uzun. 41a/9.

di-: Demek, söylemek. 1b/10, 1b/5, 1b/7, 1b/11, 2a/3, 2a/7, 2a/9, 2a/11, 2a/15, 2b/1, 2b/3, 2b/6, 2b/7, 2b/13, 2b/14, 3a/3, 3b/1, 3b/4, 3b/5, 3b/6, 3b/7, 3b/9, 3b/10, 3b/11, 3b/13, 3b/15, 4a/2, 4a/3, 4a/9, 4a/10, 4b/1, 4b/3, 4b/5, 5a/6, 5a/9, 5a/14, 5a/15, 5b/1, 5b/3, 5b/6, 5b/8, 5b/14, 6a/2, 6a/3, 6a/4, 6a/5, 6a/7, 6b/1, 6b/7, 6b/8, 7a/6, 7b/5, 7b/9, 7b/10, 7b/15, 8a/8, 8a/13, 8a/14, 8b/4, 8b/6, 8b/8, 8b/11, 8b/15, 9a/1, 9a/3, 9a/6, 9a/7,

9a/12, 9a/13, 9b/7, 10a/4, 10a/6, 10a/8, 10a/11, 10b/5, 10b/14, 11a/11, 11b/1, 11b/2, 11b/3, 11b/5, 11b/6, 11b/7, 11b/8, 11b/9, 11b/10, 11b/15, 12a/1, 12a/3, 12a/7, 12a/10, 12a/12, 12a/13, 12b/4, 12b/6, 12b/14, 13a/3, 13a/5, 13a/6, 13a/15, 13b/2, 13b/3, 13b/7, 13b/8, 13b/10, 13b/13, 13b/14, 14a/3, 14a/4, 14a/13, 14b/1, 14b/2, 14b/3, 14b/4, 14b/6, 14b/14, 14b/15, 15a/3, 15a/6, 15a/10, 15a/14, 15b/4, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/11, 15b/13, 15b/15, 16a/2, 16a/9, 16a/13, 16b/1, 16b/8, 16b/15, 17a/10, 17a/13, 17a/15, 17b/1, 17b/3, 17b/9, 18a/1, 18a/4, 18a/7, 18a/9, 18a/13, 18b/10, 18b/12, 18b/15, 19a/6, 19a/9, 19a/12, 19b/1, 19b/2, 19b/4, 19b/5, 19b/7, 19b/14, 20a/12, 20a/15, 20b/3, 20b/4, 20b/6, 20b/9, 20b/13, 20b/15, 21a/2, 21a/4, 21a/5, 21a/8, 21b/4, 21b/6, 21b/8, 22a/1, 22a/8, 22a/9, 22b/1, 22b/10, 23a/4, 23b/5, 24b/2, 24b/3, 25a/9, 25b/3, 25b/4, 25b/13, 26a/3, 26a/4, 26a/7, 26a/11, 26a/13, 26b/8, 27a/10, 27a/11, 27a/14, 27b/11, 28a/7, 28a/12, 28b/4, 28b/5, 28b/7, 28b/11, 28b/12, 28b/13, 28b/15, 29a/1, 29a/3, 29a/4, 29a/14, 29a/15, 29b/1, 29b/2, 29b/14, 29b/15, 30a/5, 30a/7, 30a/9, 30a/14, 30b/2, 30b/9, 30b/14, 30b/15, 31a/1, 31a/3, 31a/4, 31a/6, 31a/8, 31b/6, 31a/10, 31a/13, 32a/3, 32a/8, 32b/6, 32b/9, 32b/12, 32b/14, 33b/11, 33b/14, 34a/10, 34a/12, 34a/15, 34b/2, 34b/14, 34b/15, 35a/9, 35a/12, 35b/1, 35b/2, 35b/10, 35b/15, 36a/2, 36a/5, 36b/7, 36b/10, 36b/15, 37a/1, 37a/4, 37b/1, 37b/6, 37b/8, 37b/11, 37b/12, 38a/2, 38a/5, 38a/13, 38b/8, 38b/9, 38b/12, 38b/14, 39a/3, 39a/4, 39a/11, 39a/13, 39a/14, 39b/14, 39b/15, 40a/2, 40a/5, 40a/6, 40b/14, 41a/14, 41b/2, 41b/3, 41b/12, 41b/14, 42a/3, 42a/4, 42a/9, 42a/15, 42b/7, 42b/8, 42b/10, 42b/12, 42b/13, 42b/14, 43a/9, 43a/11, 43b/3, 43b/4, 43b/6, 44a/5, 44b/15, 45a/2, 45a/9, 45a/10, 45a/11, 45a/13, 45b/6, 45b/15, 46a/5, 46a/6, 46a/8, 46a/10, 46a/14, 46b/1, 46b/3, 46b/4, 46b/7, 46b/12, 47a/12, 47a/15, 47b/9, 47b/14, 48a/6, 48a/14, 48a/15, 49a/1, 49a/3, 49a/4, 49a/9, 49a/15, 49b/3, 49b/14, 50a/1, 50a/4, 50a/8, 50a/11, 50b/3, 50b/5, 50b/8, 50b/10, 51a/4, 51a/7, 51b/1, 51b/3, 51b/7, 51b/9, 51b/10, 51b/12, 52a/14, 52b/10, 52b/13, 53b/14, 54a/9, 54b/10, 54b/14, 55a/1, 55a/3, 55a/8, 55a/13, 55b/13, 56a/2, 56a/5, 56a/11, 56a/12, 56b/10, 57a/6, 57a/9, 57a/15, 57b/4, 57b/7, 57b/12, 58a/2, 58a/3, 58a/4, 58a/6, 58a/9, 58a/15, 58b/6, 58b/7, 58b/15, 59a/2, 59a/3, 59a/10, 59a/11, 59a/13, 59a/14, 59b/9, 59b/10, 59b/12, 59b/14, 59b/15, 60a/1, 60a/4, 60a/5, 60a/11, 60a/12, 60b/4, 60b/9, 60b/11, 60b/12, 60b/15, 61a/1, 61a/3, 61a/4, 61a/5, 61a/7, 61a/9, 61a/10, 61a/11, 61a/13, 61a/15, 61b/1, 61b/7, 61b/8, 61b/10, 61b/14, 62a/1, 62a/9, 62b/5, 62b/9, 62b/10, 62b/12, 63a/4, 63a/6,

63a/11, 63b/1, 63b/4, 63b/7, 64a/8, 64a/9, 64a/13, 64b/1, 64b/13, 65a/2, 65a/3, 65a/5, 65a/7, 65a/8, 65a/9, 65a/10, 65a/12, 65b/4, 65b/7, 65b/8, 65b/11, 65b/12, 65b/13, 66a/2, 66b/2, 66b/6, 66b/8, 66b/9, 66b/14, 67a/2, 67a/6, 67b/1, 68a/8, 68a/15, 69a/1, 69a/9, 69b/3, 69b/7, 70a/10, 70a/11, 70a/12, 70a/13.

diyegör-: Söylemek. 58b/9.

dīb: Dip, en alt. 38a/7, 42b/3, 43a/1, 44a/3.

dibelik: Bütün, varolanın tümü. 65a/6.

dik-: Dikmek, dik olarak durdurmak. 57b/1, 58a/9.

dikil-: Dikme işi yapılmak, dik duruma getirilmek. 58a/10.

dil (F.): Gönül, kalp, yürek. 25b/6.

dil: Lisan, dil. 53b/7.

dilāver (F.): Yiğit, cesur. 3a/9, 5a/5, 8a/11, 8a/12, 9a/12, 10b/3, 18b/7, 20a/6, 20b/3, 22a/5, 24a/13, 25a/11, 27a/8, 28b/3, 30a/6, 30a/13, 30b/1, 32b/14, 35a/7, 38a/14, 38b/11, 38b/12, 38b/13, 38b/14, 38b/5, 39a/10, 39b/13, 40a/2, 40a/3, 41b/12, 42a/16, 42b/6, 43a/4, 46b/3, 50b/5, 50b/14, 54b/12, 54b/15, 55b/10, 62a/14, 63a/13, 63b/15, 65a/13, 66b/8.

dilāverlik: Yiğitlik, cesurluk. 55a/6.

dilber (F.): Gönül çalan, kalp hırsızı, sevgili. 19b/2, 33a/1.

dile-: İstemek, dilemek. 19a/4, 19b/1, 28a/8, 30a/12, 34b/1, 50a/13, 50b/4, 52b/4, 54b/10, 62b/11, 64b/8, 65b/3.

dilek: İstek, arzu. 1b/6, 17b/10, 66b/6.

dilek eyle-: İstemek, arzulamak. 66b/6.

dilek it-: İstemek, arzulamak. 1b/6, 17b/10.

dilenci: Dilenen, geçimini dilenerek sağlayan. 13a/13, 51a/4.

dilteng (F.): Yüreği sıkışmış, gönlü daralmış, sıkıntılı. 39b/11.

dilteng ol-: Yüreği sıkışmak, gönlü daralmak, sıkılmak. 39b/11.

dimāğ (A.): Zihin, akıl, bilinç. 17a/4, 21b/12, 35b/13.

dimen (A.): Süprüntüler. 40a/9.

dīn (A.): Din, Allah'a inanma ve ibadet etme sistemi. 9b/6, 9b/8, 9b/9, 36b/5, 52a/1, 52a/13, 60b/9, 67a/6, 68b/11, 69a/14, 69b/3, 69b/8.

dinil-: Denilmek, söylenmek. 53b/5.

diñle-: Dinlemek, kulak vermek. 1b/10, 56b/1, 58b/9, 60b/11.

diflen-: Dinlenmek, istirahat etmek. 7a/5.

dirîğ (F.): Eyvah, vah vah. 51a/4, 52a/9, 60a/12.

dirlik: Yaşayış, hayat, varlık. 45b/15.

dirsek: Kol ile ön kol arasındaki eklem arka yanı. 48b/15.

dīvān (A.): Meclis, toplantı. 11a/13, 11b/11.

dīvān it-: Meclis kurmak, toplantı yapmak. 11a/13.

dīvān-ı şāh: Hükümdar divanı, şah meclisi. 11b/11.

dīvāne (F.): Aklını kaybetmiş, deli, çılgın. 11b/5, 14b/1, 63b/4.

dīvāne ol-: Aklını kaybetmek, delirmek, çıldırmak. 63b/4.

divîd (A.): Hakkındaki mürekkebe batırılarak yazı yazmaya yarayan bir tür kalem. 35a/13, 57a/11.

divşir-, divşür-: Derlemek, toplamak, bir araya getirmek. 4a/4, 6a/12, 22b/4.

diyār (A.): Memleket, ülke. 3a/1, 12b/9, 16b/15, 19b/3, 19b/4, 20a/5, 27a/3, 29b/7, 35a/9, 55a/6, 59a/9, 66a/6, 66a/14.

diyü: Diye, diyerek. 3a/1, 10a/14, 11b/14, 14a/5, 15a/1, 21b/2, 30a/3, 30a/9, 30b/10, 30b/13, 32a/5, 37a/5, 41b/5, 44a/11, 44b/14, 45a/2, 69b/3.

diz: Diz, kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer. 29a/9.

dizil-: Sıralanmak. 53b/9.

doğ- Bkz. toğ-

doğın-, doğun-: Temas etmek, değmek, dokunmak. 4b/10, 14a/1, 14a/8, 26b/1, 31b/11, 40a/13, 46b/15, 47a/8, 59a/5, 68a/1.

dol-: Dolu duruma gelmek. 29b/10.

dolaş-: Gezmek, gezinmek. 56b/5.

doldur-: Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. 22b/3.

dōst (F.): Yakın arkadaş, ahbap. 37b/3, 42b/12, 48b/3, 52b/9, 52b/9.

dōst ol-: Yakın arkadaş olmak, ahbap olmak. 52b/9.

dōg-: Dövmek, vurmak. 12a/2.

dōgün-: Dövünmek. 28a/2.

dōgüş-: Dövüşmek, kavga etmek, vuruşmak. 67b/11.

dök-: Akıtmak, dökmek. 24b/2, 25b/11, 67a/10.

dökil-: 1. Dökme işi yapılmak, dökme işine konu olmak, dökülmek. 37a/10. 2. Düşmek. 48b/10.

dön-, döñ-: 1. Yüzünü çevirmek, geri gelmek, geri gelmek, yönelmek. 1b/8, 1b/11, 2a/7, 8a/11, 12a/3, 25a/15, 27a/4, 27a/6, 27a/8, 29b/3, 31a/4, 34a/8, 41a/11, 41b/6, 43a/6, 44b/9, 51a/1, 51b/9, 59a/7, 62b/10, 63a/3. 2. (Sıra) gelmek. 25b/2. 3. Caymak, vazgeçmek. 50b/9, 62b/9. 4. Alt üst olmak, tersine gitmek. 52a/9.

döndir-, döñdir-: Döndürmek, çevirmek, dönmesini sağlamak. 25a/2, 45b/11.

dönüş: Dönme işi, dönme. 10a/8.

dördinci: Dördüncü. 7a/12, 22a/13, 54a/10.

dört: Dört. 23a/13, 24a/2, 25a/14, 29b/10, 35a/5, 38b/4, 39a/8, 39b/12, 41a/5, 47b/3, 55a/3, 55b/3, 58a/7, 66a/8, 66a/9, 66a/14, 67a/14, 69b/12.

döşen-: Serilmek, yayılmak. 21b/9, 53b/4.

du' ā (A.): Allah'a yalvarma, yakarma, yakarış. 9b/12, 10b/2, 24b/6, 41b/8, 51b/13, 53b/7 du' ā, 57b/10, 64a/6, 65b/7, 66b/15.

du' ā eyle-: Dua etmek, Allah'a yalvarmak. 41b/8, 51b/13, 57b/10, 64a/6.

du' ā it-: Dua etmek, Allah'a yalvarmak. 9b/12, 10b/2, 24b/6, 65b/7, 66b/15.

dūr (F.): Uzak. 54b/13.

dūr eyle-: Uzaklaştırmak. 54b/13.

dur-: 1. Durmak. 16b/9, 18b/4, 18b/8, 28a/2, 28a/15, 33a/15, 37a/11, 58b/9, 66b/13.
2. Bir yerde olmak, bir yerde kalmak, bulunmak. 20b/12.

durucu: Durucu, kalıcı. 54b/6. “

duy-: İşitmek, duymak. 16a/12, 18a/11, 22a/7, 69b/9, 69b/10, 70a/15.

düğün: Düğün. 53a/7.

düğün it-: Düğün yapmak. 53a/7.

düken-: Tükenmek, bitmek. 7a/1, 8b/3.

dün: Bugünden bir önceki gün. 27a/15, 63a/4.

dünyā (A.): Âlem, dünya, cihan. 2a/1, 18b/9, 26b/8, 27a/13, 28b/6, 35a/10, 44a/5, 45b/14, 68a/9, 68b/14, 68b/8, 69a/3, 69a/8, 69a/13, 70a/2.

dünyāya gel-: Doğmak. 68a/9, 68b/8, 68b/14, 69a/3, 69a/8, 69a/13, 70a/2.

dür-: Kapatmak, katlamak. 26b/8.

dürlü: Türlü, çeşitli. 6a/11.

dürlü dürlü: Türlü türlü, çeşit çeşit. 22b/13, 63b/14.

dürüş-: Çalışmak, çabalamak, gayret göstermek, uğraşmak. 49b/13.

düş: Rüya. 33b/13, 65b/14, 65b/15, 67b/6, 67b/14.

düş gör-: Rüya görmek. 65b/14.

düş-: 1. Düşmek. 19a/2, 30a/11, 32a/7, 32a/14, 33a/12, 34b/5, 39b/4, 44b/1, 49a/14, 49b/4, 60a/15, 60b/7, 64b/13, 64b/14. 2. Koyulmak, yürümek, birlikte gelmek ya da gitmek. 2a/10, 2a/14, 6a/8, 7b/14, 43a/5, 58b/8, 61a/12, 61a/14. 3. Başka yara geçmek, kaymak. 49b/9. 4. Giriftar olmak, tutulmak. 13b/9, 68b/4. 5. Uğramak, kapılmak. 44a/12, 56a/5. 6. Olumsuz bir duruma girmek. 51a/13.

düşmān (F.): Hasım, düşman. 37b/3, 48b/3, 52b/9.

düşmān ol-: Hasım olmak. 52b/9.

düşür-: 1. Düşmesine yol açmak, kaybetmek. 12a/13. 2. Uğratmak. 11b/4.

düz: Kıvrımlı olmayan, doğru, düz. 39b/6.

düz it-: Düzeltmek, doğrultmak. 39b/6.

düz-: Dizmek, sıraya koymak. 23b/10, 53a/4, 62a/11.

düzil-: Sıra sıra olmak, dizilmek. 42a/8.

E

ecel (A.): Yaşamın son anları, ölüm vakti. 29b/13, 33a/2, 37a/15, 42a/9, 44a/10, 48a/5.

ecl (A.): Sebep, neden. 19b/15.

edebsüz: Edepsiz. 14a/11.

edyān (A.): Dinler. 70a/2.

efendi (Yun.): Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse. 42a/2, 57b/11.

eflāk (A.): Gökler. 55a/10.

eger (F.): Eğer, şayet. 5b/7, 9a/11, 9a/15, 9b/6, 16b/10, 19b/13, 23b/3, 25a/7, 25a/15, 26a/5, 33a/9, 34b/8, 36b/12, 36b/7, 38b/1, 40a/3, 44b/10, 51b/11, 52b/10, 56a/1, 57a/8, 57b/3, 62a/8, 66a/12.

egin: Sırt, arka. 8a/5.

eglen-: Beklemek, durmak. 20b/7.

egri: Doğru olmayan, eğri. 46a/4, 54a/5.

ehl (A.): Halk. 14a/10, 35a/4, 49b/12.

ehl-i ayāl: Ev halkı. 49b/12.

ehl-i Mekke: Mekke halkı. 2a/4, 14a/10, 35a/4.

ejder (F.): Büyük yılan. 27b/14, 28a/6, 30a/4, 31a/5, 34a/10.

ejderhā (F.): Büyük yılan. 27b/13, 28a/1, 28a/4, 49b/15.

ekrem (A.): En cömert, en yüce. 69a/3.

el: El. 3b/11, 6b/2, 9a/10, 9b/2, 9b/11, 11a/2, 12a/10, 12a/11, 13a/9, 13b/4, 13b/5, 15b/10, 15b/11, 15b/15, 16a/3, 16a/4, 16b/2, 16b/3, 17a/12, 19a/1, 19a/2, 20a/15, 21b/9, 24a/1, 24b/8, 24b/14, 26a/9, 27a/9, 29a/5, 29a/7, 31a/10, 31a/13, 31b/3, 31b/6, 31b/9, 31b/14, 32a/14, 32b/15, 33a/1, 34b/7, 35a/12, 35a/14, 36a/13, 38a/1, 38a/4, 38a/5, 38a/7, 38a/8, 38a/15, 38b/3, 38b/6, 39a/6, 39a/14, 39b/8, 40a/6, 40b/6, 42b/15, 43a/12, 43b/4, 44a/8, 44b/7, 45a/5, 45a/10, 45b/8, 46a/10, 46b/13, 47a/3, 47b/8, 48a/2, 48a/3, 51b/4, 51b/14, 56b/5, 57a/11, 59a/1, 59a/2, 60b/2, 60b/3, 61a/12, 63a/9, 63a/10, 63a/14, 63b/2, 66b/13, 67a/6.

el kavuşdır-: El pençe durmak. 66b/13.

el öp-: Saygı belirtisi olarak el öpmek. 11a/2, 13a/9.

el şun-: Elini uzatmak. 13b/4, 38a/7.

el uzat-: Zarar vermeye çalışmak, vurmaya kalkışmak. 16b/2.

ele getir-: Ele geçirmek. 63a/9.

elin yüzine sür-: Dua ederken eliyle yüzünü sıvazlamak. 60b/3

el-amān (A.): İmdat, aman dileme. 50a/10.

elā: Gözde sarıya çalan kestane rengi. 39a/7.

elbetde, elbette (A.): Şüphesiz, mutlaka. 3b/9, 6a/6, 11b/3, 18a/8, 21a/1.

elçi: Temsilci, aracı. 35b/10, 57b/2, 57b/7.

elem (A.): Acı, ıstırap. 12b/3, 13a/9, 14a/10, 20b/8, 35a/10, 40a/8, 45a/12, 46a/15, 52a/15, 57a/6, 61a/10, 62b/9, 64b/14.

elem çek-: Acı çekmek, ıstırap çekmek. 12b/3, 14a/10, 20b/8, 35a/10, 40a/8, 45a/12, 46a/15, 52a/15, 62b/9, 64b/14.

el-kışşa (A.): Hikaye, rivayet. 7a/11, 42b/5.

elli: Elli, 50 sayısı. 23a/5, 37a/12, 42a/5, 44b/2, 48b/1, 53a/2, 61b/4, 62a/2, 62a/11, 62a/14, 63a/7, 63a/13, 65a/13.

elma: Elma. 47b/10.

emîn (A.): Güven ve emniyet içinde, korkusuz. 10b/5.

emîr (A.): Bey, şehir veya ülkenin başı, komutan. 9b/1, 18b/5, 21a/13, 27b/2, 27b/11, 30b/4, 32a/9, 32b/3, 33b/5, 33b/9, 35a/10, 37b/1, 38a/6, 38b/10, 39a/13, 40a/10, 41b/8, 42b/16, 43a/6, 44a/7, 45b/6, 48a/1, 50a/9, 50b/12, 51b/11, 64a/5, 66b/12.

emr (A.): Buyurma, buyruk, ferman, emir. 8a/15, 13a/7, 14b/8, 17a/7, 17b/9, 18a/12, 21b/7, 22b/3, 24a/3, 33b/4, 37a/1, 37a/9, 42a/1, 44b/7, 45a/4, 51b/7, 52a/5, 62b/13, 67a/9.

emr eyle-: Buyurmak, emretmek. 13a/7, 14b/8, 17b/9, 21b/7, 24a/3, 33b/4, 37a/9, 44b/7, 45a/4, 62b/13, 67a/9.

emr gönder-: Buyruk göndermek. 8a/15.

emr it-: Buyurmak, emretmek. 22b/3, 52a/5.

emr vir-: Buyurmak, emretmek. 17a/7.

eñ: Üstünlük derecesi bildiren kelime, daha, pek. 12b/1, 56b/7, 64b/14.

enbān (F.): Çanta, heybe. 60b/2, 63b/2.

enbiyā (A.): Peygamberler. 68b/9, 68b/13, 69a/5.

envā' (A.): Neviler, türler, çeşitler. 53b/6.

er: 1. Asker. 4a/11, 44b/2. 2. Erkek kişi, koca. 19b/10, 19b/11. 3. Yiğit. 28b/3, 28b/4, 37b/7, 38b/14, 38b/15, 42a/14, 45b/14.

eren: Erkek, yiğit kimse. 46a/9.

erlik: Erkeklik, yiğitlik. 5b/7, 23b/2, 25b/10, 26a/5, 28b/15, 36b/12, 37a/15, 37b/8, 37b/15, 38a/11, 40a/3, 42a/9, 42a/14, 45b/6.

eşāh (A.): En doğru, çok doğru. 22a/10.

esbāb (A.): Esvap, giysiler. 7b/2, 60b/1.

esen: Sağlıklı, sıhhatli, salim. 21a/7.

esīr (A.): Köle, esir, tutsak. 16b/12, 41a/8, 41a/10, 42b/4, 42b/5, 43a/2, 45a/10, 45a/14.

esīr eyle-: Esir etmek, tutsak etmek. 41a/10, 42b/4, 42b/5, 43a/2.

esīr it-: Esir etmek, tutsak etmek. 16b/12.

esīr ol-: Esir edilmek, tutsak edilmek, tutsak olmak. 41a/8, 42b/4, 45a/10.

eski: Yeni olmayan, eski. 42b/12, 51a/11, 52a/13.

eşnā (A.): Sırasında. 64b/10.

etek: Giysinin belden aşağıda kalan bölümü. 15b/2.

etek aç-: Saygı belirtisi olarak eteklerini iki yana açıp selamlamak. 15b/2.

etmek: Ekmek. 1b/13.

eṭrāf (A.): Taraflar, yanlar, yönler. 23a/8, 28a/5, 42a/15, 57a/9, 63a/2, 67b/13, 68a/8, 69a/9.

ev: Ev, hane, yuva. 5a/11.

evlād (A.): Çocuk, çocuklar. 26a/2.

evvel (A.): Önce, ilk, birinci. 2b/5, 12b/14, 13a/9, 23a/4, 30b/11, 36a/14, 61a/9, 62a/4, 65a/9.

evzā' (A.): Durumlar. 24b/10.

eyā (F.): Ey, hey (hitap edatı). 33b/13.

eyit-: Demek, söylemek. 1b/4, 3b/12, 4a/15, 4b/1, 6a/2, 7b/9, 8a/10, 9b/13, 11b/6, 15b/10, 16a/6, 19a/13, 33b/12, 49a/11, 50a/11, 55a/8, 55a/13, 56a/6, 62a/1, 64a/14, 65b/9, 66b/14, 68a/11, 70a/8.

eyle-: Yapmak, etmek, eylemek, kılmak. 2b/4, 3b/9, 3b/12, 4b/2, 4b/6, 4b/12, 5a/6, 5b/1, 6b/9, 6b/14, 7b/3, 8a/8, 8b/3, 9a/3, 9a/5, 9a/15, 9b/6, 9b/8, 9b/10, 10b/4, 10b/6, 11a/3, 11a/12, 11a/14, 12a/4, 12b/2, 12b/15, 13a/7, 13a/15, 14a/14, 14a/15, 14b/6, 14b/8, 14b/15, 15a/2, 16b/1, 16b/4, 17a/6, 17a/13, 17b/2, 17b/7, 17b/9, 17b/11, 18a/14, 18b/14, 19a/4, 19a/15, 21a/9, 21a/13, 21b/6, 21b/7, 21b/13, 22b/1, 23a/10, 24a/3, 24a/12, 24b/6, 25a/13, 26a/1, 26a/2, 26a/5, 26b/10, 26b/3, 26b/4, 26b/5, 26b/8, 26b/9, 26b/13, 27a/7, 27a/8, 27a/10, 28a/3, 28a/12, 28b/1, 28b/14, 28b/15, 29a/7, 29b/1, 29b/4, 29b/13, 30a/2, 30a/3, 30b/2, 30b/13, 31a/10, 31b/2, 31b/3, 31b/4, 31b/7, 31b/8, 31b/12, 31b/13, 32a/3, 32b/12, 33b/2, 33b/4, 33b/8, 33b/9, 33b/13, 34a/9, 35a/2, 35a/8, 35b/9, 35b/11, 35b/14, 35b/15, 36b/2, 36b/2, 37a/9, 37b/4, 37b/7, 38a/4, 38a/11, 38b/2, 38b/3, 38b/5, 39a/2, 39a/5, 39a/7, 39a/8, 39a/11, 39b/8, 39b/10, 40a/1, 40a/6, 40a/8, 40a/11, 40a/12, 40b/5, 40b/6, 40b/8, 40b/9, 40b/11, 40b/15, 41a/4, 41a/10, 41b/8, 42a/4, 42a/12, 42a/14, 42b/4, 42b/6, 42b/14, 42b/15, 43a/2, 43a/11, 43a/14, 43b/1, 43b/2, 44b/8, 45a/1, 45a/4, 45a/7, 45b/9, 46a/7, 46a/13, 46b/10, 46b/14, 47a/9, 47a/14, 47b/2, 47b/10, 49a/1, 49a/5, 49b/4, 50a/1, 50b/12, 51a/2, 51a/8, 51a/9, 51b/3, 51b/13, 52a/2, 52a/7, 52b/8, 52b/12, 52b/14, 53a/8, 53b/1, 53b/15, 54a/14, 54b/12, 54b/13, 54b/14, 55a/7, 56b/7, 56b/8, 57a/9, 57b/10, 57b/15, 59a/9, 59a/14, 59b/1, 60a/1, 61a/15, 62a/10, 62b/13, 63a/2, 63a/7, 63b/12, 64a/4, 64a/6, 64b/7, 64b/13, 65a/, 65b/3, 65b/8, 66a/11, 66b/6, 67a/1, 67a/4, 67a/5, 67a/9, 67a/13, 67a/14, 67b/7, 67b/15, 69a/9, 69b/1, 69b/2, 69b/3, 69b/10, 70a/11.

‘afv e. 67a/1.

‘arz e. 35b/9, 42a/12.

āh e. 21b/13.

bend e. 63a/2

‘ahd e. 5b/1, 34a/9.

beyān e. 28a/3.

cefā e. 64b/13.
cem^c e. 35a/8.
ceng e. 35b/15, 42b/15.
cevelān e. 28b/1, 29b/12.
cüst ü cū e. 57a/9.
da^c vet e. 11a/13, 69b/10.
du^c ā e. 41b/8, 51b/13.
devr e. 67b/7.
emr e. 13a/7, 14b/8.
esīr e. 41a/10, 42b/4.
ferāgat e. 4b/2, 64a/4.
feth e. 35b/14.
fıkr e. 56b/7, 69a/9.
galebe e. 64b/7.
ğazab e. 15a/2.
geşt ü güzār e. 59a/9.
giriftār e. 45a/1.
habs e. 39b/10, 42a/4.
hamle e. 26a/4, 28b/15.
harāb e. 50a/1.
havāle e. 4b/12, 26b/4.
helāk e. 6b/9, 8b/3.
ihsān e. 10b/6.
ihtiyār eyle-: Seçmek. 52a/2.
i^c lām e. 52a/7.
karār e. 12b/2, 21b/6.
eylük: İyilik. 59a/1.
eyü: İyi, güzel, hoş. 2b/13, 9a/10, 10a/13, 14b/14, 15b/3, 19a/9, 28a/12, 31a/3, 39a/5, 58b/4.

kaşd e. 13a/15, 16b/1.
katl e. 65a/1, 67a/4.
kerem e. 14a/14.
kul e. 10b/4.
men^c e. 26b/3, 26b/5.
müjde e. 54a/14.
müşāvere e. 4b/5.
naşihat e. 19a/15, 21a/9.
niyāz e. 54b/14.
pāy-māl e. 17b/8.
peydā e. 12a/4.
şabr e. 14a/14, 14b/6.
şafā e. 3b/8.
su^c āl e. 24a/12, 30a/2.
şikār e. 3b/12, 56b/8.
ta^c accüb e. 29b/4.
taqrīr e. 69b/3.
ta^c līm e. 9a/5.
teslīm e. 26b/13, 32b/12.
yār e. 66a/10.
yemīn e. 28b/14, 30a/3.
zabt e. 33b/9.
zebūn e. 55a/7.
ziyāfet e. 11a/12, 52b/8.
ziyān e. 17b/7.

F

fağfūr (F.): Çin işi kapkacak. 14a/7.

fāhīr (A.): Değerli, kıymetli. 14b/10.

fāide (A.): Yarar, fayda. 7a/1, 51a/14.

fāide it-: Fayda etmek, yarar sağlamak. 51a/14.

fāideli: Yararlı, faydalı. 66b/3.

fāl (A.): Uğur. 18b/13.

falān (A.): Falan, filan. 12a/1.

farḳ (A.): Ayırma, ayırt etme. 60b/6.

farḳ it-: Ayırmak, ayırt etmek. 60b/6.

fedāyī (A.): Fedai, koruyucu, serdengeçti. 66a/9.

felāket (A.): Kötü durum, musibet, talihsizlik. 51a/14.

felek (A.): 1. Gökyüzü. 34b/15. 2. Kader. 36a/10.

fenā (A.): 1. Kötü. 14b/12. 2. Yokluk, yok olma. 33a/8.

fenāya vir-: Yok etmek. 33a/8.

ferāḡat (A.): Vazgeçme, bırakma. 4b/2, 64a/4.

ferāḡat eyle-: Vazgeçmek, bırakmak. 4b/2, 64a/4.

ferāset (A.): Sezgi. 52a/11, 60b/14.

ferd (A.): Kişi, birey, fert. 68a/5.

feryād (F.): Bağıрма, haykırma, feryat. 17a/11, 27a/2, 44b/1, 49b/11.

feryād it-: Bağırmak, feryat etmek. 17a/11, 27a/2.

feryādcı: Bir şeyi duyurmakla görevli kimse. 49b/13.

fesād (A.): Fitne, kötülük, bozukluk. 17a/4, 35b/13.

feth (A.): Açma, fethetme. 2b/11, 16b/12, 22a/10, 35b/14, 55a/6, 66a/7, 70a/4.

feth eyle-: Açmak, fethetmek. 35b/14.

feth it-: Açmak, fethetmek. 2b/11, 16b/12, 22a/10, 55a/6, 66a/7, 70a/4.

fevrī (A.): Ani, düşünmeden. 5a/2, 29a/3.

fır fır: Fır fır, fırl fırl. 46a/11.

fırlat-: Hızla atmak, fırlatmak. 13b/15.

fırşat (A.): Uygun zaman, uygun durum veya şart, vesile, fırsat. 20a/10, 31b/14, 37a/3, 56b/12, 57a/4, 57b/14.

fırşat bul-: Uygun zaman, durum veya şart elde etmek. 31b/14, 56b/12, 57a/4, 57b/14.

fırşat vir-: Bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak. 37a/3.

fi'l-cümle (A.): Sonunda, nihayet. 64b/6.

fi'l-hâl (A.): Derhal, hemen, şimdi, şu anda. 22b/4, 63b/10.

fıkr (A.): Düşünce, fikir. 11a/11, 56b/7, 58b/2, 61a/3, 66b/2, 69a/9.

fıkr eyle-: Düşünmek. 56b/7, 69a/9.

fıkr it-: Düşünmek. 58b/2.

fıkre var-: Düşünmek. 11a/11, 61a/3, 66b/2.

filân (A.): Falan, filan. 10b/3, 17a/11, 22b/1, 31a/5.

fitne (A.): Bozgunculuk, nifak, ara bozma, fitne. 10a/7, 13a/4, 56a/4.

fi tneye düş-: Bozguna uğramak. 56a/4.

frengî (F.): Osmanlı'da Batı'dan, Avrupa'dan gelen mallara verilen isim. 46b/6.

fuzülen (A.): Gereksizce, zorla, zorbalıkla. 16a/1.

G

gâh (F.): Kah, zaman zaman, kimi zaman. 4a/12, 5b/8, 5b/9, 6b/14, 6b/15, 44b/14, 44b/15, 48b/8, 48b/9, 54b/9, 54b/10, 64b/9.

gâhî (F.): Bazı, bazen, ara sıra, kimi zaman. 22b/8.

ğalebe (A.): 1. Baskın çıkma, üstün gelme, yenme. 19b/13, 20a/3, 20a/4, 39a/12, 64b/7. 2. Kalabalık, kargaşa. 70a/11.

ğalebe eyle-: Baskın çıkmak, üstün gelmek, yenmek. 64b/7.

ğalebe it-: Baskın çıkmak, üstün gelmek, yenmek. 19b/14, 20a/3, 20a/4, 39a/12.

ğalebe ol-: Kalabalık olmak, kargaşa çıkmak. 70a/11.

ğâlib (A.): Üstün gelen, yenen. 20a/7, 25a/6, 31b/13, 40a/4.

ğâlib ol-: Üstün gelmek, yenmek. 25a/6, 31b/13, 40a/4.

gam (A.): Üzüntü, tasa, keder, gam. 22b/9.

gam yi-: Üzülmek, gamlanmak. 22b/9.

gam-gîn (F.): Üzgün, gamlı. 52a/8, 57a/1.

gam-gîn ol-: Üzülmek, gamlanmak. 41a/11, 52a/8, 57a/1.

gam-nāk (F.): Üzgün, gamlı. 10a/12, 20b/15.

gam-nāk ol-: Üzülmek, gamlanmak. 20b/15.

ganîmet (A.): Savaşta düşmandan elde edilen mal. 66a/14.

garaz (A.): Maksat, amaç. 25b/11.

ġāret (A.): Yağma, talan. 55b/7.

ġāret it-: Yağmalamak, talan etmek. 55b/7.

ġavġa (F.): Kavga. 2b/8, 13a/6, 16b/11, 17a/9, 18a/6, 18a/13, 21a/1, 30b/13.

ġavġa it-: Kavga etmek. 21a/1.

ġavġa kopar-: Kavga çıkarmak. 16b/11.

ġāyet (A.): Son derece. 4b/2, 16a/11, 17a/14, 35a/8, 68a/15.

ġayr, ġayrı (A.): Başka. 5a/7, 13a/12, 15a/8, 25a/14, 31a/4, 34a/11, 36b/8, 42b/10, 50b/2, 53b/1, 59b/13, 66b/9, 67b/3.

ġayr-ı nefis: Nefis olamayan, lezzetli olmayan. 13a/12

ġayret (A.): Çalışma, çaba. 49b/12, 68a/13.

ġayret it-: Çalışmak, çaba göstermek. 68a/13.

ġazab (A.): Öfke, kızgınlık, hiddet. 15a/2, 17a/14, 19a/1, 26a/11, 26b/9, 29a/1, 36b/11, 38a/3, 39a/12, 39a/13, 40b/13, 43b/5, 46a/1.

ġazab eyle-: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek. 15a/2.

ġazaba gel-: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek. 17a/14, 19a/1, 26a/11, 26b/9, 29a/1, 36b/11, 38a/3, 39a/12, 39a/13, 40b/13, 43b/5.

gel-: Gelmek, bir yere varmak, erişmek. 2a/14, 2b/2, 2b/7, 3a/1, 3a/2, 3a/3, 3a/5, 3a/8, 3b/3, 3b/11, 3b/15, 4a/1, 4a/5, 4a/15, 4b/2, 4b/8, 4b/12, 5a/13, 5a/4, 5a/8, 5b/3, 5b/9, 6b/1, 6b/3, 6b/6, 7a/9, 8a/8, 8a/12, 8b/2, 8b/11, 9a/10, 9b/2, 9b/14, 9b/15, 10a/4, 10b/5, 10b/9, 10b/14, 11a/2, 11b/11, 11b/13, 11b/14, 12a/5, 12a/7, 12a/10, 12b/3, 13a/4, 13a/7, 13a/9, 13a/15, 15b/2, 15b/5, 15b/9, 15b/10, 15b/13, 16a/3, 16a/14, 16b/11, 17a/11, 17a/14, 17b/13, 18a/1, 18a/2, 18a/5, 18a/6, 18a/7, 18a/11, 18b/2, 18b/7, 19a/1, 19b/12, 20a/1, 20a/7, 20b/1, 20b/6, 21a/5, 21a/9, 21a/11, 21b/3, 21b/7, 21b/14, 22a/2, 22a/7, 22a/14, 22b/12, 23a/2, 23a/7, 23a/8, 23a/15, 23b/10, 24b/4, 24b/6, 25a/4, 25a/5, 25b/4, 25b/12, 26a/1, 26a/11, 26b/9, 27a/2, 27a/4, 27a/7, 27b/1, 27b/11, 28a/3, 28b/4, 28b/6, 28b/12, 29a/1, 29a/3, 29b/3, 29b/11, 29b/14, 30a/1, 30a/8, 30a/9, 30a/12, 30a/15, 30b/5, 30b/6, 30b/7, 30b/11, 31a/2, 31a/5, 31a/10, 31a/11, 31a/14, 31b/5, 32b/3, 32b/4, 32b/7, 33a/3, 33b/3, 33b/7, 33b/15, 34a/8, 34b/5, 34b/11, 34b/13, 35a/2, 35a/3, 35a/4, 35a/6, 35a/9, 35a/14, 35a/15, 35b/9, 35b/10, 36b/11, 36b/14, 37a/2, 37b/10, 37b/15, 38a/3, 38a/7, 38b/10, 39a/10, 39a/12, 39a/14, 39b/15, 40b/5, 40b/12, 40b/14, 41b/5, 41b/7, 41b/14, 42a/6, 42a/7, 42b/12, 43a/3, 43a/6, 43a/7, 43a/10, 43a/15, 43b/5, 43b/6, 44a/1, 44a/9, 44a/11,

44b/6, 45a/2, 45a/5, 45a/13, 45a/14, 45b/4, 45b/8, 46b/2, 47a/2, 47a/4, 48a/6, 48a/7, 48a/10, 48a/11, 49b/9, 49b/14, 50a/2, 50a/5, 50a/10, 50b/3, 50b/5, 50b/8, 50b/11, 50b/13, 51a/3, 51a/4, 51a/14, 51b/3, 52a/3, 52a/7, 52b/5, 53a/5, 53a/13, 53b/4, 53b/8, 54a/1, 54a/13, 54a/14, 54b/1, 55a/9, 55b/2, 55b/4, 55b/8, 55b/13, 56a/1, 56a/3, 56a/7, 56a/8, 56a/11, 56a/14, 56b/11, 56b/15, 57a/4, 57a/14, 57b/3, 57b/7, 58b/12, 58b/14, 59a/12, 60b/8, 60b/10, 60b/13, 61a/8, 61a/13, 61a/14, 61b/8, 61b/11, 62b/13, 63a/1, 63a/12, 63b/1, 64a/5, 64a/9, 64a/13, 64b/2, 64b/11, 64b/15, 65a/13, 65b/5, 66a/6, 66b/12, 67a/11, 67b/7, 67b/10, 67b/12, 68a/2, 68a/10, 68b/9, 68b/15, 69a/3, 69a/5, 69a/8, 69a/13, 69b/7, 69b/11, 70a/2, 70a/10, 70a/12.

genç: Yaşlı olmayan, yaşı ilerlememiş olan, genç. 9a/2.

gerçi (F.): Her ne kadar, ise de, gerçi. 22a/6, 40b/10.

gerdān (F.): Boyun, gerdan. 30a/10, 32a/7, 39b/4, 47b/5.

gerek: 1. Lazım, gerek. 2b/6, 11a/11, 46b/12, 67a/3. 2. Çekimli fiillerden sonra gelerek gereklilik eki (-malı, -meli) görevini görür. 22b/1, 58b/3, 65a/1, 65a/9, 67a/4.

geşt (F.): Gezme, dolaşma. 59a/9.

geşt ü güzār (F.): Dolaşma, gezme. 59a/9.

geşt ü güzār eyle-: Dolaşmak, gezmek. 59a/9.

getür-: 1. Getirmek, ulaştırmak. 2a/6, 2b/3, 3a/7, 9a/14, 14b/1, 14b/2, 14b/9, 14b/10, 14b/11, 15a/9, 15a/10, 15a/11, 15a/15, 16b/13, 18a/11, 19b/13, 21a/4, 24a/4, 24a/14, 24b/12, 25b/1, 31b/6, 34a/8, 34a/10, 38a/8, 41b/12, 41b/13, 43a/5, 44b/15, 45a/4, 51a/9, 51b/15, 55a/15, 56b/14, 60b/2, 62b/4, 62b/6, 63a/9, 64a/9, 65b/4, 66a/10, 70a/13, 70a/14. 2. Vermek. 3b/1. 3. Toparlamak. 9b/3.

getürebil-: Getirebilmek, ulaştırabilmek. 23b/3

getürt-: Getirtmek. 12b/10, 15a/8.

gılāf (A.): Kılıf, kın. 44b/9, 50a/12.

gibi: Gibi, benzer. 5b/3, 14b/15, 15a/4, 15b/8, 15b/12, 26a/2, 26b/11, 26b/12, 30a/11, 32b/1, 33a/7, 33a/11, 35b/6, 39b/10, 44b/4, 46b/11, 47b/10, 48a/7, 48b/11, 52a/11, 55a/6, 55a/7, 56b/2, 56b/9, 58a/8, 59b/2, 60b/4, 60b/5, 64b/11, 66a/8, 67b/11.

gice: Gece. 7a/5, 10b/12, 11a/9, 18a/1, 22a/13, 23b/5, 28b/13, 29b/8, 31a/5, 37a/7, 42a/5, 45b/2, 52a/6, 55b/10, 55b/15, 56a/4, 56b/1, 56b/4, 63a/6, 64b/4.

gice gündüz: Aralıksız, her zaman, geceli, gündüzlü. 28b/5.

giç-: Geçmek. 6a/2, 7a/1, 7a/12, 9a/9, 10b/3, 11a/3, 11b/12, 12a/6, 12b/2, 13a/1, 21b/6, 23b/5, 29a/9, 29b/8, 30a/14, 33b/8, 34a/7, 34b/11, 36a/7, 36a/10, 37a/7, 39a/10, 42a/5, 43b/7, 45b/2, 46b/2, 46b/6, 47a/3, 50b/14, 53b/1, 55b/5, 56b/4, 61a/14, 67b/2.

giçür-: 1. Geçme işini yaptırmak, geçmesine izin vermek. 5b/15. 2. Bir işi birden çok kişi üzerinde uygulamak. 51b/6.

gider-: Yok etmek, ortadan kaldırmak. 36a/12.

gir-: 1. Dışarıdan içeriye girmek. 3a/9, 8a/3, 8b/6, 9b/11, 11b/11, 11b/13, 12a/6, 12a/10, 12b/1, 20a/1, 23a/15, 23b/1, 24b/8, 25a/11, 25b/5, 27b/3, 28b/8, 29a/12, 29b/12, 30a/12, 30a/13, 32b/15, 33b/4, 34b/11, 36a/6, 37a/14, 38a/14, 38b/2, 38b/5, 38b/7, 39b/12, 41a/7, 41a/8, 42a/8, 42b/3, 42b/4, 45a/12, 45b/6, 48a/15, 49b/7, 49b/8. 2. Dahil olmak, içine girmek. 5b/11, 62a/2, 62a/15. 3. Altına geçmek. 4b/13, 65a/11. 4. Kavgaya tutuşmak. 33a/3. 5. Yeni bir duruma dönüşmek, başka kılığa bürünmek. 56a/13, 61b/11. 6. Geçmek, inanmak. 67a/7.

borca gir- 15b/6.

kanına gir-19a/6.

yola gir-54a/8.

girçek: Gerçek, doğru. 34a/15, 69a/1.

giritār (F.): Yakalanmış, tutulmuş. 27a/9, 45a/1, 51a/6, 65a/5.

giritār eyle-: Tutulmasına sebep olmak. 45a/1.

giritār ol-: Yakalanmak, tutulmak. 27a/9, 51a/6, 65a/5.

girü: 1. Geri. 4a/12, 12a/3, 43a/6. 2. Sonra. 9a/5, 18b/12, 34a/13, 36b/1, 36b/13, 54b/6, 58b/15, 59b/12, 65b/9.

gīsū (F.): Saç, omuzlara dökülen saç. 26b/6.

git-: Uzaklaşmak, gitmek, bir yere doğru yönelmek. 1b/13, 2a/11, 2a/13, 2b/2, 2b/10, 3a/1, 3b/4, 3b/6, 3b/7, 3b/9, 3b/10, 3b/11, 3b/14, 4a/1, 4a/2, 4a/3, 4a/5, 4a/7, 4a/10, 4a/12, 4b/14, 5b/9, 5b/11, 6a/5, 6a/6, 6a/8, 6a/9, 7a/2, 7a/3, 7a/6, 7a/11, 8b/1, 8b/2, 10a/6, 10a/9, 10b/14, 11b/2, 11b/3, 11b/6, 11b/7, 11b/8, 11b/9, 12a/2, 14a/1, 14b/1, 14b/3, 15b/1, 15b/7, 16a/9, 16b/6, 16b/15, 17a/2, 17a/5, 17b/12, 17b/13, 18a/1, 18a/4, 18a/5, 18a/9, 18a/15, 18b/1, 18b/11, 20b/11, 20b/13, 21a/2, 24b/13, 25b/8, 27a/3, 28a/5, 31b/13, 32a/6, 32a/12, 33a/15, 33b/11, 34a/8, 34b/11, 34b/2, 34b/14, 36b/7, 37a/1, 37a/5, 41a/4, 41a/7, 44b/10, 46b/2, 46b/9, 47a/3, 47a/14, 47b/12, 48a/8,

48a/11, 48b/8, 49a/10, 50b/1, 50b/4, 52b/14, 53b/14, 54a/9, 54a/10, 54a/12, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/10, 54b/13, 54b/14, 55a/3, 55b/11, 55b/12, 57a/5, 58a/11, 58b/1, 58b/9, 58b/10, 58b/11, 60a/11, 60b/12, 61b/10, 61b/13, 62b/10, 64a/3, 67b/1, 67b/2, 67b/9, 68a/3, 68b/12.

giy-: Giymek, giyinmek. 3a/14, 7a/15, 7b/1, 8a/5, 10b/1, 10b/7, 14b/15, 15a/4, 15a/15, 15b/3, 17a/15, 23a/12, 23b/15, 27a/5, 35b/5, 41b/9, 52a/4, 57a/9, 60b/1.

giydir-: Giyme işini yaptırmak, giydirmek. 52b/7, 53b/10.

giyür-: Giyme işini yaptırmak, giydirmek. 58a/12.

göç: Bir yerden başka bir yere gitme, taşınma işi. 18a/15, 55a/2, 57a/10, 67a/15.

göç it-: Bir yerden başka bir yere gitmek, taşınmak. 18a/15, 55a/2, 57a/10, 67a/15.

göç-: Bir yerden başka bir yere gitmek, taşınmak. 10b/13, 54a/10, 55a/9, 67b/2.

gögercin: Güvercin. 13a/14.

gögüs: Vücutun boyun ile karın arasında kalan bölümü. 19a/4, 34b/4, 35b/4, 38a/9, 43b/15.

gök: Gökyüzü. 36a/4, 49b/12.

gömül-: Gömülmek, içine girmek. 28a/1.

gömüli: Gömülü, gömülmüş olan. 65b/6.

gönder-: Yollamak, sevk etmek, göndermek. 2a/3, 2b/9, 8a/15, 8b/7, 11a/1, 11a/12, 12b/10, 18a/9, 31a/9, 37b/7, 41b/5, 42a/14, 42b/3, 42b/13, 43a/1, 45a/15, 45b/14, 53a/5, 57b/11, 62b/5, 66a/3, 68a/9, 69b/15.

göndür-: Göndermek. 61b/5, 70a/6.

gönül Kalp, yürek, gönül. 11a/5, 28a/13, 59b/14, 69a/7.

gönül bağla-: Gönül vermek, severek bağlanmak. 28a/13.

gör-: Görmek. 1b/11, 1b/13, 2b/6, 2b/7, 3a/2, 3a/3, 3a/6, 3a/13, 4a/1, 4a/5, 4a/6, 4a/8, 4b/11, 5a/2, 5a/5, 5b/9, 6a/10, 6a/14, 6a/15, 6b/1, 6b/5, 6b/13, 7a/15, 7b/2, 7b/4, 8a/4, 8a/9, 8a/10, 8b/3, 8b/8, 8b/13, 12a/3, 12b/1, 12b/3, 12b/7, 12b/14, 13a/3, 13b/9, 14b/11, 14b/12, 15a/8, 17a/3, 17a/15, 17b/4, 17b/13, 18b/2, 18b/3, 18b/7, 18b/8, 18b/11, 20a/9, 20b/2, 21a/12, 22b/12, 22b/15, 23b/14, 24a/11, 24b/1, 24b/10, 25a/13, 25b/7, 25b/8, 25b/13, 25b/14, 25b/15, 26a/5, 26a/15, 26b/15, 27a/8, 27a/13, 27a/14, 27b/3, 27b/12, 28a/5, 28a/6, 28a/7, 28a/9, 28b/5, 28b/6, 28b/11, 28b/12, 28b/13, 28b/14, 29a/1, 29a/14, 29a/15, 30a/2, 30a/7, 30a/11, 30b/1, 30b/15, 31a/1, 31a/7,

31b/3, 32a/1, 32a/2, 32a/6, 32a/8, 32b/6, 33a/5, 33a/14, 33b/10, 34a/11, 34a/2, 34a/12, 34b/6, 34b/7, 34b/9, 34b/11, 35a/7, 35a/12, 35b/8, 35b/12, 36a/8, 37a/2, 37b/2, 37b/4, 37b/8, 38a/4, 38a/11, 38b/6, 38b/7, 38b/15, 39a/2, 39a/14, 39b/11, 40b/4, 40b/12, 41b/3, 41b/14, 42a/2, 42a/12, 42a/14, 42a/16, 43a/1, 43a/11, 43b/9, 43b/11, 44a/4, 44a/7, 44b/2, 44b/5, 45a/8, 45b/2, 45b/9, 46a/7, 46b/4, 46b/9, 46b/10, 47a/11, 47a/14, 48a/1, 48b/14, 49a/9, 49a/11, 49a/15, 50a/5, 50b/15, 51a/2, 51a/6, 51a/14, 51a/15, 51b/5, 53b/3, 54a/2, 54b/2, 54b/15, 55a/1, 56a/1, 56b/2, 56b/11, 57a/15, 57b/1, 57b/10, 57b/12, 58a/3, 58a/10, 58b/3, 58b/10, 58b/12, 59a/4, 59a/10, 59a/15, 59b/1, 60b/6, 60b/13, 61b/3, 61b/6, 61b/8, 61b/11, 61b/13, 62a/10, 63a/1, 63a/3, 63a/5, 63a/12, 63b/11, 64a/2, 64b/1, 64b/11, 65a/7, 65a/12, 65b/2, 65b/14, 66b/3, 67b/5, 68a/4, 68a/8, 68b/8, 68b/15, 69a/2, 69a/6, 69b/14, 70a/8, 70a/12, 70a/13.

göre: Göre. 32a/2.

görin-, görün-: Görünmek. 11a/7, 48b/15, 55a/12.

görüŖ-, görüŖ-: GörüŖmek. 10b/9, 54b/1, 64a/5, 64b/2.

göster-: Göstermek, iŖaret etmek, belirtmek. 13b/15, 14a/3, 14a/5, 18a/13, 23b/6, 24b/15, 25b/10, 26b/10, 28b/15, 36b/13, 37a/8, 37a/15, 45b/6, 46a/9.

götür-: Götürmek, taŖıymak, ulaŖtırmak. 2b/8, 4a/15, 7b/15, 8a/1, 15a/6, 20a/6, 21a/12, 24a/1, 26b/13, 29a/11, 29b/8, 32b/7, 38a/1, 39b/10, 41a/4, 41a/6, 44a/3, 47b/13, 48b/12, 49b/11, 56b/9, 57b/9, 59b/11, 60a/8, 61a/12, 62a/4, 62b/14, 65a/11, 65b/1, 65b/5, 68a/3.

gövde: Vücut, gövde. 29b/5, 48b/11.

göz: Göz. 4b/4, 12a/11, 12a/15, 12b/15, 16a/8, 16b/4, 19a/5, 21b/14, 25a/10, 30b/1, 34a/2, 39a/7, 55b/6, 56a/10, 58a/2, 58b/3, 58b/12, 60a/15, 63a/1, 63a/5, 63a/8, 64b/9.

göz göre: Göz göre göre. 58b/3.

göz karart-: Her Ŗeyi göze almak. 25a/10.

gözi kork-: Korkmak, gözü korkmak. 12b/15.

gözin aç-: Uyanık davranmak. 56a/11.

gözine Ŗalındurma-: Önem vermemek, değer vermemek, küçümsemek. 63a/5.

gözü göre-: Göz göre göre. 58a/2.

gözüne kesdür-: Amacına uygun bulmak, elveriŖli görmek. 55b/6.

gözet-: Gözetmek, kollamak, beklemek. 4a/8, 29a/6, 31a/15, 32a/4, 40a/11, 46a/12, 48b/7, 57a/13, 61b/9.

ğubār (A.): Toz. 35b/4.

gūyā (F.): Sanki, sözüm ona, güya. 44a/15.

gūyende (F.): Söyleyen. 53b/8.

güç (I): Güç, kuvvet. 65a/6.

güci üzil-: Kuvveti kesilmek, gücü tükenmek. 65a/6.

güç (II): Zor, zorlama. 54b/5.

güçle: Zorla, güçlkle. 8b/10, 26b/3, 31b/12, 40b/2, 61a/4, 61a/12.

gül (F.): Gül. 26a/8, 31a/12.

gül-: Gülmek, neşelenmek. 1b/10, 22a/4, 22a/5, 42b/7, 48a/14, 60a/2, 61a/9, 67a/3.

gülşen (F.): Gül bahçesi. 26a/15.

güm güm: Güm güm, gümbür gümbür. 44a/12, 48a/5.

gümle-: “Güm” diye ses çıkarmak. 44a/12, 48a/5.

gümren-: Homurdanmak. 6a/15.

gümüş: Gümüş. 13a/15, 24a/6, 24b/9.

gün: 1. Yirmi dört saatlik zaman birimi, gün. 3b/13, 4b/6, 7a/11, 7a/12, 9a/4, 9b/15, 10b/14, 11a/12, 12b/9, 14a/12, 17b/6, 19b/15, 20b/12, 22a/12, 22a/13, 22b/1, 22b/11, 23a/3, 23a/8, 25a/3, 25a/12, 28b/6, 28b/14, 30a/14, 30b/7, 31a/1, 34a/7, 35a/4, 37a/14, 37b/7, 41a/9, 42a/10, 42b/5, 45b/14, 48a/13, 50b/6, 53a/7, 53b/9, 54a/2, 54a/3, 54a/10, 54a/12, 54b/1, 55a/9, 57a/10, 59b/13, 63a/4, 64b/4, 68a/2, 68b/7. 2. Zaman. 27b/5. 3. Güneş. 58b/12.

günāh (F.): Hata, suç, kabahat. 14a/3, 31a/8, 66b/15.

güneş: Güneş. 7a/7, 23b/6, 29b/8, 37a/7, 59a/5, 69a/15.

gürz (F.): Topuz. 26b/4, 29a/7, 31b/9, 31b/10, 31b/11, 38a/15, 38b/1, 39a/9, 39a/15, 39b/2, 40b/6, 40b/7, 40b/8, 40b/10, 40b/15, 41a/1, 42b/2, 46b/13, 46b/15, 47a/3, 47a/4, 47a/5, 47a/6, 47a/7, 47a/8, 48b/8, 49a/5, 49a/6.

gürzgāh (F.): Topuz yeri, topuzun konulduğu yer. 48a/2, 48a/3.

güzār (F.): Bırakan, koyan. 59a/9.

güzel: Hoşa giden, hayranlık uyandıran. 19b/7, 25b/9.

güzellik: Güzel olma durumu. 27b/7.

güzer (F.): Geçme, geçiş. 26b/2.

güzer kı-: Geçmek. 26b/2.

H

ha: Ha (ünlem). 64b/13.

haber (A.): Bir konu, olay, durum ya da kişi ile ilgili bilgi, haber. 2b/3, 3a/1, 3a/6, 10a/2, 10b/11, 11a/4, 12b/10, 16a/11, 17a/14, 27b/2, 31a/3, 35b/1, 37a/3, 52a/6, 55b/12, 56a/8, 57a/2, 61a/4, 61b/14, 69a/11, 69b/7, 70a/13.

haber al-: Bir şeyle ilgili bilgi almak. 3a/1, 55b/12, 61a/4, 69a/11.

haber gönder-: Bir şeyle ilgili bilgi göndermek. 12b/10.

haber ol-: Bildirilmek, haber verilmek. 3a/6.

haber şal-: Haber göndermek. 69b/7.

haber vir-: Haber vermek, bilgi vermek. 2b/3, 10b/11, 11a/4, 27b/2, 35b/1, 37a/3, 56a/8, 61b/14.

habīb (A.): Dost, Hz. Muhammed. 69a/3.

habs (A.): Hapsetme, kapatma, tutma. 39b/10, 42a/4, 45a/14, 51a/6, 56b/15, 57b/15, 58a/5, 61b/2.

habs eyle-: Hapsetmek, kapatmak, tutmak. 39b/10, 42a/4, 57b/15.

habs it-: Hapsetmek, kapatmak, tutmak. 51a/6, 58a/5.

habs ol-: Hapsedilmek, kapatılmak, tutulmak. 61b/2.

hapse şal-: Hapsetmek, kapatmak, tutmak. 56b/15.

habshāne (F.): Hapishane, cezaevi, tutukevi. 50b/13, 50b/14.

hadd (A.): 1. Yetki ve değer. 37b/14, 39a/1. 2. Gerçek değer. 58a/10, 66b/3.

hadd-i zātında: Aslında. 58a/10, 66b/3.

hafta (F.): Yedi günlük zaman birimi, hafta. 20b/5.

Hak, Hakk (A.): Allah, Tanrı. 9a/2, 28a/12, 35a/10, 46a/5, 59a/10.

Hak ta'ālā: Yüce Allah. 9a/2, 46a/5, 59a/10.

hak (A.): 1. Gerçek, doğru. 9b/7. 2. 30a/12, 35a/3, 35a/4, 37b/10, 45a/13, 64a/9, 70a/9. 3. 36b/1.

hak ol-: Gerçek olmak, doğru olmak. 9b/7.

hakından gel-: Üstesinden gelmek, baş etmek. 35a/3, 35a/4, 37b/10, 45a/13, 64a/9, 70a/10.

ḥāk (F.): Toprak, mezar. 22a/1, 49b/9.

ḥāke şal-: Öldürmek, mezara göndermek. 49b/9.

ḥākım (A.): Hükmeden, egemen. 8a/13.

ḥakla-: Hakkından gelmek. 3a/7.

ḥaklan-: Yenilmek. 58b/4.

ḥāl (A.): Durum. 4b/11, 5a/5, 7b/4, 9a/6, 10b/9, 13a/5, 13b/9, 14a/10, 14b/6, 16a/13, 17a/3, 18a/2, 19b/2, 21a/6, 21b/1, 22a/3, 22b/9, 26b/5, 26b/15, 28a/5, 30a/11, 30a/14, 31b/12, 32a/4, 33b/10, 38b/6, 39b/11, 40b/4, 40b/6, 43b/11, 44a/4, 44b/2, 45b/1, 46b/9, 48a/1, 49a/8, 49a/15, 50a/7, 58b/13, 63a/6, 63b/11, 64b/3, 65b/2, 69a/6.

ḥāl ḥatır şoruş-: Birbirinin hatırını, durumunu sormak. 10b/9.

ḥalāş (A.): Kurtulma, kurtuluş. 20b/9, 27a/10, 59a/1, 65b/9, 65b/11.

ḥalāş it-: Kurtarmak. 20b/9.

ḥalāş ol-: Kurtulmak. 59a/1, 65b/11.

ḥālā (A.): Şimdi, henüz. 20b/5, 22a/15, 66a/6.

ḥālī (A.): Boş. 27a/15, 27b/4, 56b/12.

ḥalife (A.): Halef, yerine geçen; Hz. Muhammed'den sonra Müslümanlar'ın yöneticiliğini üstlenen kişi. 59a/13, 66a/13, 67a/1.

ḥalk (A.): Halk, insanlar, insan topluluğu. 4a/3, 24b/3, 25a/9, 39a/11, 49b/11.

ḥalka (A.): Çember, halka. 40b/3.

ḥalvet (A.): Bir başına kalma yeri. 27a/11.

ḥamīde (F.): Eğik, bükülü, iki büküm. 25b/6, 30b/6.

ḥamīr (A.): Hamur. 9b/1.

ḥamīr it-: Hamur haline getirmek, hamur gibi yoğurmak. 9b/1.

ḥamle (A.): Atak, atılım, saldırı, hamle. 26a/4, 28b/15, 31a/9, 38a/4, 39a/2, 39a/8, 39a/9, 40a/6, 40b/6, 42b/1, 42b/13, 43a/11, 43b/7, 46a/7, 46a/8.

ḥamle eyle-: Atak yapmak, saldırmak. 26a/4, 28b/15, 31a/9, 38a/4, 39a/2, 40a/6, 42b/13, 43a/11, 46a/7.

ḥançer (F.): Ucu sivri, keskin, eğri bir tür bıçak, hançer. 19a/4, 27b/15, 28a/7, 28a/8, 28a/9, 29a/10, 35b/3, 59a/6, 60a/1.

ḥandān (F.): Gülen. 22b/2

ḥāne (F.): Ev. 33a/9, 38b/1.

ḥarāb (A.): Yıkık, harap. 44a/5, 50a/1, 55b/1.

ḥarāb eyle-: Yıkmak, harap etmek. 50a/1.

ḥarāba vir-: Yıkmak, harap etmek. 44a/5.

ḥarāc (A.): Bir yerden veya bir kimseden zorla, kaba kuvvetle para alma, haraç. 2a/4, 2a/5, 2b/8, 8a/15, 10a/3, 16b/14, 18a/5, 18a/6, 34a/7, 36b/3, 36b/5, 36b/6, 50a/15, 52b/10, 53a/1, 53a/2, 70a/5.

ḥarāc al-: Zorla para almak. 2a/5, 2b/8, 8a/15.

ḥarāc iste-: Zorla para istemek. 8a/15.

ḥarāca kes-: Zorla para almak, haraca bağlamak. 16b/14, 70a/5.

ḥarāmī (A.): Eşkîya, yol kesen. 7b/9, 55a/14, 55a/15.

ḥarāmīlık: Eşkîyalık. 7b/13.

ḥarāmīlık it-: Eşkîyalık yapmak. 7b/13.

ḥaramzāde (F.): Hilekâr, düzenbaz. 7b/5, 55b/4, 57a/2, 57a/7, 63b/6, 64a/9, 65b/4, 69a/14.

ḥarb (A.): Savaş, harp. 24b/14, 30b/2.

ḥarbī (A.): Süngü. 25a/2, 37a/9, 45b/11.

ḥareket (A.): Kıpırdama, hareket. 39a/3.

ḥareket it-: Kıpırdamak, hareket etmek. 39a/3.

ḥargūş (F.): Tavşan. 3b/12.

ḥarīf (A.): Adam, herif. 7b/1, 7b/5, 14b/2, 16b/9, 57b/9, 66b/14, 70a/12, 70a/14.

ḥāş (A.): Bir hil' at cinsi. 15a/14.

ḥāşıl (A.): 1. Elde edilen, kazanç. 19a/10, 31a/11. 2. Meydana gelen, var olan. 37b/14.

ḥāşıl ol-: Elde edilmek; meydana gelmek, var olmak. 19a/10, 31a/11, 37b/14.

ḥaşm (A.): Düşman. 31b/3, 38b/15, 44b/11, 46b/1, 43b/4.

ḥasret (A.): Özlem. 22a/1.

ḥasta (F.): Hasta. 19a/12.

ḥaṭā (A.): Yanlış, kusur. 33b/11, 39a/9, 43b/7, 47a/2, 56a/2.

ḥaṭā it-: Yanlış yapmak, kusur işlemek. 47a/2.

ḥāṭır (A.): 1. Hal, durum. 10b/9, 64b/3. 2. Gönül, gönüle gelen hitap. 15a/2, 21b/12, 67a/5.

ḥātım (A.): Sona erdiren, sonuncu olan. 68b/9.

ḥātīmü'l-enbiyā: Peygamberlerin sona erdiren, peygamberlerin sonuncusu. 68b/9.

ḥātīmü'l-enbiyā ol-: Peygamberlerin sona erdiren olmak, sonuncu peygamber olmak. 68b/9.

ḥattā (A.): Hatta, üstelik. 68a/2.

ḥavāle (A.): Havale etme, gönderme. 4b/12, 18b/15, 26b/4, 26b/8, 26b/9, 38b/3, 39a/6, 40a/11, 40b/5, 46b/14, 59a/14.

ḥavāle eyle-: Havale etmek, göndermek. 4b/12, 26b/4, 26b/8, 26b/9, 38b/3, 39a/6, 40a/11, 40b/5, 46b/14, 59a/14.

ḥavāle kıl-: Havale etmek, göndermek. 18b/15.

ḥavf (A.): Korku. 9a/9, 16a/11, 35a/11, 41a/15, 49a/12, 50b/8, 51a/2, 54a/5, 55b/15.

ḥavf çek-: Korkmak, korku çekmek. 50b/8.

ḥavf eyle-: Korkmak. 51a/2.

ḥavf it-: Korkmak. 16a/11, 41a/15, 54a/5.

ḥavl (A.): Güç. 47b/4.

hāy (F.): 1. Hey. 6b/7, 12a/9, 15b/14, 37b/5, 46a/13, 46b/7, 57a/2, 59a/13, 59b/14.
2. Eyvah, vah vah. 13a/4, 24b/11, 47a/12, 48b/15, 61a/1.

hāy hāy: Eyvah eyvah, vah vah. 52a/8.

hāy hāy ağla-: Eyvah eyvah, vah vah diyerek ağlamak. 52a/8.

ḥayāl (A.): Akılda canlanan, hayal. 33b/14.

ḥayāt (A.): Yaşam, hayat. 28a/12.

ḥayf (A.): Yazık, çok yazık, eyvahlar olsun. 5b/6.

ḥayf it-: Çok yazık, eyvahlar olsun demek, üzölmek. 5b/6.

ḥayır (A.): Hayır, yok, olmaz. 16b/6, 18a/8, 30b/15.

ḥaykır-: Haykırmak, bağırarak. 44a/11.

ḥaylī (F.): Çok, oldukça, epeyce. 30b/10, 40a/14, 41b/5, 46a/13.

ḥayme (A.): Çadır. 22b/13, 53b/15.

ḥayr (A.): İyilik, yarar, hayırlı. 27a/10, 47a/12.

ḥayrān (A.): Şaşkın. 8b/5, 10b/12, 11a/5, 22b/15, 25a/1, 27a/1, 27b/7, 28a/6, 35b/8, 36a/8, 37b/3, 38a/11, 41a/7, 42a/12, 45b/2, 45b/9, 55a/5.

ḥayrān ol-: Şaşırmak. 8b/5, 10b/12, 11a/5, 22b/15, 25a/1, 27a/1, 27b/7, 28a/6, 35b/8, 36a/8, 37b/3, 38a/11, 41a/7, 42a/12, 45b/2, 45b/9, 55a/5.

ḥaz̄ (A.): Zevk, tat. 52b/14, 66a/2.

ḥaz̄ eyle-: Zevk almak, zevk duymak. 52b/14.

ḥaz̄ it-: Zevk almak, zevk duymak. 66a/2.

ḥazer (A.): Kaçınma, sakınma. 11a/10.

ḥāzır (A.): Mevcut olan, hazır olan, hazır. 11a/14, 36b/7, 36b/15, 37a/6, 39a/4, 58a/12, 61b/12.

ḥāzır it-: Hazır etmek, hazırlamak. 58a/12, 61b/12.

ḥāzır ol-: Hazır durumda olmak, hazırlanmak. 11a/14, 36b/15, 37a/6.

ḥāzırbaş (F.): Hazır olan. 39a/4.

ḥāzırbaş ol-: Hazır olmak. 39a/4.

ḥazīne (A.): Hazine. 8b/14, 14b/4, 14b/8, 17b/14, 18a/3, 14b/9, 52b/15, 56a/14, 56b/2, 68a/3.

ḥazīnedār (F.): Hazine bekçisi. 14b/8.

ḥazret (A.): Yüce, ulu, sayın, saygılı. 9a/4, 9b/8, 19a/15, 21b/2, 68b/14.

hecīn (A.): İki hörgüçlü deve, hecin devesi. 70a/12.

hediye (A.): Armağan, hediye. 53a/4.

heftkişver (F.): Yedi ülke, yedi bölge. 70a/1.

helāk (A.): Ölme, öldürme; yok olma, yok etme. 4b/3, 6b/9, 8b/3, 8b/10, 17a/13, 20a/15, 23b/5, 26b/3, 27b/14, 30a/4, 30b/8, 33a/13, 38a/2, 38b/6, 44a/15, 45a/10, 48a/9, 48a/14, 48b/7, 49b/5, 50a/5, 50a/8, 59a/3, 62a/9, 65b/12, 68a/4.

helāk eyle-: Öldürmek, yok etmek. 6b/9, 8b/3, 17a/13.

helāk it-: Öldürmek, yok etmek. 4b/3, 8b/10, 23b/5, 27b/14, 30a/4, 33a/13, 38a/2, 44a/15, 50a/5, 59a/3, 62a/9.

helāk ol-: Ölmek, yok olmak. 20a/15, 30b/8, 38b/6, 45a/10, 48a/9, 48a/14, 48b/7, 49b/5, 65b/12.

helāllaş-: Helalleşmek, birbirine haklarını helal etmek. 51a/5.

hele: Hiç olmazsa, sonunda; bu durumda, her şeyden önce. 6b/6, 12b/13, 16a/13, 22a/6, 25a/12, 25a/14, 25b/2, 27a/10, 30a/13, 36a/5, 40b/9, 41b/3, 49a/13, 51a/15, 62b/4.

hem (F.): de, dahi, üstelik, aynı zamanda, ayrıca. 1b/6, 2b/12, 3a/7, 21b/4, 22b/6, 30b/13, 50a/7, 51a/12, 55b/3, 59a/12, 65b/11, 69a/14.

hemān (F.): 1. Hemen, derhal, o anda. 1b/10, 2a/9, 2a/12, 6b/2, 12b/3, 13b/4, 14b/8, 15a/5, 16b/6, 17a/4, 18b/5, 21a/7, 22b/3, 25a/10, 26a/4, 26b/12, 29a/5, 29a/7, 29a/10, 30a/7, 30b/4, 31a/13, 32b/2, 33a/14, 34a/14, 37b/11, 38a/12, 40b/13, 42a/11, 42b/10, 43b/9, 44b/2, 45b/6, 46a/2, 46a/10, 46b/12, 50a/7, 50b/4, 50b/12, 51a/10, 51b/4, 52b/5, 58a/3, 58b/7, 59a/1, 60a/1, 61b/9, 65b/5, 66b/5. 2. Yalnız, ancak, sadece. 14b/6, 15b/8, 25b/10.

hem^ç inān (F.): Arkadaş, arkadaşça. 22b/6.

henüz (F.): Daha, hâlâ, şimdi, henüz. 15b/10, 18b/4, 19a/12, 22a/10, 36a/3, 55a/5, 56a/4.

hep: 1. Bütün, hep, hepsi. 59b/13, 66a/5. 2. Sürekli olarak, her zaman, daima. 56a/15.

her: Birer birer olarak hepsi, tamamı, bütünü, her, her bir. 3b/2, 5a/11, 13b/8, 14b/6, 16a/1, 17b/3, 19b/11, 20a/4, 20b/15, 21a/6, 23a/2, 23b/1, 24b/11, 25a/5, 29b/13, 33a/2, 35a/15, 37b/10, 44a/10, 48a/5, 50a/6, 50b/4, 51b/2, 54b/7, 54b/9, 54b/13, 56b/14, 58b/15, 63b/11, 63b/15, 66a/14, 68b/4.

her biri: Ayrı ayrı hepsi. 11b/12, 24b/8, 39a/1, 40b/11.

herkes, herkes (F.): Her kişi, her bir kimse, herkes. 15b/1, 27a/11, 37a/6, 53b/6, 56b/12, 64a/12.

hesāb (A.): 1. Hesap. 6b/11, 7a/9. 2. Düşünce, plan. 40b/12.

hesāba gelme-: Hesaplanamamak, sayılamamak. 7a/9.

hesābına uyma-: Düşündüğü gibi olmamak, planlarına ters düşmek. 40b/12.

hevā (A.): Hava. 33a/10.

hevāce (F.): Hoca. 67b/15, 68a/9, 70a/7, 70a/8.

hey: Hey, ey (hitap edatı). 38a/12, 51a/4, 52a/9, 60a/12, 61a/5.

heybet (A.): Ululuk, büyüklük, azamet, gösteriş. 10b/9, 35b/8, 44a/12, 49a/11, 50b/12, 51a/1, 51a/3.

heybet vir-: Ululuk vermek, azametli göstermek. 10b/9.

hey^ç et (A.): Kılık, durum. 36a/7.

hezār (F.): Çok, pek çok. 31b/15.

hırsızlık: Çalma. 66b/1.

hışm (F.): Öfke, kızgınlık, hışım. 34b/3. h

hışt (F.): Kısa mızrak. 29a/10.

h^ç iyānet (A.): Hainlik. 13a/15.

hıyār (F.): Hıyar, salatalık. 33a/11.

Hızır (A.): Hızır peygamber. 9a/4, 19a/15, 21b/3.

hicāb (A.): Utanma, arlanma. 11b/4, 13b/9.

hicāba düşür-: Utandırmak. 11b/4, 13b/9.

hiç (F.): 1. Asla, katiyen, hiç. 9a/7, 25b/8, 25b/13, 26a/3, 26a/9, 28b/10, 28b/14, 32a/1, 38b/14, 56a/5, 56b/1, 60a/2, 63a/3, 63a/5, 69b/11. 2. Yok. 28a/10.

hikāyet (A.): Anlatma, nakletme. 11a/3, 45a/7, 61a/15, 67b/15, 69b/2.

hikāyet eyle-: Anlatmak, nakletmek. 11a/3, 45a/7, 67b/15, 69b/2.

hikāyet it-: Anlatmak, nakletmek. 61a/15.

hil'at (A.): Kaftan, hil'at. 14b/9, 14b/10, 14b/12, 14b/13, 14b/14, 15a/1, 15a/13, 15a/14, 52b/7, 53b/10, 58a/11.

hīle (A.): Düzen, aldatma, oyun. 20a/6, 20a/7, 30a/7, 30b/1, 55b/14, 56a/3, 61b/6, 65a/12.

hīle it-: Aldatmak, oyuna getirmek. 20a/7, 30a/7, 65a/12.

hīlekār (F.): Hileci, düzenbaz. 68b/3.

himmet (A.): İyilik, lütuf, yardım. 30b/4, 43a/3, 46a/3, 59b/15.

Hind (A.): Hindistan. 28b/7.

hing (F.): Kır at. 32a/15, 45b/10.

hīrece (F.): Gözü pek. 36a/9.

hişār (A.): Kale, hisar. 49a/14, 55a/11, 55b/4.

hizmet (A.): Birinin işini görme, hizmet. 3b/3, 9b/6, 14b/9, 28a/12, 51b/12, 51b/15, 52a/1, 66b/5, 67a/5, 68a/14, 69b/3.

hizmet eyle-: Birinin işini görmek, hizmet etmek. 28a/12, 67a/5.

hizmetkār (F.): Hizmet eden, hizmetçi. 23a/11, 25a/7, 47a/10, 58a/7.

hōca (F.): Hoca. 65b/14.

hōd (F.): Kendi. 3a/15, 33a/8, 48b/4.

hōr (F.): Aşağılık, aşağılanmış, adi, düşkün. 38b/15.

hōr gör-: Aşağılamak, düşkün görmek. 38b/15

horūs (F.): Horoz. 59b/2.

hōş (F.): 1. İyi, güzel. 20a/9, 53b/3. 2. İyiye. 56a/10. 3. Öyleyse, peki, zaten. 1b/10, 3b/10, 8a/7, 18b/10, 25b/12, 42a/3, 42b/11, 43a/7, 50b/8, 59b/9, 66b/4.

ḥōṣ geldūñ: Gelene söylenen esenleme sözü. 8a/7, 25b/12, 28b/10, 38b/11, 42b/11, 43a/7.

ḥōṣ gör-: İyi görmek, hoşuna gitmek, hoşgörü ile karşılamak. 53b/3.

ḥōṣça: İyi, güzelce. 4a/8, 57a/13, 61b/9.

ḥūbān (F.): Güzeller, dilberler. 25b/14.

Ḥudā (F.): Allah, Tanrı. 36a/14, 37a/3, 68b/14.

ḥuddām (A.): Hizmetçiler. 26b/13, 53b/15.

ḥūn-feṣān (F.): Kan fişkirtan, kan dökücü. 48b/8

ḥūn-rīz (F.): Kan dökücü, kan döken. 27a/9, 29a/8.

ḥurd (F.): Kırılmış, ufalanmış, paramparça olmuş. 38b/2, 47a/9.

ḥurd eyle-: Kırarak, paramparça etmek. 38b/2, 47a/9.

ḥurūṣ (F.): Coşku, coşma. 22a/2, 42a/6.

ḥuṣūṣ (A.): Konu. 7b/12.

ḥuṭūr (A.): Akla gelme, anımsama. 21b/13.

ḥuṭūr it-: Akla gelmek, anımsamak. 21b/13.

ḥūy (F.): Huy. 29a/3.

ḥuzūr (A.): Ön, yan, nezd, huzur. 35b/11, 37a/2.

hücūm (A.): Saldırma, saldırı. 7a/8, 34b/10.

hücūm it-: Saldırmak. 7a/8, 34b/10.

ḥükḡ (A.): 1. Hakim olma, hükmetme. 12b/9. 2. Değer. 68b/9.

ḥükḡ it-: Hakim olmak, hükmetmek. 12b/9.

ḥūner (F.): Marifet, beceri. 26a/5, 37a/15, 37b/4, 41a/14, 45b/6, 45b/9, 56a/4.

ḥūner eyle-: Marifet göstermek. 45b/9.

ḥūsn (A.): Güzellik. 3a/14, 69b/9.

ḥūsn-i cemāl: Yüz güzelliği. 3a/14.

I

ıraq: Uzak. 3b/8, 20a/1, 20b/4, 58b/10.

ıraz (A.): Namus, şeref. 10a/14, 17b/8, 39a/11.

ıııcak: Sıcak. 64b/5.

ıııır-: Isırmak, dişlemek. 38a/12.

ıııımarla-: Buyurmak, emretmek. 11b/13.

‘ıyān (A.): Açık, belli, aşikar, ortada, ayan. 1b/3.

‘ıyān u beyān: Açık seçik. 1b/3.

‘ıyān u beyān kııl-: Açıklamak, açık seçik ortaya koymak. 1b/3.

‘ıyd (A.): Bayram. 25a/4.

İ

ibn (A.): Oğul. 42a/10.

icāzet (A.): İzin. 10a/4, 11b/15, 17b/14, 20a/15, 24b/12, 24b/6, 24b/7, 36a/6, 53b/12, 53b/15.

icāzet al-: İzin almak. 17b/14, 20a/15, 36a/6, 53b/12.

icāzet iste-: İzin istemek. 10a/4.

icāzet vir-: İzin vermek. 24b/7, 24b/12, 53b/15.

iç: İç kısım, içeri, iç. 3a/15, 6a/2, 20b/5, 27a/3, 33a/3, 37b/10, 37b/11, 44a/15, 49a/14, 49b/9, 52a/6, 63a/11, 63a/13.

iç-: Yutmak, içmek. 1b/8, 8b/12, 13a/8, 25b/15, 36a/11, 42a/9, 54a/9, 54b/2, 55a/9, 67b/1.

içeri, içeri: İç taraf, dahil, içeri. 3a/9, 8a/3, 9b/10, 9b/11, 11b/13, 11b/15, 12a/10, 12a/6, 12a/15, 27b/3, 34b/11, 36a/6, 49b/7, 57b/9, 65a/15, 70a/14.

içil-: İçme işi yapılmak, içilmek. 14b/7, 53b/7.

içün: İçin. 7b/12, 15a/2, 22a/15, 23a/6, 61b/4, 67a/5.

iftihār (A.): Övünme. 24b/1.

iftihār it-: Övünmek. 24b/1.

igne: İğne. 46b/5.

ihsān (A.): Bağışlama, yardım etme, lütuf. 10b/6, 66a/15.

ihsān(lar) al-: Bağış almak, yardım almak. 66a/15.

ihsān eyle-: Bağışlamak, yardım etmek. 10b/6.

ihtiyār (A.): Seçme. 52a/2.

ihtiyār eyle-: Seçmek. 52a/2.

iḳdām (A.): Girişme, girişim. 63b/12.

iḳdām eyle-: Girişmek. 63b/12.

iki: İki. 3a/14, 6b/14, 7a/13, 7a/15, 7b/6, 8a/6, 12a/4, 20b/12, 23b/11, 24a/1, 24a/4, 27a/14, 29b/4, 31b/9, 32b/14, 33a/9, 33a/11, 33a/13, 35a/1, 39b/1, 39b/8, 41a/1,

41a/10, 42a/6, 43b/10, 45b/3, 45b/10, 47a/6, 47b/10, 48b/6, 49a/1, 52a/9 , 53a/13, 54a/6, 55b/2, 59b/2, 59b/5, 59b/15, 60b/5, 64b/4, 65a/1, 66b/11.

ikinci: İkinci. 1b/1.

ikindi: Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi. 48b/12.

iklīm (A.): Ülke, diyar, yer. 51a/11.

iktizā (A.): Gerekme. 2b/10.

iktizā it-: Gerekmek. 2b/10.

il: Memleket, diyar. 21a/5.

‘ilāc (A.): Çare, derman. 15b/8, 50a/5.

i‘lām (A.): Üzme, elem verme. 52a/7.

i‘lām eyle-: Üzmek, elem vermek. 52a/7.

ile: İle, birlikte, beraber. 2a/1, 2b/8, 4a/12, 4b/7, 5a/7, 5b/4, 5b/8, 6a/6, 6a/12, 6b/14, 6b/15, 7b/1, 9a/1, 9a/12, 10a/7, 10a/10, 10a/12, 10b/10, 12a/14, 13a/11, 13a/15, 13b/5, 14a/8, 14b/4, 15b/2, 16a/10, 17a/6, 17a/13, 17b/12, 18a/2, 18a/6, 18a/10, 18b/1, 18b/3, 18b/14, 19a/8, 20b/1, 21a/12, 22a/11, 22a/12, 22b/3, 22b/6, 22b/14, 23a/3, 23b/2, 23b/8, 23b/12, 24a/6, 24a/15, 24b/4, 24b/5, 24b/8, 24b/9, 25a/3, 25a/14, 25b/5, 26a/6, 26a/8, 26b/14, 27a/6, 28a/5, 29b/7, 30a/5, 31a/12, 31b/6, 32b/11, 33b/10, 34b/15, 35a/2, 35a/6, 36a/13, 37a/12, 38a/10, 39a/9, 39a/15, 40a/3, 41a/5, 41b/4, 42a/2, 42a/5, 43b/6, 44b/14, 45a/15, 45b/11, 46a/12, 47a/13, 47b/7, 47b/8, 48b/6, 48b/9, 50b/10, 51a/3, 52a/2, 52b/3, 52b/4, 52b/13, 53a/1, 53a/5, 53a/13, 53a/14, 53b/11, 54a/6, 54a/15, 54b/8, 55a/6, 55b/12, 56a/4, 56a/14, 56a/15, 60a/14, 61b/14, 62b/7, 62b/14, 63a/2, 63a/6, 64a/5, 64b/2, 65a/1, 65a/3, 65b/2, 67a/4, 67a/12, 67b/12, 67b/14, 68b/10, 69a/15, 70a/6.

ileri, ilerü: İleri, ön, önce. 4a/12, 7a/3, 17a/10, 62b/2, 63a/12.

ileri gel-: Bir kimsenin yanına varmak, yaklaşmak. 17a/10, 63a/12.

ileri var-: Öne geçmek. 62b/2.

ilet-: Götürmek, iletmek, ulaştırmak. 21a/8, 58a/13, 59a/13, 65a/1.

illā (A.): 1. İlle de, mutlaka. 28a/11. 2. Ancak, yalnız. 69b/11.

‘ilm (A.): Bilim, ilim. 9a/4, 68a/15, 68b/1, 68b/4, 69a/14.

‘ilm-i nücūm: Yıldızbilim, astroloji. 68b/1.

‘ilm-i remel: Remel ilmi, aruz ilmi. 68a/15.

‘ilm-i tevārīḥ: Tarih bilimi. 68a/15.

‘ilm-i Tivrāt: Tivrāt bilimi, Tivrāt’ı konu alan bilim. 68a/15.

iltifāt (A.): İlgi gösterme, dikkate alma. 17b/11, 30b/10.

iltifāt eyle-: İlgi göstermek, dikkate almak. 17b/11.

iltifāt it-: İlgi göstermek, dikkate almak. 30b/10.

imdi: Şimdi, bu halde. 1b/10, 2b/4, 3b/10, 6b/1, 9a/10, 11a/6, 16b/11, 17a/4, 18a/9, 20b/7, 20b/11, 21a/6, 21b/4, 26a/4, 26a/12, 27b/9, 28b/15, 34a/12, 35a/8, 36b/3, 36b/15, 38a/1, 39a/2, 39a/14, 40a/1, 40a/5, 42a/3, 42b/13, 43a/11, 46a/9, 50a/6, 50a/12, 54b/9, 54b/15, 57b/15, 58a/12, 59b/11, 60b/6, 61a/6, 65b/5, 66a/11, 66b/4, 70a/5.

imtiḥān (A.): Sınama, sınav. 61a/6.

imtiḥān it-: Sınamak, sınava tabi tutmak. 61a/6.

in-: 1. Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek, inmek. 29a/10, 34b/1, 41a/3, 32b/3, 39b/7, 57b/6. 2. Düşmek. 47a/7, 47a/8, 47b/5. 3. Bir taşıt veya hayvandan yere basmak. 3a/8, 8a/2, 26b/12, 48a/1.

‘inād (A.): İsrar etme, ayak direme, dediğinde üsteleme, inat. 12b/15, 36b/2, 38a/1, 40a/6, 50b/1, 54b/8, 65b/12, 68b/12.

‘inād eyle-: İnat etmek, ayak diremek. 12b/15, 36b/2.

‘inād it-: İnat etmek, ayak diremek. 38a/1, 40a/6, 50b/1, 54b/8, 65b/12, 68b/12.

inan-: İtimat etmek, güvenmek, inanmak. 2b/4, 8b/7.

incin-: Kırılmak, gücenmek. 13a/10, 21a/4, 26a/8.

ins (A.): İnsan, beşer. 68b/10.

inşāf (A.): Adaletle ve doğrulukla davranma, vicdana dayalı davranış, merhamet. 64b/13.

insān (A.): Beşer, insan, adam. 22b/14, 24b/1.

intikām (A.): Öç alma. 5b/7, 16b/7, 57a/7.

intikām al-: Öç almak. 5b/7, 16b/7.

ir-: Ermek, erişmek, ulaşmak, yetişmek. 9b/7, 19a/11, 19a/12, 28b/5, 34a/14, 40a/7, 46b/7.

iri: Büyük, iri. 6a/14.

iriş-: Erişmek, ulaşmak, yetişmek. 32b/1.

irtesi: Ertesi gün, sabahleyin. 10b/13, 30a/14.

ise: İse. 19a/7, 19a/8, 26a/5.

İslām (A.): Müslümanlık, İslamiyet. 5a/8, 9b/8, 16b/13, 36b/3, 36b/5, 41b/14, 52a/1, 65a/13, 66a/10, 67a/7.

İslām'a gel-: Müslüman olmak, İslamiyet'i kabul etmek. 5a/8.

İslām'a getür-: İslamiyet'i kabul ettirmek, Müslüman olmasını sağlamak. 66a/10.

iste-: Dilemek, arzu etmek, talep etmek, istemek. 8a/15, 10a/5, 11a/15, 13a/13, 13b/12, 16b/7, 19b/9, 20b/7, 25a/11, 28b/15, 29b/1, 30b/9, 32a/1, 34b/3, 54b/5, 56b/10, 57a/14, 57b/3, 57b/11, 61b/13, 64b/7, 66b/14.

iş: Meşgale, iş. 4a/2, 4a/9, 5b/6, 11a/6, 11a/8, 11b/2, 11b/4, 11b/5, 26a/12, 27a/14, 32a/9, 36b/14, 42a/3, 50b/9, 56b/2, 57a/3.

iş gör-: İş yapmak. 56b/2.

işāret (A.): 1. Gösterme. 11b/1, 14a/2. 2. Sembol, parola. 57b/5, 61a/2, 61a/8.

işāret it-: Göstermek. 11b/1, 14a/2.

işit-: Duymak, işitmek. 8b/5, 10a/4, 11a/5, 12a/8, 14a/9, 16a/11, 17a/1, 17a/9, 17a/14, 20a/13, 22b/3, 25a/10, 26a/1, 32b/10, 36b/11, 37a/2, 38a/3, 44b/9, 46a/1, 46a/2, 50a/11, 52a/7, 52b/14, 54a/14, 54b/11, 57a/2, 70a/15.

işle-: Yapmak. 13b/7.

‘işret (A.): Zevk, sefa, eğlence, yiyip içme. 8a/1, 9b/13, 22a/13, 27a/5, 27a/8, 53b/9, 54b/10, 65a/4, 66a/15, 67a/8.

‘işret eyle-: Eğlenmek, yiyip içmek. 27a/8.

‘işret it-: Eğlenmek, yiyip içmek. 8a/1, 22a/13, 53b/9, 65a/4, 67a/8.

işte: Aha, işte. 2b/5, 9a/6, 10a/2, 10b/5, 11b/10, 13b/14, 17b/2, 19b/15, 20a/6, 22a/8, 22a/11, 23a/8, 23b/1, 24a/13, 28a/11, 28b/3, 32b/11, 34a/9, 37b/5, 38b/7, 41a/15, 42b/9, 49b/14, 54a/9, 56b/7, 57b/13, 59b/15, 60a/9, 61b/4, 62b/4, 63a/7, 63a/8, 64a/14, 64b/15, 66a/4, 67a/1, 67a/13, 67b/1, 69b/2, 70a/1, 70a/8.

it-: Yapmak, etmek. 1b/6, 2a/4, 2a/13 2b/6, 2b/10, 2b/11, 2b/12, 2b/14, 3a/2, 4a/7, 4a/9, 4a/10, 4a/13, 4a/14, 4b/3, 4b/6, 4b/10, 5a/8, 5a/10, 5a/13, 5b/6, 5b/9, 5b/13, 6a/3, 6b/15, 7a/3, 7a/8, 7a/10, 7a/12, 7b/2, 7b/13, 8a/1, 8b/9, 8b/10, 9a/2, 9b/1, 9b/5, 9b/12, 10a/5, 10a/9, 10a/11, 10b/2, 10b/13, 11a/3, 11a/4, 11a/6, 11a/7, 11a/8, 11a/13, 11b/1, 11b/2, 11b/4, 11b/5, 11b/6, 11b/12, 12b/9, 12b/12, 13a/10, 13b/1, 14a/2, 14a/12, 14b/3, 14b/13, 14b/15, 15a/3, 16a/3, 16a/11, 16a/15, 16b/2, 16b/4, 16b/5,

16b/10, 16b/12, 17a/3, 17a/8, 17a/11, 17b/6, 17b/10, 17b/14, 18a/3, 18a/4, 18a/15, 19b/11, 19b/14, 19b/15, 20a/3, 20a/4, 20a/8, 20a/14, 20b/9, 20b/11, 20b/13, 20b/15, 21a/1, 21a/5, 21a/9, 21b/1, 21b/2, 21b/10, 21b/11, 21b/13, 22a/10, 22a/13, 22b/4, 22b/8, 22b/11, 23a/4, 23a/15, 23b/1, 23b/2, 23b/5, 24a/9, 24a/12, 24b/1, 24b/3, 24b/6, 25a/6, 25a/11, 25b/2, 25b/7, 26a/3, 26a/4, 26a/6, 26b/7, 27a/2, 27a/3, 27a/14, 27b/1, 27b/7, 27b/14, 28b/11, 29a/11, 29a/14, 29b/12, 29b/13, 30a/4, 30a/8, 30b/3, 30b/5, 30b/8, 30b/10, 31a/6, 31a/11, 31b/5, 31b/14, 32a/6, 32b/5, 32b/9, 33a/3, 33a/4, 33a/5, 33a/7, 33a/11, 33a/13, 33b/4, 33b/7, 34a/2, 34a/11, 34b/10, 34b/15, 35a/12, 35b/13, 35b/15, 36a/10, 36b/5, 36b/6, 36b/9, 36b/11, 36b/14, 37a/14, 37b/1, 37b/2, 38a/1, 38a/2, 38b/15, 39a/3, 39a/12, 39a/13, 39b/6, 39b/8, 40a/3, 40a/4, 40a/6, 40a/9, 40b/10, 41a/4, 41a/9, 41a/12, 41a/15, 41b/3, 41b/8, 41b/14, 42b/2, 42b/16, 43a/3, 43a/8, 43b/10, 43b/12, 44a/6, 44a/10, 44a/14, 44a/15, 44b/3, 45a/11, 45b/5, 45b/15, 46a/1, 46a/3, 46a/8, 46b/9, 47a/2, 47b/15, 48a/6, 48a/15, 48b/6, 49a/4, 50a/6, 50a/8, 50b/1, 50b/6, 50b/10, 51a/6, 51a/11, 51a/14, 51b/2, 51b/6, 51b/11, 51b/12, 52a/1, 52a/5, 52a/14, 52b/3, 52b/7, 53a/5, 53a/7, 53b/3, 53b/9, 54a/5, 54a/11, 54b/7, 54b/8, 54b/9, 55a/2, 55a/6, 55a/12, 55b/5, 55b/7, 55b/12, 55b/13, 55b/15, 56a/2, 57a/5, 57a/10, 57b/1, 57b/6, 58a/1, 58a/3, 58a/4, 58a/5, 58a/8, 58a/13, 58a/15, 58b/2, 58b/14, 59a/3, 60b/6, 61a/6, 61a/15, 61b/6, 61b/12, 62a/5, 62a/7, 62a/9, 62b/7, 64a/1, 64a/6, 64a/13, 64a/14, 64b/1, 65a/4, 65a/12, 65b/4, 65b/7, 65b/10, 65b/12, 65b/15, 66a/2, 66a/4, 66a/7, 66a/13, 66b/5, 66b/15, 67a/9, 67a/15, 67b/4, 67b/12, 68a/2, 68a/5, 68a/10, 68a/13, 68a/14, 68b/7, 68b/10, 68b/11, 68b/12, 69a/4, 69a/5, 69a/10, 69a/11, 70a/4, 70a/5.

‘**acele** i. 25a/11.

āferīn i. 8b/9.

āh i. 24a/12, 34b/15.

ārzū i. 29b/13, 33a/2.

‘**ays ü nūş** i. 4a/14, 5b/9.

bed-nām i. 5a/10.

bend i. 33b/4, 39b/8.

ber-dār i. 58a/3, 58a/8.

cem[‘] i. 41a/12, 69a/10.

ceng i. 6b/15, 7a/2.

cevelān i. 30b/3, 37b/2.

çāk i. 27a/1, 46b/8.

da[‘]vet i. 52b/7, 68b/11.

dilek i. 1b/6, 17b/10.

dīvān i. 11a/13.

du[‘]ā i. 10b/2, 24b/6.

dügün i. 53a/7

emr i. 22b/3, 52a/5.

esīr i. 16b/12.

fāide i. 51a/14.

feryād i. 17a/11, 27a/2.

feth i. 2b/11, 16b/12.

fıkr i. 58b/2.

ğalebe i. 20a/4, 39a/12.

ğāret i. 55b/7.

göç i. 18a/15, 55a/2.

habs i. 51a/6, 58a/5.

halāş i. 20b/9.

harāmılık i. 7b/13.

havf i. 41a/15, 54a/5.

helāk i. 8b/10, 23b/5.

hikāyet i. 61a/15.

iftihār i. 24b/1.

ıktizā i. 2b/10.

imtiḥān i. 61a/6.

‘inād i. 40a/6, 50b/1.

qabūl i. 5a/13, 9b/5.

qabz i. 62a/5.

qarār i. 23a/15, 69a/5.

qatl i. 34a/10, 41b/14.

kebāb i. 4a/13.

kıyās i. 16b/5, 26b/7.

qulluq i. 5a/13, 40a/3.

ma‘mūr i. 55b/5.

medḥ i. 22b/8.

men‘ i. 4a/6, 20a/14.

merḥamet i. 26a/3.

müjde i. 64a/14.

itdür-: Ettirmek. 22a/15, 37a/6.

i‘ timād (A.): Güven. 40a/15, 41b/5.

ittifāq (A.): Uzlaşma, sözleşme. 18a/14, 23a/1.

ittifāq eyle-: Uzlaşmak, sözleşmek. 18a/14.

müşāvere i. 17a/3.

naql i. 67b/4, 69a/4.

naşihat i. 52a/14.

nidā i. 23b/1.

pāre pāre i. 17b/6.

ri‘ āyet i. 11b/12, 68b/11.

ricā i. 46a/3, 70a/5.

serkeşlik i. 26a/3.

seyr i. 6a/3, 10a/5.

su‘āl i. 29a/14, 55a/12.

şerḥ i. 68b/10.

ta‘accüb i. 9a/1, 45a/11.

tābi‘ i. 2b/12, 70a/3.

ta‘bır i. 65b/15.

taḥşın i. 64a/6.

ṭaleb i. 30b/5, 43a/3.

tebdıl i. 57b/6.

tedārik i. 50b/6.

tedbır i. 51b/2.

temāşā i. 14b/3, 27b/7, 64b/1.

‘uryān i. 33a/5, 43b/10, 44a/6, 44b/3, 47b/15, 48a/15.

vedā‘ i. 4a/10, 10a/9.

yemın i. 31a/6.

zabṭ i. 62a/7, 68a/2.

zebūn i. 26a/6, 40a/4.

zuhūr i. 2b/6, 67b/11.

iy: Ey (hitap edatı). 1b/12, 2a/8, 3b/1, 5a/5, 5a/7, 7b/4, 7b/7, 8a/7, 8a/12, 8b/13, 9a/7, 9a/12, 12b/11, 15b/3, 15b/15, 16a/15, 17a/11, 17b/3, 18b/9, 18b/12, 19a/5, 19b/2, 20a/6, 20b/3, 21a/14, 22a/5, 22b/9, 24a/13, 25a/11, 25b/11, 25b/13, 26a/8, 26a/12, 26b/6, 29a/1, 29a/2, 29a/3, 30a/3, 30a/8, 30a/13, 30b/1, 30b/11, 31a/10, 31b/15, 34a/13, 34b/2, 35a/7, 35a/10, 35a/14, 35b/1, 35b/12, 36a/1, 37b/6, 37b/9, 37b/13, 38a/3, 38b/11, 38b/14, 39a/10, 39a/14, 39b/13, 40a/2, 40b/14, 41b/13, 42a/1, 42b/7, 42b/9, 43a/7, 44a/10, 45b/13, 46a/8, 46b/2, 46b/3, 48a/12, 50a/10, 50b/5, 51a/6, 51b/4, 51b/9, 52a/15, 54b/12, 55b/10, 59a/10, 60a/2, 64b/12, 70a/1.

iye: Sahip, malik. 68a/4.

izn (A.): İzin. 35a/10.

‘izzet (A.): Değer, yücelik, saygı gösterme. 9b/10, 40a/1.

‘izzet bul-: Değer bulmak, yücelmek. 40a/1.

‘izzet eyle-: Yüceltmek, saygı göstermek. 9b/10.

K

ķabāhat (A.): Ćirkin davranış, suç. 55b/13.

ķabāhat it-: Ćirkin davranışta bulunmak, suç işlemek. 55b/13.

Ka‘be (A.): Mekke’de bulunan, Müslümanlarca ziyaret ve tavaf edilen kutsal yer, Kâbe. 16b/6.

ķabūl (A.): Benimseme, kabul etme, alma. 5a/13, 9b/5, 9b/6, 15a/3, 21a/9, 26a/2, 36b/5, 37b/7, 39a/11, 40a/1, 42a/14, 51a/10, 51b/5, 51b/11, 51b/12, 52a/1, 53b/3, 65b/10, 66b/5, 68a/14.

ķabūl eyle-: Benimsemek, kabul etmek, almak. 9b/6, 26a/2, 37b/7, 39a/11, 40a/1, 42a/14.

ķabūl it-: Benimsemek, kabul etmek, almak. 5a/13, 9b/5, 15a/3, 21a/9, 36b/5, 51a/10, 51b/5, 51b/11, 51b/12, 52a/1, 53b/3, 65b/10, 66b/5, 68a/14.

ķabz (A.): Alma. 50b/12, 62a/5.

ķabz eyle-: Almak. 50b/12.

ķabz it-: Almak. 62a/5.

ķabza (A.): Sap, elle kavranacak kısım. 27b/15, 51b/4.

ķaç: Kaç (soru sıfatı). 36a/1.

kaç-: Kaçmak. 6b/2, 6b/8, 7b/7, 16a/5, 18b/2, 18b/5, 18b/11, 34b/14, 49a/2, 49a/9, 49a/10, 49a/15, 49b/1, 50a/3, 51a/8.

kaçan: Her ne zaman, ne zaman. 5a/12, 20a/7.

kaçur-: Kaçırarak, kenara çekmek. 47a/8.

kad, kadd (A.): Boy. 3a/13, 25b/6, 30b/6, 31b/10, 36a/2, 36a/9, 39b/12, 41a/5, 57b/9.

kadd-i hamide kıl-: İki büküm olmak, eğilmek. 25b/6, 30b/6.

kadar: Kadar, miktar. 3b/3, 6b/15, 7a/9, 8b/9, 9b/1, 10b/15, 11a/8, 13b/4, 16a/1, 16b/5, 17b/2, 17b/5, 20a/3, 22b/12, 24a/5, 24b/14, 24b/15, 27b/9, 27b/10, 28a/8, 30b/7, 35a/11, 36a/1, 36b/14, 36b/15, 41a/14, 42a/11, 45b/8, 50b/11, 52a/10, 55a/7, 59a/9, 59b/3, 61b/13, 62b/4, 63a/9, 64a/7, 64b/12, 67a/1, 67b/12, 69b/6.

kadem (A.): Ayak. 66b/13.

kader (A.): İlahî takdir. 68b/5.

kadim (A.): Eski, eskiden beri mevcut olan, öncesi bilinmeyen. 44b/10, 68b/9.

kâdir (A.): Gücü yeten, muktedir. 4b/5, 39a/12, 39a/14, 56a/1.

kâdir gel-: Gücü yetmek, muktedir olmak. 56a/1.

kâdir ol-: Gücü yetmek, muktedir olmak. 4b/5, 39a/12.

Ķâf (A.): Masallarda adı geçen, arzın etrafını kuşatan dağın adı. 23b/6, 29b/9, 37a/7.

kafâ (A.): 1. Baş, kafa. 39b/8. 2. Art, arka. 48a/12.

kafadâr (F.): Görüş ve anlayışları birbirine uyan, kafa dengi arkadaş. 33b/2.

kafadâr ol-: Aynı görüş ve anlayışı paylaşmak, kafa dengi olmak. 33b/2.

kâfir (A.): Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan, kâfir. 5a/10.

kaftân: Üste giyilen süslü elbise. 15a/4, 15a/5, 15a/6, 15b/3, 17a/15.

kâ' il (A.): Rızılı olan, boyun eğen. 36b/5, 50b/5.

kâ' il ol-: Rızılı olmak, boyun eğmek. 36b/5, 50b/5.

kâ' im (A.): Birinin yerine geçen. 12b/11.

kâ' im-i maķâm: Kaymakam, birinin yerine geçen. 12b/11.

kaķı-: Kızmak, öfkelenmek. 26b/4, 42b/12, 43a/12, 46a/6.

ķal-: Kalmak, durmak. 5a/15, 5b/8, 6b/12, 9a/8, 10b/12, 11b/9, 11b/10, 12a/15, 17a/5, 18a/4, 20a/14, 20b/2, 24b/13, 26b/2, 31a/4, 32b/10, 33a/12, 36b/12, 42b/10, 45a/9, 46a/10, 47a/2, 57a/8, 57a/10, 62b/12, 68b/15, 69a/3, 69a/14.

ķalb (A.): İki cenahın ortasında bulunan sal askeri. 28a/15.

ķalbgâh (F.): Ordunun merkezi. 48b/1.

ḳaldır-, ḳaldur-: 1. Yukarı doğru hareket ettirmek, yukarı doğru götürmek, yükseltmek. 13b/5, 25a/1, 31b/9, 34a/13, 41b/11, 42a/1, 45b/10, 47b/8, 53b/6.

2. Yukarı çıkmak, belirlemek. 29b/9.

ḳalem (A.): Kalem, yazı aleti. 35a/13, 57a/11.

ḳalk-: Dik duruma gelmek, doğrulmak, yukarı doğru yükselmek. 9b/4, 12b/11, 12b/13, 12b/15, 14b/1, 14b/7, 17a/5, 19a/14, 29b/7, 36b/7, 48a/12, 56a/6, 61b/1, 67a/11.

ḳalkān: Ok, kılıç vb.nden korunmak için kullanılan korumalık, kalkan. 34b/6, 34b/7.

ḳal'a (A.): Kale. 10b/13, 10b/14, 20a/5, 23a/3, 23a/9, 23a/10, 23b/13, 33a/15, 33b/3, 33b/4, 33b/6, 37a/7, 49a/9, 49b/3, 49b/7, 49b/15, 50b/10, 55a/13, 55b/1, 56a/12, 56b/15, 56b/9, 57a/15, 57b/5, 57b/5, 59b/10, 59b/12, 60a/3, 60b/8, 60b/13, 61b/9, 61b/10, 62a/4, 62a/6, 62a/7, 62b/1, 63b/14, 64a/15, 64b/1, 64b/2, 65a/4, 65a/6, 65a/15, 66b/12, 67a/9.

kāmīl (A.): Tam, kusursuz, mükemmel. 51b/8, 52b/3, 55a/3.

kāmīl it-: Tam ve kusursuz yapmak. 52b/3.

ḳan: Kan. 4b/15, 19a/6, 24b/2, 25b/11, 33a/7, 34b/5, 34b/12, 43b/14, 44a/1, 44b/4, 48a/7, 48b/11, 48b/14, 48b/15, 51a/1.

ḳanına gir-: Kanını dökmek, öldürmek. 19a/6.

ḳanda: Nerede, her nerede, nereye. 3b/13, 4a/10, 8b/14, 10b/13, 13b/13, 25b/15, 30b/15, 49a/9, 50a/3, 54a/8, 54b/7, 54b/13, 55a/2, 58b/9, 59a/8, 59b/10, 61b/13, 62a/1, 64a/9, 64b/12, 65a/2, 67a/15.

ḳandan: Nereden. 43b/6.

ḳanğı: Hangi, hangisi. 23a/3, 23a/4, 35b/14.

ḳanı: Hani, nerede. 28b/4.

ḳap-: Kapıp almak, yakalamak, kapmak. 19a/2, 19b/12, 26b/12, 40b/15, 43b/8, 49a/5, 49a/7, 58b/8.

ḳapa-: Kapamak, kapatmak. 48a/15, 49a/15.

ḳapak: Kapak. 63a/10.

ḳapan-: Kapalı duruma gelmek. 26b/2, 40b/1.

ḳaplan: Kaplan. 6b/11, 7a/4, 11a/9.

ķapu: Kapı. 11b/13, 12a/5, 15b/2, 27b/2, 33b/4, 33b/6, 49a/14, 49b/3, 49b/4, 49b/5, 49b/7, 49b/15, 50a/2, 57b/3, 57b/8, 58a/14, 60b/15, 61a/5, 61a/7, 61a/8, 61a/9, 65a/8, 65a/10, 70a/11.

ķapucu: Kapı bekçisi, kapıcı. 11b/13, 12a/8, 15b/2, 15b/5, 15b/12, 15b/13, 15b/14, 17a/10, 17a/11, 17b/10.

ķapu ķulu: Asker, bir tür asker topluluğu. 35a/1.

ķār (F.): İş, meşgale. 55b/5.

ķarār (A.): 1. Durma. 12b/2, 21b/6, 23a/10, 23a/15, 27a/7, 33b/8, 35a/2, 53b/1, 67a/13, 69a/5. 2. Sonuca bağlama, karar verme. 33a/15. 3. Rahat, huzur. 46a/10.

ķarār eyle-: Durmak. 12b/2, 21b/6, 23a/10, 27a/7, 33b/8, 35a/2, 53b/1, 67a/13.

ķarār it-: Durmak. 23a/15, 69a/5.

ķārbān (F.): Kervan. 55b/5.

ķardaş: Kardeş. 55b/2.

ķarıl-: Karışmak. 44b/3.

ķarın: Karın. 13b/8

ķarındaş: Kardeş. 2b/9, 3b/5, 6a/8, 9b/14, 10a/12, 13b/9, 14b/10, 14b/12, 16a/10, 16b/15, 17b/12, 20b/10, 20b/14, 21a/12, 21b/6, 22a/12, 23a/7, 24a/8, 32b/11, 34a/8, 35b/7, 43b/3, 43b/10, 45b/1, 54a/8, 55a/4, 56a/9, 57a/12, 59b/11, 64b/15, 65a/2, 65a/4, 67a/7.

ķariş-: İlgilenmek, müdahale etmek, el atmak. 70a/10.

ķarişdır-: Üstünkörü okumak, araştırmak, incelemek. 68b/7, 69a/2.

ķarīb (A.): Yakın. 48b/12.

ķarīb ol-: Yakın olmak, yakınlaşmak, yaklaşmak. 48b/12.

ķarşu: 1. Karşı. 1b/9, 10b/9, 15b/2, 21a/11, 24b/15, 37b/15, 40a/12, 41b/7, 45a/4, 49a/2, 50a/10, 51a/9, 54b/1, 55a/10, 58a/3, 60b/1, 2. Zıt, muhalif. 51a/13, 68a/6.

ķarşu gel-: 1. Karşı karşıya gelmek, karşılaşmak, karşısına çıkmak. 10b/9, 50a/10. 2. Karşılama. 15b/2, 21a/11, 41b/7, 54b/1.

ķarşu koy-: Karşı çıkmak, muhalefet etmek, itiraz etmek. 51a/13.

ķarşu tur-: Karşı gelmek, muhalefet etmek. 68a/6.

ķarşula-: 1. Gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak, karşılamak. 10b/15, 53a/14, 62b/2. 2. Karşısına çıkmak. 44a/9.

kasāvet (A.): Üzüntü, keder. 52b/14.

kaşd (A.): 1. Niyet, kasıt. 13a/15, 16b/1, 26a/14, 36a/10, 50a/8. 2. Saldırma. 51a/8.
kaşd eyle-: 1. Niyet etmek, kasdetmek. 13a/15, 16b/1. 2. Saldırmak. 51a/8.
kaşd it-: Niyet etmek, kasdetmek. 36a/10, 50a/8.

kat: Huzur, yan, nezd. 27a/12, 31a/7, 57b/13.

katı: Pek, çok, ziyade, pek çok. 41b/2.

katıl-: Karışmak. 44b/4, 48b/2.

katl (A.): Öldürme. 17a/7, 34a/10, 41b/14, 49a/3, 65a/1, 65b/4, 67a/4, 68a/5, 70a/4.
katl eyle-: Öldürmek. 65a/1, 67a/4.
katl it-: Öldürmek. 34a/10, 41b/14, 49a/3, 65b/4, 68a/5, 70a/4.

kavî (A.): Güçlü, kuvvetli, sağlam. 31b/3.

kavl (A.): Söz, rivayet. 9a/13, 22a/9, 22b/15, 47b/13, 58b/1, 66b/3.

kavm (A.): Kavim, insan topluluğu. 5a/10, 44a/10.

kavra-: Elle sıkıca tutmak, kavramak. 39b/5.

kavuşdır-: Birbirine yaklaştırmak, bağlamak, kavuşturmak. 66b/13.

kay-: Kaymak. 38a/10.

kaya: Büyük taş, kaya. 5b/3, 60a/13, 62a/1, 63b/5, 64a/10.

kaynat-: Karıştırmak, ortalığı karıştırmak. 13a/5.

kaz: Büyük su kuşu, kaz. 39b/10.

kaz-: Eşmek, kazmak. 67a/10.

kazā (A.): 1. İlahî takdir. 38b/8, 49a/13, 68b/5. 2. İstenmeden yapılan kötü iş, yanlışlık. 14a/8.

kazık: Ucu sivri demir veya ağaç, direk, sopa. 24a/4.

kaziyye (A.): Mesele, konu. 70a/14.

kebāb (A.): Ateşte pişirilmiş et. 4a/13, 4b/6, 4b/9, 5a/3, 5b/4.
kebāb it-: Ateşte pişirmek, kebab yapmak. 4a/13.

kefen (A.): Ölü sarılan bez. 27a/3, 29b/6.

kelimāt (A.): Sözler, kelimeler. 8a/10.
kelimāt eyit-: Söz söylemek, konuşmak. 8a/10.

kelle (F.): Baş, kafa. 5b/10, 26b/11, 26b/12, 26b/14, 38b/1, 41b/10, 47b/5.

kemāl (A.): En son, son had, son derece. 13a/9.

kemān (F.): Yay. 6b/2, 32b/15.

kemend (F.): Ucu ilmekli uzun ip. 41a/3, 59b/7, 63a/2.

kemer (F.): Bele takılan kayış, kemer. 19a/2, 35b/3, 39b/5, 46b/8, 47b/9, 49a/7.

kemük: Kemik. 13b/11, 13b/12, 13b/15, 14a/1, 14a/4, 14a/6, 14a/8.

kenār (F.): Kıyı, kenar. 10a/1, 29b/11, 42a/7, 64a/11.

kendi, kendü: Kendi, kendisi. 2b/11, 3b/14, 5a/4, 6b/2, 7a/14, 8a/3, 10b/4, 10b/8, 12a/7, 13a/10, 13b/5, 16b/14, 19a/7, 20a/7, 22a/4, 23a/2, 24b/4, 24b/13, 25a/12, 28b/14, 30a/7, 30b/10, 31b/10, 34a/1, 34a/3, 35a/9, 35b/2, 35b/9, 37a/4, 38a/8, 38a/15, 38b/4, 40a/14, 40b/12, 41a/3, 41b/13, 44b/7, 45a/3, 46b/14, 47a/5, 47a/6, 47a/7, 47a/9, 47a/14, 47b/4, 49a/13, 49a/14, 50a/7, 51b/5, 51b/13, 52b/12, 53a/2, 54b/8, 56a/12, 56b/9, 59a/6, 59a/15, 59b/1, 59b/7, 60b/4, 61a/4, 61b/10, 63a/2, 63b/1, 64b/9, 66a/7, 66a/10, 66b/3, 68b/10, 68b/11, 70a/3, 70a/10.

kendünce: Kendince, kendine göre. 22a/1.

kerem (A.): Cömertlik, iyilik, lütuf. 14a/14.

kerem eyle-: Cömert davranmak, iyilik yapmak, lütufta bulunmak. 14a/14.

keremgānī (F.): Cömert, iyilik yapan. 66b/7.

kerem-ḥāṭır (F.): Lütufkâr, kerem edici, cömert. 41b/11.

kerre (A.): Kez, defa. 4a/14, 9a/15, 11b/14, 44a/9, 49b/8, 60b/1, 69b/13.

kes-: 1. Kesmek. 16b/14, 19a/5, 19a/8, 19b/14, 20a/2, 20a/5, 20a/11, 23b/4, 24a/14, 25a/8, 29a/11, 29b/7, 36b/8, 50b/2, 51b/7, 54b/9, 70a/5. 2. Son vermek, sona erdirmek, kurutmak. 69a/12,

kesdür-: Kestirmek, belirlemek. 55b/6.

kesil-: Kesilmek, bitmek. 44a/1, 65a/6.

kesrī (A.): Kırma, kırılma. 67b/7.

kevākib (A.): Yıldızlar. 40b/4.

kez: Defa, kere, kez. 9b/2, 12b/11, 14a/6, 15a/4, 20b/2, 31b/3, 31b/5, 32a/2, 32a/3, 32a/6, 33a/1, 33a/14, 39b/11, 43a/14, 43b/8, 47b/6, 48a/2, 61a/863b/10, 67b/7.

ķıl-: Yapmak, etmek, kılmak. 1b/3, 18b/15, 23b/9, 25b/6, 26b/2, 26b/3, 30b/6.

güzer ķ. 26b/2.

ḥavāle ķ. 18b/15.

‘ıyān u beyān ķ. 1b/3.

ķadd-i ḥamīde ķ. 25b/6, 30b/6.

ķılıç, ķılınç: Kılıç. 2b/11, 4b/12, 4b/13, 16b/3, 19a/1, 32a/14, 34b/11, 34b/6, 34b/7, 36b/8, 40b/15, 43b/11, 43b/12, 47a/15, 47b/15, 49a/4, 50a/12, 63a/14, 63b/2, 64a/1, 68b/12.

ķılıç ur-: Kılıç vurmak, savaşmak. 2b/11, 68b/12.

ķılıç yūrit-: Kılıç yūrűtmek, kılıçla vurmak. 64a/1.

ķır-: Telef etmek, öldűrmek, yok etmek. 6b/15, 7a/4, 7a/9, 16a/9, 33a/4, 33a/6, 33b/3, 36b/15, 44a/14, 49b/2, 51a/3, 55a/15, 62a/6, 69a/12.

ķırıl-: 1. Kırılmak, parçalara ayrılmak. 14a/1, 14a/9. 2. Őlmek, öldűrűlmek. 8b/7, 64a/3.

ķırķ: Kırk. 9a/4, 35a/1, 53a/12, 53b/13, 54a/7, 66a/7.

ķısmet (A.): Evlenilecek aday. 19b/10.

ķıřřa (A.): 1. Hikaye. 41a/8, 68a/11. 2. Olay. 45a/7.

ķıy-: Acımamak, kötűlűk etmek, öldűrmek. 19a/6, 38b/14, 51a/10, 59b/9.

ķıyāfet (A.): Kılık, görünűm. 36a/8.

ķıyāmet (A.): 1. Bütün Őlűlerin dirilerek mahřerde toplanacađı zaman, dűnyanın sonu. 68b/13. 2. Yaygara. 33a/14,

ķıyāmet kopar-: Yaygara koparmak, bűyűk gűrűltű koparmak. 33a/14

ķıyās (A.): Karşılaştırma, mukayese etme. 16b/5, 26b/7, 36b/11, 45a/4, 46b/10, 58a/1.

ķıyās eyle-: Karşılaştırmak, mukayese etmek. 45a/4, 46b/10.

ķıyās it-: Karşılaştırmak, mukayese etmek. 16b/5, 26b/7, 36b/11, 58a/1.

ķız: Kız. 19b/6, 19b/8, 19b/9, 20a/2, 20a/4, 20a/6, 20a/9, 20b/6, 20b/8, 20b/11, 23a/10, 23a/13, 24a/13, 24b/4, 24b/5, 24b/8, 24b/12, 25b/1, 30b/1, 36b/1, 44b/13, 52b/6.

ķız-: Kızarmak. 7a/7.

ķi (F.): Ki (bağlama edatı). 1b/1, 1b/3, 1b/13, 2a/2, 2b/4, 4b/15, 5b/1, 5b/10, 5b/12, 6b/11, 6b/15, 7a/9, 7a/15, 8a/11, 9a/8, 10a/2, 11b/5, 11b/13, 12a/3, 12b/1, 13a/6, 14b/11, 15b/8, 15b/10, 16a/5, 16a/6, 16a/8, 16b/2, 16b/5, 16b/7, 16b/11, 17a/4, 17a/8, 17b/6, 17b/9, 18a/13, 18b/2, 18b/9, 19a/3, 19a/4, 19a/11, 19a/12, 19a/15, 19b/11, 19b/13, 20a/6, 20a/12, 20b/1, 20b/5, 20b/7, 21b/13, 22a/7, 22a/15, 22b/13, 22b/14, 24a/5, 24b/15, 25b/7, 26a/9, 26b/2, 27a/13, 27a/14, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 27b/15, 28a/9, 28b/14, 29a/8, 30a/10, 30a/12, 30b/11, 30b/13, 31a/12, 32a/1, 32a/4,

32a/9, 32a/10, 32b/2, 33b/12, 34a/9, 34a/10, 34b/1, 34b/4, 34b/7, 35a/3, 35a/12, 35b/3, 35b/15, 36a/2, 36a/4, 36a/9, 36a/14, 36a/15, 37b/5, 37b/9, 37b/15, 38a/4, 38a/9, 38b/1, 38b/15, 39a/7, 39a/13, 39a/15, 40a/15, 40b/12, 41a/1, 41b/3, 42a/12, 43a/10, 43b/9, 43b/13, 43b/15, 44a/11, 44b/5, 44b/10, 45a/2, 45b/9, 45b/12, 45b/14, 46a/5, 46a/7, 46b/1, 46b/5, 46b/10, 47a/2, 47a/14, 47b/10, 48a/4, 48b/10, 49a/6, 49a/12, 49b/4, 50a/8, 50b/15, 51a/2, 51a/14, 52a/9, 52a/15, 52b/14, 54a/4, 54b/2, 55a/10, 55b/2, 55b/14, 56a/1, 56a/12, 57b/12, 57b/13, 58b/12, 59a/4, 59a/6, 59b/4, 59b/6, 61a/9, 63a/2, 63b/7, 63b/13, 64a/2, 64a/12, 64a/14, 64b/15, 65b/6, 67b/4, 67b/6, 68b/6.

kiler (F.): Erzak saklanan yer. 44b/10.

kim: Kim (soru zamiri). 2a/6, 2b/15, 3b/1, 8a/12, 14b/2, 19b/11, 19b/13, 20a/4, 23b/1, 25a/5, 27a/9, 28a/7, 28a/8, 29b/13, 30a/8, 30a/9, 32b/9, 33a/2, 34b/10, 37a/14, 37a/15, 37b/9, 38a/4, 38b/12, 39b/14, 41b/5, 42a/8, 42a/9, 44a/10, 45b/5, 45b/6, 48a/5, 54b/9, 58b/15, 60a/4, 61a/6, 63a/3, 63b/5, 63b/6, 65a/8, 65a/9, 66a/11, 66b/14, 69a/12.

kimi: Bazısı, birtakımı, kimisi. 3a/9, 3a/10, 69b/9.

kimse: İnsani şahıs, kişi, kimse. 3b/4, 5a/15, 5b/1, 14a/15, 20a/3, 28a/10, 30a/4, 31a/4, 32a/1, 32a/11, 41a/13, 41b/1, 42a/5, 42b/10, 46a/6, 54b/5, 55b/7, 62a/8, 62a/15, 62b/6, 68a/1, 68a/6, 68b/2, 69b/11, 70a/2.

kireç (F.): Kireç. 12a/4, 12a/11, 12a/15, 16a/8.

kişi: İnsan, şahıs. 19b/2.

kitâb (A.): Kitap. 68b/9, 68b/10, 69a/2.

ko-: Koymak, bırakmak. 3b/12, 6b/1, 6b/7, 9b/5, 10a/14, 12b/1, 13a/12, 13b/3, 13b/6, 13b/12, 13b/13, 16a/8, 18a/8, 18b/14, 24a/4, 26a/2, 29a/2, 30a/13, 32b/13, 36a/6, 36b/13, 42a/5, 44a/4, 47b/13, 50a/7, 50b/14, 53b/2, 56b/3, 57a/8, 58a/1, 58b/3, 60a/2, 60b/4, 63b/1.

koça: Yaşlı, ihtiyar. 12a/11, 32a/7, 39b/4.

koç: Koç. 67b/10.

kol: 1. Kol. 9a/14, 9b/3, 14b/15, 15a/4, 26b/1, 31b/9, 33a/10, 39b/6, 40b/1, 45b/10, 47b/10, 49a/6. 2. Taraf. 12b/5, 13a/1, 67a/12. 3. Ekip, grup. 23a/3.

kolay: Kolay, zahmetsiz. 25b/3, 42a/3.

koltuğ: Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer. 40b/3.

ķoltuđına gir-: Koltuk altından tutmak, koluna girmek. 65a/10.

ķoltuk altı: Kolun omuzla birleştiği yerin altındaki ukurluk. 4b/13, 40a/9, 65a/10.

ķon-: Konaklamak, bir yerde durmak. 10a/1, 18b/1, 35a/6, 41a/11, 44b/13, 54a/9, 55a/9, 56a/8, 57a/10, 67a/13, 67b/2.

ķonak: Konaklanılan yer. 56a/14.

ķondur-: Yerleştirmek, oturtmak. 45a/5.

ķop-: 1. Meydana gelmek, zuhur etmek, ortaya çıkmak. 14a/9, 18a/7, 18a/13, 31b/11, 2. Yerinden oynamak. 48a/14.

ķopar-: 1. Birden ve gl bir biçimde başlatmak, meydana getirmek. 16b/11, 32a/15, 33a/14. 2. Koparmak, yerinden ayırmak, skmek. 15b/9, 15b/15, 17a/12. 3. Harekete geçirmek, hızla koşturmak. 38a/6.

ķorķ-, ķorķ-: 1. Korkmak. 4b/4, 12b/15, 26b/7, 29a/4, 46a/7, 49a/12, 51a/9, 59a/15, 59b/2. 2. Endişe etmek. 4b/3, 11b/3, 48a/13, 61b/7.

ķorķu: Korku. 2a/11, 52a/12.

ķov-: 1. Kovmak, uzaklaştırmak, defetmek. 11b/14, 11b/15. 2. Kovalamak. 33b/3, 33b/6, 49b/2.

ķoy-: Koymak, bırakmak. 7b/14, 8b/11, 13a/12, 13b/2, 16b/5, 27a/3, 29b/6, 35b/5, 44b/9, 48a/3, 50a/12, 51a/13, 52a/13, 53a/3, 55a/6, 56a/10, 65a/14, 66b/13.

ķoyvir-, ķoyvir-, ķoyuvir-: Koyuvermek, bırakıvermek. 7b/14, 9b/4, 17b/11, 34b/3, 62b/11, 62b/8, 65b/1.

ķhne (F.): Eski, eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış. 54b/7.

ķk: Dip, asıl. 69a/12.

ķkin kes-: Bir daha ortaya ıkmayacak biçimde yok etmek. 69a/12.

ķře (F.): Kşe. 68a/7.

ķucak: Kucak. 32b/6, 33b/14.

ķh (F.): Dağ. 46b/12.

ķl: Bende, kle, hizmeti. 3b/6, 5a/6, 9a/11, 9a/13, 10b/4, 11a/4, 19b/3, 19b/5, 24a/2, 25b/14, 26a/10, 34b/9, 46a/5, 51a/12, 52b/1, 54a/8, 54b/3, 54b/8, 62a/13, 66b/8, 66b/15, 67a/8.

ķl eyle-: Kul etmek, kle etmek. 10b/4.

ķl it-: Kul etmek, kle etmek. 11a/4, 54b/8.

ķl ol-: Kul olmak, kle olmak. 5a/6, 9a/11, 9a/13, 54b/3, 67a/8.

ḳulağ, ḳulak: İſitme organı, kulak. 15b/9, 15b/14, 17a/12, 48a/15, 56a/5.

ḳulak tut-: Kulak vermek, dinlemek.56a/5.

ḳulakdan: Duyarak, dinleyerek. 20a/13, 26a/1.

ḳulan: Bir tür binek hayvanı. 48a/1.

ḳulle (A.): Zirve, doruk. 23b/6, 29b/9.

ḳulle-yi Ḳāf: Kaf Dağı'nın zirvesi. 23b/6, 29b/9.

ḳulluḳ: Hizmette bulunma, hizmetçilik. 5a/13, 9b/5, 39a/10, 40a/3, 51a/10, 51b/5, 51b/11.

ḳulluḳ it-: Hizmet etmek, hizmetçilik yapmak. 5a/13, 40a/3.

ḳumāſ (A.): Bez, kumaſ. 22b/13.

ḳur-: Hazırlamak, tertip etmek. 8a/1, 23a/7, 23a/9, 23a/12, 27a/7, 41b/10, 45a/15.

ḳurbān (A.): Bir amaç uğruna canını feda etme. 25a/5, 27b/10.

ḳurbān ol-: Yoluna canını feda etmek. 25a/5, 27b/10.

ḳurtar-: Kurtarmak, kurtulmasını sağlamak. 30b/8, 57a/14, 64a/15.

ḳurtul-: Kurtulmak, emin olmak, selamete çıkmak. 5a/7, 6b/6, 10a/13, 26a/11, 61a/12, 65a/2.

ḳuru-: Kurumak, kuru duruma gelmek. 26a/9.

ḳuſ-: Kusmak, yediğini çıkarmak, istiğfar etmek. 34b/12.

ḳuſ: Kuſ. 35b/6, 56b/6.

ḳuſ uçurma-: Hiçbir ſeyin veya kimsenin kağmasına, geçmesine imkan vermemek.56b/6.

ḳuſad-: Sarmak. 35b/6.

ḳuſan-: Beline kuſak, kılıç, kemer vb. ſeyler bağlamak. 8a/6, 35b/3.

ḳuſluḳ: Kuſluk vakti, kuſluk. 6a/13.

ḳuvvet (A.): G¼ç, kudret, kuvvet. 9a/14, 38a/13, 41a/14, 41b/1, 46a/14, 47a/12, 65a/6, 68b/1, 69a/15.

ḳuvveti kesil-: G¼c¼ kesilmek, takatsiz kalmak. 65a/6.

ḳuyruk: Kuyruk. 6b/4, 28a/1, 29b/6.

ḳuzęunluḳ: Baſıbozukluk, yağmacılık, saldırganlık. 17b/3.

ḳuzu: Koyun yavrusu, kuzu. 13a/14.

ḳ¼c¼k: K¼c¼k, ufak. 27b/8, 34a/7.

ḳ¼ffār (A.): Kafirler. 44a/12, 44b/1, 48b/9, 49b/9.

kül: Kül. 12a/4, 12a/11, 12a/14, 16a/8.
kürsî (A.): Taht. 12b/1.
küs-: Darılmak, küsmek. 2b/1.
küte küt: Küt küt, “küt küt” sesleri çıkararak. 47a/13.
kütür kütür: Kütür kütür, kütür sesi çıkararak. 9b/3.
kütürdek: Küt diye. 49b/4.
kütürdi: Kütürtü, “kütür kütür” diye çıkan ses. 14a/8, 28a/4.

L

lāf (F.): Söz. 39a/13.
la‘in (A.): Lanetlenmiş. 57a/3, 68a/14, 68b/3.
lakın, lākin (A.): Ama, fakat, ne var ki. 15a/13, 57b/14.
lāle-reng (F.): Lale rengi, kırmızı, al. 33a/7.
lāle-reng ol-: Kırmızı olmak. 33a/7.
la‘l-reng (F.): Lal rengi, kırmızı. 51a/1.
lā-ya‘ kıl (F.): Akli başından gitmiş, bîhuş, dalgın. 4b/10, 34b/5, 44a/1, 49a/6.
lā-ya‘ kıl ol-: Akli başından gitmek. 4b/10, 34b/5, 44a/1, 49a/6.
lā-yed (F.): Elsiz, çaresiz. 55b/12.
lāzım (A.): Gerekli. 4a/5.
lāzım gel-: Gerekmek. 4a/5.
leş (F.): Ölü, leş. 7a/1, 20a/5, 27a/2, 29a/13, 48b/11, 48b/11, 62b/12.
libās (A.): Elbise. 27a/4, 27a/5, 41b/8, 41b/9, 42b/7, 52a/3, 52a/4, 57a/9, 64b/6, 66b/10.
loḳma loḳma: Parça parça. 10a/11.
loḳma loḳma it-: Parça parça etmek, parçalara ayırmak, parçalamak. 10a/11.
luṭf (A.): İyilik, iyi muamele, lütuf, bağış. 5a/6, 9a/2, 26a/1, 54b/12.
luṭf eyle-: İyilikte bulunmak, bağışlamak. 5a/6, 9a/2, 26a/1, 54b/12.

M

ma‘a‘l-kerāhe (A.): İstemeyerek. 14b/11.
mābeyn (A.): Ara, arası, iki kişi arası. 57b/5.
mācerā (A.): Serüven, baştan geçenler. 10a/7, 10b/11.
mādāmki (A.): Mademki, değil mi ki. 52a/15.

ma^ʿden (A.): Maden. 66b/7.

mağara (A.): Mağara. 9a/1.

mağlūb (A.): Yenik, yenilmiş. 23b/3.

mağlūb ol-: Yenilmek. 23b/3.

mağrūr (A.): 1. Gururlu. 55b/14. 2. Bir şeye güvenen. 69a/15.

mağrūr ol-: Gururlanmak. 55b/14.

māh (F.): Ay. 67b/8, 67b/12.

maḥal (A.): Yer, mekan. 1b/11, 10a/15, 15a/7, 20a/10, 22a/2, 32a/14, 37a/9, 46a/14, 54b/11, 56a/15, 68b/6.

maḥbūb (A.): Sevilen, sevgi beslenen. 8a/4.

maḥbūbe (A.): Sevilen, sevgili. 24b/10.

maḥbūs (A.): Hapsedilmiş, kapatılmış. 41b/12, 57a/13.

māhī (F.): Balık. 46b/11.

māhir (A.): Becerikli, maharetli. 68b/1.

ma^ʿhūd (A.): Sözleşilen, belirlenen. 57b/5.

ma^ʿhūd ol-: Sözleşmek, işaret belirlemek. 57b/5.

maḥkām (A.): Durma yeri, yer, mevki. 7b/13, 12b/11, 67a/8.

māl (A.): Mal. 3b/3, 4a/4, 5a/11, 8b/1, 11b/1, 14b/5, 16a/2, 16b/5, 16b/13, 18a/8, 36b/4, 43a/9, 43a/10, 50a/14, 50b/11, 52b/6, 53a/6, 55b/12, 56b/7, 56b/12, 57a/3, 57a/6, 57a/14, 57b/2, 57b/3, 57b/14, 58a/1, 58a/2, 58a/12, 58a/14, 58b/6, 59b/9, 59b/10, 59b/12, 59b/13, 60a/3, 61b/5, 61b/6, 61b/8, 61b/12, 62a/7, 62b/4, 63a/8, 63a/9, 63a/11, 64a/7, 65a/12, 65a/14, 65b/6, 65b/8, 67a/12.

māl-ā-māl (F.): Dopdolu. 22b/14.

māl-ā-māl ol-: Dopdolu olmak. 22b/14.

mālik (A.): Sahip, sahip olan. 20a/3, 47a/12, 55a/8, 66a/9.

mālik ol-: Sahip olmak. 55a/8, 66a/9.

māni^ʿ (A.): Engel. 12a/7.

māni^ʿ ol-: Engel olmak. 12a/7.

ma^ʿkūl (A.): Akla uygun, akıllıca. 1b/6, 67a/3.

ma^ʿkūl ol-: Akıllıca, akla uygun davranmak. 1b/6.

ma^ʿlūm (A.): Bilinen, belli. 36a/15, 70a/1.

ma^ʿmūr (A.): Bayındır, imar edilmiş. 55b/5.

- ma^ʿmūr it-**: Bayındırlaştırmak, imar etmek. 55b/5.
- ma^ʿnā (A.)**: Anlam. 66b/3.
- ma^ʿreke (A.)**: Savaş. 25b/1.
- ma^ʿreke it-**: Savaşmak. 25b/1.
- ma^ʿşūqa (A.)**: Sevilen (kız, kadın), kız sevgili. 20a/15, 21b/12, 26a/9.
- mātem (A.)**: Yas. 29b/7.
- ma^ʿyūb (A.)**: Ayıplanmış, ayıbı olan. 49b/3.
- mebādā (F.)**: Olmasın, sakın. 33b/11.
- mecāl (A.)**: Güç, kuvvet. 20b/2.
- meclis (A.)**: Toplanma, sohbet ve eğlence toplantısı. 8a/1, 14a/7, 17b/6, 27a/7, 41b/10, 45a/15, 53b/8, 53b/9.
- meclis kur-**: Sohbet ve eğlence toplantısı tertip etmek. 8a/1.
- mecrūh (A.)**: Yaralı. 49b/6.
- meded (A.)**: Yardım, imdat. 60b/9, 65b/13.
- medh (A.)**: Övgü, övme. 22b/8.
- medh it-**: Övmek. 22b/8.
- medh (ler) okı-**: Övgüler dizmek, övücü sözler söylemek. 22b/8.
- meğer (F.)**: Ancak, yalnız, meğer, oysa ki. 2a/1, 2a/5, 5a/8, 9b/14, 11b/5, 12b/7, 14a/6, 16b/4, 18b/14, 27a/15, 29b/14, 36b/13, 39a/12, 51a/5, 56a/6, 60a/5, 61a/8.
- mehterbaşı**: Mehter takımının yetiştirilmesinden ve çalışmasından sorumlu kimse. 38b/13.
- mekān (A.)**: Yer. 7a/11, 55b/2, 55b/4, 61b/3.
- mekān tut-**: Bir yere yerleşmek, yurt edinmek. 55b/2.
- mekkāre (A.)**: Aşıklarına oyun oynayan sevgili. 29a/4, 32a/5.
- Mekkeli**: Mekke halkı, Mekkeli olan. 18a/15.
- mektūb (A.)**: Mektup, name. 69b/4, 69b/10, 69b/15.
- melūl (A.)**: Üzgün, kederli. 6a/9.
- melūl ol-**: Üzülme, kederlenmek. 6a/9.
- men^ʿ (A.)**: Engelleme, önleme. 4a/6, 16b/10, 20a/14, 26b/3, 26b/5, 26b/8, 26b/10, 29a/6, 29a/7, 31b/2, 31b/3, 31b/4, 31b/7, 31b/8, 31b/12, 39a/5, 39a/7, 39a/8, 40a/8, 40a/12, 40b/6, 40b/8, 40b/9, 40b/11, 40b/15, 43a/13, 43a/14, 43b/1, 43b/12, 46a/12, 47b/2, 49a/5.

men^c eyle-: Engellemek, önlemek. 26b/3, 26b/5, 26b/8, 26b/10, 29a/6, 29a/7, 31b/2, 31b/3, 31b/7, 31b/8, 31b/12, 39a/5, 39a/7, 39a/8, 40a/8, 40a/12, 40b/6, 40b/8, 40b/9, 40b/11, 40b/15, 43a/14, 43b/1, 46a/12, 47b/2, 49a/5.

men^c it-: Engellemek, önlemek. 4a/6, 20a/14, 40b/9, 43b/12.

menāl (A.): Sahip olunan, elde edilen. 64a/7.

merd (F.): Yiğit, mert. 19b/11, 21b/2, 28b/3, 28b/4, 30a/6, 31b/15.

merdān (F.): Yiğitler, mertler. 9b/1, 18b/5, 30b/4, 32a/9, 33b/5, 33b/9, 37b/1, 39a/13, 43a/6, 45b/7, 48a/1, 50a/9, 50b/12, 66b/12.

merdāne (F.): Yiğitçe, mertçe. 25a/5, 31b/1, 31b/7, 64a/5.

merdānelik: Yiğitlik, mertlik. 26a/5.

merdlık: Yiğitlik, mertlik. 46b/3.

merḥabā (A.): Selamlaşma sözü, merhaba. 28b/10.

merḥamet (A.): Acıma, şefkat gösterme. 26a/3, 26a/10.

merḥamet it-: Acımak, şefkat göstermek. 26a/3.

meretebe (A.): Derece, mevki. 9b/7.

mest (F.): Kendinden geçmiş, sarhoş. 49b/2.

mest ol-: Kendinden geçmek. 49b/2.

meşgūl (A.): Bir işle uğraşan, iş görmekte olan. 9b/13, 27a/5, 41b/10, 45a/13, 45b/1.

meşgūl ol-: Uğraşmak. 9b/13, 27a/5, 41b/10, 45a/13, 45b/1, 52a/4.

meşhūr (A.): Ünlü, şöhretli. 40a/2.

mey (F.): İçki, şarap. 49b/2.

meydān (A.): Alan, meydan. 19b/12, 20a/1, 23a/4, 23b/1, 24a/4, 24a/9, 24b/8, 24b/13, 25a/3, 25a/5, 25a/11, 25b/5, 25b/12, 26a/13, 28b/1, 28b/2, 28b/3, 28b/6, 28b/8, 29a/5, 29a/12, 29b/11, 29b/12, 29b/13, 30a/1, 30a/12, 30a/15, 30b/3, 30b/5, 31a/14, 32a/2, 32b/15, 37a/14, 37b/2, 37b/7, 37b/12, 38a/14, 38b/2, 38b/9, 39a/4, 39b/12, 40a/13, 42a/7, 42a/8, 42a/11, 43a/4, 43a/5, 45a/12, 45b/4, 45b/5, 45b/8, 45b/13, 46a/9, 47a/4, 48a/6, 50a/4.

meyl (A.): İstek, gönül akması, sevmek. 19b/10, 30b/14, 30b/9.

meymene (A.): Sağ, sağ kanat. 28a/15.

meysere (A.): Sol, sol kanat. 28a/15.

meyve (F.): Meyve. 6a/11, 6a/12.

mezelen-: Alay etmek, eğlenmek. 22a/5.

mi, mi: Soru edatı. 3a/6, 3b/4, 4a/2, 7b/8, 8b/6, 11b/5, 12a/13, 12b/12, 13b/3, 14b/3, 16a/15, 16b/2, 16b/5, 16b/7, 17a/3, 17b/4, 18a/4, 18b/14, 20b/1, 20b/4, 20b/7, 21b/15, 25b/13, 26a/9, 26b/7, 27a/8, 28b/2, 28b/11, 28b/13, 29a/4, 29a/14, 30a/9, 30b/13, 30b/15, 31a/3, 31a/6, 33b/13, 33b/14, 35a/14, 38b/14, 39a/12, 39a/14, 41b/14, 42b/8, 46a/4, 46a/7, 51b/6, 51b/7, 57a/15, 58b/14, 60b/15, 61a/6, 63a/5, 63b/4, 63b/6, 64b/13, 64b/14, 65a/2, 65a/7.

miḥ (F.): Kazık. 39b/4.

miḥnet (A.): Sıkıntı, acı, eziyet. 54b/10.

miḥdār (A.): 1. Miktar. 12b/13, 20b/7, 24b/7, 27a/7, 42b/15, 43b/1, 50b/7, 53b/2, 61a/13, 64a/2. 2. Derce, had. 39a/2.

minnet (A.): Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu, müdana. 31b/5.

minnet it-: Boyun eğip, yalvarmak. 31b/5.

misāfir (A.): Konuk, misafir. 12b/12, 13b/7, 14a/11.

miṣāl (A.): Benzer, gibi. 4b/15, 40b/4, 44a/13, 46b/13, 48b/2, 48b/15.

mizān (A.): Tartı. 31a/14.

muʿ allāk (A.): Asılmış, asılı. 5a/2, 32b/2, 41a/3, 43b/14.

muʿ āmele (A.): Davranma, davranış. 4a/3.

muʿ azzam (A.): Büyük, ulu. 19b/3.

muḡaylān (A.): Deve dikenini. 1b/12.

muḡabbet (A.): Sevgi, sevme. 19b/10, 29b/1, 30b/14.

muḡaddiṣān (A.): Hadisçiler, hadis bilginleri. 1b/2.

Muḡāl (A.): İmkansız, olanaksız. 26a/4.

muḡālefet (A.): Aykırılık, zıtlık, karşı gelme, uymama. 18a/12.

muḡarref (A.): Saptırılmış. 26b/10, 33a/9.

muḡkem (A.): Sağlam, dayanıklı, kuvvetli. 32b/3, 34a/3, 56a/14, 60a/13, 63a/2.

muḡtaṣarca: Kısaca, kısaltılmış olarak. 53a/7.

muḡābil (A.): Karşı, karşıda bulunan. 42a/16, 43b/8.

muḡābil ol-: Karşısına çıkmak, karşı karşıya gelmek. 42a/16, 43b/8.

muḡarrer (A.): Kararlaştırılmış, kesin. 17b/13, 27b/8.

muḡarrer ol-: Kesinleşmek, karara bağlanmak. 17b/13.

muḡayyed (A.): Bir işe önem verip bakan. 5a/3, 13a/11, 43b/5, 56b/1, 56b/12, 70a/9.

muḳayyed ol-: Önem vermek, gözetmek. 13a/11, 56b/1, 70a/9.

murād (A.): İstek, arzu, dilek, maksat, amaç. 2b/2, 15a/13, 16b/7, 21a/13, 25b/10, 25b/12, 25b/13, 28b/10, 30b/8, 34a/14, 35a/3, 37b/10, 43a/8, 46b/1, 50a/6, 53b/6, 54b/6, 57a/5, 57a/11, 69b/2.

muraşşa‘ (A.): Kıymetli taşlarla bezenmiş. 3a/14, 8a/5, 23a/14, 24a/1.

muşanna‘ (A.): Sanatlı, süslü, gösterişli. 14a/7.

muşībet (A.): Uğursuz, baş belası. 64a/12.

mu‘teber (A.): İtibarlı, saygın, hatırı sayılır. 28a/10, 39b/15, 51a/12.

mu‘teber ol-: İtibar kazanmak, saygın olmak. 51a/12.

mübārek (A.): Kutlu, uğurlu. 15b/3, 21b/15.

mübārek ol-: Kutlu olmak, uğurlu olmak. 15b/3, 21b/15.

mübelliĝ (A.): Tebliĝ eden, bildiren. 12a/8.

mübīn (A.): Açıklayan, açıklayıcı. 68b/8.

mücber (A.): Zorlanmış. 33a/9.

mücevher (A.): Elmas işli, elmaslı. 3a/14, 23b/15.

müdārā (A.): Dostça geçim, yüze gülme. 14b/4.

müdebbir (A.): Tedbirli. 51b/8.

mühür (F.): Mühür. 36a/12, 57a/12.

mühür ur-: Mühür basmak, mühürlemek. 57a/12

mühürlü: Mühürlü, mühürlenmiş. 17b/15.

mühürle-: Mühür basmak. 35a/13.

müjde (F.): Sevinç haberi, müjde. 10a/9, 10b/2, 22a/14, 54a/14, 64a/14.

müjde eyle-: Müjdelemek. 54a/14.

müjde it-: Müjdelemek. 64a/14.

müjdeci: Müjde getiren. 45a/2.

müjdegānī: Müjdelik. 22a/14.

müjdegānī ol-: Müjdelik olmak. 22a/14.

mükemmel (A.): Eksiksiz, kusursuz, tam, yetkin. 23b/12, 55a/3.

mükerreme (A.): Saygı gösterilen. 67b/1.

mümkın (A.): Mümkün, olası. 25a/1.

münevver (A.): Aydınlık, ışıklı. 23b/7.

münevver ol-: Aydınlanmak. 23b/7.

müsellem (A.): Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş olan. 23b/12.

Müslimān Bkz. Müslümān

Müslümān (A.): İslam dininden olan, Müslüman. 5a/9, 39a/10, 40a/1, 51a/10, 51b/5, 52a/12, 52b/2, 62a/8, 66a/12, 67a/7.

Müslümān ol-: İslam dinini kabul etmek. 5a/9, 51a/10, 51b/5, 51b/15, 52a/12, 52b/2, 62a/8, 66a/12, 67a/7.

müstağrak (A.): Batmış, gark olmuş. 30b/3.

müstağrak ol-: Batmak, gark olmak. 30b/3.

müşāvere (A.): Danışma. 4b/5, 17a/3.

müşāvere eyle-: Danışmak. 4b/5.

müşāvere it-: Danışmak. 17a/3.

müşrikīn (A.): Müşrikler, Allah'a şirk koşanlar. 44a/10.

müşt (F.): Yumruk. 16a/4, 17a/13, 34b/4, 47b/7.

müşt müşte: Yumruk yumruğa. 47b/7.

müşt müşte ol-: Yumruk yumruğa dövüşmek. 47b/7.

mütāla'a (A.): Okuma, inceleme. 68b/7.

mütāla'a it-: Okumak, incelemek. 68b/7.

mütenazzır (A.): Dikkatli bakıp düşünen. 23a/5.

mütenazzır ol-: Dikkatlice düşünmek. 23a/5.

müyesser (A.): Kolay olan, kolayca yapılan, nasip olan. 21b/15, 66a/11.

müyesser ol-: Nasip olmak. 66a/11.

N

nā-bekār (F.): Hayırsız, yaramaz, müfsit, kötü hareket sahibi. 5a/7, 7b/7, 12a/12, 17b/3, 18b/9, 26a/8, 29a/2, 34b/13, 39a/14, 40b/14, 42b/9, 43b/6, 46a/13, 59a/13, 60a/2, 60b/6, 63a/4, 67a/3.

nā-çār (F.): Çaresiz, ister istemez. 3b/10, 21a/8, 53b/15, 64a/3.

nā-çār ol-: Çaresiz kalmak. 21a/8, 64a/3.

nā-dān (F.): Bilgisiz, cahil. 15b/15, 59a/10.

nā-gāh (F.): Ansızın, birdenbire. 4b/7, 22a/14, 37b/1, 42a/10, 48b/12, 64b/10, 70a/11.

nākış (A.): Bilgisiz, cahil. 69a/7.

naql (A.): 1. Anlatma. 67b/4. 2. Aktarma, geçirme. 69a/4.

naql it-: 1. Anlatmak. 67b/4. 2. Aktarmak, geçirmek. 69a/4.

naķş (A.): Süs, işleme, naķış. 39b/3.

naķş ol-: İşlenmek, süs olmak. 39b/3.

nām (A.): Ad, ün, san. 2b/12, 5a/10, 36a/2, 36a/14, 42a/16, 55a/6, 57b/2.

nām koy-: Ün salmak. 55a/6.

nā-ma'ķül (F.): Makul olmayan, akla uygun olmayan. 38b/15.

nām-dār (F.): Ünlü. 54a/7, 66a/7.

nāme (F.): Mektup. 35a/13, 35a/14, 35b/2, 35b/10, 36a/12, 36a/15, 52b/13, 57a/12, 57b/7, 57b/10, 57b/12.

nāmūs (A.): Haya, iffet, ırz. 10a/14.

nāmzed (F.): Aday. 19a/6.

na'ra (A.): Nara, haykırma. 7b/4, 28b/2, 30b/4, 32a/10, 32b/8, 32b/9, 33a/1, 36a/4, 37b/6, 42a/13, 43b/3, 44a/9, 45b/11, 46a/2, 48a/3, 48a/7, 50a/3, 63b/13.

na'ra ur-: Nara atmak, haykırmak. 7b/4, 28b/2, 30b/4, 33a/1, 36a/4, 37b/6, 42a/13, 43b/3, 50a/3, 63b/13.

na'ra-yı cānsitān: Can alıcı nara. 32a/10, 48a/4.

na't (A.): Överek anlatma, överek açıklama, övgü. 68b/15.

na't-ı şerīfe: Şerefli övgü. 68b/15.

naşıl: Nasıl, ne şekilde. 30a/4, 63b/4.

naşīb (A.): Pay, hisse. 25b/2, 42b/14.

naşīb al-: Pay almak, payına düşeni. 25b/2, 42b/14.

naşīhat (A.): Öğüt. 15a/3, 16b/9, 19a/15, 21a/9, 30b/2, 52a/14.

naşīhat eyle-: Öğüt vermek. 19a/15, 21a/9, 30b/2.

naşīhat it-: Öğüt vermek. 52a/14.

nā-ümīz (F.): Ümitsiz. 51a/2.

nā-ümīz ol-: Ümitsiz olmak, endişelenmek. 51a/2.

nażar (A.): Bakış, bakma. 24a/9, 25b/7, 29b/11, 32a/5, 37a/13, 45b/5.

nażar it-: Bakmak, gözden geçirmek. 24a/9, 25b/7, 32a/5.

nāzenīn (F.): Nazlı, zarif, narin. 26a/8.

nāzil (A.): İnen. 68b/10.

nāzil ol-: İnmek. 68b/10.

nażīr (A.): Benzer, eş. 19b/8.

ne: Ne, hangi şey. 2b/6, 2b/7, 4a/2, 4b/5, 5b/6, 5b/13, 6a/3, 6a/4, 7a/1, 8a/12, 9a/3, 10b/15, 11b/2, 12a/13, 12b/3, 13a/3, 13b/7, 14a/3, 14a/4, 14a/10, 14a/4, 14b/6, 15a/6, 16a/2, 16b/1, 16b/8, 17a/9, 19a/7, 19a/10, 19b/2, 21a/5, 21a/6, 24b/1, 25b/12, 26a/3, 26b/5, 27a/9, 27b/10, 28a/8, 28b/7, 28b/10, 30b/8, 31a/7, 31a/11, 31a/12, 35a/12, 35a/15, 36a/1, 36b/11, 37b/10, 37b/14, 38a/13, 39a/3, 40b/6, 40b/14, 41a/8, 41a/14, 41b/3, 42b/9, 43a/8, 43a/10, 44b/5, 44b/14, 46a/5, 46a/7, 46a/8, 46b/6, 47a/12, 49b/14, 50a/4, 50a/6, 50a/8, 50b/4, 50b/10, 51a/14, 51b/2, 55b/14, 56a/2, 56b/14, 58b/6, 59b/13, 59b/14, 60a/4, 60a/10, 60b/10, 63a/4, 63b/11, 64a/7, 65a/10, 65b/5, 65b/7, 65b/13, 66a/14, 66b/1, 66b/14, 67a/2, 69b/6, 70a/12, 70a/13.

ne aşıl: Nasıl. 7b/5, 27a/13.

nefâis (A.): Nefisler, nefis şeyler. 13b/8.

nefer (A.): 1. Asker, er. 67a/2, 67a/14. 2. Kişi. 24b/7, 42a/5, 53b/13, 62a/15, 65a/13.

nefes (A.): Soluk, nefes. 44a/1.

nefis (A.): Çok güzel. 13a/12.

neheng (F.): Timsah. 44a/13, 44b/5.

nerer: Nere, ne yer. 8a/12, 12b/4, 13a/4, 34b/2, 35b/14, 55a/13, 63b/1.

nesne: Şey, nesne, eşya. 5a/7, 5a/11, 17b/2, 31a/7, 55a/12, 66b/9.

nev (F.): Yeni. 25b/11.

nev-civân (F.): Delikanlı, genç. 8a/7, 8b/13, 9a/7, 11a/6, 15b/3, 19a/5, 42a/1, 46b/2.

nev-ḥat (F.): Sakalları yeni biten genç. 18b/7.

nev-rûz (F.): Bayram, düğün. 19b/15, 20b/11, 20b/4, 20b/12, 22a/15, 22b/1, 23a/1, 24b/1, 36b/14.

n'eyle-: Ne eylemek, ne yapmak. 6a/4, 7b/8, 13a/13, 14a/12, 14a/13, 14a/15, 15b/15, 17a/6, 18b/13, 34a/12, 50a/2, 53b/14, 55b/9, 60a/11, 63b/3, 67a/4, 67b/13.

nışf (A.): Yarı, yarım. 27a/15, 56b/4.

nice: 1. Nasıl. 2b/14, 3a/2, 10a/10, 13a/5, 13b/1, 14b/13, 14b/14, 16a/13, 17a/3, 17b/5, 18a/2, 18a/4, 20b/15, 21a/6, 25a/13, 25a/14, 29a/1, 31b/8, 32a/4, 32b/6, 33b/10, 34b/14, 37b/8, 41a/12, 41b/13, 42a/2, 42a/15, 43a/11, 45a/9, 46a/1, 51a/6, 51a/7, 51b/2, 51b/4, 51b/8, 52b/12, 58a/4, 59a/11, 63a/9, 65a/7, 70a/10. 2. Çok, birçok, hayli. 24b/5, 35b/13, 38b/5, 48a/8, 66a/15,

nice it-: Nasıl etmek, nasıl yapmak. 2b/14, 14b/14, 18a/4, 20b/15, 46a/1, 58a/4.

nice ol-: Nasıl olmak. 3a/2, 10a/10, 13a/5, 16a/13, 17a/3, 18a/2, 21a/6, 25a/13, 25a/14, 32a/4, 32b/6, 33b/10, 34b/14, 37b/8, 41a/12, 42a/2, 42a/15, 43a/11, 45a/9, 51a/7, 51b/8.

niçün: Niçin, neden. 3b/15, 14a/2, 15a/1, 15a/10, 16a/15, 21a/3, 30b/7, 31a/2, 34a/13, 38b/13, 43a/8, 43a/9, 44b/15, 48a/12, 50a/3, 61a/9.

nidā (A.): Çağırma, seslenme. 22a/15, 23b/1, 37a/5.

nidā it-: Çağırarak, seslenmek. 23b/1.

nidā itdür-: Çağirtmak. 22a/15, 37a/5.

nigār (F.): Güzel, sevgili. 22b/9, 23a/3, 23b/2, 23b/3, 23b/4, 25a/9, 25a/13, 25b/5, 25b/13, 26b/8, 27a/13, 27b/13, 28a/9, 28b/1, 28b/8, 28b/9, 29a/13, 29a/14, 29b/1, 29b/12, 30a/1, 30a/3, 30b/5, 30b/10, 31a/10, 31a/13, 31b/7, 31b/10, 31b/13, 31b/14, 32b/6, 33b/15, 34b/2.

nihāl (F.): Fidan. 25b/7.

nihāyet (A.): Son, sonunda. 18a/5, 18a/11, 26a/7.

niķāb (A.): Örtü, yüz örtüsü, peçe. 23a/14, 23a/15, 32a/3.

nikāh (A.): Evlenme, nikah. 36b/2.

nikāh eyle-: Nikah yapmak, nikahlamak, evlendirmek. 36b/2.

ni' met (A.): Ekmek, yiyecek, nimet. 11a/12, 53b/5.

nisbet (A.): İnadına. 14b/13.

nisbet it-: İnat etmek, inadına yapmak. 14b/13.

nişān (A.): İşaret, belirti, iz. 5b/12.

nişān vir-: Belirtmek. 5b/12.

nişānla-: İşaret koymak, belirlemek. 56a/15.

n' işle-: Ne işlemek, ne yapmak. 18a/5.

nite ki: Nasıl ki, nitekim. 68b/6.

niyāz (A.): 1. Yalvarma, yakarma. 54b/14, 54b/15. 2. Saygı ile eğilerek dua etme. 28b/11.

niyāz eyle-: Yalvarmak, yakarmak. 54b/14.

niyāz it-: Saygı ile eğilerek dua etmek. 28b/11.

niye: Neden, niçin, niye. 14b/1.

nīze (F.): Süngü, mızrak, kargı. 24a/1, 26a/13, 26a/14, 26b/1, 26b/2, 26b/4, 29a/5, 29a/6, 29a/8, 31a/10, 31a/13, 31b/1, 31b/2, 31b/6, 31b/7, 32b/15, 38a/5, 38a/6, 38a/7,

38a/8, 38a/9, 38a/10,39a/5, 39a/6, 40a/6, 40a/7, 40a/9, 40a/11, 40a/15, 40b/2, 42b/15, 43a/12, 43a/13, 46a/10, 46b/4, 48b/9.

nīze-yi cānsitān: Can alıcı nize. 24a/1, 26a/13, 31a/13, 39a/6.

n'ol-: Ne olmak. 12a/12, 32a/7.

n'ola: Ne olur, ne çıkar, keşke. 1b/5, 2b/13, 3b/4, 4a/9, 5a/9, 5a/14, 9a/12, 10a/8, 11b/7, 20b/13, 27a/14, 33b/11, 34a/12, 35b/1, 37a/1, 37a/3, 39a/3, 42a/1, 42b/13, 50b/4, 50b/9, 54b/15, 58a/6, 58a/12, 62b/10, 66b/6, 67a/3.

nöbet (A.): Nöbet, sıra. 9b/2, 25b/2, 31b/5, 43a/14, 56b/3.

nūr (A.): Işık, aydınlık. 29b/9, 69a/3.

nūş (F.): İçme. 4a/14, 5b/9, 21b/11, 27b/1, 37a/15, 41b/10, 52a/4.

nūş it-: İçmek. 27b/1, 37a/15.

nücüm (A.): Yıldızlar. 68b/1.

nüzül (A.): İnme, aşağı inme. 11a/11.

O

oğlan: Oğlan, genç, delikanlı. 4a/15, 4b/5, 5b/5, 11a/10, 17b/4, 21a/4, 23a/13, 32b/13, 35b/12, 35b/14, 36b/11, 37b/10, 38a/12, 41a/13, 41b/1, 44a/4, 46a/6, 46a/9, 46b/7, 47b/14, 52a/11, 52a/13, 52b/2, 55a/5, 58b/13, 59a/7, 61a/5.

oğul: Erkek evlat, oğul. 3b/8, 8a/13, 12a/9, 25b/3, 29b/15, 32b/10, 34a/7, 37b/14, 41b/2, 52a/10, 52b/1, 52b/9, 52b/12, 68a/5, 69a/4.

o ħanda: O anda. 50a/2.

oķ: Ok. 6b/3, 6b/8, 18b/3, 18b/5, 56b/5.

oķ ur-: Ok atmak, okla vurmak. 6b/3, 6b/8.

oķı-, oķu-: Okumak, söylemek. 19a/13, 21b/14, 22b/8, 28b/2, 36a/13, 57b/12.

oķlan-: Okla vurulmak. 18b/10.

ol: 1. O (işaret sıfatı). 1b/3, 1b/4, 1b/11, 2b/8, 3b/3, 5a/5, 5a/12, 5b/15, 6a/10, 6b/3, 7a/1, 7a/9, 8b/6, 9a/6, 9b/8, 10a/15, 10b/12, 12a/7, 12b/7, 13a/13, 13b/4, 13b/15, 15a/4, 15a/5, 15a/7, 15a/12, 15a/14, 16a/6, 16a/7, 16b/2, 16b/8, 17a/10, 17b/4, 17b/10, 18a/6, 18a/11, 18b/5, 18b/12, 19a/3, 19a/5, 19a/9, 19b/1, 19b/2, 19b/4, 19b/8,19b/15, 20a/6, 20a/7, 20a/9, 20a/10, 20b/5, 20b/8, 21a/1, 21b/1, 22a/2, 22b/2, 22b/3, 22b/12, 22b/15, 23a/1, 23a/15, 23b/5, 23b/7, 23b/11, 23b/14, 24a/2, 24a/5, 24a/6, 24a/10, 24a/11, 24a/13, 24b/4, 24b/12, 24b/14, 24b/15, 25b/1, 25b/4, 25b/8,

25b/9, 26a/4, 26a/6, 26b/11, 27b/14, 28a/4, 28a/8, 28b/11, 29a/13, 29a/14, 29b/4, 29b/8, 30a/8, 30a/14, 32a/2, 32a/14, 33b/12, 34a/10, 35b/3, 36a/7, 36a/8, 36b/4, 37a/6, 37a/8, 37a/10, 38b/12, 38b/15, 40a/5, 40b/11, 41a/9, 41b/12, 42a/5, 42a/10, 42a/11, 42b/5, 44a/5, 44b/2, 45b/1, 45b/2, 45b/6, 45b/8, 46a/5, 50a/11, 50b/1, 50b/7, 51a/12, 52b/15, 54a/5, 54a/8, 54b/11, 55a/14, 56a/9, 57a/9, 57a/10, 57b/15, 58b/15, 59b/3, 59b/13, 60a/3, 61a/1, 61a/11, 61a/13, 62a/15, 63a/12, 63b/5, 63b/11, 63b/14, 63b/15, 64a/8, 64b/4, 64b/10, 65b/4, 66a/2, 67a/9, 67a/11, 67b/5, 67b/10, 68a/4, 68a/5, 68a/8, 68a/10, 68b/6, 69a/8, 69a/13, 70a/8, 70a/13. 2. O (işaret zamiri). 5b/3, 11b/7, 12a/8, 14a/4, 16b/10, 17b/2, 18a/7, 18a/13, 20a/8, 36a/13, 36a/15, 39a/7, 51b/8, 54a/14, 57a/5, 58b/1, 68a/5, 68a/6, 69a/6, 70a/1.

ol-: Olmak, meydana gelmek, bulunmak. 1b/6, 1b/7, 2a/10, 2a/12, 2b/13, 3a/2, 3a/4, 3a/6, 3b/11, 4a/1, 4a/7, 4a/11, 4b/5, 4b/8, 4b/10, 4b/11, 5a/3, 5a/6, 5a/9, 5a/12, 5a/14, 5b/3, 5b/5, 6a/2, 6a/5, 6a/9, 6a/12, 6a/14, 6b/4, 6b/7, 6b/10, 6b/11, 6b/12, 6b/13, 7a/3, 7a/7, 7a/10, 7b/6, 7b/12, 8b/5, 8b/9, 9a/6, 9a/8, 9a/11, 9a/13, 9a/15, 9b/7, 9b/13, 10a/5, 10a/8, 10a/10, 10a/15, 10b/5, 10b/11, 10b/12, 11a/5, 11a/14, 11b/8, 12a/3, 12a/9, 12b/10, 13a/11, 13a/5, 13a/6, 13a/14, 14a/13, 14b/9, 14b/15, 15a/4, 15b/1, 15b/3, 15b/9, 15b/12, 16a/5, 16a/7, 16a/10, 16a/13, 16b/6, 16b/10, 17a/2, 17a/3, 17b/1, 17b/4, 17b/13, 18a/1, 18a/2, 18a/15, 18b/15, 19a/3, 19a/7, 19a/11, 19b/9, 20a/10, 20a/13, 20a/15, 20b/4, 20b/6, 20b/7, 20b/15, 21a/2, 21a/7, 21a/8, 21a/9, 21a/10, 21a/15, 21b/4, 21b/5, 21b/15, 22a/6, 22a/13, 22a/14, 22b/2, 22b/5, 22b/7, 22b/12, 22b/14, 22b/15, 23a/3, 23a/4, 23a/5, 23a/13, 23b/3, 23b/4, 23b/6, 23b/7, 23b/12, 23b/14, 23b/15, 24a/2, 24a/3, 24a/7, 24a/8, 25a/1, 25a/4, 25a/5, 25a/6, 25a/7, 25a/13, 25a/14, 25a/15, 25b/9, 25b/14, 26a/1, 26a/9, 26b/5, 26b/6, 27a/1, 27a/5, 27a/9, 27a/10, 27a/13, 27b/7, 27b/8, 27b/10, 28a/5, 28a/6, 28a/8, 28a/12, 28a/13, 28a/14, 29b/8, 29b/11, 30a/12, 30b/3, 30b/8, 30b/12, 30b/13, 30b/14, 31a/9, 31a/11, 31a/14, 31b/13, 32a/1, 32a/5, 32a/8, 32a/11, 32a/13, 32a/15, 32b/6, 32b/8, 32b/11, 32b/13, 33a/8, 33a/10, 33a/14, 33b/10, 33b/11, 33b/2, 34a/14, 34a/9, 34a/15, 34b/5, 34b/7, 34b/9, 34b/14, 35a/11, 35b/15, 35b/3, 35b/7, 35b/8, 36a/5, 36a/8, 36a/15, 36b/6, 36b/8, 36b/15, 37a/6, 37a/7, 37a/8, 37a/10, 37a/13, 37b/3, 37b/6, 37b/8, 37b/14, 38a/12, 38a/13, 38b/6, 38b/14, 39a/4, 39a/8, 39a/10, 39a/12, 39a/14, 39b/1, 39b/3, 39b/11, 40a/1, 40a/2, 40a/4, 40b/13, 40b/14, 41a/7, 41a/8, 41a/10, 41a/12, 41a/13, 41b/3, 41b/10, 41b/11, 41b/12, 42a/2, 42a/4, 42a/6, 42a/7, 42a/11,

42a/12, 42a/15, 42a/16, 42b/4, 42b/8, 43a/2, 43a/11, 43b/9, 44a/2, 44b/4, 44b/5, 45a/3, 45a/7, 45a/9, 45a/10, 45a/11, 45a/13, 45b/1, 45b/2, 45b/3, 45b/4, 45b/8, 45b/9, 45b/12, 45b/14, 46a/10, 46b/3, 47a/1, 47a/6, 47a/13, 47a/15, 47b/4, 47b/7, 48a/2, 48a/7, 48a/9, 48a/14, 48b/4, 48b/7, 48b/10, 48b/12, 49a/6, 49b/1, 49b/2, 49b/5, 49b/6, 49b/15, 50a/15, 50b/1, 50b/6, 50b/7, 50b/9, 50b/14, 51a/3, 51a/7, 51a/10, 51a/11, 51a/12, 51b/5, 51b/8, 51b/9, 51b/15, 52a/8, 52a/12, 52a/13, 52a/15, 52b/2, 52b/3, 52b/8, 52b/10, 52b/15, 53b/9, 53b/11, 54a/3, 54a/4, 54a/15, 54b/3, 54b/4, 55a/4, 55a/5, 55a/8, 55b/9, 55b/10, 55b/14, 56a/1, 56a/12, 56a/13, 56b/1, 56b/15, 57a/1, 57a/7, 57b/4, 57b/5, 57b/9, 58b/1, 58b/3, 58b/15, 59a/1, 59a/12, 59b/12, 60a/3, 60a/4, 60a/9, 60a/15, 60b/5, 60b/6, 60b/7, 60b/15, 61a/3, 61b/2, 61b/5, 61b/14, 61b/15, 62a/8, 62a/14, 62b/13, 63a/11, 63b/4, 63b/6, 63b/9, 64a/3, 64a/12, 64b/2, 65a/5, 65a/9, 65a/10, 65b/3, 65b/9, 65b/11, 65b/12, 66a/1, 66a/2, 66a/9, 66a/10, 66a/11, 66a/13, 66a/14, 66b/1, 66b/4, 67a/1, 67a/2, 67a/7, 67a/8, 67a/14, 67b/9, 67b/14, 68a/1, 68a/5, 68a/6, 68a/7, 68a/13, 68b/10, 68b/11, 68b/13, 68b/14, 68b/9, 69a/9, 69a/13, 69b/7, 69b/8, 69b/12, 69b/14, 70a/4, 70a/9, 70a/11.

āciz o. 40b/14.

āgāh o. 45b/12.

‘āšī o. 7b/12.

āh o. 45b/12.

āşık o. 20a/13, 26a/1.

bā‘iş o. 10a/7.

bākī o. 68b/13.

bedr o. 67b/9.

ber-ğazab o. 31a/9.

ber-ţaraf o. 25a/15.

bī-hūş o. 19a/3, 20a/10.

bürrān o. 6b/4, 33a/10.

cāiz o. 10a/5.

cem‘ o. 6b/11, 20b/6.

çāk o. 17a/1, 36a/5.

çāre o. 28a/8.

dāhil o. 22b/12, 27a/13.

dalkılıç o. 4b/7, 6b/12.

daltığ o. 7b/6, 18b/15.

dilteng o. 39b/11.

dīvāne o. 63b/4.

esir o. 42b/4, 45a/10.

ğalebe o. 70a/11.

ğālib o. 31b/13, 40a/4.

giriftār o. 27a/9, 51a/6.

haber o. 3a/6.

habs o. 61b/2.

halāş o. 59a/1, 65b/11.

hāşıl o. 31a/11, 37b/14.

hāzır o. 36b/15, 37a/6.

helāk o. 20a/15, 30b/8.

kādir o. 4b/5, 39a/12.

kā‘il o. 36b/5, 50b/5.

karīb o. 48b/12.

ķul o. 9a/13, 54b/3.
ķurbān o. 25a/5, 27b/10.
lāle-reng o. 33a/7.
maġlūb o. 23b/3.
maġrūr o. 55b/14.
ma^ʿhūd o. 57b/5.
māl-ā-māl o. 22b/14.
māni^ʿ o. 12a/7.
ma^ʿķūl o. 1b/6.
melūl o. 6a/9.
mest o. 49b/2.
meşġūl o. 27a/5, 41b/10.
muķābil o. 42a/16, 43b/8.
muķayyed o. 13a/11, 56b/1.
mu^ʿteber o. 51a/12.
mübārek o. 15b/3, 21b/15.
Müslümān o. 51b/5, 51b/15
mütenazẓır o. 23a/5.
nā-ĉār o. 21a/8, 64a/3.
naķş o. 39b/3.
nā-ūmīz o. 51a/2.
nāzil o. 68b/10.
pāre pāre o. 60a/9.
rāzi o. 21a/9, 50a/15.
revāne o. 4a/11, 5b/5,
rūşen o. 37a/8.
şaf o. 24a/3.
şafāda o. 66b/1.
sebeb o. 28a/12.
serāsime o. 32b/8, 48a/7.
seyyīdū'l-enbiyā o. 68b/13.
sīne-şāf o. 52b/8, 53b/11.

süvār o. 2a/10, 3a/4,
şād o. 10b/5, 20b/6.
şād ü ĥandān o. 22b/2.
tābi^ʿ o. 65b/3, 68b/11.
tālib o. 19b/8.
tamām o. 65b/9.
tār-mār o. 16a/5, 49b/1.
taşra o. 34b/7.
vāķi^ʿ o. 25a/7, 33b/11.
vāşıl o. 30b/11, 36a/15.
yār o. 66a/13.
zāhir o. 6b/7.
zebūn o. 47a/14.
zehre(leri) ĉāk o. 36a/5.
zeyn o. 6a/12.
zīr ü zeber o. 4b/11, 63b/9.

ol ara: Ora, o yer. 54b/1, 55a/2, 56a/8, 56b/14, 67a/15.

ol bir, ol biri: Öbür, öteki. 7b/7, 8b/1, 10a/12, 12a/12, 14a/6, 16a/5, 26b/14, 29a/12, 30b/12.

olda: O zamanda, o anda. 56a/1, 59b/1.

olın-, olun-: Olunmak, edilmek. 48b/11, 69b/6.

ta' bîr o. 48b/11.

zîkr o. 69b/6.

olmaz: Yapılamayacak iş, tutum veya davranış. 4a/8, 11b/5.

olur olmaz: Rastgele, sıradan. 38b/7.

omuz: Omuz. 10b/1, 35b/5, 39b/9, 59a/4, 60a/7.

on: On. 7b/1, 14a/12, 17b/7, 22a/9, 23b/11, 32b/14, 35a/1, 36a/3, 39a/9, 41a/9, 55a/5, 58a/1, 58b/6, 61b/11, 62a/13, 66a/6.

on altı: On altı. 3a/13.

onar: Onar, her birine on. 66a/5.

orta: Orta, ara, beyn. 21b/8, 32b/15, 41a/1, 47b/11, 53b/8, 59b/5.

ot: Bitki, ot. 6a/11, 6a/13.

otağ, otağ: Çadır. 23a/11, 35a/2, 35b/9, 33b/8, 48b/13.

otur-, otur-: Oturmak. 3a/9, 3a/11, 3a/12, 3b/8, 4b/8, 8a/10, 9b/12, 11b/1, 11b/12, 12b/2, 12b/3, 12b/4, 12b/7, 12b/13, 13a/1, 13a/2, 15a/15, 21a/14, 21a/15, 21b/5, 21b/7, 21b/10, 23a/7, 36a/7, 41b/9, 50b/14, 51b/3, 53a/15, 53b/8, 54b/1, 57a/13, 61a/14, 61b/7.

oturdağo-: Oturtmak. 33b/15, 60a/13.

oturt-: Oturtmak. 8a/8.

ov-: Ovmak, ovalamak. 12a/15.

ovağal-: Ovalamak. 12a/15.

oyna-: Oynamak. 24b/9.

Ö

öç: Öç, intikam. 39a/8.

öğren-: Öğrenmek. 61b/4.

öl-: Ölmek, hayatı sona ermek. 7a/2, 21b/3, 30a/13, 51b/12, 60b/11, 64b/14, 65b/7.

öldür-: Öldürmek, hayatına son vermek. 6b/10, 7b/6, 19a/10, 20b/1, 24a/5, 26a/11, 26a/14, 28a/7, 31a/6, 31a/12, 41a/9, 42b/6, 44b/11, 44b/12, 46b/7, 46b/12, 59b/9, 60a/12, 66b/9.

öldürüvir-: Öldürüvermek. 62b/11.

‘ömr (A.): Ömür, hayat. 26b/7, 54a/4.

öñ: 1. Ön, ön taraf. 2a/10, 3b/12, 7b/14, 8b/11, 9b/5, 13a/11, 13a/14, 13b/6, 23a/13, 25b/5, 28b/8, 28b/9, 29a/13, 30a/1, 30b/6, 35b/9, 37b/13, 39b/12, 42b/11, 43a/4, 43b/3, 46a/3, 48b/13, 49b/9, 52a/5, 53b/2, 60a/14, 61a/12, 61a/14, 63a/8. 2. Önce, evvel. 2b/2, 22b/7. 3. Huzur, yan, nezd. 7b/15, 24b/5, 38b/10, 43a/3. 4. Karşı. 34b/10.

öp-: Öpmek. 9a/5, 11a/2, 13a/10, 45a/6, 67a/6.

ört-: Örtmek. 10b/8.

ötüri: Dolayı, sebebiyle, yüzünden. 17b/2, 17b/8, 22a/8.

öyle: Öyle, o şekilde. 4b/14, 5a/14, 6b/10, 12b/2, 16a/4, 16b/4, 21a/4, 21a/7, 27b/15, 29a/8, 30a/10, 32a/10, 32b/2, 34b/4, 38a/9, 38b/1, 39a/15, 40a/15, 41a/1, 42a/3, 43b/13, 43b/15, 45b/11, 46b/5, 46b/6, 50b/9, 51b/9, 52b/12, 59b/6, 63b/7, 64a/12, 65a/9, 70a/11.

‘özr (A.): Bir suçun mazur görülmesini gerektiren sebep, mazeret. 25a/9.

P

pā (F.): Ayak. 12b/6, 12b/8, 21a/15, 25b/11.

pādişāh (F.): Hükümdar, melik. 28b/7, 36a/10, 36b/8, 68a/12.

par par: Parıl parıl, parıldatarak, ışık saçarak. 27b/3.

pāre (F.): Parça. 6b/14, 38b/5, 47b/3, 48b/6, 49a/1, 60a/15, 60b/7.

pāre pāre: Parça parça. 17b/6, 60a/9.

pāre pāre it-: Parça parça etmek, parçalamak. 17b/6.

pāre pāre ol-: Parça parça olmak, parçalanmak. 60a/9.

pārele-: Parçalamak. 17b/5.

pā-yı taht (F.): Başkent, saltanat. 12b/6, 12b/8, 21a/15, 21b/6, 53a/15.

pāy-māl (F.): Ayak altına alma. 17b/8.

pāy-māl eyle-: Ayak altına almak. 17b/8.

pāzū (F.): Kol, pazı. 19b/12, 20a/2.

peder (F.): Baba. 3b/1.

pehlivān (F.): Pehlivan, yiğit. 7b/11, 11a/6, 12b/6, 12b/8, 12b/12, 14b/5, 35a/1, 35b/2, 35b/14, 38b/8, 41a/6, 41a/9, 41a/10, 42b/5, 45a/8, 45a/9, 50a/10, 52a/10, 53a/12, 53b/13, 54a/7, 54b/3, 62a/2.

pek: Pek, çok, pek çok. 61a/10.

peleng (F.): Pars, panter, kaplan. 7b/1, 7b/10, 7b/15, 8a/5, 8a/9, 10a/1, 10b/4, 10b/7, 10b/8, 11a/4, 51a/1, 54a/12, 54a/13, 55a/1.

peleng-pūş (F.): Pars, kaplan derisi giyinen. 7b/10, 7b/15, 8a/9, 10a/1, 10b/4, 11a/4, 54a/12, 54a/13, 55a/1.

penbe (F.): Pembe. 55a/11.

pencere (F.): Pencere. 13b/14.

pençe (F.): El, güçlü el. 9a/11.

pençe tut-: Bilek güreşi yapmak. 9a/11.

peride (F.): Uçan, uçmuş. 26b/6.

per-tāb (F.): Atılma, sıçrama. 38a/11.

per-tāb eyle-: Atılmak, sıçramak. 38a/11.

peşin (F.): Peşin, önden verilen. 16b/14, 50a/15.

peşin al-: Peşin almak. 16b/14

peşin vir-: Peşin vermek. 50a/15.

peşkeş (F.): 11a/14, 34a/12, 53a/6, 53b/2.

peşkeş çek-: Başkasının malını birine bağışlamak. 11a/14, 34a/12.

peydā, peydāh (F.): Açık, ortada, aşikar. 6b/10, 12a/4, 39b/1, 47a/1, 68a/1, 68a/12.

peydā eyle-: Ortaya çıkarmak. 12a/4.

peydā ol-, peydāh ol-: Belirmek, ortaya çıkmak. 6b/10, 39b/1, 47a/1, 68a/1, 68a/12.

peygamber (F.): Nebi, peygamber. 8b/15.

piyāde (F.): Yaya, yaya olarak. 22b/7.

pōst (F.): Hayvan derisi, post. 10b/1, 10b/7, 10b/8, 18b/6, 18b/8.

pūş (F.): Örtün, giyinen. 7b/10, 7b/15, 10a/1, 10b/4, 11a/4, 54a/12, 54a/13, 55a/1.

R

Rabb (A.): Allah, Tanrı. 60b/3.

rahş (F.): At, güzel ve gelişmiş at. 2a/9, 6a/7, 19b/12, 22b/5, 23b/12, 28b/1, 32a/12, 38b/9, 39a/4, 39b/4, 39b/7, 40a/10, 42a/11, 43a/2, 46a/3, 47a/8, 47b/6, 48a/8.

rāst (F.): Tesadüf. 34a/8.

rāst gel-: Tesadüf etmek, rastlamak. 34a/8.

rāviyān (F.): Rivayet edenler, anlatanlar. 1b/2.

rāy (A.): Düşünce, fikir. 18a/14.

rāzi (A.): Rıza gösteren, kabul eden. 1b/7, 21a/8, 50a/15, 51b/2, 58b/1, 66b/4.

rāzi ol-: Rıza göstermek, kabul etmek. 1b/7, 21a/9, 50a/15, 58b/1, 66b/4.

re'īs (A.): Lider, baş, başkan. 34a/7.

remel (A.): Aruzda bir bahir. 68a/15.

reng (F.): Renk. 55a/11, 61a/11.

resm (A.): Tarz, şekil, yöntem. 44b/5, 46b/6.

resūl (A.): Peygamber, resul. 68b/8, 68b/14, 69a/11.

resūl-ı mübīn: Açıklayıcı peygamber. 68b/8.

revāne (F.): Yola koyulan, yollanan, giden. 4a/11, 5b/5, 11b/8, 22b/7, 35b/7, 54a/3, 56a/13.

revāne ol-: Yola koyulmak, yollanmak, gitmek. 4a/11, 5b/5, 11b/8, 22b/7, 35b/7, 54a/3, 56a/13.

rezm (F.): Savaş, kavga. 27a/4, 41b/8, 52a/3.

ri'āyet (A.): 1. Saygı gösterme, sayma, değer verme. 68a/13, 11b/12, 68b/11. 2. Ağırlama. 12b/12.

ri'āyet it-: Saymak, değer vermek. 11b/12, 68b/11.

ricā (A.): Dileme, umma, ümit etme. 46a/3, 70a/5.

ricā it-: Dilemek, ummak, ümit etmek. 46a/3, 70a/5.

rikāb (A.): Üzengi. 5a/1, 41a/2.

rivāyet (A.): 1. Anlatma, nakletme, aktarma. 17a/8, 67b/4. 2. Söylenti. 22a/10, 69b/11, 69b/12, 69b/13.

rivāyet it-: Anlatmak, nakletmek, aktarmak. 17a/8, 67b/4.

rū (F.): Yüz. 23b/6, 29a/2, 37a/8.

rūh (A.): Can, öz. 56b/9.

ruḥṣat (A.): İzin. 59b/3.

rūšen (F.): Aydınlık, parlak. 37a/8.

rūšen ol-: Aydınlanmak. 37a/8.

rüsvāyılıq: Rezillik, horluk, hakirlik. 58b/4.

S

sā' at (A.): Saat, vakit. 33b/2, 44b/6, 63b/5, 64a/1, 64a/11.

şabā (A.): Saba rüzgarı, gün doğusundan esen meltem. 35b/4.

sābān (A.): Bir tür başlık. 35b/5.

şabāḥ (A.): Sabah vakti, sabah. 7a/7, 16a/8, 18a/15, 23b/5, 28a/13, 29b/8, 37a/7, 41b/3, 42a/6, 45b/3, 52b/15, 56b/15, 67b/14.

şabr (A.): Sabır. 14a/14, 14b/6, 17b/7, 20a/14, 25a/13, 27a/10, 30b/13.

şabr eyle-: Sabretmek, tahammül etmek, katlanmak. 14a/14, 14b/6, 17b/7, 25a/13, 27a/10, 30b/13.

şaç-: Saçmak, serpmek. 12a/12, 16a/8, 40b/4.

şadā (A.): Ses, yankı. 12a/8, 24b/11, 32b/19, 44b/8, 63b/14.

şadā vir-: Ses vermek, ses yankılanmak. 63b/14.

şadā-yı mübelliğ: Bir şey bildiren, tebliğ eden ses. 12a/8.

şaded (A.): Asıl konu. 69a/15.

şaf (A.): Sıra, dizi, sıraya dizilmiş asker. 23b/10, 24a/3, 42a/8, 48b/5, 48b/13.

şaf ol-: Sıra olmak, asker sıra sıra dizilmek. 24a/3.

şaf lar düz-: Sıralamak, sıra sıra asker dizmek. 23b/10

şaf lar düzil-: Sıralanmak, sıra sıra asker dizilmek. 42a/8

şafā (A.): Gönül şenliği, zevk, eğlence. 3b/8, 22b/11, 33b/14, 34a/14, 48a/14, 50b/7, 52a/2, 66b/1, 69b/9.

şafā eyle-: Gön lünü eğlemek, eğlenmek. 3b/8.

şafāda ol-: Eğlenmek. 66b/1.

şafālar it-: Zevk almak, keyiflenmek. 22b/11.

şağ (I): Sağ taraf, sağ. 12a/10, 12a/14, 12b/5, 13a/1, 32b/1, 35b/4, 37b/9, 48a/2, 48a/3, 59a/5.

şağ (II): Diri, canlı, sağ. 10b/5, 11a/9, 21a/7, 36b/13, 49b/6, 52b/1.

şağ ve selāmet: Sağ salim, hiçbir zarar görmeden. 11a/9.

sağ ve selāmet çık-: Sağ salim çıkmak, hiçbir zarar görmeden kurtulmak. 11a/9.

sağlı sollı: Sağlı sollu. 12a/14.

saḥā (A.): Cömertlik. 66b/7.

şaḥān (A.): Büyük kase. 13b/5.

şāḥīb (A.): Sahip, haiz. 5a/12, 32a/12, 48a/9, 52a/11, 66a/8, 66a/9, 67a/14.

şāḥīb-i ferāset: Anlayış sahibi, anlayışlı. 52a/11.

şāḥīb-kırān (F.): Hükümdar, muzaffer hükümdar. 9a/5, 9a/8, 11a/10, 12b/5, 21a/14, 21b/2, 21b/4, 24a/7, 32a/10, 35b/10, 37b/1, 37b/5, 45b/7, 48a/5, 51a/11, 52a/1, 56b/13, 57a/4, 66a/1, 66a/15, 68a/7.

şāḥīb-kırānlık: Hükümdarlık. 11a/7, 35b/13.

saḥn (A.): Orta, orta boşluk. 24b/13.

şaḥrā (A.): Çöl. 10a/1, 18b/1, 22b/14, 33a/7, 44a/11, 49b/1, 55a/9, 57a/10, 67b/2.

sā'ir (A.): Diğer, başka. 20b/8, 22a/12, 33b/1, 35b/7, 53a/12, 62a/14, 63b/10, 65b/2, 69b/8.

şakın: Sakın, sakın ha, asla. 11b/10, 30b/1, 56a/10, 60b/7, 60b/9.

sākī (A.): İçki sunan, içki veren. 21b/9.

şakla-: 1. Gizlemek, gizli tutmak. 31a/2. 2. Saklamak, muhafaza etmek. 32b/5.

şaklan-: Gizlenmek, saklanmak. 62a/2.

şal-: 1. Atmak, aşağı sarkıtmak, bırakmak. 30a/3, 35b/12, 39b/2, 41b/15, 46a/13, 47a/7. 2. Göndermek, yollamak. 6a/13, 16a/3, 47b/13, 49b/10, 56b/15, 69b/8.

şalā (A.): Çağırma. 53b/5.

şalā dinil-: Çağrı yapılmak, çağırılmak. 53b/5.

şalābet (A.): Sağlamlık, dayanıklılık, güçlülük. 3a/4.

şalavāt (A.): Hz. Muhammed'e edilen dualar. 60b/2,

şalavāt getir-: Dua okumak, salat ü selam getirmek. 60b/2.

şalındur-: Önem vermek, değer vermek. 58b/12, 63a/5.

şalla-: Sallamak. 39b/9, 60a/7.

şan-: Zannetmek, sanmak. 16a/1, 34a/15, 36a/4, 57b/2, 60b/14.

saña: Sana ("sen" zamirinin datif hali). 1b/8, 2a/6, 2a/8, 2a/15, 2b/1, 6b/1, 9a/2, 9a/11, 9a/13, 11b/15, 12a/5, 12a/9, 14b/13, 20b/8, 21b/5, 22b/9, 25b/2, 30a/8, 30b/9,

30b/11, 36a/15, 38a/4, 38b/12, 46a/8, 46a/9, 46b/3, 52b/1, 52b/5, 57a/8, 59b/9, 59b/13, 65b/7, 65b/10, 67a/5.

şandālye (A.): İskemle, sandalye. 12b/7, 21a/15, 21b/5, 36a/6, 45a/8, 50b/13, 53a/15.

şandūk (A.): Sandık. 56a/14, 61b/4, 62a/2, 62a/3, 62a/5, 62a/11, 62a/15, 62b/6, 63a/7, 63a/10, 63a/12, 65a/14.

şāni^c (A.): Duyan, işiten. 12a/9.

şāni^c ol-: Duymak, işitmek. 12a/9.

şanki: Güya, sanki. 60b/5.

şap: Kabza, sap. 59b/5.

şap-: Yön değiştirmek, sapmak. 58b/11.

şapān: Taş atmak için kullanılan bir araç. 6b/14.

şapır şapır: Güçlü ve sürekli bir biçimde. 48b/10.

şar-: 1. Etrafını çevirmek, kuşatmak. 5b/2. 2. Bezle kaplamak, örtmek, sarmak. 29b/6.

sarāy (F.): Saray. 3a/5, 3a/8, 3a/15, 11b/13, 13b/14, 17b/4, 49b/10, 49b/11, 50a/2, 53a/13, 61a/12, 61a/14, 62b/13, 65a/11.

şarşıl-: Sarsılmak, sallanmak. 63b/13.

şat-: Ücret karşılığında vermek. 56b/10, 58b/6, 59b/11, 63a/8.

şavul-: Bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden çekilme, geri çekilme. 40b/2, 46b/7.

şavur-: Savurmak, savurup atmak. 12a/15.

şayd (A.): Avlama. 32a/3.

şayd eyle-: Avlamak. 32a/3.

sāye (F.): Gölge, himaye. 66a/15.

sāyebān (F.): Otağ, büyük çadır. 23a/9.

sāzende (F.): Çalgıcı. 53b/8.

sebeb (A.): Sebep. 28a/12, 65b/11.

sebeb ol-: Sebep olmak, yol açmak. 28a/12.

sedd (A.): Engel, set. 5b/11, 6a/2, 8b/6.

sefer (A.): Sefer, yolculuk. 12b/9.

segird-, segirt-: Koşmak, seğırtmek. 15b/12, 48a/10, 57b/8, 61a/7.

seher (A.): Seher, seher vakti, tan yerinin ağarmasından az önceki vakit. 6a/10, 64a/13.

sekiz: Sekiz. 9b/15, 57b/8.

selām (A.): Selam. 3a/12, 8a/3, 25b/6, 25b/7, 28b/9, 30a/1, 30b/6, 38b/10, 38b/11, 39b/13, 43a/7.

selām vir-: Selam vermek, selamlamak. 8a/3, 25b/6, 28b/9, 30a/1, 30b/6, 38b/10, 39b/13.

selāmet (A.): Esenlik, emin olma, kurtulma. 8b/6, 11a/9.

selāmet çık-: Sağ salim çıkmak, kurtulmak. 8b/6.

selāmla-: Selam vermek, selamlamak. 43a/5, 43a/6.

sen: Sen (teklik II. şahıs zamiri). 1b/5, 2a/11, 2b/12b/2, 2b/15, 3b/4, 3b/8, 3b/13, 3b/14, 3b/15, 4a/2, 4b/4, 5a/12, 5a/13, 6a/6, 8b/5, 9a/8, 9a/10, 9a/11, 9a/12, 9b/5, 9b/6, 11a/15, 11b/4, 11b/6, 11b/7, 12a/2, 12a/6, 12b/5, 15a/2, 19b/2, 21b/3, 21b/4, 25a/13, 25a/15, 25b/1, 25b/13, 25b/15, 26a/8, 26a/12, 26b/6, 26b/7, 27a/12, 28b/12, 29a/1, 29a/2, 29a/4, 29a/15, 30a/13, 30b/1, 30b/13, 30b/14, 31a/2, 31a/6, 31a/7, 31a/9, 31a/12, 34a/9, 34a/14, 35a/10, 35a/11, 36a/14, 36b/4, 37b/14, 37b/8, 38a/2, 38a/13, 39a/2, 39a/12, 42a/14, 42b/14, 43a/9, 44b/14, 45b/14, 46a/4, 46a/5, 46a/9, 46b/3, 46b/12, 50b/7, 51a/6, 51b/1, 51b/7, 51b/9, 51b/11, 51b/12, 52a/15, 52b/4, 52b/5, 52b/8, 56a/4, 57a/8, 57a/13, 58a/12, 58b/2, 58b/13, 59a/2, 59a/8, 59a/13, 60a/9, 60a/10, 60a/11, 60b/8, 60b/10, 60b/12, 61b/9, 62a/3, 63a/7, 63a/8, 64a/15, 64b/15, 65a/3, 65a/7, 65a/8, 65a/11, 65b/5, 65b/9, 65b/10, 66a/12, 66b/4, 66b/8, 67a/1, 67a/4, 68a/2, 70a/3, 70a/5, 70a/9.

sencileyin: Senin gibi. 31b/15.

senüñ: Senin (“sen” zamirinin genitif hali). 12b/5.

ser (F.): Baş. 5b/10, 55a/11.

ser çek-: Başı değmek, değmek, ulaşmak. 5b/10, 55a/11.

serāsīme (F.): Sersem, afallamış. 32a/13, 32b/8, 48a/7 .

serāsīme ol-: Sersem olmak, afallamak. 32a/13, 32b/8, 48a/7.

serkeş (F.): İtaatsiz, dikbaşlı, inatçı. 41b/13, 54b/7.

serkeşlik: İtaatsizlik, dikbaşlılık. 26a/3, 31a/11.

serkeşlik it-: İtaatsizlik etmek, dikbaşlılık etmek. 26a/3.

serv (F.): Uzun, yüksek. 27a/12, 31a/7.

sevdā (A.): Sevda, aşk. 19a/8, 25a/12, 68b/4.

sevin-: Sevinmek, sevinç duymak. 30b/10, 64b/11.

seyl (A.): Sel. 33a/7, 44b/4, 48a/7, 48b/11.

seyr (A.): İzleme. 2b/10, 3a/2, 6a/3, 6a/4, 10a/5, 20b/11, 20b/12, 34a/2, 49a/13, 54b/7.

seyr it-: İzlemek. 3a/2, 6a/3, 10a/5, 20b/11, 20b/12, 34a/2.

seyr-i temāşā: Seyir, izleme. 54b/7.

seyr-i temāşā it-: Seyretmek, izlemek. 54b/7.

seyyid (A.): Efendi, bey. 68b/13.

seyyidü'l-enbiyā: Peygamberlerin efendisi. 68b/13.

seyyidü'l-enbiyā ol-: Peygamberlerin efendisi olmak. 68b/13.

şıçra-: Hızla yukarıya veya ileriye atılmak, sıçramak. 4b/13, 6b/13, 26b/12, 27b/14, 29a/10, 34b/8, 39b/7, 59a/14, 59b/3, 63b/1, 63b/10, 69a/1.

şıķ- Sıkmak. 30a/6.

şıhhat (A.): Sağlık. 51a/2.

şırık: Sırık, değnek. 24a/10, 24a/15.

şıva-: Sıvamak. 69a/15.

şıyır-: Çekerek çıkarmak, sıyırmak. 46b/8.

silāhşorluk: Silahşorluk, savaşçılık. 24b/15, 42a/12, 45b/9.

sille (F.): Tokat. 4b/14, 63b/7, 65b/1.

simāţ (A.): Sofra, ziyafet. 13a/7, 53b/4, 53b/6.

sine (F.): Göğüs, yürek. 26b/2, 27b/6, 29a/5, 31a/15, 40a/10, 40b/1, 46a/11, 46b/6.

sine-şāf (F.): Temiz kalpli. 52b/8, 53b/11.

sine-şāf ol-: Temiz kalpli olmak, kalbi temiz olmak. 52b/8, 53b/11.

sini (F.): Tepsi, sini. 13a/11, 13a/15, 13b/2, 13b/4, 13b/6, 13b/12, 14b/7.

siper (F.): Arkasına geçilerek korunulacak engel. 24a/1, 26b/1, 26b/2, 29a/6, 29a/8, 31b/1, 39a/5, 39b/3, 40a/12, 40b/1, 40b/2, 40b/5, 40b/15, 43a/13, 43b/11, 43b/15, 44a/7, 44a/8, 46a/12, 46b/5, 47b/3.

siper vir-: Siper tutmak, korunmak. 26b/1, 29a/6, 31b/1, 39a/5, 40b/1, 40b/5, 40b/15.

sirke (F.): Ekşimiş üzüm, elma, limon vb, suyu. 63a/1.

siyāh (F.): Kara. 2a/10, 3a/4, 27a/2, 29b/5, 42a/10.

siyāh-rū (F.): Yüzü kara, rezil olmuş, mahcup olmuş. 29a/2.

siyāset (A.): İdam cezası. 64a/11, 65a/1, 67a/4.

siz: Siz (çokluk II. şahıs zamiri). 4a/8, 5a/8, 7b/5, 7b/8, 10a/6, 11b/7, 12b/12, 14b/3, 16a/2, 16b/4, 17b/8, 18b/13, 18b/14, 39b/13, 42b/9, 43a/10, 50a/14, 50b/1, 57b/11, 57b/13, 57b/15, 58a/2, 58a/13, 58a/14, 58a/15, 61a/9, 66b/5, 67a/3.

şok-: Sokmak, içine girdirmek. 15b/11, 60b/2.

şol: Sol taraf, sol. 12a/11, 12a/14, 12b/15, 13b/5, 16a/4, 32b/1, 35b/4, 37b/9, 48a/2, 48a/3, 59a/6.

şoñ: Ahir, nihayet, netice, son. 2b/6, 56b/7, 64b/14.

şoñra: Sonra. 9b/15, 11a/13, 16a/10, 25a/9, 25a/15, 30a/13, 31a/1, 32b/4, 35a/5, 37a/5, 42b/2, 43b/12, 44b/11, 48a/11, 52b/4, 58b/2, 59b/13, 60a/6, 60b/11, 62a/5, 65a/11, 65b/3, 65b/4, 66b/8, 67b/10.

şor-: Sormak, sual etmek. 3a/1, 61a/2.

şoriş-, şoruş-: Karşılıklı olarak birbirine sormak. 10b/10, 64b/3.

şovuk: Soğuk. 64b/5.

şoy-: Birinin elbisesini üzerinden çıkarmak. 60a/6.

şoyka: Soyuntu, elbise. 19a/9.

şoyun-: Elbisesini üzerinden çıkarmak. 50b/12.

sög-: Sövmek, küfür etmek, kötü söz söylemek. 3a/6, 13b/10, 44b/13, 44b/15, 45a/1, 64b/9.

sök-: Ayırmak, bozmak. 48b/5, 48b/13.

söyle-: Demek, söylemek. 1b/8, 1b/9, 1b/11, 2a/6, 2a/7, 2a/8, 2b/7, 14a/4, 17a/14, 18a/12, 19a/8, 19b/2, 20b/10, 20b/14, 21a/1, 28b/13, 31a/2, 31a/5, 38a/14, 39a/1, 40a/5, 46a/7, 46a/8, 50a/6, 50b/3, 51a/13, 56a/2, 59a/11, 59b/10, 60a/4, 61a/6, 65b/8, 65b/13.

söyleş-: Karşılıklı konuşmak, söyleşmek. 42b/1, 43b/9.

söylet-: Konuşturmak, söyletmek. 61a/4.

söz: Söz, kelam. 1b/4, 1b/7, 2b/4, 2b/5, 2a/15, 5a/15, 17a/6, 18a/12, 21a/1, 22b/3, 22b/10, 26a/7, 29a/2, 36b/10, 37b/7, 38a/3, 38a/14, 40a/3, 40a/5, 41b/4, 42a/13, 46a/1, 50b/9, 51b/1, 52a/11, 52b/13, 56a/15, 57b/4, 60b/11, 61a/1, 65b/10, 69b/8.

söz tut-: Söz dinlemek. 17a/6.

şu: Su. 6a/11.

su' āl (A.): Sorma. 5b/13, 24a/12, 29a/14, 30a/2, 55a/12, 69a/11.

su' āl eyle-: Sormak. 24a/12, 30a/2.

su' āl it-: Sormak. 5b/13, 29a/14, 55a/12, 69a/11.

şuç: Kusur, kabahat. 66b/15.

sūd (A.): Sevdalar. 19a/8.

sultān (A.): Hükümdar, padişah, sultan. 6a/1, 26a/2, 30b/15, 55a/15, 66a/1, 69a/5, 69a/13.

şun^c (A.): Güç, kudret. 68a/3.

şun-: Uzatmak, sunmak. 8b/12, 13b/4, 15b/14, 29a/6, 31b/7, 31b/8, 36a/11, 38a/6, 38a/7, 39a/5, 39b/2, 40a/7, 43a/13, 46a/12, 49a/6, 51a/8.

şunıvir-: Uzatıvermek. 63b/3.

surāhī (A.): Uzun boyunlu su veya şarap konulan şişe, sürahi. 14a/7.

şüret (A.): 1. Şekil, kılık. 4b/14, 43b/13, 57b/6, 60b/4, 61b/11, 62b/3, 62b/8, 65a/8.
2. Yüz, surat. 56a/13, 63b/7. 3. Tarz. 60b/8.

şüretine gir-: Kılığına girmek, şekline bürünmek. 56a/13.

şusuz: Susamış olan. 60b/11, 64b/5.

süd: Süt. 37b/14.

sükkerīn (A.): Şekerler. 1b/2.

sülük (A.): Yola girme. 21b/1.

sülük it-: Yola girmek. 21b/1.

sür-: 1. Yürütmek, sürmek. 2a/12, 6a/7, 24b/5, 25b/4, 28b/1, 30a/1, 30a/15, 30b/5, 31a/15, 37b/2, 37b/13, 38b/10, 40a/10, 42a/11, 42b/11, 43a/3, 46a/3, 46a/11, 46b/14, 49b/7. 2. Yürümek, doğruca gitmek. 2b/15, 3a/4, 4b/8, 11a/1, 16a/13, 17b/15, 21a/10, 27b/2, 35b/8, 50b/13, 56b/10, 57b/6, 60b/12, 66b/11, 69a/11.
3. Dokundurmak, değdirmek. 60b/3.

süvār (F.): Binen, binici. 2a/10, 3a/4, 22b/5, 23a/12, 23b/12, 23b/15, 24a/2, 24a/7, 24a/8, 28a/14, 29b/11, 34b/9, 37a/10, 37a/13, 42a/7, 42a/11, 45b/4, 45b/7, 47a/13, 48a/2, 70a/12.

süvār ol-: Binmek. 2a/10, 3a/4, 22b/5, 23a/13, 23b/12, 23b/15, 24a/2, 24a/7, 24a/8, 28a/14, 29b/11, 34b/9, 37a/10, 37a/13, 42a/7, 42a/11, 45b/4, 45b/7, 47a/13.

Ş

şād (F.): Neşeli, sevinçli. 10b/5, 20b/6, 22b/2, 45a/3, 54a/14, 61b/15, 64b/1.

şād ol-: Neşelenmek, sevinmek. 10a/15, 10b/5, 20b/6, 45a/3, 54a/14, 61b/15, 64b/1.

şād ü ḥandān ol-: Neşelenmek, sevinmek. 22b/2.

şāh (F.): Hükümdar, padişah, sultan. 2a/1, 4a/15, 7b/11, 7b/12, 8b/14, 10a/2, 10a/7, 11b/11, 12b/14, 14a/5, 14a/6, 14a/14, 14b/1, 14b/8, 15a/9, 15a/13, 15a/14, 16a/1, 16b/9, 16b/10, 17a/11, 17b/3, 19b/6, 25b/3, 25b/13, 26a/2, 29b/15, 37a/1, 37b/6, 37b/15, 38a/12, 38b/13, 41a/15, 42b/12, 45a/11, 46a/2, 49b/14, 50b/2, 50b/5, 50b/7, 51a/7, 51a/8, 51a/13, 52a/15, 52b/15, 54a/1, 66a/1, 66a/2, 67b/13, 67b/15, 67b/5, 68a/9, 70a/1, 70a/7, 70a/8, 70a/10, 70a/13.

şāhīn (F.): Şahin, doğan. 26b/12, 39b/9.

şāhlık: Hükümdarlık, padişahlık, sultanlık. 70a/3.

şāhzāde (F.): Şehzade, hükümdar oğlu. 21a/14.

şālki (A.): Şikayet eden. 36b/9.

şamaṭa (A.): Gürültü, patırtı. 17a/10.

şān (A.): Ün, şeref, şan. 67a/3.

şarāb (A.): İçki, şarap. 8b/11, 8b/12, 42a/9.

şaş-: Şaşmak, şaşırmak. 50a/1.

şaşgınlık: Şaşkın olma durumu, şaşkınlık. 61a/10.

şāyed (F.): Eğer, belki, ola ki. 55b/13, 57a/14.

şecere (A.): Ağaç. 2a/8.

şecerīn (A.): Ağaçlar. 1b/12.

şecī (A.): Yürekli, cesur. 68b/1.

şehbāz (F.): Gösterişli, babayiğit. 63a/13.

şehir (F.): Kent, şehir. 11b/11, 19b/3, 19b/7, 35a/2, 49b/9, 49b/11, 50a/1, 69b/6.

şehriyār (F.): Hükümdar. 19b/4, 36a/1, 55a/7.

şehzāde (F.): Padişah. 19b/8, 22b/9, 23a/2, 23b/7, 24a/5, 25b/11, 28b/11, 28b/8, 28b/9, 29a/12, 29a/13, 29a/15, 29b/5, 29b/14, 34a/13, 35a/10, 43a/5, 43a/7, 53a/13, 53a/14, 53b/12, 54a/1, 54a/6.

şeker (A.): Şeker, tatlı. 13a/7.

şerbet (A.): Şurup, içecek. 12a/5, 12a/13, 13a/8, 14b/7, 15b/4, 17b/1, 25b/15, 36a/11, 53b/7.

şerīf (A.): Şerefli, kutsal. 67b/6, 67b/10, 67b/15, 68a/7, 68a/10, 68a/11.

şerīfe (A.): Şerefli, kutsal. 68b/15.

şerh (A.): Açıklama. 68b/10.

şerh it-: Açıklamak. 68b/10.

şerr (A.): Kötülük. 24b/3.

şey (A.): Nesne, şey. 60a/5.

şeytān (A.): İblis, şeytan. 68b/2, 68b/6.

şeytānlık: Hile, kurnazlık. 68b/2.

şikār (F.): Av. 3b/12, 4a/13, 4b/6, 5b/8, 6b/1, 18b/1, 18b/8, 18b/9, 18b/10, 56b/8, 63a/7.

şikār eyle-: Avlamak. 3b/12, 56b/8, 63a/7.

şikār it-: Avlamak. 4a/13, 5b/8.

şikāyet (A.): Hoşnut olmadığını bildirme, sızlanma, yakınma. 45a/7.

şikāyet eyle-: Hoşnut olmadığını bildirmek, sızlanmak, yakınmak. 45a/7.

şikāyetçi: Şikayet eden, şikayet bildiren. 55b/8.

şimden girü: Şimdiden sonra, bundan sonra, şu andan itibaren. 9a/5, 18b/12, 34a/13, 36b/1, 36b/13, 54b/6, 58b/15, 59b/12, 65b/9.

şimden şofra: Şimdiden sonra, bundan sonra, şu andan itibaren. 60a/10, 65b/5.

şimdi: Şu anda, şimdi. 2b/7, 2b/13, 8b/5, 12a/2, 13a/9, 14a/15, 15b/10, 16a/9, 16a/12, 18a/4, 20b/5, 21a/3, 21b/1, 22a/6, 25b/1, 35b/14, 41b/13, 42b/12, 50a/5, 55b/1, 55b/11, 58a/7, 61b/15, 65a/3.

şimşir (F.): Kılıç. 51b/6.

şir (F.): Arslan. 8b/3, 10a/10.

şirīn-kelām (F.): Tatlı sözlü. 1b/2.

şiş: Şiş, ucu sivri çubuk. 4b/9.

şol: Şu (işaret sıfatı). 2a/7, 6b/15, 46a/4.

şöyle: Öyle, o şekilde. 1b/9, 5b/12, 11b/14, 18a/4, 19a/3, 21b/13, 22b/14, 36b/9, 44a/11, 47b/9, 49a/6, 49a/12, 51a/2, 52b/14, 55a/10, 55b/2, 61a/15, 63b/13, 64a/12, 67b/4, 67b/6, 69b/2, 70a/1.

şöyle eyle-: Öyle yapmak, o şekilde yapmak. 61a/15.

şu: 1. Şu (işaret sıfatı) 5b/5, 12a/7, 13b/2, 13b/14, 32b/13, 44a/4, 46a/6, 47b/14, 49a/3, 57b/4, 58b/13. 2. Şu (işaret zamiri) 59b/14.

şunı: Şunu. 55b/6, 57b/10.

şunlar: Şunlar. 10a/14, 15b/7, 16a/9.

şu' le (A.): Işık, parlaklık. 3a/15, 59a/5.

şu' le vir-: Işık vermek, parlaklık vermek. 3a/15, 59a/5.

şura: Şu yer, şura. 4b/4, 12a/2.

şübhe (A.): Kuşku, şüphe. 9a/7.

şükrîn (A.): Şükürler. 21b/8.

şükûfe (F.): Çiçek. 6a/11.

T

tā (F.): Kadar, dek, nihayet, sonunda, diye. 33b/3, 48b/12, 49b/3, 50a/8, 56a/6, 56a/13, 61a/1.

ta' accüb (A.): Şaşırma, hayret etme. 9a/1, 29b/4, 45a/11.

ta' accüb eyle-: Şaşırma, hayret etmek. 29b/4.

ta' accüb it-: Şaşırma, hayret etmek. 9a/1, 45a/11.

ta' ālā (A.): Yüce, ulu. 9a/2, 46a/5, 59a/10.

ta' ām (A.): Yemek. 7a/6, 8b/11, 13a/7, 13a/12, 13a/13, 14b/7, 21b/7.

tabanca: Tabanca, silah. 32b/2, 32b/11, 43b/13, 54a/4.

tābi' (A.): Birinin arkasından giden, uyan, bağlı. 2b/12, 52a/13, 65b/3, 68b/11, 70a/3.

tābi' it-: Kendine bağlamak, uydurmak. 2b/12, 70a/3.

tābi' ol-: Uymak, bağlanmak. 52a/13, 65b/3, 68b/11.

ta' bīr (A.): 1. Anlatma, ifade etme. 24b/15, 48b/10. 2. Rüya yorma. 65b/15.

ta' bīr it-: Rüya yormak. 65b/15.

ta' bīr olun-: Anlatılmak, ifade edilmek. 48b/10.

tabl (A.): Davul. 44b/8, 44b/10, 52a/5

tabl-ı beşâret: Müjde davulu. 52a/5.

tābūt (A.): Tabut. 27a/3, 29b/6.

tağ: Dağ. 5b/10, 7a/15, 37a/10, 44a/11, 55a/10, 55a/11, 58b/11, 60a/8, 64b/4.

tağıl-: Dağılmak, uzaklaşmak, gitmek. 7a/5, 44b/7, 49b/1.

tağit-: Dağıtmak. 45b/15.

taḥammül (A.): Dayanma, katlanma. 16b/10.

taḥkīk (A.): Hakikat, gerçek. 11a/10, 37b/5.

tahrīk (A.): Harekete geçirme, kışkırtma. 13b/10.

taḥsīn (A.): 1. Beğenme. 62a/10. 2. Aferin. 37b/4, 64a/6.

taḥsīn eyle-: 1. Beğenmek. 62a/10. 2. Aferin demek. 37b/4.

taḥsīn it-: Aferin demek. 64a/6.

taḥt (F.): Hükümdarlık makamı, taht. 12b/6, 12b/8, 14a/5, 14a/6, 17b/5, 21a/13, 21a/14, 21a/15, 21b/5, 27b/4, 27b/12, 27b/14, 28a/1, 28a/9, 33b/15, 34b/1, 34b/12, 50b/2, 53a/15, 53b/3, 67b/13, 68a/2, 68a/3.

taḥta çık-: Tahta çıkmak. 53a/15.

taḥta çıkar-: Tahta çıkarmak. 53b/3.

tāife (A.): Kabile, topluluk. 69a/10.

tāk (A.): Kemer. 67b/7.

tāk-: Takmak. 50a/9.

tākāt (A.): Güç, kuvvet. 9b/3, 20a/14.

tākāt getir-: Dayanmak. 9b/3.

tākın-: Takınmak. 35b/4.

takrīr (A.): Anlatma, dile getirme, bildirme. 69b/3.

takrīr eyle-: Anlatmak. 69b/3.

tal: Dal, kol. 41a/1, 59b/5.

tal-: Dalmak, girmek. 44a/13.

taleb (A.): 1. İsteme. 24b/6, 30b/5, 43a/3. 2. İstek, dilek. 57b/14.

taleb eyle-: İstemek. 24b/6.

taleb it-: İstemek. 30b/5, 43a/3.

tāli‘ (A.): Talih. 25a/15, 41b/1.

tālib (A.): İstekli, isteyen. 19b/8, 19b/11, 20a/1, 20a/7, 20b/6, 25a/3, 25b/1.

tālib ol-: İstemek. 19b/8.

ta‘līm (A.): Öğretme. 9a/5.

ta‘līm eyle-: Öğretmek. 9a/5.

tama‘ (A.): Açgözlülük, doymazlık, hırs, tamah. 7b/2, 7b/3, 55b/12.

tama‘ it-: Tamah etmek, açgözlülük yapmak. 7b/2, 55b/12.

tamām (A.): Tam, bütün. 17b/13, 23a/7, 56b/4, 65b/9, 67a/14, 67b/9, 69b/14.

tamām ol-: Tamamlanmak, bitmek, sona ermek. 65b/9.

tar Bkz. dar

ṭaraf (A.): Yön, taraf. 5b/11, 6a/9, 7a/13, 17a/8, 23a/6, 23b/10, 24a/7, 24a/9, 25b/3, 27a/4, 32b/7, 35a/6, 37a/11, 41b/6, 44b/10, 45b/3, 51b/3, 63b/15, 67b/6.

ṭarīḳ (A.): Yol, yöntem, usul. 21b/1, 55a/14, 57a/6.

tār-mār (F.): Dağınık, dağılmış. 16a/5, 33b/2, 49b/1.

tār-mār eyle-: Dağıtmak. 33b/2.

tār-mār ol-: Dağılmak. 16a/5, 49b/1.

ṭarrāḳa (A.): Gümbürtü, gürültü. 31b/11, 39b/1, 47a/1.

ṭarz (A.): 1. Biçim, şekil. 36a/8. 2. Yöntem, usul. 24b/10.

ṭaş: Taş. 44a/12, 67a/10.

ṭaşra: Dışarı, dışarıya. 14a/1, 14a/4, 23a/9, 29a/9, 34b/7, 35a/2, 38a/10, 57b/8, 58a/14, 63a/14.

ṭaşra ol-: Dışarı çıkmak. 34b/7.

ṭavuk: Tavuk. 13a/14.

ṭayan-: Dayanmak. 30a/6, 48b/11.

ṭayancaḳ: Güvenilecek şey, dayanılacak şey. 60a/14.

ta' yīn (A.): Belirleme, belli etme. 53b/15, 66a/4.

ta' yīn eyle-: Belirlemek, belli etmek. 53b/15.

ta' yīn it-: Belirlemek, belli etmek. 66a/4.

tāze (F.): 1. Taze, körpe. 25b/7. 2. Genç. 52b/2.

ta' ḫīm (A.): Saygı ile eğilme, saygı gösterme. 13a/10, 21a/12, 41b/8.

ta' ḫīm it-: Saygı göstermek. 13a/10, 41b/8.

tebdīl (A.): Değiştirme. 57b/6.

tebdīl it-: Değiştirmek. 57b/6.

teber (F.): Balta. 10b/2, 35b/5, 58b/7, 59a/4, 59a/12, 59a/14, 59b/5.

tecāvüzlük: Sınırı geçme, haddini aşma, öne atılma. 16a/2.

tecāvüzlük it-: Haddini aşmak, öne atılmak. 16a/2.

tedārik (A.): Hazırlama, hazırlık. 4a/1, 4a/5, 4a/6, 17b/13, 41b/4, 50b/6, 54a/2, 55a/1, 69b/14.

tedārik gör-: Hazırlamak, hazırlık yapmak. 4a/5, 4a/6, 17b/13, 54a/2, 55a/1, 69b/14.

tedārik it-: Hazırlamak. 50b/6.

tedbīr (A.): Önlem, çare. 51b/2, 62a/10, 66a/8, 69a/13.

- tedbîr it-**: Önlem almak. 51b/2.
- tek (I)**: Yalnız, sadece, ancak. 60a/1.
- tek (II)**: Uslu, rahat, sakin. 14a/2.
- tek тұр-**: Uslu durmak, rahat durmak. 14a/2.
- teklîf (A.)**: Öneri, önerme. 21a/13.
- teklîf eyle-**: Önermek. 21a/13.
- tekmîl (A.)**: Bütün, tüm, tam. 67a/14.
- telkîn (A.)**: Bir fikri aşılama. 9b/8.
- telkîn eyle-**: Bir fikri aşılmak. 9b/8.
- temâşâ (F.)**: 1. İzleme, seyretme. 14b/3, 27b/7, 54b/7, 55a/4, 64b/1. 2. Eğlenme. 31a/4.
- temâşâ it-**: İzlemek, seyretmek. 14b/3, 27b/7, 64b/1.
- temessük (A.)**: Senet. 17b/15.
- temîz (F.)**: Temiz, iyice. 67a/10.
- teng (F.)**: Dar. 16b/4.
- teng eyle-**: Dar etmek. 16b/4.
- tenhâ (F.)**: Yalnız kalınacak yer, ıssız. 17a/2, 18a/2, 56b/6.
- terzi (F.)**: Dikiş diken kimse. 46b/5.
- tesellî (A.)**: Avutma, rahatlatma. 22b/10.
- tesellî vir-**: Avutmak, rahatlatmak. 22b/10.
- teslîm (A.)**: Verme. 11b/1, 17b/14, 26b/13, 32b/5, 32b/12, 33b/13, 36b/6, 39b/8, 41a/4, 50b/6, 53a/4, 58a/14, 58a/15, 62b/7.
- teslîm eyle-**: Vermek, teslim etmek. 26b/13, 32b/12, 33b/13, 39b/8, 41a/4.
- teslîm it-**: Vermek. 11b/1, 17b/14, 32b/5, 36b/6, 50b/6, 53a/4, 58a/15, 62b/7.
- tevâbi‘ (A.)**: Maiyette bulunanlar, tabi olanlar. 20a/5, 21a/11, 27a/1.
- tevârih (A.)**: Tarihler. 68a/15, 68b/7, 69a/2.
- tevâzu‘ (A.)**: Alçakgönüllülük. 25b/5, 54a/15.
- tevḥîd (A.)**: Birlik. 68b/5.
- tevḥîd-i bâri**: Allah’ın birliği. 68b/5.
- Tevrât (A.)**: Hz. Musa’ya inen kutsal kitap. 68a/15.

tiğ (F.): Kılıç. 3a/14, 8a/6, 24a/1, 26b/8, 26b/9, 26b/10, 30a/10, 31b/3, 31b/4, 31b/13, 33a/1, 33a/5, 38b/3, 38b/4, 43b/10, 43b/12, 44a/6, 44a/7, 44b/3, 44b/9, 47a/15, 47b/1, 47b/2, 47b/3, 47b/4, 48a/15, 48b/8, 51b/4, 54b/8.

tiğ kuşan-: Kılıç kuşanmak. 8a/6.

tiğzen (F.): İyi kılıç kullanan. 53a/12.

tir (F.): Ok. 6b/2, 6b/13, 6b/15.

tir-keş (F.): Okluk, sadak. 40a/13.

tiz (F.): Tez, çabuk. 2a/6, 12a/3, 13a/4, 33b/3, 39b/2, 40b/14, 41b/5, 44b/7, 46a/7, 48a/1, 49a/14, 50a/13, 54a/15, 60a/4, 61a/9, 69a/15.

toğ-: Doğmak, dünyaya gelmek. 60b/5, 65b/13, 65b/15, 67b/6, 67b/8.

toğrı: Doğru, gerçek. 6a/5, 13b/15, 28b/13, 31a/1, 31a/5, 34b/2, 49b/10, 58b/11, 62b/1.

toğur-: Doğurmak, dünyaya getirmek. 28b/7.

toğun-: Dokunmak, değmek. 46b/5.

tolu: Dolu. 35a/11.

top: Top. 24b/9, 26b/11, 30a/11, 38a/7, 42a/9.

torba: Torba. 12a/3, 12a/4.

tuhfe (A.): Armağan, hediye. 53a/3.

tuman: Don. 60a/7.

tur-: 1. Durmak, beklemek. 1b/9, 2a/15, 14a/2, 17b/1, 23b/11, 24a/9, 26a/4, 26a/12, 27a/12, 27b/12, 29b/12, 33b/14, 34a/1, 34b/6, 34b/8, 34b/10, 38a/4, 41b/15, 44a/4, 44b/6, 46a/7, 49b/14, 50a/4, 64a/2, 64b/10, 65a/9, 67b/13, 68a/6. 2. Kalkmak, ayağa kalkmak. 2a/9, 3a/10, 8a/7, 13a/4, 15b/1, 17a/2, 23b/8, 28a/14, 34b/1, 37a/13, 45b/3, 51a/5, 51b/13, 54a/15, 56a/9, 57a/1, 58b/7.

turavar-: Durmak. 48a/8.

tut-: 1. Tutmak. 9a/11, 19a/1, 38a/7, 47b/9, 52b/3, 56b/6, 60a/6. 2. Kaplamak, yayılmak. 2a/1, 36a/2, 55b/2. 3. Yerine getirmek, uymak, dinlemek. 2b/5, 17a/7, 56a/5. 4. Yönelmek. 5b/13. 5. Uygun bulmak, benimsemek. 7b/13, 49a/10. 6. Kapatmak. 52a/8. 7. Alıkoymak. 56b/9, 58a/5.

tutdur-: Yakalatmak, alıkoymak. 16a/12.

tutuş-: Birbirini tutmak, kavgaya tutuşmak. 47b/7.

tuy-: Duymak. 2a/8, 4a/4, 5a/15.

tüfenk: Tüfek. 4b/15.

tütün: Duman. 47a/2.

U

u, ü: Ve. 1b/3, 4a/14, 5b/9, 6b/2, 21b/11, 22b/2, 29b/7, 32a/11, 41b/10, 44a/12, 45a/13, 52a/4, 57a/9, 59a/9, 68a/7.

uç: Uç. 25b/6, 27b/13.

uç-: Uçmak. 5b/3, 35b/6, 58b/10.

uçur-: Uçurmak, uçma işini yaptırmak. 41b/2, 56b/6.

uçurum: Dik ve derin yamaç, uçurum. 60a/14, 64a/11.

uğra-: Tesadüf etmek, rastlamak, denk gelmek. 19a/8, 44b/14, 47b/5, 61b/8, 63b/11, 70a/15.

uğrı: Hırsız. 2a/10, 3b/13, 42b/7, 55b/2, 55b/3.

uğur: Yön, yol. 7b/3, 32b/14, 44a/6, 47b/14.

uğurla-: Çalmak. 55b/6, 57a/3, 57a/4, 57b/14, 58b/5.

ulan-: Vardırılmak, eriştirilmek, gönderilmek. 53b/7.

ulu: Büyük. 3b/2.

unut-: Unutmak. 60b/10, 61a/3, 61a/10.

ur-: Vurmak, çarpmak. 2b/11, 4b/9, 4b/15, 6b/3, 6b/4, 6b/8, 6b/13, 7b/4, 16a/5, 17b/10, 18b/3, 18b/4, 18b/5, 19a/2, 24b/14, 26a/8, 26a/10, 26a/15, 26b/11, 27b/15, 28a/2, 28b/2, 29a/5, 29a/7, 29a/8, 30a/10, 30b/4, 31a/5, 31a/10, 31a/12, 31a/13, 31b/1, 31b/2, 31b/4, 31b/6, 31b/9, 31b/10, 32a/10, 32a/13, 32b/2, 32b/9, 32b/15, 33a/2, 34b/4, 34b/11, 36a/4, 36b/8, 37b/6, 38a/6, 38a/9, 38b/1, 38b/4, 39a/6, 39a/15, 39b/6, 39b/9, 40a/7, 40b/7, 40a/15, 40b/8, 40b/9, 40b/10, 41a/1, 41a/6, 42a/9, 42a/13, 42b/2, 42b/15, 43a/12, 43a/15, 43b/3, 43b/13, 43b/15, 44a/9, 45b/8, 45b/12, 46b/4, 46b/10, 47a/5, 47a/15, 47b/1, 47b/2, 47b/11, 48a/4, 48a/9, 48b/4, 49a/6, 49a/7, 50a/3, 51b/4, 54b/12, 55b/7, 57a/12, 59b/6, 60a/8, 63a/14, 63b/7, 63b/8, 63b/9, 63b/13, 68b/12.

‘uryān (A.): Çıplak. 19a/4, 29a/11, 33a/5, 43b/10, 44a/6, 44b/3, 47b/15, 48a/15, 64b/6.

‘uryān eyle-: Çıkarmak, meydana çıkarmak. 19a/4.

‘uryān it-: Çıkarmak, meydana çıkarmak. 33a/5, 43b/10, 44a/6, 44b/3, 47b/15, 48a/15.

uşlan-: Akıllanmak, akılı başına gelmek, ders almak. 2a/5.

uşbu: İşte, işte bu. 51b/7.

utan-: Utanmak. 16a/15.

uy-: Uymak, denk gelmek, kabul etmek. 40b/12, 52a/12.

uyan-: Uyanmak. 28a/4, 28a/6, 46a/14.

uydur-: Uydurmak, uymasını sağlamak. 55b/4.

uyku: Uyku. 64b/7.

uylu: İlikli, uyluk. 13b/11.

uyluk: Kalçadan dize kadar olan kısım. 13b/11.

uyu-: Uyumak. 7a/7, 27b/4, 27b/5, 31a/2, 46a/14, 60b/7, 64b/7.

uzad-, uzat-: Uzatmak. 9a/14, 16b/2.

Ü

üç: Üç. 2a/2, 4a/11, 7a/11, 7b/6, 7b/9, 9a/12, 9a/15, 11a/12, 16a/6, 18a/15, 19b/15, 20a/12, 22a/12, 22a/13, 33a/1, 35a/4, 36b/6, 40b/6, 40b/9, 40b/10, 43a/14, 43a/15, 44a/9, 50a/15, 53a/7, 53b/9, 54a/10, 54b/4, 56b/3, 60b/1, 64a/1, 67b/7, 68a/2, 69b/14.

ümid (F.): Umma, umut, ümit. 47a/11.

ümmet (A.): Bir peygambere tabi olup onun yolundan gidenler topluluğu, cemaat. 68b/12.

ürk-: Korkmak, paniğe kapılmak. 32a/12, 48a/9.

üslüb (A.): Tarz. 43b/1.

üst: Üst, üzeri. 9b/9, 15a/7, 46b/8, 57a/15.

üstād (F.): Usta, hoca, üstat. 19a/14.

üş-: Toplanmak, üşüşmek. 16a/14.

üz-: Yüzmek, ayırmak. 7a/14.

üzere: 1. Gibi, bu şekilde, bu yolda. 9a/13, 16b/7, 24b/10, 30a/14, 31b/12, 36a/11, 39b/4, 40b/7, 43b/1, 46b/13, 2. Üzerine, üzerinde, üstünde. 8a/7, 27b/5, 34a/1, 42a/1, 48a/10, 57a/11.

üzeri: Üst, üzeri. 5a/1, 7b/3, 12a/14, 15a/2, 15a/12, 18a/10, 18a/14, 18b/2, 18b/15, 19a/14, 23b/9, 24a/10, 24a/15, 27b/5, 33a/12, 33b/15, 34b/5, 34b/8, 34b/10, 34b/12,

39b/6, 40a/11, 40b/13, 42a/4, 47b/10, 47b/11, 47b/15, 53a/2, 55a/11, 56b/3, 58a/9, 59b/6, 59b/7, 60a/6, 60a/13, 62a/1, 63a/15, 64b/8, 65a/15, 66b/7, 68a/13.

üzerine düş-: Çok ilgilenmek, ısrarcı olmak. 12a/14.

üzerine yürü-: Saldırmak. 7b/3.

üzil-: Kesilmek, kopmak. 65a/6.

V

vādī (A.): 1. Vadi, nehir yatağı. 5b/14, 6a/3, 6a/4, 6a/10, 8b/2, 9a/8, 11a/3. 2. Yol, tarz. 25b/9.

vāfir (A.): Çok, bol. 1b/13, 4b/5, 10b/6, 64b/5, 69a/10.

vāki‘a (A.): Olay. 67b/5.

vāki‘ (A.): Vuku bulan, olan, meydana gelen. 25a/7, 33b/11.

vāki‘ ol-: Vuku bulmak, olmak, meydana gelmek. 25a/7, 33b/11.

vakt (A.): Vakit, zaman. 36b/15, 50b/1, 58b/4.

var: Var, mevcut, bütün, tamam. 2a/15, 2b/2, 2b/5, 4a/1, 4a/2, 7b/8, 8a/6, 9a/14, 10a/7, 11a/1, 11b/2, 12a/1, 14a/3, 14a/8, 15b/7, 19a/9, 19b/3, 19b/6, 19b/9, 22b/13, 23a/6, 25a/14, 26a/3, 26a/5, 27b/10, 28b/2, 29b/14, 30a/4, 30b/9, 31a/12, 35a/9, 35b/10, 36a/2, 36a/4, 36b/12, 37b/11, 37b/12, 38b/9, 40a/15, 41b/6, 46a/14, 47a/11, 48a/14, 49b/5, 50a/6, 53b/2, 54b/8, 55a/10, 56a/7, 56a/12, 57b/7, 58a/7, 59a/4, 59a/6, 59b/14, 59b/15, 60a/4, 60a/10, 61a/2, 61a/11, 64a/7, 65b/6, 65b/10, 66b/1, 67a/2, 68a/12, 69a/14, 69b/7, 70a/13.

var-: 1. Gitmek, varmak. 2b/3, 3a/7, 3a/12, 2b/15, 4a/3, 6a/6, 8b/8, 10a/3, 10a/5, 11b/1, 11b/7, 12a/2, 18a/10, 19b/11, 19b/13, 20b/10, 20b/14, 27a/11, 27a/12, 35a/4, 35b/11, 41b/11, 41b/12, 45a/4, 49a/2, 50a/6, 50b/4, 50b/7, 51a/8, 52a/12, 52b/5, 52b/11, 57a/14, 57b/2, 57b/14, 58a/7, 58a/12, 60b/8, 61b/5, 61b/10, 62a/4, 62b/2, 62b/3, 62b/13, 63a/6, 64a/15, 65a/8, 65a/12, 65b/4, 66a/14, 67a/5, 69a/10, 70a/13. 2. Ulaşmak, erişmek, kavuşmak. 2b/10, 7a/12, 8b/10, 11a/11, 11b/10, 21a/3, 27a/15, 31a/7, 32b/5, 33a/9, 36b/9, 38b/1, 61a/3, 66b/2, 69b/10.

varınca: Kadar. 27b/6, 27b/15, 50b/15, 60a/7.

vaşf (A.): Nitelik, özellik, vasıf. 20a/12, 25b/15.

vāşıl (A.): Ulaşan, kavuşan, varan. 30b/11, 31a/7, 36a/15.

vāşıl ol-: Ulaşmak, kavuşmak, varmak. 30b/11, 36a/15.

vaşl (A.): Ulaşma, kavuşma. 21b/15.

vāy (F.): Yazık, yazıklar olsun. 12a/12.

vaz̄ (A.): Hareket, tarz. 18a/12.

vazgel-: Vazgeçmek, feragat etmek. 67a/5.

vazīfe (A.): Ücret, maaş, bahşiş. 66a/4.

ve: Ve. 1b/2, 1b/6, 2a/2, 2b/12, 3a/1, 3a/4, 3a/7, 3a/11, 3a/14, 3b/5, 4a/4, 4a/5, 4a/6, 4a/12, 4a/14, 4b/2, 4b/14, 5a/3, 5b/5, 6a/10, 6a/11, 6b/11, 7a/4, 7a/14, 7b/2, 8a/10, 8a/12, 9a/5, 9a/9, 9b/12, 9b/15, 10a/3, 10a/12, 10a/14, 10b/2, 11a/4, 11a/8, 11a/9, 11a/15, 13a/14, 13b/5, 14a/7, 16a/4, 16b/14, 17a/12, 17b/5, 19a/2, 19b/5, 20b/8, 21a/6, 21a/12, 21b/4, 21b/6, 22a/11, 22a/12, 22b/6, 23a/11, 23a/12, 23b/8, 23b/9, 23b/10, 24a/8, 24a/15, 24b/9, 25a/7, 25b/11, 25b/14, 26a/5, 28a/5, 28b/2, 30b/12, 30b/13, 32a/2, 33b/1, 34b/9, 35a/1, 35a/5, 35a/9, 35a/15, 35b/7, 35b/14, 36a/1, 36b/4, 37a/12, 38a/8, 40a/14, 41a/10, 41a/12, 42a/9, 43b/14, 44a/7, 44a/9, 44b/15, 45a/7, 45a/10, 46b/3, 48a/4, 48a/8, 48a/15, 49a/14, 49b/8, 50a/7, 50a/14, 50a/15, 51a/7, 51b/2, 51b/8, 52a/10, 52b/1, 52b/4, 53a/3, 53a/6, 53a/9, 53a/10, 53a/11, 53a/12, 53a/13, 53b/1, 53b/3, 53b/8, 53b/12, 53b/13, 53b/15, 54a/6, 54a/7, 54a/8, 54a/11, 54b/3, 54b/7, 54b/10, 55a/7, 55b/3, 55b/4, 55b/5, 55b/6, 56b/9, 56b/14, 59a/12, 60a/3, 61b/3, 62a/7, 62a/12, 62a/13, 62a/14, 63a/7, 64a/1, 64a/7, 64a/11, 64a/15, 64b/1, 64b/5, 64b/9, 65a/2, 65a/4, 65b/11, 66a/1, 66a/3, 66a/5, 66a/7, 66a/8, 66a/10, 66a/15, 66b/1, 66b/4, 66b/7, 68a/8, 68a/15, 68b/1, 68b/2, 68b/5, 68b/11, 68b/13, 68b/15, 69a/7, 69a/14, 69b/2, 69b/5, 69b/6.

vech (A.): Sebep, ilgi. 1b/3.

vedā̄ (A.): Ayrılma, ayrılmış. 4a/10, 10a/9, 54a/11.

vedā̄ it-: Ayrılmak. 4a/10, 10a/9, 54a/11.

vedā̄ laş-: Vedalaşmak, birbirine veda etmek. 54a/1.

veled (A.): Çocuk. 3a/6.

velvele (A.): Yaygara, şamata, gürültü. 24b/11, 46a/4.

velveleye götür-: Yaygara koparmak, gürültü çıkarmak. 24b/11.

veyā̄hud: Yahut, veya. 36b/5.

vezir (A.): Vezir, paşa. 2a/2, 10a/2, 10b/15, 41a/12, 49a/2, 49a/13, 50a/4, 50a/9, 50b/5, 51a/6, 51b/8, 51b/9, 52a/11, 52a/14, 53a/4, 65b/14, 66a/3, 66a/8, 69b/1.

vilāyet (A.): Bölge, il. 16b/11, 16b/12, 54a/12, 54a/13, 66a/6.

vir-: 1. Vermek. 3a/12, 3a/15, 5a/11, 5b/12, 6b/5, 7b/14, 8a/3, 8a/4, 8b/4, 9a/10, 10b/9, 12a/6, 13b/1, 14a/15, 14b/4, 14b/5, 14b/14, 15a/1, 15a/6, 15a/9, 15b/7, 15b/8, 15b/10, 15b/12, 15b/15, 16b/9, 16b/13, 17a/12, 17a/8, 17b/1, 18a/6, 18b/13, 19a/10, 19a/14, 19b/1, 19b/14, 20a/1, 20a/4, 20a/11, 21b/10, 21b/11, 22b/10, 23a/10, 23b/4, 23b/13, 24b/7, 24b/12, 25a/8, 25b/6, 26a/13, 26b/1, 28b/9, 29a/5, 29a/6, 30a/2, 30b/6, 31a/14, 31b/1, 31b/11, 33a/8, 35a/15, 35b/3, 36a/13, 36b/2, 36b/4, 36b/10, 37a/1, 37a/11, 37b/11, 38b/10, 39a/4, 39a/5, 39b/1, 39b/13, 40a/12, 40b/1, 40b/5, 40b/8, 40b/15, 41a/13, 43a/9, 43a/10, 43a/13, 43b/11, 43b/12, 44a/5, 44b/7, 46a/4, 46b/5, 46b/15, 47a/4, 47a/5, 47b/2, 47b/3, 47b/12, 49a/4, 50a/7, 50a/14, 50a/15, 50b/1, 50b/2, 50b/4, 51b/10, 52b/6, 52b/10, 52b/11, 53a/6, 53a/8, 53b/5, 53b/15, 56a/8, 56b/13, 57a/15, 57b/2, 57b/10, 58a/2, 58a/3, 58a/5, 58a/6, 58b/7, 59a/5, 59a/11, 59a/12, 59b/4, 59b/9, 61a/11, 61b/15, 62a/9, 63b/14, 64a/4, 65b/6, 66b/11, 67a/12, 68a/3. 2. Bildirmek, haber vermek. 2b/3, 10a/2, 10b/11, 11a/4, 27b/2, 35b/1, 37a/3.

vişāl (A.): Kavuşma. 25a/4, 25b/14, 28b/5.

vuşlat (A.): Kavuşma. 19a/11.

vü (F.): Ve. 32b/15.

vücūd (A.): Gövde, vücut, beden. 48b/14, 69a/8.

Y

yā (A.): Ey, hey. 1b/8, 2a/5, 2a/6, 2a/15, 2b/1, 2b/13, 3b/4, 6a/3, 6b/1, 9a/3, 11b/5, 12b/4, 13b/13, 14a/4, 14a/10, 14b/1, 14b/2, 14b/12, 14b/14, 16b/4, 16b/12, 16b/13, 18a/4, 18a/5, 18a/7, 18b/12, 20b/8, 20b/10, 20b/15, 24b/2, 27a/12, 30b/7, 30b/14, 31a/4, 33b/10, 36b/13, 38b/13, 39a/12, 42a/13, 45a/9, 47b/9, 49b/3, 51b/11, 51b/7, 52b/10, 58b/2, 58b/9, 59a/12, 59b/12, 60b/3, 60b/9, 61a/9, 61b/13, 61b/15, 65a/6, 66b/4, 66b/14.

yaban (I): Dışarı, başka diyar, ıssız yer. 18b/11, 19a/8, 46a/8, 64a/10.

yaban (II): Boş, saçma. 19a/8, 46a/8.

yaban söyle-, yabana söyle-: Saçma sözler söylemek, boşa konuşmak. 19a/8, 46a/8.

yad: Yabancı, garip. 21a/5.

yādigār (F.): Hatıra. 8b/13, 35b/3, 53a/3, 59a/4, 59a/8, 59a/9.

yağ: Yağ. 62b/15.

yağmācı: Yağma eden, talancı. 42b/8.

yāhūd (A.): Yahut, veya, ya da. 16b/13, 52b/11, 70a/4.

yak-: Yakmak. 25a/12.

yaka: Yaka, giysinin boyun bölümü. 27a/1, 47b/7.

yaka yakaya: Yaka yakaya, birbirinin yakasından tutarak. 47b/7.

yaka yakaya ol-: Yaka yakaya tutuşmak, birbirinin yakasından tutarak dövüşmek. 47b/7.

yakın: Yakın. 2a/14, 9b/14, 12a/10, 18b/7, 19b/3, 43a/6, 55b/1, 55b/8, 58a/13, 69b/4.

yakın gel-: Yaklaşmak. 18b/7.

yaklaş-: Yaklaşmak, yakınlaşmak. 69a/1.

yalñuz: Yalnız. 2a/13, 3b/14, 11a/8.

yalvar-: Yalvarmak. 5a/5, 5b/1, 19a/10, 29a/4, 59b/8.

yaman: Güç ve etki bakımından alışılmışın dışında olan, korkulan (kimse). 26a/15.

yan: 1. Yan, taraf. 2a/12, 3a/12, 8a/8, 9b/9, 9b/1212a/4, 12b/3, 12b/13, 13a/4, 15b/6, 15b/13, 21a/6, 24a/4, 25a/8, 25b/9, 26b/14, 31a/9, 35b/7, 40a/1, 40a/13, 44a/10, 46b/2, 47a/3, 49b/8, 54b/13, 57a/8, 59a/5, 64b/15, 65a/4, 69b/1. 2. Birlikte, beraberinde. 15b/4, 15b/7, 15b/9, 16a/7, 21a/11, 32b/13, 56a/11, 59b/15, 60a/3, 61b/2.

yanuñia al-: Cezasız kalmak, karşılıksız kalmak. 57a/8.

yan-: Yanmak. 27b/3.

yan yana: Yan yana, birbirinin yanında. 24a/4, 46b/2, 47a/3.

yañul-: Yanılmak, hata etmek. 69a/7.

ya' nī (A.): Yani. 30b/8, 32a/10, 37b/1, 38a/14, 45b/7.

yap-: Yapmak, etmek. 43a/10.

yap yap: Yan yan, yavaş yavaş. 67b/8.

yapdur-: Yaptırmak, ettirmek. 6a/1.

yapıl-: Yapılmak, edilmek. 5b/11.

yapış-: Saldırmak, hücum etmek. 15b/14.

yār (A.): Dost, arkadaş, yoldaş. 32b/11, 66a/10, 66a/12, 66a/13.

yār eyle-: Yoldaş eylemek. 66a/10.

yār ol-: Yoldaş olmak. 66a/13.

yar-: Kesmek, bölmek, yarmak. 28a/9, 40b/3, 44b/6, 46b/9.
yara-: Yaramak, faydası olmak. 44b/6, 60a/10.
yarağ: Hazırlık, teçhizat, levazımat. 62a/2, 65a/14.
yaramaz: Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan. 56a/3.
yārān (F.): Dostlar. 21b/11, 52b/7, 54a/11.
yarar: Muktedir, faydalı. 52b/2, 54b/3.
yardım: Yardım. 30a/9, 70a/6.
yarım: Bugünden sonraki gün. 18a/1, 23b/1, 36b/12, 37a/5, 45a/12, 50b/6, 52b/5, 62b/8.
yarı: Yarı. 27b/6, 33a/11, 33a/12.
yas: Matem, yas. 29b/7.
yaş (I): Doğuştan veya kuruluştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin. 9a/2, 22a/9, 22a/10, 36a/1, 36a/3, 41a/14, 55a/5, 66a/5, 66a/6, 66a/11.
yaş (II): Gözlerden akan berrak sıvı, gözyaşı. 21b/14.
yaşa-: Yaşamak. 13b/1.
yat: Hazırlık, teçhizat, levazımat. 8b/13, 62a/11, 62a/15.
yat-: Yatmak, uyumak. 5a/4, 27a/11, 27b/1, 27b/5, 34b/12, 40a/11, 55b/10, 55b/1, 55b/15, 56b/11, 61b/1, 65a/5.
yaturağ-: Yatırmak, yatırıp bırakmak. 34b/12.
yat yarağ: Hazırlık, teçhizat, levazımat. 8b/13, 62a/11, 62a/15.
yavuz: Kötü, fena, yaramaz. 14a/11, 35a/8.
yavuzlan-: Kızmak, gazaba gelmek. 18b/9, 38a/5, 46b/11.
yay: Yay. 56b/5.
yaz: Yaz mevsimi. 27b/5.
yaz-: Yazmak. 35a/13, 57a/12, 69b/4, 69b/15.
yazıl-: Yazılmak, yazma işi yapılmak. 28a/10.
yazuk: Yazık, yazıklar olsun. 5b/7, 61a/2.
yed (A.): El, güç, kuvvet. 9a/7.
yedi: Yedi. 12b/8, 16b/14, 22a/10, 36b/3, 41a/9, 41a/10, 49b/15, 51a/11, 53a/1, 66a/4.
yeg: İyi, daha iyi, daha üstün. 31b/6.
Yehūd (A.): Yahudi. 69a/9.

Yehūdī (A.): Yahudi, Yehuda'ya mensup olan. 68a/11, 68a/12, 68a/13, 69b/6, 69b/12, 69b/13.

yek-darb (F.): Tek vuruş, tek darb. 12b/8, 45a/2, 45a/11, 46a/2, 46a/15, 53a/10, 62a/12.

yeksān (F.): Eşit, bir, beraber. 25b/10.

Yemenī (A.): Yemenli. 2a/2, 3a/11, 4a/14, 4b/1, 4b/7, 10a/13, 12b/7, 35a/5, 35b/15, 36a/15, 38b/9, 38b/12, 42b/10, 43a/1, 43a/4, 53a/11, 53a/12.

yemīn (A.): Yemin, and. 28b/14, 30a/3, 31a/6.

yemīn eyle-: Yemin etmek. 28b/14, 30a/3.

yemīn it-: Yemin etmek. 31a/6.

yen-: Yenmek, galip gelmek. 42b/6, 47a/6.

yeşil: Yeşil, yeşil renk. 9a/3, 23a/12.

yezdān (F.): Allah, Tanrı. 29b/9.

yıķ-: Yıkmak, devirmek. 18b/6, 18b/11, 19b/14, 26a/6, 29b/2, 32b/12, 39a/11, 40a/4, 42b/2, 42b/4, 42b/16, 43a/1, 43b/2, 43b/8, 44a/15, 46b/1, 48b/6, 50a/1, 65b/2, 67a/9.

yıķıl-: Yıkılmak, devrilmek. 5a/2, 5b/12, 18b/4, 29a/10, 32b/3, 36a/4, 41a/3, 43b/14, 44a/2, 47a/9, 48a/10, 49b/4, 59b/7, 63b/9, 64b/8.

yıl: Yıl, sene. 3b/2, 8a/15, 16b/14, 18a/5, 19b/15, 20a/12, 23a/1, 36b/3, 36b/6, 50a/14, 50a/15, 53a/1, 69b/14.

yılang: Yılan. 8a/5, 8a/9, 10b/1, 10b/7, 10b/8.

yıldırım: Yıldırım. 32a/15.

yılduz: Yıldız. 67b/12, 68a/8.

yırt-: Yırtmak, parçalamak. 15a/9, 15a/11, 15a/13.

yırtıl-: Yırılmak, parçalanmak. 15a/1, 15a/5.

yi-: Yemek. 5b/4, 6a/13, 7a/6, 8b/12, 10a/11, 13a/7, 13a/13, 13b/11, 13b/12, 18b/12, 22b/9, 53b/6, 54a/4, 54a/9, 54b/2, 55a/9, 67b/1.

yigirmi: Yirmi. 31b/9, 35a/5, 39b/11, 41a/5, 42b/5, 47b/14, 62b/6, 65a/14.

yigit: Genç, yiğit. 8a/5, 18b/12, 19a/3, 19a/9, 19b/1, 19b/2, 52b/3.

yigrek: Daha iyi, daha üstün, en iyi. 17a/4.

yin-: (Yemek) yenmek, yenilmek. 14b/7, 21b/8.

yine: Tekrar, yeniden, bir daha, yine. 3b/3, 4b/6, 5a/3, 6b/8, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 11a/9, 12a/4, 16b/13, 17b/5, 20b/13, 21b/5, 21b/8, 29b/10, 29b/12, 31b/2, 40b/5, 42a/4,

47a/13, 48a/2, 52b/1, 55b/1, 55b/15, 56b/9, 58b/6, 60b/8, 61a/3, 61b/5, 61b/10, 62a/4, 62b/2, 62b/10, 64b/8, 66b/10, 66b/12, 67a/11.

yir: Yer, mevki. 1b/6, 2a/9, 3a/9, 4a/15, 4b/9, 4b/12, 5b/9, 8a/8, 8b/7, 10b/3, 11b/12, 12b/2, 12b/5, 12b/6, 13a/1, 13b/11, 15b/1, 17a/2, 17b/3, 18b/4, 19a/2, 19b/8, 19b/13, 21a/10, 21b/3, 21b/6, 23b/2, 23b/8, 24b/13, 28a/2, 28a/14, 31a/14, 32a/13, 32a/14, 33a/11, 33a/15, 34a/9, 34b/1, 36b/8, 37a/12, 40b/4, 41a/1, 44b/11, 45b/3, 47b/11, 48a/9, 49a/7, 51b/13, 54a/15, 54b/6, 55b/9, 56a/9, 56a/10, 56a/14, 56b/11, 57a/1, 58b/7, 60a/2, 60a/14, 61a/14, 61b/3, 63a/4, 65a/14, 65b/6, 67a/11.

yirlü yirince: Yerine uygun. 53b/1.

yiryüzi: Yeryüzü, dünya. 48b/2.

yitiş-: Yetişmek, ulaşmak. 2a/15, 18b/6, 21b/12, 26a/14, 32a/9, 32b/2, 43a/12, 43b/8, 44b/1, 48a/12, 49a/1, 49a/7, 49b/3, 68b/5, 68b/6.

yoğsa, yoğsa: Yoksa. 12a/2, 12a/13, 14a/11, 14b/5, 20b/4, 21b/15, 27b/8, 33b/13, 41b/14, 50a/5, 51b/6.

yok: Mevcut değil, yok, hayır. 2a/11, 3b/8, 3b/9, 4b/4, 6b/11, 11b/5, 11b/15, 13b/3, 14a/15, 14b/3, 14b/6, 14b/12, 15b/4, 15b/8, 15b/11, 19b/8, 19b/10, 19b/13, 26a/10, 31a/3, 35a/11, 36b/7, 41a/13, 46b/10, 47a/12, 51a/4, 54b/5, 55b/11, 58a/2, 59a/2, 59a/7, 60a/5, 60a/14, 60b/15, 61b/9, 65a/7, 65b/11.

yoğla-: Kontrol etmek, bakmak. 60b/9.

yol: Yol. 4a/4, 4a/6, 4a/13, 5b/4, 5b/11, 5b/15, 6a/5, 6a/9, 7a/5, 8b/1, 9b/14, 11a/2, 12b/9, 15b/10, 22b/6, 27b/9, 39b/5, 40b/2, 49a/3, 49a/10, 49a/13, 49b/10, 54a/2, 54a/8, 55b/5, 56b/5, 56b/7, 58b/5, 58b/11, 59b/5, 68b/2.

yoldaş: Yol arkadaşı, arkadaş. 7b/8, 8b/2, 12a/1, 12a/12, 15b/5.

yolsuzluk: Kanunsuzluk, kuraldışılık. 18b/14.

yoluş-: Birbirini yolmak, yoluşmak. 59b/3, 59b/4.

yorğan: Yorgan. 27b/5.

yorğun: Yorgun, yorulmuş. 61b/1.

yorul-: Yorulmak. 59b/4, 61a/5.

yöneld-: Yönelmek, çevirmek. 22b/5.

yuğa: İnce. 18b/4.

yuğarı: Üst, üst taraf, yukarı. 3a/10.

yüce: Yüksek, ulu, yüce. 55a/10.

yük: Taşınan şey, yük. 58a/1, 58b/6, 61b/12, 62b/6.

yüklet-: Yükletmek, hayvanın sırtına yük koymak. 58a/13, 62a/4, 62b/1, 65a/15.

yüksek: Yüksek. 5b/10, 60a/13, 62a/1, 64a/10.

yürek: Kalp, yürek, gönül. 48a/13, 70a/15.

yürek burusına uğra-: Üzülmek, içi burkulmak, kalbi kırılmak. 70a/15.

yüri-: Yürümek, gitmek. 2a/12, 2b/1, 4b/4, 7b/3, 8b/4, 11b/9, 16a/10, 27b/13, 33a/6, 40b/13, 43a/4, 44a/6, 44b/3, 47b/15, 48b/2, 63a/15, 63b/15.

yürit-: Hareket ettirmek, sevk etmek. 64a/1.

yürüdivir-: Yürütüvermek. 8b/4.

yüz: Yüz, çehre. 5b/13, 17b/9, 23a/13, 23a/14, 24a/2, 24b/7, 25b/12, 25b/14, 25b/8, 27b/9, 32a/5,

39a/3, 44a/5, 44a/8, 47b/14, 48a/10, 52a/8, 53a/2, 54b/12, 55b/3, 56b/3, 58a/7, 58b/4, 59b/6, 60b/3, 66a/14, 67a/14, 67b/3, 69b/12, 69b/13.

yüz tut-: Olmak üzere bulunmak. 5b/13.

yüz ur-: Yüz sürmek, yüz döndürmek. 54b/12.

Z

zabṭ (A.): Tutma, ele geçirme. 33b/7, 33b/9, 62a/7, 68a/2.

zabṭ eyle-: Tutmak, ele geçirmek. 33b/9.

zabṭ it-: Tutmak, ele geçirmek. 33b/7, 62a/7, 68a/2.

zāhir (A.): 1. Ortaya çıkan, görünen. 6b/7. 2. Sanırım, galiba. 51a/3

zāhir ol-: Ortaya çıkmak, görünmek. 6b/7.

zaḥm (F.): Yara. 46b/10.

zaḥm ur-: Yara aramak. 46b/10.

zaḥmet (A.): Sıkıntı, eziyet. 18a/3, 63a/9, 64b/5.

zaḥmet çek-: Sıkıntı çekmek, eziyet çekmek. 18a/3, 64b/5.

zamān (A.): Zaman, vakit. 1b/4, 2b/9, 5a/12, 5b/15, 6a/1, 6a/10, 6a/14, 8a/14, 9b/8, 13b/8, 16b/3, 18a/11, 19a/3, 19a/7, 20a/3, 20a/7, 20b/4, 22a/3, 22a/7, 26a/7, 31b/12, 32a/11, 32b/4, 33b/12, 40a/5, 45a/3, 47a/13, 48a/11, 48a/4, 50a/10, 51a/12, 55a/14, 59a/8, 60b/10, 61b/1, 61b/14, 63b/13, 64a/13, 64b/12, 67a/8, 67b/5, 68b/8, 69a/1.

zān (A.): Sarsılma. 32a/11.

zān ol-: Sarsılmak. 32a/11.

zarāfet (A.): İncelik, naziklik. 61b/2.

zarār (A.): Zarar, ziyan. 57a/5, 68a/1.

zarār it-: Zarar vermek. 57a/5.

zārī zārī: İnleye inleye, feryat ederek. 20b/3.

zebān (F.): Dil. 1b/3.

zebūn (F.): Düşkün, perişan, aciz. 23b/2, 26a/6, 40a/4, 47a/14, 55a/7.

zebūn eyle-: Güçsüz bırakmak, aciz bırakmak. 55a/7.

zebūn it-: Güçsüz bırakmak, aciz bırakmak. 23b/2, 26a/6, 40a/4.

zebūn ol-: Gücünü kaybetmek, acizleşmek. 47a/14.

zehre (F.): Öd, safra. 36a/5.

zehre(leri) çāk ol-: Öd patlamak. 36a/5.

zemīn (F.): Yer, yeryüzü. 26b/11, 29a/10, 29b/15, 30a/11, 32a/11, 38a/11, 39b/2, 39b/6, 39b/7, 41a/3, 47a/7, 47b/5, 47b/6, 48a/4, 63b/9, 63b/13.

zerre (A.): Azıcık, birazcık. 9b/1, 35a/11.

zerrīn (F.): Altından. 23a/14.

zeyl (A.): Devam, ek. 21b/2.

zıkr (A.): Anma, hatıra getirme. 69b/6.

zıkr olun-: Anılmak, adı geçmek. 69b/6.

zil (F.): Zil. 35b/4.

zeyn (A.): Süs. 6a/12.

zeyn ol-: Süslenmek. 6a/12.

zincīr (F.): Zincir. 24a/6, 24a/10, 24a/14, 26b/14, 29a/11, 29b/3.

zīrā^c (A.): Arşın. 38a/10.

zīrā (F.): Çünkü, zira, şundan dolayı, şu sebeple. 10a/6, 14a/12, 17a/6, 18b/13, 19a/14, 20b/2, 21a/2, 35a/9, 41b/5, 46a/15, 51a/11, 54b/6, 55b/11, 56a/3, 56a/11, 56b/5, 56b/8, 57a/13, 60a/10, 61a/10, 61b/6, 64b/6, 69a/3, 70a/9.

zīr ü zeber (F.): Alt üst. 4b/11, 63b/9.

zīr ü zeber ol-: Alt üst olmak. 4b/11, 63b/9.

ziyāde (A.): Fazla, çok. 12b/3, 14a/10, 20a/2, 26b/9, 39a/1, 46b/11, 52a/8, 68b/1, 68b/3.

ziyāfet (A.): Konuk ağırlama, ziyafet, şölen. 11a/12, 52b/8.

ziyāfet eyle-: Ziyafet vermek, şölen yapmak. 11a/12, 52b/8.

ziyān (F.): Zarar. 14a/12, 17b/7.

ziyān eyle-: Boşuna harcamak, zarar etmek. 17b/7.

ziynet (A.): Süs, bezek. 22b/15, 53b/5.

zōr (F.): Güç, kuvvet, zor. 9a/15, 14b/15, 19b/12, 20a/2, 31b/5, 46a/13, 47b/8, 47b/9, 49b/3.

zōr eyle-: Zorlamak, var gücüyle zorlamak. 9a/15, 14b/15, 47b/9, 49b/3.

zuhūr (A.): Ortaya çıkma, belirme, meydana gelme. 2b/6, 67b/11, 68a/10.

zuhūr it-: Ortaya çıkmak, belirme. 2b/6, 67b/11, 68a/10.

zulumāt (A.): Karanlıklar. 48b/3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞAHIS VE YER ADLARI İNDEKSİ

METİNDE YER ALAN ŞAHIS VE YER ADLARI İNDEKSİ

Hamzanâme’de çok sayıda şahıs ve yer adı tespit edilmiş, bunlar metinde yer alış sayısı ve metinde geçtiği yerler belirtilerek aşağıda tablo halinde gösterilmiştir. Söz konusu şahıs ve yer adları farklı kullanılışları da dikkate alınarak tabloda belirtilmiştir. Berķ-pāy / Berķ-pā / Berķ, Yemen / Yemīn gibi.

Metinde 1103 kere şahıs adı, 82 kere de yer adı olmak üzere toplam 1185 kere özel ad geçtiği tespit edilmiştir.

1. ŞAHIS ADLARI

AD	METİNDE YER ALIŞ SAYISI	METİNDE GEÇTİĞİ YERLER
‘Abbās	5	3b/5, 4a/5, 10a/12, 10b/2,11a/15.
‘Abdūlmuttaḥalib	15	3a/5, 3b/1, 3b/5, 3b/7, 4a/7, 4a/9, 8a/13, 32b/9, 33a/2, 36a/14, 42a/10, 45b/13, 68a/4, 68a/6, 69a/4.
Behmūz-ı hümezī	4	28b/12.
Behzād-ı Dımışk	1	29a/15.
Berķ-pāy / Berķ-pā / Berķ	51	55b/11, 56a/6, 56a/9, 56b/4, 57a/3, 57a/11, 57b/7, 57b/9, 57b/11, 57b/13, 58a/6, 58a/11, 58b/1, 58b/8, 58b/10, 59a/3, 59a/11, 59a/13, 59a/14, 59b/4, 59b/6, 59b/8, 59b/10, 59b/14, 60a/5, 60a/11, 60b/1, 60b/3, 60b/9, 60b/12, 60b/14, 61b/14, 61b/15, 62b/3, 62b/8, 63a/6, 64a/6, 64a/8, 64b/3, 64b/10, 65a/2, 65a/5, 65b/7, 65b/12, 66b/2, 66b/9, 66b/10, 66b/12, 66b/15, 67a/6, 67a/12.

Civān-baht / Baht	8	25b/4, 25b/13, 26a/7, 26a/15, 26b/4, 26b/5, 26b/10, 70a/14.
Ebū Ṭālib	11	3b/5, 4a/5, 10a/11, 10b/2, 11a/15, 11b/3, 13a/2, 14a/2, 14a/4, 14a/13, 21a/2.
Fāḥir /Fāḥir-i Neykūn	2	38b/2, 38b/4.
Ḥāmūş-ı Bed-zebān	2	37b/11, 38a/5.
Ḥamza	395	1b/1, 1b/4, 1b/5, 1b/8, 1b/10, 2a/4, 2a/8, 2a/9, 2a/11, 2a/12, 2a/14, 2a/15, 2b/1, 2b/7, 2b/13, 3a/3, 3a/7, 3a/8, 3a/11, 3a/13, 3b/4, 3b/6, 3b/9, 3b/12, 3b/15, 4a/6, 4a/8, 4a/11, 4b/2, 4b/6, 4b/8, 4b/12, 5a/7, 5a/14, 5b/1, 5b/4, 5b/8, 5b/13, 6a/2, 6a/3, 6a/5, 6a/7, 6a/8, 6a/10, 6b/1, 6b/2, 6b/6, 6b/8, 6b/11, 6b/12, 7a/2, 7a/14, 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/7, 7b/14, 8a/2, 8a/9, 8a/13, 8a/14, 8b/4, 8b/6, 8b/12, 8b/15, 9a/3, 9b/2, 9b/4, 9b/7, 9b/9, 9b/12, 9b/14, 10a/4, 10a/8, 10a/10, 10b/3, 10b/6, 11a/2, 11a/15, 11b/1, 11b/2, 11b/5, 11b/9, 11b/10, 12b/1, 12b/2, 12b/4, 12b/6, 12b/11, 12b/14, 13a/1, 13a/3, 13a/8, 13a/12, 13b/1, 13b/3, 13b/4, 13b/7, 13b/9, 13b/11, 13b/13, 13b/15, 14a/3, 14a/6, 14a/10, 14a/14, 14b/9, 14b/10, 14b/11, 14b/12, 14b/14, 15a/3, 15a/5, 15a/8, 15a/11, 15a/13, 15a/15, 15b/1, 15b/4, 15b/6, 15b/11, 15b/14, 16a/3, 16a/6, 16a/10, 16a/14, 16b/1,

		<p>17a/1, 17a/5, 17a/6, 17a/11, 17a/15, 17b/12, 18a/2, 18a/7, 18a/13, 18b/1, 18b/2, 18b/10, 18b/15, 19a/1, 19a/3, 19a/7, 19a/13, 19b/1, 20b/3, 20b/6, 20b/14, 21a/3, 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/14, 21b/10, 22a/3, 22a/4, 22a/9, 22a/11, 22b/6, 22b/7, 22b/9, 23a/6, 24a/7, 24a/11, 24b/2, 25a/11, 27a/6, 27a/10, 27a/12, 27b/1, 27b/7, 27b/8, 27b/14, 28a/2, 30a/11, 30a/15, 32a/4, 32a/7, 32a/14, 32b/1, 32b/5, 32b/10, 32b/15, 33a/2, 33a/8, 33b/1, 33b/12, 34a/10, 35a/3, 35a/7, 35b/7, 35b/10, 36a/1, 36a/14, 37a/2, 37a/3, 37a/12, 37b/1, 37b/3, 37b/4, 37b/6, 37b/13, 38a/2, 38a/6, 38a/10, 38a/11, 38a/15, 38b/3, 38b/5, 38b/10, 38b/13, 38b/14, 39a/5, 39a/6, 39a/10, 39b/4, 39b/7, 39b/12, 39b/13, 39b/15, 40a/5, 40a/7, 40a/8, 40a/12, 40a/14, 40a/15, 40b/2, 40b/7, 40b/8, 40b/10, 40b/12, 40b/13, 41a/3, 41b/6, 41b/11, 41b/13, 42a/3, 42a/10, 42a/16, 42b/11, 42b/2, 42b/3, 42b/5, 42b/7, 42b/13, 43a/11, 43a/12, 43a/7, 43a/13, 43a/15, 43b/3, 43b/4, 43b/5, 43b/8, 43b/11, 44a/2, 44b/8, 44b/5, 44b/12, 45a/6, 45a/9, 45a/10, 45a/14, 45b/1, 45b/7, 45b/13, 46a/1, 46a/3, 46a/5, 46a/8, 46a/11, 46a/12,</p>
--	--	---

		46b/3, 46b/14, 47a/1, 47a/3, 47a/12, 47a/13, 47b/1, 47b/2, 47b/6, 47b/8, 47b/12, 47b/15, 48a/5, 48a/12, 48a/14, 48b/4, 48b/12, 48b/14, 49a/2, 49a/4, 49a/11, 49b/2, 49b/7, 49b/15, 50a/2, 50b/5, 50b/8, 50b/15, 51a/1, 51a/8, 51a/9, 51a/10, 51b/3, 51b/7, 51b/9, 51b/13, 51b/15, 52b/2, 52b/4, 52b/7, 52b/8, 53a/5, 53a/6, 53a/9, 53a/15, 53b/11, 53b/13, 54a/4, 54a/6, 54a/7, 54a/11, 54a/12, 54a/13, 54a/15, 54b/3, 54b/4, 54b/5, 54b/11, 54b/14, 55a/4, 55a/12, 55b/13, 56a/5, 56a/11, 56a/15, 56b/1, 56b/8, 56b/9, 56b/11, 56b/12, 56b/14, 56b/15, 57a/1, 57a/5, 57a/14, 57b/1, 57b/6, 57b/13, 57b/14, 58a/2, 58a/5, 58a/8, 58a/14, 58a/15, 58b/5, 61b/2, 61b/4, 62a/7, 62b/8, 62b/11, 62b/14, 62b/15, 63b/2, 63b/12, 64a/3, 64a/8, 64a/15, 64b/1, 64b/2, 65a/1, 65a/2, 65a/3, 65b/1, 65b/13, 66a/1, 66a/3, 66a/5, 66a/6, 66b/4, 66b/6, 66b/7, 66b/14, 67a/2, 67a/6, 67a/9, 67a/11, 68a/9, 70a/9.
Hārūn	2	42b/4, 53a/12.
Hāšimī	1	9a/6.
Hişām bin Alķame	3	68a/14, 69a/5, 69b/14.
Hümā / Hümāy / Hümā-yı ħūn-rīz /	46	19b/6, 20a/11, 22b/8, 23a/1, 23a/10, 23a/14, 24a/3, 24b/4, 24b/7, 24b/12,

Hümā-yı ħūn-rīz-i Ṭāifi / Hümā-yı Ṭāifi		25b/6, 25b/11, 26a/3, 26a/11, 26b/3, 26b/15, 27a/4, 27a/12, 28a/3, 30a/10, 30b/14, 31a/1, 31a/8, 31b/2, 31b/3, 32a/8, 32a/13, 32a/14, 32b/1, 32b/5, 32b/11, 33b/8, 33b/10, 33b/12, 34a/2, 34a/11, 34b/1, 34b/3, 34b/6, 34b/10, 34b/14, 36b/1, 52b/6, 53a/7, 54a/2.
İbrāhīm	1	9b/9.
İşḥaḳ	1	8b/15.
Ḳāhir-i tiğzen	1	53a/12.
Ḳaḥṭān-ı Yemenī / Ḳaḥṭān	17	2a/1, 4a/14, 4b/3, 4b/7, 4b/9, 5b/5, 10a/3, 10a/13, 12b/7, 12b/10, 12b/11, 12b/14, 13a/1, 35a/5, 42b/10, 53a/11.
Ḳāmūş	1	42b/3.
Ḳays / Ḳays bin Nu‘mān	12	43a/2, 43a/9, 43a/12, 43a/15, 43b/1, 43b/12, 43b/13, 43b/5, 43b/8, 44a/2, 53a/9, 62a/13.
Ḳayṭān-ı Yemenī /Ḳayṭān	14	2a/2, 3a/11, 4a/14, 4b/1, 4b/7, 4b/11, 5b/5, 10a/3, 10a/15, 13a/2, 16a/6, 35a/5, 43a/1, 53a/11.
Maḳīl / Maḳīl-i peleng-pūş / Maḳīl-i yek-ḍarb	54	7b/10, 7b/15, 8a/7, 8a/10, 8a/11, 8b/4, 8b/9, 8b/12, 9a/1, 9a/7, 9a/14, 9b/2, 9b/4, 9b/11, 10a/1, 10a/6, 10a/9, 10b/4, 11a/4, 12b/8, 41b/4, 41b/5, 42a/4, 45a/2, 45a/5, 45a/6, 45a/8, 45a/11, 46a/6, 46a/10, 46a/15, 46b/2, 46b/5, 46b/7, 46b/9, 46b/11, 47a/4, 47a/5, 47a/6, 47a/7, 47a/9,

		47a/11, 47a/13, 47a/14, 47b/6, 47b/8, 47b/9, 53a/10, 54a/12, 54a/13, 54b/2, 55a/1, 62a/12.
Merd-efgen / Merd-efgen-i Yemenī	9	38b/9, 38b/12, 39a/3, 39a/11, 39a/15, 39b/1, 39b/7, 53a/10, 62a/13.
Mes ^ʿ ūd-ı Yemenī / Mes ^ʿ ūd	3	41a/8, 53a/11, 62a/12.
Muḥammed	1	68b/13.
Muṣṭafā	1	68b/13.
Mübārek	1	33b/1.
Mühüvver-i Yemenī	1	38a/13.
Münevciher	4	29b/15, 30a/5, 30a/6, 30a/9.
Münzīr / Münzīr bin Nu ^ʿ mān	7	43b/3, 43b/6, 43b/7, 43b/14, 44a/2, 53a/9, 62a/13.
Nu ^ʿ mān Şāh / Nu ^ʿ mān / Nu ^ʿ mān Şāh-ı Yemenī	96	2a/1, 4a/15, 7b/11, 7b/12, 10a/2, 10a/6, 10b/15, 11a/2, 11a/5, 13a/6, 13a/8, 14a/9, 15a/7, 16a/12, 16b/12, 17a/5, 17a/9, 17a/13, 17b/14, 20b/10, 22a/15, 23a/8, 23b/11, 24b/6, 32b/8, 33a/6, 33a/13, 33b/3, 33b/7, 33b/8, 34a/7, 35a/6, 35a/8, 35a/14, 35b/6, 35b/9, 35b/11, 36a/2, 36a/11, 36a/15, 36b/10, 37a/4, 37a/9, 37a/10, 37b/9, 38b/6, 38b/8, 39b/10, 39b/15, 41a/11, 41b/2, 41b/4, 42a/2, 42a/13, 42a/15, 42b/8, 44a/3, 44b/5, 44b/13, 45a/3, 45a/5, 45a/6, 45b/13, 45b/15, 47a/10, 47b/13, 48b/7, 48b/13, 48b/14, 49a/3, 49a/8, 49a/11, 49b/11,

		49b/13, 49b/14, 50a/1, 50a/3, 50a/4, 50b/3, 51a/14, 52a/6, 52a/7, 52b/13, 53a/8, 53a/13, 53a/14, 53b/2, 53b/4, 53b/10, 53b/12, 53b/14, 54a/4, 54b/2, 55a/7, 55b/8, 55b/9.
Nūṣirvān	10	8a/14, 17a/7, 44b/15, 51a/15, 52b/11, 59a/6, 65b/14, 67b/5, 67b/14, 69b/15.
‘Ömer / ‘Ömer bin Ümeyye	164	1b/4, 1b/7, 1b/11, 2a/6, 2a/13, 2a/15, 2b/1, 2b/3, 2b/7, 3b/11, 3b/13, 4a/2, 4a/11, 5a/2, 5b/8, 6a/3, 6a/7, 6a/10, 6a/15, 6b/5, 6b/7, 6b/11, 7a/4, 7a/13, 7b/1, 8a/2, 9b/10, 9b/11, 10a/9, 10a/10, 10a/15, 10b/6, 12a/3, 12a/10, 12a/14, 12a/15, 12b/2, 12b/5, 13a/3, 13a/13, 13b/3, 13b/10, 13b/12, 14a/2, 14a/3, 14a/4, 14b/11, 14b/15, 15a/3, 15a/7, 15a/9, 15a/12, 15b/2, 15b/6, 15b/7, 16a/7, 16a/10, 18a/2, 18a/5, 18a/9, 18b/1, 19a/8, 20b/10, 20b/13, 22b/6, 22b/7, 22b/10, 22b/11, 27a/12, 27a/14, 27b/1, 28a/3, 33b/9, 33b/10, 33b/11, 35a/13, 35b/1, 35b/8, 36a/6, 36a/7, 37a/1, 37a/5, 37a/12, 37b/4, 39b/8, 39b/9, 41a/4, 41a/5, 42b/6, 44a/2, 47b/12, 48a/10, 49a/7, 49b/8, 49b/10, 50b/10, 51a/5, 53a/9, 56a/2, 56a/11, 57a/6, 57a/14, 57b/8, 58a/4, 58b/2, 58b/9, 58b/12, 58b/15, 59a/4, 59a/10, 59a/12, 59a/14, 59a/15,

		59b/1, 59b/3, 59b/4, 59b/7, 59b/9, 59b/12, 60a/1, 60a/12, 60b/4, 60b/9, 60b/11, 60b/13, 60b/14, 61a/1, 61a/7, 61a/10, 61a/11, 61a/13, 61a/15, 61b/9, 61b/13, 61b/14, 62a/1, 62a/9, 62b/2, 62b/3, 62b/7, 62b/10, 63a/4, 63a/15, 63b/4, 64a/5, 64a/8, 64a/10, 64b/6, 64b/9, 64b/10, 64b/11, 64b/13, 65a/3, 65a/7, 65a/9, 65b/9, 65b/13, 66a/1, 66b/4, 66b/6, 66b/14, 66b/15, 67a/8, 67a/13.
Rāvī	12	9b/13, 17a/8, 19a/12, 22a/9, 22b/15, 33b/12, 49a/10, 50a/11, 55a/8, 56a/6, 67b/4, 68a/11.
Şa' d-ı Yemenī / Şa' d	16	35a/5, 35b/15, 39b/11, 39b/14, 40a/2, 40a/6, 40a/8, 40a/14, 40b/1, 40b/4, 40b/6, 40b/10, 40b/12, 41b/15, 53a/11, 62a/12.
Şafvān bin Āmir / Şafvān	78	19b/5, 20b/5, 21a/10, 21a/11, 21a/13, 21b/7, 21b/12, 22a/3, 22a/4, 22a/7, 22a/11, 22a/14, 22b/1, 22b/10, 23a/5, 24a/8, 24a/12, 24b/2, 25a/10, 27a/6, 27a/8, 27b/9, 30a/12, 30a/5, 30a/15, 30b/2, 30b/4, 30b/7, 30b/9, 30b/15, 31a/3, 31a/5, 31a/6, 31a/10, 31a/15, 31b/1, 31b/2, 31b/4, 31b/5, 31b/8, 31b/13, 31b/15, 32a/4, 32a/5, 32a/9, 32b/4, 32b/5, 32b/6, 32b/10, 32b/12, 33a/4, 33b/10, 33b/12, 33b/13, 34a/6, 34a/15, 34b/2, 34b/3, 34b/6, 34b/8, 34b/9,

		34b/12, 34b/13, 34b/15, 35a/7, 36b/1, 37a/11, 41b/7, 44b/2, 45a/15, 48b/1, 49b/8, 52a/2, 52b/6, 53a/8, 53a/9, 54a/2, 54a/6, 54a/10.
Seyf-i zū'l-yezen / Seyf	37	2a/3, 3a/10, 5b/14, 9b/15, 10a/2, 10b/10, 11a/1, 14b/2, 15a/12, 16b/8, 17b/10, 17b/11, 35a/12, 41a/14, 44b/14, 49a/1, 49a/2, 49a/4, 49a/5, 51a/5, 51a/7, 51b/10, 52a/10, 53a/10, 53a/14, 53b/12, 54a/7, 55a/13, 56a/15, 56b/2, 57a/2, 57b/12, 61b/12, 62a/9, 62b/5, 64a/13, 66a/7.
Tālūn-ı ʿaynī	1	42a/16.
Ṭarık	18	56a/10, 57a/12, 59b/11, 60b/14, 60b/15, 61a/5, 61a/7, 61a/8, 61a/13, 61b/2, 61b/7, 62b/2, 62b/7, 63b/3, 63b/8, 65a/7, 65b/1, 67a/7.

2. YER ADLARI

AD	METİNDE YER ALIŞ SAYISI	METİNDE GEÇTİĞİ YERLER
ʿ Amūdiyye	1	69b/4.
Bağdād	1	69b/6.
Belinkān	2	5b/14, 6a/3.
Dımışk	1	69b/4.
Diyārbekir	1	69b/5.
Hūrşid-ābād	1	19b/4.
Keşmīr	2	25b/3, 26a/2.
Koşantiniye	1	69b/5.
Ḳuds / Ḳuds-i şerīf	6	67b/6, 67b/10, 67b/12, 67b/15,

		68a/10, 68a/11.
Medīne	1	69b/5.
Mekke / Mekke-yi mūkerreme	23	1b/12, 2a/13, 2a/14, 8a/13, 10a/3, 14a/10, 18a/7, 21a/2, 21a/3, 34a/6, 35a/4, 50a/13, 53a/1, 54a/9, 55a/2, 67b/1, 67b/8, 67b/11, 68a/4, 68a/9, 68b/8, 69a/11, 70a/1.
Mūşul	1	69b/5.
Şirān	4	7a/12, 8b/2, 9a/9, 10b/3.
Ṭāifi	2	19b/7, 25b/6.
Yemen / Yemīn	35	2a/1, 2b/10, 2b/11, 3a/1, 3a/9, 3b/2, 4a/1, 4a/2, 4a/10, 6a/1, 7a/13, 9b/14, 10a/5, 16b/12, 17b/12, 19b/3, 19b/6, 22a/10, 22b/12, 22b/14, 32b/14, 33a/7, 36a/10, 37b/6, 44a/11, 52a/15, 53a/3, 55a/6, 55a/15, 56a/6, 57b/15, 58b/5, 62a/14, 63a/9, 66a/6.

SONUÇ

Hamzanâme'nin 2. cildinin 70 varak olan kısmı üzerine yapılan bu çalışmada,

1. Transkripsiyonlu olarak okunması sonucu metnin Eski Anadolu Türkçesinin fonetik ve morfolojik hususiyetlerini bütünüyle yansıttığı tespit edilmiştir.
2. Metnin tüm kelime kadrosunu eksiksiz olarak yansıtan sözlük ile Hamzanâme'nin hem dilimize yerleşen Arapça ve Farsça kelimeleri hem de bugün Anadolu ağızlarında yaşayan ve arkaik dediğimiz kelimeleri hâvî olan değerli bir eser olduğu görülmüştür.
3. Metindeki şahıs ve yer adlarının yer aldığı indeks ile Hamzanâme'nin hem çok sayıda kahramanın yer almış olduğu olayların anlatıldığı hem de olayların çok farklı yerlerde geçtiği kapsamlı bir hikaye olduğu ortaya konulmuştur.

Bu çalışma ile Hamzanâme'nin Eski Anadolu Türkçesinin en değerli mensur eserlerinden birisi olduğu ortaya konulmaya ve Eski Anadolu Türkçesi devresine ait önemli bir eser daha günümüz Türkçesine kazandırılmaya çalışılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Aksoy, Ömer Asım, **Deyimler Sözlüğü**, TDK Yayınları.
- Albayrak, Nurettin, “Hamzanâme”, İslam Ansiklopedisi, c. 15, Diyanet Yayınları, İstanbul, 1997.
- Balaban, Adem, “Hamzanâme’de Geçen Zarf-fiil Yapılı Cümleler” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, 2003.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000.
- Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- Ebuishakzâde Esad Efendi, **Lehçetü’l-Lugat**, (Haz. Ahmet Kırkkılıç), TDK Yayınları, Ankara, 1999.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, **Türkçe Kökler Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989.
- Faik Reşad-Ali Nazîmâ, **Mükemmel Osmanlı Lügati**, (Haz. Necat Birinci, Kâzım Yetiş, Fatih Andı, Erol Ülgen, Nuri Sağlam, Ali Şükrü Çoruk), TDK Yayınları, Ankara, 2002.
- Gülsevin, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yayınları, Ankara, 2007.
- Hacıeminioğlu, Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, MEB Yayınları, İstanbul, 1992.
- İbrahim Cûdî Efendi, **Lugat-ı Cûdî**, (Haz. İsmail Parlatır, Belgin Tezcan Aksu, Nicolai Tufar), TDK Yayınları, Ankara, 2006.
- Kanar, Mehmet, **Örneklî Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.
- Köprülü, M. Fuad, **Edebiyat Araştırmaları 1**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- Mütercim Âsım Efendi, **Burhân-ı Katı**, (Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs), TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- Sezen, Lütfi, **Halk Edebiyatında Hamzanâmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1991.
- Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, 2004, İstanbul.
- Tiken, Kâmil, **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller**, TDK Yayınları, Ankara, 2004.
- Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 2005.
- Uçman, Abdullah, “Hamzanâme”, Büyük Türk Klasikleri: Tarih, Antoloji, Ansiklopedi, c. 1, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1985.

Uçman, Abdullah, “Hamzanâme”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c. 3, İstanbul, 1976.

Ünlü, Mahir, **Öz Türkçe Sözlük**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1989.

Yelten, Muhammet-Özkan, Mustafa, **Türkçe'nin Sözlüğü**, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2006.